

**Міністерство освіти і науки України
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Західноукраїнський національний університет
Полтавський державний аграрний університет
Академія праці, соціальних відносин і туризму
ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України
Європейський університет м. Варшава
Вармінсько-Мазурський університет м. Ольштин
Університет Мalmö, Королівство Швеції
Технологічний університет м. Сідней
Комітет Верховної Ради України з питань аграрної та земельної політики
Міністерство аграрної політики та продовольства України
Міністерство економіки України
Вища школа публічного управління
Національна асоціація сільськогосподарських дорадчих служб України**

До Дня державної служби

**Збірник матеріалів
Міжнародної науково-практичної конференції
«ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ
В УПРАВЛІННІ ТА ВРЯДУВАННІ»**

**20 червня 2024 року
м. Київ**

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради ННІ неперервної освіти і туризму
Національного університету біоресурсів і природокористування України
(протокол № 13 від 6 червня 2024 р.).*

Редакційна колегія:

Євсюкова О. В. – професор кафедри публічного управління, менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва НУБіП України, доктор наук з державного управління, доцент (відповідальний редактор);

Гриценко І. С. – директор ННІ неперервної освіти і туризму НУБіП України, доктор юридичних наук, професор;

Приліпка С. М. – в.о. завідувача кафедри публічного управління, менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва НУБіП України, доктор наук з державного управління, доцент (заступник відповідального редактора);

Карпюк Мирослав – доктор публічного адміністрування, професор факультету права та адміністрування Вармінсько-Мазурського університету м. Ольштин, Республіка Польща;

Олейнікова Ольга – доктор соціології Технологічного університету м. Сідней, Австралія;

Лозинська Т. М. – завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету, доктор наук з державного управління, професор;

Іванова Т. М. – професор кафедри публічного управління та проєктного менеджменту ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України, доктор наук з державного управління, професор;

Васіна А. Ю. – професор кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу Західноукраїнського національного університету, доктор економічних наук, професор;

Обушна Н. І. – професор кафедри публічної політики ННІ публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор наук з державного управління, доцент;

Качан Я. В. – завідувач кафедри публічного управління та публічної служби Академії праці, соціальних відносин і туризму, кандидат наук з державного управління, доцент.

Від теорії до практики в управлінні та врядуванні : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 20 червня 2024 року (до Дня державної служби) / за заг. ред. О. В. Євсюкової, І. С. Гриценка, С. М. Приліпка. Київ : НУБіП, 2024. 150 с.

У збірнику матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Від теорії до практики в управлінні та врядуванні» висвітлені результати наукових досліджень з актуальних проблем публічного управління та адміністрування за тематичними напрямками: «Реформування публічного управління в умовах євроінтеграційних процесів», «Публічне врядування під час воєнного стану: подолання викликів та загроз», «Механізми формування кадрового потенціалу публічної служби», «Стан, проблеми та перспективи розвитку цифрового врядування», «Сучасні підходи до забезпечення сталого розвитку територій та формування ресурсного потенціалу територіальних громад».

Для здобувачів вищої освіти, наукових і науково-педагогічних працівників, посадових осіб органів публічної влади, теоретиків і практиків у різних сферах публічного управління та адміністрування.

Матеріали друкуються в авторській редакції. За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори. Позиція редакції не завжди може збігатися з точкою зору автора.

ЗМІСТ

<i>Іванова Т. В.</i> Вступне слово до учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Від теорії до практики в управлінні та врядуванні»	7
--	---

СЕКЦІЯ 1. РЕФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

<i>Бойчунь С. О.</i> Публічне адміністрування у сфері громадського здоров'я в Україні у контексті євроінтеграції	9
<i>Битюцька М. О.</i> Публічне управління за умов євроінтеграційного розвитку України	10
<i>Богдан Д. В.</i> Транспортна галузь та інфраструктурна євроінтеграція України	12
<i>Буток К. А., Ченуша О. С.</i> Реформування управління в контексті євроінтеграційних процесів: стратегії підвищення конкурентоспроможності через оптимізацію HR-менеджменту	14
<i>Вакуленко Ю. В.</i> Публічне управління у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції України	15
<i>Васильєв М. А.</i> Методичні засади розрахунку інтегральних показників інституціональної гнучкості організаційної структури керуючої суб'єкт-системи державного управління в області регулювання земельних відносин в Україні	17
<i>Васіна А. Ю.</i> Аспекти інституціоналізації реформування публічного управління	19
<i>Вожедаєнко О. В.</i> Інституційні реформи у сфері публічного управління: залучення інструментів інституціональної розбудови TWINNING та TAIEХ для їх ефективного впровадження	21
<i>Жиган Я. В.</i> Євроінтеграційний розвиток підприємництва в умовах воєнного стану в Україні	24
<i>Матієнко В. Л.</i> Шляхи удосконалення механізму державного управління вищою освітою в контексті євроінтеграції	25
<i>Мищенко К. С.</i> Ключові аспекти реалізації положень трудового законодавства у сфері охорони здоров'я України	27
<i>Пеньков М. С.</i> Вплив євроінтеграційних процесів на державне управління сферою фінансової безпеки	30
<i>Пеньков М. С.</i> Державна політика щодо зовнішньоекономічної діяльності України в контексті євроінтеграції	31
<i>Семенченко Ф. Г.</i> Філософсько-освітня та національно-культурна ідентифікація українського суспільства	33
<i>Слободяник М. В.</i> Вплив міжнародних стандартів на реформування фінансових механізмів у сфері водопостачання в Україні	35
<i>Сушинський О. І.</i> Відповідальність держав в аспекті прав людини в умовах війни	36
<i>Тиліпський Д. В.</i> Проблематика ефективності банківської реформи щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності та виведення банків з ринку	39
<i>Черепанов В. В.</i> Реформування інституту звернень громадян в умовах євроінтеграційних процесів	41
<i>Шинкарук Н. В.</i> Державна політика у сфері енергетики в умовах європейського та євроатлантичного курсу	43

СЕКЦІЯ 2. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: ПОДОЛАННЯ ВИКЛИКІВ ТА ЗАГРОЗ

<i>Белендик О. О.</i> Публічне управління розвитком молодіжної політики на місцевому рівні за умов суспільних криз	45
<i>Бульба В. Г., Оробей В. В.</i> Забезпечення безпечного середовища на сільських територіях під час введення воєнного стану в Україні	47

<i>Ветров К. А.</i> Державне регулювання виробництва та обігу харчових продуктів під час воєнного стану	49
<i>Динник І. П.</i> Реалізація державної аграрної політики	50
<i>Досич А. О.</i> Питання реагування та протидії сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом	52
<i>Зоря Є. А.</i> Міжнародна політика в умовах децентралізації під час воєнного стану: подолання викликів та загроз	54
<i>Ключевський В. Б.</i> Реалізація механізму впровадження колективних угод у сфері охорони здоров'я	55
<i>Коломійчук О. Е.</i> Демографічна криза в Україні в умовах воєнного стану	57
<i>Куценко І. В.</i> Місцеве самоврядування в умовах воєнного стану	59
<i>Пензін А. Є., Мицищай Т. Д.</i> Вплив повномасштабного вторгнення на ринок сільськогосподарської техніки України	61

СЕКЦІЯ 3. МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ

<i>Балашов І. В.</i> Модернізація публічної служби: ризики та проблематика воєнного стану	64
<i>Богданович Т. В.</i> Правовий механізм запобігання та протидії корупції у публічній службі	66
<i>Дяченко С. М.</i> Розвиток професійної культури фахівців у сфері публічного управління	68
<i>Качан Я. В.</i> Міжнародний досвід підготовки кадрів державних служб	69
<i>Лозинська Т. М.</i> Трансформація стандартів державної служби через призму людського капіталу	70
<i>Михайлова Т. М.</i> Правове регулювання дипломатичної служби України: європейський вимір	72
<i>Обушина Н. І., Петринська В. В.</i> Система управління людськими ресурсами на державній службі: сутність та склад	75
<i>Паланський Р. А.</i> Формування професійних якостей лідера для роботи в органі публічної влади	77
<i>Пономаренко О. П.</i> Медіація, як спосіб вирішення конфліктів в органах виконавчої влади	79
<i>Приліпко С. М.</i> Дуальна форма здобуття вищої освіти як інноваційний інструмент підготовки кадрів зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»	80
<i>Селіванов С. В.</i> Громадянська освіта в контексті професіоналізації публічних службовців в Україні	81
<i>Сільванюк Є. С.</i> Побудова ефективної публічної служби через етичні принципи формування кадрового потенціалу	84
<i>Сердюк О. І., Олексій І. В.</i> Ключові цінності як базовий елемент організаційної культури державної служби України	85

СЕКЦІЯ 4. СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОГО ВРЯДУВАННЯ

<i>Вербицька Г. Л.</i> Цифровізація публічного управління як інструмент забезпечення інноваційної безпеки держави	88
<i>Гамоля О. С.</i> Штучний інтелект в системі публічного управління України	89
<i>Динник І. П., Колодкіна І. А.</i> Електронне врядування як інструмент забезпечення прозорості та відкритості органів публічної влади	91
<i>Євсюкова О. В., Гриценко І. С.</i> Особливості кіберзагроз в цифровому просторі України	93
<i>Зінько Р. А.</i> Проблеми розвитку сучасного документообігу в органах виконавчої влади в Україні	95
<i>Кузьменкова К. С.</i> Стратегії боротьби з дезінформацією: європейський досвід	97
<i>Karpiuk M.</i> Zarządzanie ryzykiem w sferze cyberbezpieczeństwa (Risk management in the area of cybersecurity)	99

<i>Касцmarek K.</i> Social awareness of digital threats: a key to security in the digital age	100
<i>Лигo Л. М.</i> Митна політика в Україні: вектор цифровізації	101
<i>Лисиця В. В., Конопля А. І.</i> Цифрова трансформація закладів вищої світи України: парадигма сучасності	102
<i>Панасенко Н. Л.</i> Цифровізація як ключовий чинник трансформації України в сучасну цифрову державу	104
<i>Поступна О. В.</i> Цифровізація як інструмент інноваційного розвитку електронної системи управління освітою	105

СЕКЦІЯ 5. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ ТА ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

<i>Бобик С. М.</i> Внесок агросектору у забезпечення сталого розвитку Полтавського регіону	108
<i>Бобровська О. Ю.</i> Наукові ресурси відновлення і розвитку територій: організаційні можливості ефективного використання	109
<i>Вакулик І. І.</i> Сучасні реалії досліджень водних ресурсів як цілісна система стійкого розвитку суспільства та об'єкт публічного управління	111
<i>Валов О. В.</i> Аналіз змісту навчальних програм з планування інтегрованого розвитку територій	113
<i>Васильєва Н. В.</i> Формування громадянського інклюзивного суспільства як демократичний процес державотворення	115
<i>Гедін М. С.</i> Мотивація туристів як основа розвитку сталого туризму в місцевих громадах	116
<i>Ігнатенко О. П.</i> Відновлення та видалення побутових відходів в частині визначення виконавців	118
<i>Жук В. П.</i> Зарубіжний досвід у сфері туризму та можливість його використання в Україні	119
<i>Kalna-Dubinyuk T.</i> The role of extension in the sustainable development of territorial communities	121
<i>Красівський Д. О.</i> Ключові аспекти організаційно-правових засад територіальної організації влади	123
<i>Кудінова І. П.</i> Розвиток сільських територій через зелений туризм: розкриття ресурсного потенціалу громад	124
<i>Литвинов А. О.</i> Основні характеристики соціального кластеру територіальних громад в умовах сталого розвитку	126
<i>Маркушин О. Г.</i> Механізм фінансування відбудови інфраструктурних об'єктів у територіальних громадах	127
<i>Марчук В. І.</i> Основні чинники формування інфраструктури аграрного ринку на регіональному рівні	129
<i>Мізевич О. В., Кириченко І. І.</i> Вектори державної політики стимулювання соціального підприємництва в контексті сталого розвитку	131
<i>Мельниченко С. В.</i> Туристичний потенціал у сталому розвитку територій	132
<i>Мудрик Ю. Г.</i> Публічне управління інноваційним розвитком територіальних громад	134
<i>Музика С. А.</i> Інноваційні стратегії формування ресурсного потенціалу для туристичного розвитку територіальних громад	135
<i>Музичук Р. М.</i> Зарубіжний досвід формування іміджу та їх адаптація до реалій діяльності органів місцевого самоврядування	137
<i>Недоїдок Т. О.</i> Кластерний підхід, як ефективний інструмент залучення інвестицій на місцевому рівні	138
<i>Носова Н. І.</i> Вплив діяльності територіальної громади на сталий розвиток регіону і забезпечення населення вітчизняною продукцією овочівництва	140
<i>Петерчук М. С.</i> Особливості управління об'єктами комунальної власності в територіальній громаді в умовах війни	142
<i>Самсонова В. В.</i> Зелений туризм як каталізатор сталого розвитку територій та формування	

ресурсного потенціалу територіальних громад	143
<i>Седляк І. П.</i> Проекти та ініціативи як інструменти реалізації соціального партнерства у територіальних громадах	145
<i>Tyshchenko M.</i> Social cohesion and inclusiveness of communities: the state and prospects for development in Ukraine based on materials from the implementation of the project “Be Poruch” Centre for Social Cohesion	146
<i>Шиян С. О.</i> Енергетична незалежність України: від національних проектів до програм комплексного відновлення території територіальної громади	148

Іванова Тамара Вікторівна
доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління і
проектного менеджменту
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
Національної академії педагогічних наук України

ВСТУПНЕ СЛОВО ДО УЧАСНИКІВ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ «ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ В УПРАВЛІННІ ТА ВРЯДУВАННІ»

Стало доброю і сталою традицією НУБіП до Дня державної служби в Україні щорічно проводити Міжнародну науково-практичну конференцію, у роботі якої приймають участь провідні вітчизняні і зарубіжні науковці, академічні спільноти, здобувачі наукових ступенів, практики з різних регіонів України і країн Європи.

Не зважаючи на усі неймовірно складні виклики і загрози, з якими стикається наша країна і людство в цілому в останні роки, конференція у цьому році дуже вірно передбачена як презентація досягнень теорії і практики державного управління та місцевого самоврядування, налагодження конструктивної взаємодії і комунікаційних зв'язків зі стейкхолдерами, обмін досвідом, поглиблення міжнародного співробітництва з актуальних питань розвитку публічного управління в Україні та спрямована на те, щоб дати можливість науковцям і практикам обмінятися думками та поділитися результатами своїх власних досліджень.

Від імені Вченої ради, науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти Державного вищого навчального закладу «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України вітаю з початком роботи Міжнародної науково-практичної конференції у стінах знаного і визнаного державою і суспільством Навчально-наукового інституту неперервної освіти і туризму.

Зважаючи на те, що Україна входить у світ глобальних змін, а відтак потужно готується до вступу у європейське економічне співтовариство, де ключовим фактором успіху стають інноваційний розвиток і людський капітал, глибоко переконана, що саме наукова і академічна спільноти є надійною запорукою і гарантією розвитку нашої країни у майбутньому. І саме тому глобалізованість світу змушує сьогодні переглядати усталені погляди, насамперед у такому визначальному секторі суспільного буття як публічне управління.

Вочевидь нині проблеми розвитку публічного управління – це не є завданням окремої інституції, чи окремого навчального закладу, чи галузі або спільноти, навіть дуже авторитетної. Це питання, насамперед, національної безпеки держави, оскільки пов'язане з формуванням людського капіталу-головного фактору розвитку.

Саме людський капітал має стати головним каталізатором ефективних зрушень в Україні, забезпечити її науковий і економічний прорив та довгострокові конкурентні переваги України у європейському поступі.

Сподіваюсь, що конференція стане важливою платформою для обговорення актуальних проблем у предметному полі науки і практики, які стоять перед науковою і академічною спільнотою. А кожен, хто прагне бути справжнім науковцем, неодмінно відкриватиме сьогодні нові можливості для власного професійного майбутнього.

Сподіваюсь і на те, що спільно нам вдасться подолати проблеми і виклики, які є у сфері

публічного управління і адміністрування.

Без сумніву, маємо для цього досвід і велике бажання до якісних змін.

Переконана, що це справа часу, наполегливості і професійної чесності кожного з нас.

Є відчуття, що сьогоднішній захід дасть нам також поштовх для розвитку науки публічного управління в Україні. А виклики, які стоять перед нами і усім цивілізованим світом, змусять шукати нові рішення, нові моделі і зрештою, нову філософію освіти і підготовки фахівців, а відтак і усієї сфери публічного урядування.

Перед нами великий науковий простір. Хочу побажати не загубитись у ньому ні сьогодні, ні у майбутньому.

Сподіваюсь, що сьогодні будемо збагачені новими ідеями, а не лише деклараціями відомих істин. При цьому будемо, сподіваюсь, пам'ятати, що розмова має йти не просто про міжнародний досвід, хоча це дуже важливо. Уже вкрай у міжнародній співпраці необхідні механізми адаптації, чіткі правила і стандарти в усіх сферах організації публічного управління і адміністрування.

Лідер не той, хто стоїть на вершині, а той, хто йде вперед!

Пам'ятаймо про це повсякчас!

Знання, як відомо, мають властивість інтегруватись, об'єднувати навколо себе однодумців.

Тому для досягнення мети конференції велике значення має обмін досвідом та знаннями фахівців.

І саме у цьому вбачається доленосність нашої конференції.

Переконана, що професіоналізм, знання, досвід, потужний науковий та освітній потенціал усіх, кого об'єднав цей захід, це синергія зусиль, що цілком дає підстави сподіватись на ефективну модернізацію публічного управління і адміністрування на усіх рівнях: національному, регіональному і місцевому.

Сподіваюсь, що конференція сприятиме об'єднанню зусиль щодо вирішення проблем урядування в Україні у такий складний для держави і кожного з нас час, та приверне увагу управлінської еліти держави в цілому і регіонів, бізнесових кіл, громадськості до проблем, що зазначені у порядку денному конференції.

Бажаю учасникам плідної, а головне – результативної роботи!

Творчих і життєвих успіхів!

Гідного і впевненого поступу у майбутнє!

СЕКЦІЯ 1. РЕФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Бойчунь Сергій Олександрович

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
кафедри публічного управління та землеустрою
Класичного приватного університету

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Проблема публічного адміністрування у сфері громадського здоров'я в Україні актуалізується в контексті сучасних викликів та євроінтеграції. Будується система громадського здоров'я на принципах верховенства права, підзвітності, прозорості та врахування потреб громадян. Євроінтеграційні процеси передбачають не лише адаптацію законодавства та економіки до європейських стандартів, але й реформування системи публічного управління та адміністрування у сфері громадського здоров'я.

Як відомо, здоров'я населення є одним із ключових чинників розвитку країни, тому вдосконалення системи публічного управління цією сферою є надзвичайно важливим завданням. Державна політика збереження здоров'я нації охоплює систему принципів та напрямів діяльності держави у сфері громадського здоров'я. Сфера громадського здоров'я є основою профілактичної медицини, що передбачає заходи з охорони та збереження здоров'я населення, підвищення якості покращання демографічної ситуації в Україні, ефективності при наданні медичної допомоги, забезпеченні соціальної справедливості і прав громадян при отриманні медичної допомоги тощо.

Як зауважує Г. Слабкий, система охорони здоров'я (очолювана міністерством охорони здоров'я) відіграє центральну роль в управлінні у сфері охорони громадського здоров'я та надання послуг громадської охорони здоров'я. Таким чином, охорона громадського здоров'я також безпосередньо стосується систем охорони здоров'я, а ці системи, своєю чергою, можуть бути ефективні, тільки якщо мають у своєму складі потужний компонент, пов'язаний з послугами громадської охорони здоров'я [2, с. 24].

В основі діяльності держави у сфері сприяння розвитку громадянського суспільства є повага до його автономії. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, уникаючи втручання у формування та діяльність інститутів громадянського суспільства, повинні створювати сприятливі умови для розвитку громадських ініціатив, використовувати прозорі механізми підтримки діяльності інститутів громадянського суспільства та впроваджувати інструменти громадської участі у прийнятті та реалізації владних рішень [1].

У контексті євроінтеграції публічного адміністрування у сфері громадського здоров'я в Україні існують серйозні виклики, серед яких: застаріла матеріально-технічна база медичних закладів і пунктів надання первинної медичної допомоги; низький рівень довіри до влади; недостатнє фінансування системи охорони здоров'я; відтік кадрів з медичної сфери через низький рівень заробітної платні та зниження престижу професії; недостатня інформованість населення про питання охорони здоров'я тощо.

У Статуті Центру громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України визначається, що Центр є санітарно-профілактичним закладом охорони здоров'я, головним завданням якого є діяльність у галузі охорони здоров'я, а саме здійснення епідемічного нагляду (спостереження), виконання повноважень щодо захисту населення від інфекційних хвороб та неінфекційних захворювань, лабораторній діяльності, біобезпеки, інфекційної безпеки донорської крові та/або її компонентів [3], що, на нашу думку, значно звужує розуміння змісту громадського здоров'я та викликає питання щодо того, а на кого ж буде покладено виконання інших функцій в цій сфері.

Основними напрямками реформування публічного адміністрування у сфері

громадського здоров'я в Україні в контексті євроінтеграції можна визначити такі, як: зміцнення первинної ланки медичної допомоги; прийняття рішень на основі наукових даних та кращих практик; підвищення кваліфікації медичних працівників; розвиток партнерства між державою, громадським та приватним секторами; децентралізація повноважень та ресурсів у сфері охорони здоров'я; вдосконалення інформаційної системи в сфері охорони здоров'я; забезпечення прозорості та підзвітності у сфері охорони здоров'я; підвищення ефективності використання коштів тощо.

Таким чином, публічне адміністрування у сфері громадського здоров'я спрямоване на формування умов для стабільного розвитку системи охорони здоров'я й подовження середньої очікуваної тривалості життя, на забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя на довгострокову перспективу; націлена на підвищення якості надання медичної допомоги, надання рівного доступу до медичних послуг. Інтеграція проблеми управління сферою громадського здоров'я у взаємодію з іншими секторами економічної та соціальної сфер буде сприяти покращенню показників здоров'я населення, що є з пріоритетом суспільного розвитку в сучасних умовах євроінтеграційних процесів. Євроінтеграція може сприяти доступу до передового зарубіжного досвіду, фінансування та міжнародної співпраці публічного адміністрування у сфері громадського здоров'я.

Список використаних джерел

1. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки: Указ Президента України № 487 від 27.09.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021>.

2. Слабкий Г. О., Миронюк В. І., Качала Л. О. Система громадського здоров'я: бачення Всесвітньої організації охорони здоров'я. Основні оперативні функції громадського здоров'я та їх зміст. *Україна. Здоров'я нації*. 2017. № 3. С. 24–31.

3. Статут державної установи «Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України», затверджено Наказом МОН України від 20.03.2018 р. № 515. URL: <http://phc.org.ua/uploads/files/C%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%82%20%D0%A6%D0%93%D0%97%202018.pdf>.

Битюцька Марина Олександрівна

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» кафедри публічного управління, менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва НУБіП України, начальник відділу бухгалтерського обліку та фінансів, головний бухгалтер Державної екологічної інспекції Столичного округу

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЗА УМОВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Зовнішньополітичний курс на приєднання України до Європейського Союзу (ЄС), закріплений в Конституції нашої держави, став потужним поштовхом для фундаментальних реформ у всіх сферах життєдіяльності суспільства, але провідна роль у цьому процесі належить реформі державного управління. Це, зокрема, пояснюється тим, що в Україні, як і в інших посткомуністичних країнах, процес європейської інтеграції відбувається в умовах переходу до демократії та ринкової економіки, без наявності яких не можна говорити про відповідність країни Копенгагенським критеріям [3].

На основі аналізу сучасної середньострокової стратегії розширення ЄС, яка стосується країн регіону Західних Балкан та Туреччини, можна зробити висновок, що вона базується на принципі «найперше – основоположні засади» (*«fundamentals first»*). Це означає, що ключовими пріоритетами процесу розширення є питання утвердження верховенства права, гарантування основоположних прав людини, зміцнення демократичних інститутів,

включаючи реформу державного управління, а також економічний розвиток і конкурентоспроможність [1]. Таким чином, з огляду на принцип «найперше основоположні засади», Європейська Комісія розглядає реформу державного управління як одну з ключових у процесі європейської інтеграції і вимагає від країн вступників, щоб вона була дієвою, рішучою та переконливою й увібрала в себе всі основоположні цінності ЄС.

Основними напрямками, за якими Європейська Комісія аналізує стан реформ у сфері державного управління та розробляє подальші рекомендації, є: стратегічні межі реформи державного управління, розроблення та координації державної політики, державна служба та управління людськими ресурсами, підзвітність адміністративних органів, управління державними фінансами, надання урядових послуг громадянам та бізнесу [3].

У лютому 2020 року Європейська Комісія представила пропозиції щодо вдосконалення процедури переговорів з країнами-кандидатами про вступ до ЄС. Зокрема, було запропоновано чотири головні напрямки вдосконалення процесу переговорів щодо розширення ЄС, які безпосередньо або опосередковано стосуються реформи державного управління:

1) надійність процесу, який має будуватися на взаємній довірі та чітких зобов'язаннях сторін. У цьому контексті ЄС приділятиме ще більше уваги змістовності фундаментальних реформ в країнах-кандидатах, особливо в таких сферах як верховенство права, функціонування демократичних інституцій та реформи системи державного управління, а також економічний розвиток. При цьому, ЄС буде рухатися вперед лише після ретельної оцінки цих зусиль, яка буде робитися на підставі досягнень та зусиль кожної окремої країни.

2) більш потужна політична спрямованість процесу входження, розвиток політичного діалогу з країнами Західних Балкан, зокрема, в рамках двосторонніх угод з ЄС щодо так званого процесу стабілізації та асоціації, який передуює входженню країн до ЄС. При цьому, країнам ЄС пропонується бути більше залученими на двосторонньому політичному рівні до моніторингу виконання зобов'язань країнами-кандидатами та потенційними кандидатами на входження до ЄС.

3) методологічний підхід – процес розширення має стати більш динамічним. Для прискорення переговорів з країнами-кандидатами Єврокомісія запропонувала шість тематичних кластерів: фундаментальні права; внутрішній ринок; конкурентоспроможність та зростання; зелений порядок денний та сталий розвиток; ресурси, сільське господарство та регіональний розвиток; зовнішні відносини. При цьому для реалізації кожного з кластерів для країн-кандидатів буде встановлено обмеження по часу (1 рік). При цьому кластер з фундаментальних прав буде першим, який підлягатиме розгляду, і ним же буде завершуватися весь переговорний процес.

4) цей процес має стати більш передбачуваним. Єврокомісія буде більш чіткою у формулюванні очікувань від зусиль країн-кандидатів на різних етапах процесу переговорів. При цьому така ясність стосуватиметься як стимулювання країн за більші досягнення, так і роз'яснення наслідків негативних тенденцій або відступу від критеріїв, які є необхідними для інтеграції в ЄС. Такий підхід має включати "попереднє" включення країн, які проводять успішні реформи, до програм та політики ЄС у певних сферах, зокрема, у дослідженнях та у освіті, а також розширений доступ таких країн до спільного ринку ЄС. Для країн, які допускать порушення процесу, наприклад, за рахунок відступу від демократичних норм та свобод, передбачені певні санкції. Це може бути уповільнення або повне припинення переговорного процесу, повторне відкриття вже завершених "кластерів", заморожування участі таких країн в програмах та у політичних ініціативах ЄС [2].

Таким чином, слід відзначити, що реалізуючи реформу державного управління в Україні, крім внутрішніх особливостей, слід враховувати досвід реформ та тенденції розвитку державного управління в країнах-членах ЄС, країнах-кандидатах та потенційних кандидатах на членство в ЄС, а також вимоги та критерії оцінки ефективності державного управління самим ЄС в контексті розширення, які можуть змінюватися під впливом викликів часу.

Наприклад, ключовими викликами державного управління в країнах-членах ЄС в умовах реформ на сучасному етапі є: досягнення та обмеження нещодавніх адміністративних

реформ, виконавча спроможність, розвиток професійного потенціалу, якість адміністративних послуг, надання послуг в режимі онлайн, відкриті дані, фінансова консолідація та управління бюджетом, суспільні проблеми. В контексті цього змінюються пріоритети реформ: домінують питання запровадження електронного уряду, поліпшення взаємодії та співпраці у державному секторі, прозорості та відкритості уряду, скорочення державного сектору, орієнтація на результати та наслідки усунення бюрократичної тяганини. Тому, реформуючи державне управління в Україні, в умовах євроінтеграції, слід брати до уваги, зокрема, і такі тенденції.

Список використаних джерел

1. Рудік О. М. Державне управління в державах-членах ЄС: ключові виклики в умовах реформ. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2018. Вип. 1. С. 43-49. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/dums_2018_1_8.

2. Рудік О. М. Реформа державного управління в країнах-потенційних кандидатах на вступ у контексті політики розширення ЄС (на прикладі Косово) *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2019. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2019_1_7.

3. A more credible, dynamic, predictable and political EU accession process - Commission lays out its proposals. *Press release*, 5 February 2020, Brussels. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_181.

Богдан Дмитро Вадимович

аспірант кафедри публічного управління і проектного менеджменту спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України

ТРАНСПОРТНА ГАЛУЗЬ ТА ІНФРАСТРУКТУРНА ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ

За умов сьогодення Україна переживає складні часи, пов'язані з збройною агресією російської федерації (рф) на території нашої держави. Всі галузі вітчизняної економіки, так чи інакше, потерпають від розвитку вказаних подій. Російська агресія змінила ключову для країни галузь – транспортну. Зокрема, транспортний комплекс України евакуював мільйони громадян та підтримує вітчизняну економіку під час повномасштабної війни. Зазначимо, що повномасштабна війна рф проти України підкреслила надзвичайну важливість транспортного комплексу для нашої економіки та суспільства. З початком вторгнення загарбників на українську землю повністю припинилось повітряне сполучення зі світом, а також були заблоковані морські порти. Тому вся важка робота лягла на плечі залізничників та автомобілістів, які з перших днів війни допомогли мільйонам українців виїхати до сусідніх країн чи у більш безпечні регіони України, врятувавши тим самим багатьом з них життя.

Залізниця та автомобільний транспорт, часто під обстрілами, розгорнули поставки зброї та усього необхідного Збройним силам України, що допомогло вистояти у найбільш складні періоди війни. Транспорт продовжив доставляти продукти харчування, гуманітарну допомогу, будівельні матеріали для відбудови зруйнованого варварами та багато чого іншого і, тим самим, дав необхідний кровообіг національній економіці.

Україна змогла зберегти свій зв'язок зі світом. Зазначимо, що такому результату сприяло те, що Україна включена до Транс'європейської опорної транспортної мережі (TEN-T) і стала важливим учасником розбудови стратегічного транспортного коридору у сполученні Європа – Азія. Рішення Європейської Комісії означає, що Україна включена до Транс'європейської опорної транспортної мережі і стає важливим учасником розбудови транспортного коридору у сполученні Європа – Азія. Історичну значущість цього неможливо переоцінити. Українська транспортна мережа вперше стає частиною стратегічних транспортно-логістичних коридорів Євросоюзу. Це найважливіший крок на шляху інфраструктурної євроінтеграції України, який свідчить, що українська інфраструктура

модернізується, поступово набуває європейської якості та розглядається Європейською Комісією як невід’ємна складова транспортно-логістичної системи ЄС.

Вказане рішення Єврокомісії є великим успіхом і водночас серйозним викликом для Української держави. Адже основна транспортна мережа TEN-T має пріоритет щодо фінансування та модернізації. Це означає, що в майбутньому Україна також зможе претендувати на допомогу ЄС у питанні розбудови своєї частини Транс’європейської транспортної мережі. Однак, ще до цього європейським партнерам потрібно буде продемонструвати, що українська транспортно-логістична система розвивається у гармонійному поєднанні з європейською системою. Успішна реалізація проектів GO-Highway та Via Carpatia, подальше розширення залізничного та авіаційного сполучення з країнами ЄС, розвиток мультимодальних перевезень і запровадження європейських стандартів у сфері транспорту через імплементацію Угоди про асоціацію дадуть потужний імпульс національній економіці й абсолютно нову якість транспортних послуг для українців, зроблять інфраструктуру України єдиним цілим з інфраструктурою Європейського Союзу.

27 липня 2022 р. Єврокомісія схвалила законодавчу пропозицію щодо перегляду карт Транс’європейської транспортної мережі (TEN-T). Рішення ЄК враховує потреби реагування на російську збройну агресію проти України та необхідності у розвитку нових шляхів сполученості між Україною та ЄС для сприяння переміщення товарів і допомоги та поїздок громадян. Водночас, це є важливим кроком у процесі інтеграції України в ЄС після набуття нашою державою статусу кандидата на членство. Переглянуті карти TEN-T сприятимуть зміцненню транспортній комунікації України з ЄС, забезпеченню високоякісного мультимодального транспортного сполучення та безперервного, стійкого й ефективного транспортування між Україною та ЄС, що відіграє ключову роль у гарантуванні та забезпеченні безперервного експорту продукції з України до держав-членів ЄС та третіх країн, передусім сільськогосподарської, та, з цією метою, також сприятиме реалізації цілей ініціативи «Шляхи солідарності», покликаний сприяти для агропродовольчого експорту з України до ЄС та доставкам гуманітарної допомоги для України. Оновлення карт TEN-T шляхом розширення на шляхи сполучення в Україні стало наступним кроком після укладення Меморандуму про взаєморозуміння між Україною та ЄС про поширення індикативних мап TEN-T в Україні, підписного 29.06.2022, м. Ліон, та результатом солідарної взаємодії української сторони, ЄК, держав-членів ЄС, Французького та Чеського головувань в Раді ЄС та Європарламенту. Відтепер низку дорожньо-залізничних шляхів сполучення, які охоплюють усю територію України від наших західних кордонів до узбережжя Чорного та Азовського морів включено до чотирьох з дев’яти основних європейських транспортних коридорів.

У підсумку зазначимо, що розвиток транспортної системи відбуватиметься в два етапи: до 2030 р. має бути завершено побудову «ключової» мережі та до 2050 р. – «загальної» мережі. Україна увійшла до TEN-T у 2017 р. Відповідно до Індикативного Інвестиційного Плану Європейської Комісії розвитку TEN-T коридорів, до 2030 р. в Україні планується реалізувати проекти на загальну суму 4,45 млрд євро. Це найбільший показник серед всіх держав «Східного партнерства» ЄС.

Список використаних джерел

1. Інформаційна довідка Європейського інформаційно-дослідницького центру URL: <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29013.pdf>

2. Оперативні матеріали Міністерства закордонних справ України.

3. Омелян В. Україна включена до Транс’європейської опорної транспортної мережі. URL: <https://mtu.gov.ua/news/30386.html>

4. Як вітчизняний транспорт допоміг вижити українській економіці та її громадянам під час війни. *Офіційний сайт УНІАН*. URL: <https://www.unian.ua/economics/transport/yak-vitchiznyaniy-transport-dopomig-vizhiti-ukrajinskiy-ekonomici-ta-jiji-gromadyanam-pid-chas-viyeni-12105600.html>

Буток Крістіна Андріївна
здобувач вищої освіти Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Ченуша Олександр Сергійович
кандидат економічних наук, старший викладач кафедри менеджменту підприємств
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

РЕФОРМУВАННЯ УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ: СТРАТЕГІЇ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЧЕРЕЗ ОПТИМІЗАЦІЮ HR-МЕНЕДЖМЕНТУ

В умовах євроінтеграційних процесів, управління стає ключовим фактором для забезпечення конкурентоспроможності підприємств. Одним із важливих аспектів цього процесу є оптимізація HR-менеджменту, яка визначає успішність управлінських рішень та ефективність використання людських ресурсів. Враховуючи складність та вимогливість сучасного бізнесу, важливо досліджувати роль оптимізації HR-менеджменту у процесі реформування управління для досягнення конкурентоспроможності підприємств.

Проведення аналізу конкурентоспроможності підприємства передбачає дослідження тих чинників, які впливають на сприйняття споживачами певного підприємства та його продукції. Можна погодитись із думкою вченого С. І. Савчука, який стверджує, що такі фактори-симптоми конкурентоспроможності включають феномени та процеси виробничо-господарської діяльності підприємства й соціально-економічного життя суспільства, які впливають на рівень конкурентоспроможності організації [1, с. 327].

У контексті реформування управління для забезпечення конкурентоспроможності підприємств у євроінтеграційних умовах, HR-менеджмент відіграє вирішальну роль у формуванні та розвитку кадрового потенціалу. Завдяки ефективному HR-менеджменту підприємства можуть забезпечити оптимальне використання людських ресурсів, їхню мотивацію та збереження, що у свою чергу сприяє підвищенню їхньої конкурентоспроможності на ринку та успішному впровадженню євроінтеграційних стратегій.

Формування HR-стратегії визначає напрямки дій, необхідних для досягнення довгострокових цілей щодо створення колективу з високим рівнем професіоналізму та відповідальності. Для цього важливо дотримуватись певних принципів управління персоналом, зазначених у табл. 1.

Таблиця 1

Основні принципи формування ефективної HR-стратегії на підприємстві

<i>Назва принципу</i>	<i>Стисла характеристика</i>
Стратегічна орієнтованість	Заснована на врахуванні довгострокових цілей і потреб компанії, HR-стратегія повинна спрямовуватись на досягнення стратегічних пріоритетів бізнесу.
Гнучкість та адаптивність	HR-стратегія повинна бути гнучкою і адаптивною до змін в бізнес-середовищі та внутрішніх потреб компанії, щоб забезпечити ефективність у різних умовах.
Інтегрованість	HR-стратегія має бути інтегрованою з загальною стратегією компанії, щоб забезпечити взаємодію та відповідність між стратегіями розвитку бізнесу та управління персоналом.
Спрямованість на результат	Формулюючи HR-стратегію, необхідно чітко визначати очікувані результати і показники успіху, щоб забезпечити вимірювання та оцінку її ефективності.
Залучення та розвиток персоналу	Стратегія повинна передбачати механізми привертання, утримання та розвитку талановитого персоналу, що відповідає потребам та стратегічним завданням компанії.
Орієнтація на інновації	HR-стратегія повинна сприяти створенню інноваційної культури в компанії, сприяючи розвитку та впровадженню новаторських підходів у всі сфери діяльності.

Джерело: сформовано на основі [2].

Сучасні стратегії оптимізації HR-менеджменту спрямовані на залучення, розвиток та збереження висококваліфікованих кадрів для підвищення конкурентоспроможності підприємства. Ці стратегії включають в себе впровадження гнучких форм зайнятості, стимулювання інноваційного мислення серед персоналу, використання технологій для автоматизації HR-процесів, впровадження системи неперервного навчання та розвитку співробітників, а також створення сприятливого організаційного клімату та корпоративної культури, що сприяють задоволенню та мотивації персоналу. Дані стратегії допомагають підприємствам залучати та утримувати талановитих фахівців, підвищуючи їх продуктивність та внесок у загальний успіх компанії [3, с. 102].

Таким чином, розробка та впровадження HR-стратегії є ключовими для підвищення ефективності використання робочого потенціалу та максимізації конкурентних переваг компанії, сприяючи її економічному розвитку та стабілізації у довгостроковій перспективі.

У результаті проведеного аналізу можна зробити висновок, що оптимізація HR-менеджменту в контексті реформування управління відіграє важливу роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств в умовах євроінтеграції. Ефективне використання людських ресурсів, їхня мотивація та розвиток є ключовими факторами успішного впровадження стратегій євроінтеграції та забезпечення стійкого розвитку компаній. Розробка і впровадження HR-стратегії, спрямованої на залучення, розвиток та збереження висококваліфікованих кадрів, є необхідним етапом у підвищенні конкурентоспроможності підприємств і забезпеченні їх успішної адаптації до сучасних викликів у контексті євроінтеграційних процесів.

Список використаних джерел

1. Савчук С.І. Основи теорії конкурентоспроможності: монографія. Маріуполь: Рената, 2007. 520 с.
2. Key Principles of Strategic Human Capital Management, Mitrefinch. URL: <https://mitrefinch.com/blog/10-key-principles-strategic-human-capital%20management/> (дата звернення: 14.05.2024).
3. Величко В.В., Шевченко В.М. Кадрова стратегія як ключова функціональна стратегія сучасного підприємства. *Бізнес-адміністрування в умовах сучасних економічних реалій: матеріали міжнар. наук.- практи. інтернет-конф., м. Харків, 01-28 лютого 2019 р.* Харків, 2019. С. 101–103.

Вакуленко Юлія Валеріївна

магістр публічного управління та адміністрування,
випускниця 2023 року кафедри публічного управління,
менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва
Національного університету біоресурсів і природокористування України

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Євроінтеграція – це процес впровадження європейських норм в українське законодавство. Таке впровадження має забезпечити: стабільну економіку, правову державу, чисте довкілля, якість харчових продуктів, соціальну захищеність громадян, високий рівень життя та відсутність корупції. Це єдиний економічний, соціальний та гуманітарний простір, де відмовилися від кордонів та зайвих умовностей задля вільного переміщення товарів, людей, послуг і капіталів, необмеженого обміну інформацією, культурними та науковими надбаннями [1].

Наразі імплементація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС передбачена Планом заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом (ЄС), Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з

іншої сторони, який затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106 [2]. З травня 2018 року запрацював Євроінтеграційний портал <https://eu-ua.org> Веб-сайт розроблений коштом ЄС в межах Проекту ЄС Association4U («Підтримка впровадження Угоди про асоціацію між Україною та ЄС») за підтримки Урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції України та Офісу Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України – у рамках реалізації Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018 – 2021 рр. та відповідного Плану заходів на виконання Стратегії Україна та ЄС [3].

Можливість перебування України в спільноті цивілізованих демократичних країн-членів Північноатлантичного Альянсу сприятиме реалізації всеосяжних реформ в секторі безпеки і оборони, щодо цивільного контролю і демократичного нагляду, у боротьбі проти корупції, підвищенню стабільності, підтримці міжнародної та регіональної безпеки. Україна поступово наближає свої стандарти до стандартів Альянсу, що є передумовою членства в НАТО.

Головний акцент державної політики в сфері євроатлантичної інтеграції спрямовано на забезпечення безпеки і добробуту людини як ключового суб'єкту національної безпеки. Пріоритетні завдання в межах реалізації політики євроатлантичної інтеграції України щорічно визначаються в річних національних програмах під егідою Комісії Україна-НАТО, що підписуються Президентом України, які є ключовим інструментом досягнення Україною необхідних критеріїв членства в НАТО. Так, 12 червня 2020 року НАТО надало Україні статус партнера розширених можливостей. Це рішення визнає значний внесок України у місії НАТО, а також демонструє відданість Альянсу своїм партнерам, незважаючи на пандемію COVID-19. Перевагою Програми розширених можливостей є регулярні політичні консультації з безпекових питань, розширений доступ до навчань і обміну інформацією, тісніша співпраця у часи криз. Статус партнера розширених можливостей досі мали лише п'ять країн: Швеція, Фінляндія, Австралія, Грузія та Йорданія.

Європейська інтеграція та євроатлантична інтеграція є пріоритетом української влади. Знаменною датою стало 8 червня 2018 року, коли український парламент остаточно визначив євроатлантичну інтеграцію зовнішньополітичним пріоритетом України, а вже 7 лютого 2019 року відповідні зміни стосовно європейського і євроатлантичного зовнішньополітичного курсу були внесені у Конституцію України.

При наявності багатьох заперечень, варто зазначити, що Президент України, Уряд та Парламент працюють як одна команда, щоб цей процес реалізовувався як найшвидше [1].

Список використаних джерел

1. Європейська та євроатлантична інтеграція. *Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України* URL: <http://www.msp.gov.ua> (дата звернення: 13.10.2022).
2. Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : *постанова Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106* (із змінами і доп.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 13.10.2022).
3. Європейська та євроатлантична інтеграція. *Офіційний сайт Хмельницької обласної військової адміністрації* URL: <http://www.adm-km.gov.ua> (дата звернення: 13.10.2022).

Васильєв Максим Андрійович
аспірант кафедри публічного управління
і проектного менеджменту
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
Національної академії педагогічних наук України

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗРАХУНКУ ІНТЕГРАЛЬНИХ ПОКАЗНИКІВ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ ГНУЧКОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ КЕРУЮЧОЇ СУБ'ЄКТ-СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ОБЛАСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Зважаючи на глибинний характер змін земельних відносин, що мали місце внаслідок суцільної реструктуризації господарського комплексу, супроводжуваної перерозподілом земельного фонду, держава в цілому виявила спроможність у розв'язанні питання розбудови інституціонального механізму державного управління в області регулювання земельних відносин, необхідного для підтримання встановленого правопорядку [1, с. 729-732]. Зазнавши у минулі роки незліченних оптимізаційних метаморфоз, наразі цей інституціональний механізм представляє собою складну цілісну керуючу суб'єкт-систему, яка охоплює певну сукупність підвідомчих органів виконавчої влади (апарат державного управління, публічна адміністрація) та інших суб'єктів, задіяних у процесі формування і реалізації державної політики у визначених законодавством сферах і галузях суспільного життя, призначену реалізовувати державну владу у процесуальному розумінні [2, с. 61].

Враховуючи широкий діапазон питань, вирішення яких віднесено до публічно-управлінської компетенції керуючої суб'єкт-системи, виявляються такі характерні особливості її організаційної структури, як цілісність, багаторівневність, ієрархічна узгодженість структурних елементів, які діють за територіально-функціональним принципом розподілу повноважень. Завдяки вертикальній інтеграції структурних елементів, керуючій суб'єкт-системі притаманні такі системні властивості, як спостережуваність, керованість і досяжність, що дозволяє формалізувати її математичну модель за допомогою методу структурно-топологічного аналізу. Застосовуючи цей метод нами розраховано показники оцінки (структурно-топологічні характеристики) інституціональної гнучкості організаційної структури керуючої суб'єкт-системи: суміжності, зв'язності, щільності, рівномірності розподілу, структурної компактності взаємозв'язків між структурними елементами системи, прийнятих за факторні величини, та ступеня централізації системи, прийнятого за генеральну результативну ознаку (результати розрахунків не наводяться у зв'язку з обмеженим обсягом тез доповіді).

З метою інтерпретації міри взаємозв'язків між отриманими структурно-топологічними характеристиками, потрібної для визначення їх орієнтації і вагомості кожного з них у загальному підсумку, та спрямованої на забезпечення розуміння рівня залежності генеральної результативної ознаки від факторних величин, надалі використано метод кореляційно-регресійного аналізу.

Спираючись на адаптовану до мети нашого дослідження методику інтегральної оцінки потенціалу багатомірного динамічного об'єкта (табл. 1), розраховано інтегральні показники, що дозволило встановити різницю між показниками інституціональної гнучкості структур кожного організаційного рівня керуючої суб'єкт-системи, для встановлення ступеня вагомості кожного з них, а також відповідний загальносистемний показник.

Методика розрахунку інтегральних показників інституціональної гнучкості організаційної структури керуючої суб'єкт-системи

Етап методики розрахунку та його зміст	Формула	№ формули
Етап 1. Визначення сукупності показників для оцінки інституціональної гнучкості організаційної структури кожного обраного об'єкта дослідження. Наприклад, x_{ij} - значення j -го показника для t_i організаційної структури об'єкта дослідження		
Етап 2. Розрахунок середніх значень j -го показника для t_i організаційної структури об'єкта дослідження	$\bar{x}_j = \frac{\sum_{i=1}^N x_{ij}}{N},$ x_j - середнє значення показника x_j для всієї сукупності об'єктів N ; N - кількість об'єктів дослідження	(1)
Етап 3. Розрахунок середніх квадратичних відхилень j -тих показників для t_i організаційної структури об'єкта дослідження	$\sigma_j = \sqrt{\frac{\sum (x_{ij} - \bar{x}_j)^2}{n}},$ σ_j - середнє квадратичне відхилення j -го показника; x_{ij} - значення j -го показника для t_i організаційної структури об'єкта дослідження; n - кількість об'єктів дослідження	(2)
Етап 4. Розрахунок стандартизованих значень j -го показника для t_i організаційної структури об'єкта дослідження	$Z_{ij} = \frac{x_{ij}}{\sigma_j},$ Z_{ij} - стандартизоване значення x_{ij} для t_i організаційної структури об'єкта дослідження; σ_j - середнє квадратичне відхилення j -го показника; x_{ij} - значення j -го показника для t_i організаційної структури об'єкта дослідження	(3)
Етап 5. Визначення експертним шляхом цільових значень x_j^* -тих показників		
Етап 6. Розрахунок стандартизованих значень еталонів j -го показника для t_i організаційної структури об'єкту дослідження за формулою	$Z_j^* = \frac{x_j^*}{\sigma_j},$ Z_j^* - еталонне (цільове) значення показника j -го показника для t_i організаційної структури об'єкта дослідження; x_j^* - значення еталонного (цільового) показника; σ_j - середнє квадратичне відхилення j -го показника	(4)
Етап 7. Розрахунок ваги показників в інтегральному показнику за формулою	$\alpha_j = \frac{Z_j^*}{\sqrt{\sum_{j=1}^n (Z_j^*)^2}},$ α_j - вага показника x_{ij} в інтегральному показнику; Z_j^* - еталонне значення j -го показника для t_i організаційної структури об'єкта дослідження; n - кількість об'єктів дослідження	(5)
Етап 8. Розрахунок темпоральних значень потенційної функції за формулою	$y_i = \sum_{j=1}^n \alpha_j Z_{ij},$ y_i - значення потенційної функції досліджуваної системи для t_i організаційної структури об'єкта дослідження	(6)
Етап 9. Розрахунок еталонного (цільового) значення потенційної функції за формулою	$y^* = \sum_{j=1}^n \alpha_j Z_j^*$	(7)
Етап 10. Обчислення інтегральних показників інституціональної гнучкості організаційної структури для t_i організаційної структури об'єкта дослідження за формулою	$C_i = \frac{y_i}{y^*} \cdot 100,$ C_i - інтегральний показник інституціональної гнучкості організаційної структури для кожного об'єкта дослідження	(8)

Джерело: [3, с. 109-110].

За результатами проведених розрахунків, які більш детально висвітлено у [4], прослідковується різниця між показниками інституціональної гнучкості організаційних структур підсистем керуючої суб'єкт-системи нижчих рівнів: урядового, міністерського, відомчого, місцевих органів виконавчої влади, обумовлена ієрархічною природою керуючої суб'єкт-системи, а також вбачається, що загальносистемний показник формує цільовий рівень показників інституціональної гнучкості підсистем керуючої суб'єкт-системи нижчих рівнів, тому він має найвище значення - 98%.

Список використаних джерел

1. Васильєв М. Деякі особливості керованої об'єкт-системи державного управління у галузі регулювання земельних відносин в Україні як нелінійної динамічної системи. *Авіація, промисловість, суспільство* : Матеріали IV Міжнар. науково-практ. конф., м. Кременчук, 18 трав. 2023 р. Харків, 2023. С. 729–732.

2. Федорчак О. Інституційний механізм державного управління. *Ефективність державного управління*. 2017. № 1 (50). С. 53–63.

3. Яковлева Ю. Розвиток комплексу соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Харків, 2017. 277 с.

4. Васильєв М., Михальченко Г. Математичне вимірювання показників оцінки інституціональної гнучкості організаційної структури керуючої суб'єкт-системи державного управління в області регулювання земельних відносин в Україні. *Концептуальна інтенсивність трансформаційних процесів соціально-економічного розвитку суб'єктів господарювання в умовах цифровізації* : колект. монографія. Харків, 2024. С. 90–116. URL: <https://doi.org/10.35668/978-617-8332-18-1>.

Васіна Алла Юрївна

професор, професор кафедри менеджменту,
публічного управління та персоналу
Західноукраїнського національного університету

АСПЕКТИ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Формування спроможності публічного управління адекватно реагувати на сучасні виклики, в умовах складних випробувань воєнного часу та післявоєнного оновлення країни, актуалізує необхідність ефективного реформування національної публічно-управлінської системи. В цьому зв'язку важливим є надання чіткої зорієнтованості процесам реформування на: подолання наявних інституційних проблем в публічно-управлінській системі та запобігання їх появи у майбутньому; запровадження інноваційних проривних підходів у функціональну діяльність суб'єктів публічного управління; вироблення заходів превентивного реагування на проблеми в різних сферах суспільного життя; ініціювання владними структурами прогресивних змін в об'єктах публічного управління; інституціональне закріплення цілей та механізмів проведення докорінних змін у функціонуванні і розвитку публічно-управлінської системи.

Забезпечення ефективного реформування публічного управління вимагає його належної інституціоналізації – вироблення, закріплення й адаптивного застосування інститутів, зорієнтованих на обґрунтоване визначення, закріплення, реалізацію цілей удосконалення публічно-управлінської системи, формування умов розвитку й залучення потенціалу всіх її складових та налагодження взаємовідносин між ними в контексті реагування на вимоги і виклики суспільної життєдіяльності.

В основу інституціоналізації реформування публічного управління в Україні закладається орієнтація на європейські традиції демократичного врядування, в контексті реалізації євроінтеграційного курсу, з врахуванням принципів Європейського

адміністративного простору та Європейських принципів публічного управління, за сприяння Програми SIGMA, на основі пропозицій якої були розроблені чотири покоління стратегій реформування системи державного управління. Остання з яких – Стратегія реформування державного управління в Україні на 2022-2025 роки [1].

Реакцією на виклики публічному управлінню в умовах воєнного стану стало розроблення робочою групою з реформування державного управління пропозицій до Плану відновлення України, що стосуються: реалізації парламентської реформи; реформування центральних органів виконавчої влади та наближення до стандартів урядування ЄС; удосконалення діяльності місцевих органів виконавчої влади; підвищення дієвості місцевого самоврядування [2].

Очевидним є те, що інституціоналізація цілей та завдань реформування державного управління має супроводжуватись подальшою обґрунтованою інституціоналізацією механізмів їх реалізації, моніторингу, перегляду та коригування. При цьому постає гостра потреба у формуванні інституціональної площини впровадження реформ, яка б дозволяла: на системній основі привести законодавчо-нормативну базу публічного управління у відповідність до сучасних умов і вимог; законодавчо-нормативно закріпити функціональні повноваження владних інституцій різних рівнів на основі чіткого їх обґрунтування й розмежування; реалізувати ефективні механізми взаємодії органів влади з громадськістю та підприємницькими структурами на засадах належного врядування; забезпечити методичний супровід реалізації логічних процедур реформування на місцевому, регіональному, секторальному, національному рівнях; здійснювати узгоджене розроблення й реалізацію стратегічних документів в рамках багаторівневого управління; формувати розуміння, визнання й підтримку реформи суспільством; представити процеси модернізаційних перетворень публічно-управлінської системи у чіткій, сприйнятливій для більшості формі з наведенням очікуваних результатів; забезпечувати інституційну пам'ять при виробленні й реалізації механізмів реформування; формувати нову якість публічної служби; залучати фахових лідерів, спроможних виробляти адаптивні інноваційні підходи та проводити прогресивні зміни в суб'єктах та об'єктах публічного управління.

Посилення запиту українського суспільства на формування ефективної національної моделі публічного управління, спроможної забезпечити життєдіяльність країни в умовах воєнного стану, перемогу над ворогом та післявоєнне оновлення, актуалізує необхідність чіткого узгодженого інституціонального закріплення функціональних повноважень, сфери впливу, відповідальності, правових гарантій, механізмів здійснення, критеріїв оцінювання та форм координації функціональної діяльності суб'єктів публічного управління, а також взаємодії між ними у горизонтальній та вертикальній площині, із паралельним розвитком прогресивних неформальних інститутів, які б активізували прояв моральних чинників, патріотизму, лідерства, довіри, що дозволило б побудувати ефективну національну модель публічного управління.

Оптимальне взаємодоповнення процесів формальної і неформальної інституціоналізації реформи публічного управління, за свідченням зарубіжного досвіду, розкриває значні можливості для адаптивної імплементації на засадах синергії й комплементарності прогресивних інструментів та підходів до реформування, вироблених в рамках концепції нового публічного менеджменту, концепції політичних мереж, багаторівневого управління, управління за цілями.

Інституціоналізація реформування публічного управління в контексті забезпечення суспільної стабілізації та прориву на траєкторію післявоєнного оновлення має сформувати інституціональний базис стратегічного розвитку країни, цілеспрямованих модернізаційних перетворень у секторах та сферах суспільної життєдіяльності, відновлення територій з врахуванням позитивного зарубіжного досвіду функціонування публічно-управлінських систем та специфіки національної системи публічного управління.

Список використаних джерел

1. Стратегія реформування державного управління України на 2022–2025 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-p>.

2. Проект плану відновлення України. Матеріали робочої групи "Державне управління". URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/governance.pdf>.

Вождаєнко Ольга Вікторівна

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» кафедри публічного управління, менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва Національного університету біоресурсів і природокористування України

ІНСТИТУЦІЙНІ РЕФОРМИ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ЗАЛУЧЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ РОЗБУДОВИ TWINNING ТА TAIEХ ДЛЯ ЇХ ЕФЕКТИВНОГО ВПРОВАДЖЕННЯ

Для України європейська інтеграція завжди була не лише прагненням, але й невід'ємною частиною нашого майбутнього, що визначає нашу дорогу до успіху. І хоча війна стала великою перешкодою, ми продовжуємо вірити в нашу європейську майбутність. Вже дуже скоро, ми відзначатимемо День державної служби та річницю отримання статусу кандидата на членство в ЄС. Протягом цього часу було зроблено величезний крок уперед у напрямку відповідності європейським стандартам у всіх сферах життя. Україна прискорює темпи реформ у судовій системі, боротьбі з корупцією, захисті прав меншин, та забезпеченні свободи медіа.

Проте, ми маємо розуміти, що перед нами стоїть ще багато викликів і завдань, які потрібно вирішити щоб забезпечити відповідність європейським стандартам та зміцнити нашу позицію як надійного партнера для ЄС.

Реформування публічного управління є однією з ключових складових інтеграційних процесів України на шляху до Європейського Союзу. Впровадження європейських стандартів у систему державного управління спрямоване на підвищення ефективності, прозорості та підзвітності державних інституцій. У цьому контексті важливу роль відіграють інструменти інституційної розбудови, такі як Twinning та TAIEХ, які забезпечують передачу європейського досвіду та найкращих практик.

Проекти Twinning і TAIEХ, незважаючи на військові виклики, виявилися не лише ефективними інструментами під час конфлікту, але й важливими для нашої євроінтеграції. Попри триваючу повномасштабну війну росії, ми ні на крок не зупиняємось у наших європейських прагненнях, а навпаки, дедалі глибше інтегруємось в європейський простір у всіх сферах.

Twinning (англ. twins — близнюки) — інструмент інституційної розбудови, у рамках якого відбувається співпраця на рівні державних службовців аналогічних органів державної влади країн-членів ЄС та України. Інструмент Twinning передбачає надання довгострокової допомоги (період підготовки проекту Twinning в середньому складає 1–1,5 роки, а період реалізації 1–3 роки) з метою впровадження елементів державного управління, необхідних для адаптації національного законодавства до норм та стандартів ЄС. Станом на травень 2024 року, 58 проектів Twinning завершено, 2 проекти - на стадії реалізації, 16 проектів - на стадії підготовки детального технічного завдання Twinning Fiche.

У 2024 році 743 представники органів державної влади взяли участь у 4 міжнародних семінарах, ініційованими ЄК та 14 заходах, які були ініційовані Україною, а саме 7 семінарах, 5 навчальних поїздках та 2 експертних місіях. Загальна кількість проектів Twinning - 76.

Їх реалізація сприяла успішній інтеграції у внутрішній ринок Європейського Союзу шляхом покращення національної інфраструктури та систем.

Останні роки свідчать і про збільшення активності органів влади у поданні заявок на участь у програмі Twinning і TAIEX. Адміністративний офіс програми Twinning в Україні продовжує отримувати велику кількість заявок, забезпечуючи безперебійний процес координації підготовки та сприяє практичному впровадженню проєктів інституціональної розбудови. Адже, цей напрям співпраці сприяє збагаченню знань та навичок українських посадовців у різних сферах, включаючи управління, законодавство та правозастосування.

Проєкти Twinning за секторами економіки, 2006-2024 рр.
(Загальна кількість проєктів Twinning – 76)

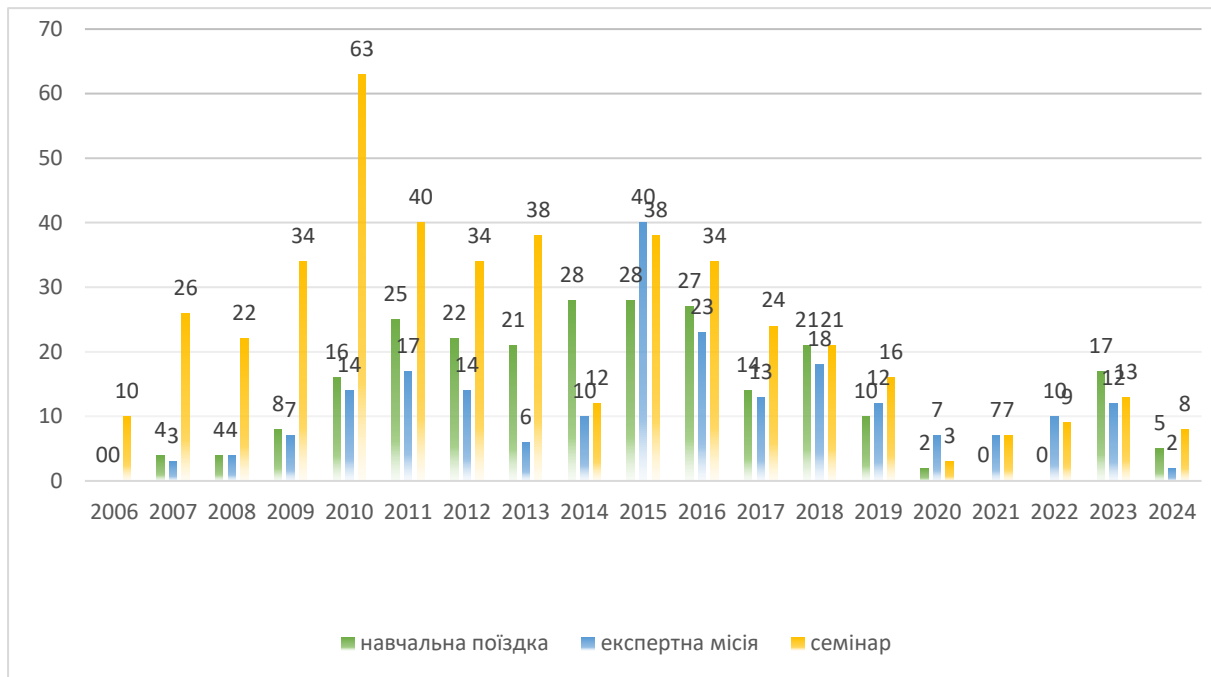
ТАІЕХ (Technical Assistance Information Exchange) – це інструмент короткострокової технічної допомоги та обміну інформацією, що надається Європейською Комісією з метою розбудови інституціональної спроможності, наближення та імплементації національного законодавства до законодавства Європейського Союзу (acquis communautaire), а також його подальшого ефективного застосування. ТАІЕХ є одним із найбільш поширених, ефективних та доступних серед усіх можливих інструментів допомоги Європейського Союзу.

Він був заснований Генеральним Директоратом Європейської Комісії з питань сусідства та переговорів щодо розширення у 1996 році для того, щоб допомогти країнам у стислі терміни привести національне законодавство у відповідність до стандартів ЄС та забезпечити виконання законодавчих норм.

За підтримки ТАІЕХ вдалося провести два з шести навчальних курсів для працівників Урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів та представників українських органів влади у співпраці з Естонським центром міжнародного розвитку ESTDEV.

Можна з впевненістю сказати, що така співпраця допомагає не лише розвивати інституційні здібності українських державних установ, але й зміцнює зв'язки з міжнародними партнерами.

Також, цього року в рамках програми ТАІЕХ була надана важлива експертна підтримка українським пожежникам, енергетикам, національній поліції та нашим медикам, людям, які безперервно виконують свою роботу в умовах надзвичайної небезпеки. Надання підтримки цим групам фахівців стає критично важливим у забезпеченні безпеки та здоров'я населення в умовах воєнного стану.

Історії успіху цих проєктів свідчать про те, як вони переростають у реформи та надають реальні результати.

Минулого року національними контактними особами Twinning TAIEХ від України було висловлено потребу у підтримці з покращення методів розслідування військових злочинів, захисту та підтримки свідків та жертв війн. І вже зовсім скоро, в червні відбудеться семінар з документування воєнних злочинів з використанням інформації з відкритих джерел. Це надзвичайно важливо, оскільки наявність достовірної та об'єктивної інформації стане основною складовою у проведенні розслідувань та судових процесів з метою покарання військових злочинців і відновлення справедливості.

Отже, у підсумку можна сказати, що залучення інструментів інституціональної розбудови є ключовими елементами для успішного проведення інституційних реформ у сфері публічного управління. Ці інструменти забезпечують ефективну передачу знань та досвіду від країн-членів ЄС до країн, що перебувають на шляху інтеграції або прагнуть вдосконалити свої управлінські структури. Використання такого інструменту як Twinning сприяє створенню довгострокових партнерств, які зміцнюють інституційні спроможності через тісну співпрацю та обмін досвідом. Водночас TAIEХ забезпечує швидку та гнучку підтримку у формі експертної допомоги, навчальних семінарів та стажувань, що дозволяє оперативно вирішувати нагальні проблеми і вдосконалювати управлінські процеси.

Ефективне впровадження цих інструментів сприяє гармонізації національних стандартів та процедур з європейськими, що, у свою чергу, підвищує прозорість, ефективність та підзвітність державного управління. Завдяки Twinning та TAIEХ створюються умови для сталого розвитку та модернізації інституцій, що є важливими кроками на шляху до демократизації та підвищення якості публічних послуг, а отже і до членства в ЄС.

Список використаних джерел

1. Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу. URL: <https://www.center.gov.ua/>

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Розвиток будь-якої країни відбувається в умовах постійних глобалізаційних викликів, які як позитивно, так і негативно впливають на темпи зростання економіки. Європейська інтеграція вимагає від суб'єктів підприємницької діяльності наявності ресурсного потенціалу, дотримання вимог встановлених стандартів при виробництві й реалізації продукції, що, в свою чергу, потребує державної підтримки, зокрема гарантій і захисту вітчизняних інтересів як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках. В Україні є потреба у створенні ринкового середовища, де присутні рівна й справедлива конкуренція, інвестиційна привабливість та інноваційність виробництва, відповідальність з боку держави і бізнесу. Тому, державна економічна політика має впроваджувати такі підходи й інструменти, які забезпечать конкурентоспроможність визначених пріоритетних напрямів на рівні світового господарства [1, с. 8]. Разом з тим, воєнні конфлікти спричинюють значні глобалізаційні зрушення, оскільки зачіпають не лише економіку однієї окремої держави, а наявну міжнародну економічну систему.

Зазначимо, що бізнес, який працює в сприятливих для цього умовах, здатний у повній мірі забезпечити національну економіку необхідними товарами і послугами, а бюджетну систему податковими надходженнями, також створювати нові робочі місця, тим самим зменшуючи рівень безробіття та підвищуючи добробут громадян. Однак, з 2022 р. по теперішній час суб'єкти підприємницької діяльності в Україні стикаються з такими проблемами, як: тимчасова окупація низки областей, ведення бойових дій і постійні ракетні обстріли, загроза виникнення блек-ауту, звуження товарного ринку та ускладнення логістики, економічна нестабільність, зменшення промислового й аграрного потенціалу країни, погіршення бізнес-клімату, зростання безробіття, невідповідність попиту пропозиціям на ринку праці тощо [2]. Зазначені ризики спонукають підприємців або припинити свою діяльність, або адаптуватись до нових обставин, вишукуючи оптимальні варіанти з підтримки своєї життєдіяльності. І тут важливою є державна підтримка бізнесу, не лише великого, а й малого та середнього, яка включає в себе нормативно-правову, інформаційно-консультаційну, фінансову та інші складові.

Сьогодні законодавча база формується відповідно до особливостей введення режиму воєнного стану. Зокрема, змінилися правила оподаткування та подання звітності, державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців і громадських формувань, здійснення трудових відносин, експортних та імпорتنих операцій, ведення бізнесу, логістики, отримання грантового фінансування та інше [3-5]. Ключовим завданням Уряду є побудова спільно з бізнесом нової прозорої моделі співпраці, оскільки від успіху приватного сектору на пряму залежать темпи економічного розвитку України. Програма підтримки економіки «Ukraine Facility» передбачає проведення заходів із гармонізації норм і правил із Європейським Союзом, дерегуляції економіки та зменшення адміністративного тиску на бізнес, збільшення частки малого й середнього підприємництва, спрощення процедури підключення до мереж та інше, що в сукупності має призвести до зростання зовнішніх і внутрішніх інвестицій, а також прискорення розвитку інноваційних секторів економіки [6].

Таким чином, в умовах воєнного стану державна підтримка євроінтеграційного розвитку вітчизняного підприємництва має бути спрямована на вирішення таких актуальних питань, як: відновлення ланцюгів постачання, збуту, вихід на нові ринки, створення робочих місць, залучення іноземних інвестицій, державне замовлення та належне фінансування наукових розробок і впровадження вітчизняних інновацій в бізнес секторі, у т.ч. з заощадження енерго-, водо-, тепlopостачання, впровадження дієвих програм із підготовки,

перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, налагодження виробничих потужностей для задоволення потреб сфер економіки й оборони тощо. Держава має створювати сприятливі умови для налагодження співпраці (консолідації, кооперації) між різними суб'єктами господарювання шляхом впровадження різних фінансових інструментів, проведення моніторингу їх результатів і корегування з метою збереження та примноження підприємницького потенціалу.

Водночас, і до повномасштабного вторгнення російської федерації, з боку держави не було підтримки розвитку обслуговуючої кооперації малих сільськогосподарських товаровиробників. В останні роки, через кризові явища в економіці, держава не фінансувала впровадження заходів, передбачених у прийнятих нормативно-правових актах (концепціях, стратегіях, проектах і програмах), з розвитку обслуговуючої кооперації. Її потенційними учасниками можуть бути всі малі сільськогосподарські товаровиробники, фермерські та особисті селянські господарства. Для забезпечення розвитку на постійній основі недостатньо лише впровадження проектів міжнародної технічної допомоги (на умовах співфінансування), оскільки, як показує практика, такі кооперативи ефективно працюють поки діє конкретна програма [7]. Тому, держава має бути зацікавлена в розвитку такої форми співробітництва. В умовах значних втрат промислових потужностей актуальним є підтримка вітчизняного виробника, у т.ч. сільськогосподарського, не лише на зовнішніх ринках, а й на внутрішньому, а також здійснення контролю за якістю продукції і дотриманням встановлених стандартів.

Список використаних джерел

1. Кравчик Ю., Осіпова Л. Економічна політика євроінтеграції України: аспекти малого бізнесу. *Modeling the Development of the Economic Systems*. 2022. № 1(3). URL: <https://doi.org/10.31891/mdes/2022-3-1> С. 8-14
2. Забашта Є. Ю. Розвиток підприємництва в умовах європейської інтеграції. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 56. URL <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-37>
3. Панькова Л. О., Гуцалюк О. В. Підприємницька діяльність в Україні в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 220-223. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-6/49>
4. Левчинський Д., Ступнікер Г., Каширнікова І., Зозуля Н. Підприємництво України в умовах воєнного стану. *Економічний простір*. 2022. № 181. С. 110-114. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/181-19>
5. Шуба Т. П., Петренко К. В., Ільченко А. А. Міжнародне підприємництво: досвід України в контексті євроінтеграційних процесів. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 29. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-6>
6. Програма підтримки економіки «Ukraine Facility». URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/>
7. Приліпко С. М. Перспективи розвитку обслуговуючої кооперації малих сільськогосподарських товаровиробників. *Ефективна економіка*. 2016. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5030>

Матієнко В'ячеслав Леонідович

аспірант кафедри публічно-правових дисциплін
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ВИЩОЮ ОСВІТОЮ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Гарантування високої якості вищої освіти у процесі формування європейської освітньої зони є ключовим фактором для підвищення довіри, забезпечення мобільності, стимулювання мотивації студентів і підвищення привабливості та сумісності європейського вищого

навчання.

Якість освіти, на думку Клімової Г. [1, с. 153], визначається «...рівнем досягнення мети вищої освіти та здатністю системи вищої освіти відповідати встановленим та передбаченим освітнім та професійним потребам конкретної особи чи суспільства». Це також відображає здатність системи вищої освіти відповідати потребам як індивідуумів, так і суспільства.

В Європі існують три історично сформовані моделі якості вищої освіти: «англійська» модель, що ґрунтується на внутрішній самооцінці академічної спільноти; «французька» модель, яка базується на зовнішній оцінці ЗВО з точки зору його відповідальності перед суспільством; «американська» модель, яка органічно поєднує в собі вищезазначені дві, що надає їй значні переваги та широкі можливості застосування, оскільки передбачено як суспільну, так і державну форми контролю досягнутих результатів [2, с. 109-110].

З метою виконання завдання Болонського процесу щодо створення єдиної системи забезпечення якості вищої освіти, була створена Європейська асоціація з гарантії якості вищої освіти (*European Association for Quality Assurance in Higher Education, ENQA*), яка розробила низку документів для встановлення загальних стандартів та компетентностей фахівців з вищою освітою та надають поради щодо системного забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти, а саме: «Структуру кваліфікацій Європейської зони вищої освіти» [3] (Європейська рамка кваліфікацій, затверджена у Бергені, 2005 р.) і «Стандарти та рекомендації забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» [4] (*European quality assurance standards and guidelines – ESG*). Ці головні документи складаються з трьох основних розділів: стандарти і рекомендації для внутрішнього забезпечення якості, стандарти і рекомендації для зовнішнього забезпечення якості, а також стандарти і рекомендації для агентств забезпечення якості.

Приєднавшись до Болонського процесу, Україна взяла на себе зобов'язання пристосувати якість національної освіти до європейських стандартів. Значна кількість роботи в цьому напрямку вже виконана в Україні. Норми, що розвивають Болонський процес, висвітлені у Законі України «Про вищу освіту» [5], згідно з яким було створено Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти за моделлю європейських незалежних агентств забезпечення якості. Проте Україна наразі ще не досягла загальноєвропейського рівня у сфері забезпечення якості вищої освіти.

Модернізація освіти в контексті євроінтеграції України, на нашу думку, потребує комплексного підходу та активної участі державного управління, що вимагає проведення реформ, спрямованих на підвищення якості освіти за європейськими стандартами. Важливо розробити та реалізувати стратегічні програми, спрямовані на оновлення навчальних планів, методик навчання та системи оцінювання; створення необхідної інфраструктури для освітніх реформ, підтримати розвиток навчальних закладів та забезпечити доступ до новітніх технологій та інноваційних методик навчання; підвищення кваліфікації педагогічного персоналу з урахуванням європейських стандартів та практик [6, с. 85].

Ефективне державне управління також передбачає впровадження системи моніторингу та оцінки результатів освітніх реформ. Це дозволить вчасно виявляти проблемні аспекти та коригувати стратегії розвитку освіти відповідно до європейських тенденцій та потреб суспільства [6, с. 86].

Крім того, державне управління повинне активно співпрацювати з міжнародними організаціями та партнерами для обміну досвідом та залучення зовнішньої підтримки для реалізації освітніх проектів [6, с. 87]. Це сприятиме впровадженню кращих практик та інновацій у сфері освіти з урахуванням європейських стандартів.

Узагальнюючи, удосконалення механізму державного управління вищою освітою в контексті євроінтеграції України потребує системного підходу, врахування міжнародного досвіду та створення сприятливих умов для розвитку освітньої системи відповідно до європейських стандартів та потреб суспільства.

Список використаних джерел

1. Клімова Г. Забезпечення якості вищої освіти: європейський та вітчизняний досвід. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2023. Том 2 (57). С. 149-167.
2. Якість вищої освіти: теорія і практика : навч.-метод. посіб. / за наук. ред. А. Василюк, М. Дей ; кол. авторів: А. Василюк, М. Дей, В. Базелюк та ін. ; НАПН України, Університет менеджменту освіти. Київ ; Ніжин : Лисенко М. М., 2019. 176 с.
3. Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education in Berlin on 19 September 2003. "Realising the European Higher Education Area" // www.bologna-berlin2003.de/pdf/Communique1.pdf
4. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area // www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/050221_ENQA_report.pdf
5. Законі України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
6. Матієнко В. Л. Напрями державного управління модернізацією вищої освіти в контексті євроінтеграції України. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління*. 2024. Вип. 1. С. 81-87.

Міщенко Катерина Семенівна

кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри публічного управління
та публічної служби АПСВТ

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛОЖЕНЬ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Трудове законодавство України у сфері охорони здоров'я має свої ключові аспекти, які регулюють права та обов'язки працівників і роботодавців у цій галузі національного господарства. Деякі з цих аспектів включають робочий час, умови роботи, охорону здоров'я та безпеку на робочому місці, оплату праці, відпустки, соціальні гарантії медичних працівників тощо.

Питання вивчення трудового законодавства та його застосування на практиці завжди перебували в полі зору українських науковців. Зокрема, їм приділяли увагу П. Пилипенко, В. Бурак, З. Козак, П. Музиченко, В. Копейчиков, С. Петков, Г. Спіцина, С. Прилипко, О. Ярошенко, В. Жернаков, О. Кисельова, Н. Долгіх і багато інших. Проте залишаються практично не дослідженими питання щодо стану реалізації положень трудового законодавства на підприємствах, в установах і закладах сфери охорони здоров'я.

На перший погляд, трудові відносини, що існують в медичних установах організаціях, підприємствах, особливо не відрізняються від аналогічних в організаціях інших галузей економіки та регламентуються загальним трудовим законодавством, зокрема Кодексом законів про працю України (далі — КЗпП). Проте окремі аспекти трудової діяльності працівників медичних закладів мають певні відмінності. Для прикладу розглянемо права, функціональні обов'язки та професійні вимоги до медичних працівників. Доречно зазначити, що належне забезпечення прав найманих працівників є обов'язком кожного роботодавця. Законодавством України передбачено посилений режим охорони праці та забезпечення прав найманих працівників на підприємствах, в установах і організаціях усіх форм власності, а також державний нагляд (ст. 259 - 260 КЗпП) [1]. Їх дотримання суворо контролюється відповідними державними органами. Права найманих працівників закріплюються Конституцією України, законодавством про працю, положеннями колективних договорів, статутами підприємств та організацій, трудовим договором, укладеним з працівником письмово, посадовою інструкцією тощо. Серед основних прав працівників медичних закладів можна виділити наступні: право на роботу відповідно до умов трудового договору; право

знати свої права та функціональні (посадові) обов'язки; право на ознайомлення з вимогами охорони праці та техніки безпеки; право на забезпечення працедавцем здорових та безпечних умов праці відповідно до вимог правил техніки безпеки, санітарних правил і норм, законодавства про працю України; право на виплату заробітної плати не нижче встановленого державою мінімуму та у терміни, встановлені трудовим договором, а також виплату премій, винагород, інших соціальних виплат та компенсацій; право на отримання матеріальної допомоги з урахуванням оцінки особистої трудової участі працівника в роботі медичного закладу в порядку, встановленому внутрішніми нормативними актами підприємства чи організації, з якими працівник уклав трудову угоду; право на соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, а також право на всі передбачені законодавством види соціального страхування; право на звернення до суду для вирішення трудових спорів незалежно від характеру виконуваної роботи або обійманої посади (крім окремих випадків, передбачених законодавством) тощо.

Наведені вище права є загальними для всіх категорій працівників медичних установ, але зі змісту частини 2 статті 2 КЗпП [1] випливає, що працівники можуть мати й інші права. До прикладу, виконання працівником обов'язків, не передбачених трудовим договором чи посадовою інструкцією, може здійснюватися лише у випадках, регламентованих законодавством про працю України, та за його згодою.

Функціональні обов'язки медичних працівників визначаються у посадових інструкціях, які складаються (не менш як у двох примірниках, один з яких залишається у працівника) для кожного працівника індивідуально з наступним ознайомленням під підпис. Для працівників медичних закладів, а саме, лікарів, посадові інструкції розробляються з урахуванням положень Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників, випуск 78 «Охорона здоров'я» [2], з правильним зазначенням професії та медичної спеціальності відповідно до Класифікатора професій (ДК 003-2010) [3] та наказу МОЗ України від 22.02.2019 р. № 446 [4] (у редакції наказу МОЗ України від 18.08. 2021 р. № 1753) «Номенклатура лікарських спеціальностей». Відповідно до підпункту 26 пункту 13 Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики [5] ліцензіат (медичний заклад) повинен дотримуватися вимог Порядку та умов обов'язкового страхування медичних працівників та інших осіб на випадок інфікування вірусом імунодефіциту людини під час виконання ними професійних обов'язків, а також на випадок настання у зв'язку з цим інвалідності або смерті від захворювань, зумовлених розвитком ВІЛ-інфекції. Тобто страхування медичних працівників на випадок інфікування вірусом імунодефіциту людини під час виконання ними професійних обов'язків або у випадку настання у зв'язку з цим інвалідності чи смерті від захворювань, зумовлених розвитком ВІЛ-інфекції, є обов'язковою умовою провадження такої діяльності.

Варто також зауважити, що у лікарів існують і так звані спеціальні професійні права, зокрема право участі в консиліумі чи лікарській комісії. Роботодавцем можуть бути передбачені інші додаткові права працівника, зокрема право на оплату за рахунок підприємства (у разі виробничої потреби) підвищення кваліфікації, проходження навчання за іншою медичною спеціальністю.

Завдання, обов'язки, вимоги щодо знань та кваліфікації працівників під час розроблення посадових інструкцій визначаються на основі кваліфікаційної характеристики відповідної базової професії. Нами шляхом узагальнення кваліфікаційних характеристик низки основних медичних професій, що включені до Довідника кваліфікаційних характеристик працівників (випуск 78 «Охорона здоров'я»), визначено основні обов'язки медичних працівників. Отже, медичні працівники повинні *знати*: закони України та інші нормативно-правові акти з питань охорони здоров'я; основи законодавства України про працю та її охорону; правила і норми охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії та протипожежного захисту; санітарно-епідемічні норми; основи судово-медичної експертної справи; сучасні методи діагностики, лікування та лікарського забезпечення пацієнтів; методи надання невідкладної медичної допомоги; способи взаємодії з іншими спеціалістами, різними профільними службами, установами, організаціями, зокрема зі страховими компаніями; *володіти* теоретичними

знаннями та практичними навичками за своєю спеціальністю (зокрема з анатомії, фізіології, патології, фармакології) з питань діагностичної, лікувальної, профілактичної та організаційної роботи; *додержуватись* правил внутрішнього трудового розпорядку; *виконувати* положення про охорону конфіденційної інформації підприємства та медичної таємниці пацієнтів; *бути поінформованими* про юридичну відповідальність за неналежне виконання своїх посадових (чи професійних) обов'язків, яке спричинило заподіяння шкоди пацієнтам чи підприємству тощо. Варто зауважити, що більшість із зазначених обов'язків стосується медичних працівників, які обійматимуть посади лікарів.

Одним із ключових аспектів трудового законодавства є також специфіка робочого часу медичних працівників. Відповідно до чинного законодавства України медичні працівники належать до категорії працівників із скороченою тривалістю робочого часу. Для медичних працівників окремих спеціальностей тривалість робочого часу скорочено до 33 годин на тиждень. Визначальними факторами вважається підвищене нервово-емоційне навантаження в процесі професійної діяльності та потенційно небезпечні для здоров'я умови праці. Для встановлення медичному працівникові скороченого робочого часу достатньо того, щоб він обіймав певну посаду чи працював за медичною спеціальністю незалежно від конкретних умов праці та конкретної наявності й обсягу роботи у той чи інший робочий день.

На практиці багато запитань виникає щодо правового регулювання та обліку робочого часу медичних працівників, у першу чергу, медичних закладів стаціонарного типу та тих, що надають швидку медичну допомогу. Професійні чергування працівників таких закладів слід відрізнити від змінного режиму роботи та чергувань, пов'язаних з вирішенням нагальних питань підприємства. Професійне чергування медичного працівника, на думку більшості правознавців, можна визначити як календарний період часу, який перевищує тривалість нормального робочого дня, встановленого для більшості працівників конкретної медичної установи, протягом якого медичний працівник зобов'язаний згідно із графіком виконувати професійні трудові обов'язки з надання невідкладної медичної допомоги. Медичне чергування слід розглядати як специфічний додатковий елемент нормального режиму робочого часу медичного працівника. У цьому випадку можна навіть говорити про специфічний «змішаний» режим робочого часу медичних працівників – шестиденний робочий тиждень з одним вихідним днем, що поєднується з виконанням професійних медичних чергувань згідно з графіком.

Зазвичай найточніший облік робочого часу у медичних закладах ведеться шляхом складання табелів. Однак хоча така форма найбільше відповідає вимогам чинного законодавства, також можуть використовуватися й інші способи: з урахування даних із відповідних статистичних форм (форма № 039/о та інші) [6], журнали виходу на роботу тощо.

Варто також враховувати, що медичні працівники фактично постійно виконують професійні медичні обов'язки із надання медичної допомоги. Здебільшого здійснення ними професійних медичних дій із надання медичної допомоги за змістом цілком збігається з виконанням трудових обов'язків. Однак за правовими ознаками можна вважати, що медичний працівник, який надає медичну допомогу понаднормово, також виконує трудові обов'язки. У таких випадках мова йде про надурочні роботи, які мають бути також оплачені.

Сьогодні у правовій літературі окремі автори навіть пропонують встановити ненормований робочий день медичним працівникам, які ведуть амбулаторний прийом пацієнтів. Такий режим робочого часу пояснюється неможливістю обліку всіх відхилень від встановлених для медичного працівника норм праці (неможливість визначення точної кількості пацієнтів протягом облікового періоду, непередбачене збільшення часу оперативного втручання в амбулаторних умовах тощо).

Специфіка трудових відносин у медичній галузі не обмежується викладеними вище аспектами. Інші особливості трудових відносин у сфері охорони здоров'я потребують проведення подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Кодекс законів про працю України. Затверджений Законом № 322-VIII від 10.12.1971. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
2. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я». Затверджений та впроваджений в дію наказом МОЗ України від 29.03.2002 р. № 117. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va117282-02#Text>
3. Класифікатор професій (ДК 003-2010), затверджений наказом Держспоживстандарту від 28.07.2010 №327. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#Text>
4. Наказ МОЗ України від 22.02.2019 № 446 «Деякі питання безперервного професійного розвитку лікарів». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0293-19#Text>
5. Постанова КМУ від 02.03.2016 р. №285 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики» (з урахуванням змін, внесених Постановою КМУ №536 від 10.05.2024). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-2016-%D0%BF#Text>
6. Інструкція щодо заповнення форми первинної облікової документації № 039/о «Відомість обліку відвідувань пацієнтів». Затверджена Наказом МОЗ України від 28.07.2014 №527 (у редакції наказу МОЗ України від 26.01.2018 №157). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0959-14#Text>

Пеньков Максим Сергійович

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
кафедри публічного управління та землеустрою,
Класичного приватного університету

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

У сучасних умовах євроінтеграційних процесів в Україні передбачається не лише адаптація законодавства та економіки до європейських стандартів, але й вдосконалення системи державного управління сферою фінансової безпеки. Держава несе відповідальність за створення сприятливого та безпечного середовища для інвестування та ведення бізнесу у фінансовому секторі.

У зміст поняття «фінансова безпека» закладено її взаємозв'язок з національною безпекою країни в цілому, оскільки дефіцит фінансових ресурсів може призводити до недофінансування базових потреб у різних сферах життєдіяльності суспільства та уповільнення економічного розвитку [2, с. 261].

Загалом, на думку вчених, фінансова безпека держави – це: захищеність фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин; достатній рівень фінансової незалежності, стабільності та стійкості фінансової системи країни в умовах впливу на неї зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників, що загрожують національним інтересам у фінансовій сфері; здатність фінансової системи держави забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та стале економічне зростання [1, с. 12].

Фінансова безпека є важливим складником національної безпекової політики будь-якої держави. Її метою є виявлення та усунення загроз державі, суспільству та окремим громадянам, а також запобігання потенційним загрозам.

Безпекова державна політика вибудовується з метою своєчасного виявлення, попередження та усунення будь-яких загроз для суспільства, держави, а також прав і свобод громадян.

Фінансова безпека характеризується різноманітністю трактувань щодо її економічного змісту та структурних складових. У переважній більшості випадків серед складових фінансової безпеки держави виділяють бюджетну безпеку, боргову безпеку, грошово-

кредитну (монетарну) безпеку, валютну безпеку, інвестиційну безпеку, банківську безпеку та безпеку небанківського фінансового сектору (фінансову безпеку страхового та фондового ринків) [3].

Євроінтеграція України, з одного боку, відкриває нові можливості для розвитку економіки та добробуту громадян, а з іншого спричиняє нові виклики перед системою фінансової безпеки держави, створюючи певні ризики для фінансової безпеки (зростання обсягів та швидкості переміщення капіталу може призвести до відмивання коштів, фінансування тероризму та інших фінансових злочинів; глобалізація фінансових ринків та інтеграція України до світової фінансової системи роблять її вразливішою до впливу зовнішніх шоків та волатильності на світових ринках тощо. Впровадження європейських стандартів та норм у сфері фінансового регулювання та нагляду потребує значних ресурсів та часу, що може призвести до тимчасового зростання регуляторного навантаження на бізнес.

Для мінімізації ризиків та максимізації переваг євроінтеграції у сфері фінансової безпеки Україні необхідно: вдосконалити систему державного управління фінансовою безпекою, здійснювати модернізацію законодавства, підвищення кваліфікації кадрів, впровадження нових методів та інструментів нагляду за фінансовим ринком, а також посилення співпраці з міжнародними партнерами.

Підвищення стійкості фінансової системи потребує: збільшення прозорості та інформаційної відкритості, що сприятиме підвищенню довіри до фінансової системи з боку інвесторів та громадян, кращому розумінню фінансових ризиків; диверсифікація фінансових потоків; створення буферів капіталу, а також впровадження механізмів раннього попередження та реагування на фінансові кризи тощо.

Отже, фінансова безпека є одним з ключових факторів успішної євроінтеграції України. Вживаючи заходів щодо вдосконалення системи державного управління фінансовою безпекою та підвищення стійкості фінансової системи, Україна зможе не лише мінімізувати ризики, пов'язані з євроінтеграцією, але й максимізувати її переваги для розвитку економіки та добробуту людей. Фінансова безпека відображає готовність фінансової системи забезпечити надійне та вчасне фінансове підтримання потреб держави, що є важливою передумовою національної економічної безпеки.

Фінансова безпека в контексті євроінтеграційних процесів є невід'ємним компонентом національної безпеки держави, що забезпечує стійкість економіки, захищає національні інтереси та гарантує добробут громадян України.

Список використаних джерел

1. Опарін В. М. Фінансова система України : монографія. Київ : КНЕУ, 2005. 239 с.
2. Сапачук Ю. М. Фінансова безпека – складова сучасної фінансової політики. *Теоретичні та прикладні питання економіки* : збірник наукових праць ВПЦ «Київський університет». 2010. Випуск 23. С. 257–265.
3. Фінансова безпека держави у системі економічної безпеки. URL: https://pidru4niki.com/15931106/finansni/finansova_bezpeka_derzhavi.

Пеньков Михайло Сергійович

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
кафедри публічного управління та землеустрою,
Класичного приватного університету

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Зовнішньоекономічна діяльність є надзвичайно важливим компонентом національної безпеки та економічного розвитку країни. Євроінтеграція стала каталізатором для загострення конкуренції між державами не лише в економічній сфері, але й у інших аспектах

життєдіяльності країн.

Зовнішньоекономічною називають економічну діяльність, пов'язану з реалізацією виробничо-господарських, організаційно-економічних, оперативно-комерційних, фінансово-інвестиційних функцій підприємства, які здійснюються як на митній території України, так і за її межами з метою отримання прибутку внаслідок виконання угод з іноземними суб'єктами господарської діяльності (Т. Васюк [1, с. 14]).

Зовнішньоекономічна діяльність є ключовим чинником національної безпеки будь-якої країни, оскільки вона сприяє входженню національної економіки у світову систему глобального господарського процесу через зовнішньоекономічні зв'язки. Зовнішньоекономічна діяльність сприяє: зміцненню держави та підвищенню її авторитету на міжнародній арені; підвищенню соціально-економічного рівня суспільства, добробуту та процвітанню нації; входженню економіки у світову систему. На національному та регіональному рівнях – зовнішньоекономічна діяльність допомагає досягти національних інтересів.

Зовнішньоекономічна діяльність – це частина господарської діяльності певного суб'єкта, що визначається через сукупність виробничо-господарських, організаційно-економічних і оперативно-комерційних функцій у процесі реалізації зовнішньоекономічних зв'язків держави, пов'язаних з участю даного суб'єкта у зовнішньоекономічних операціях згідно з завданнями щодо його розвитку (В. Васюренко [2, с. 5]).

У контексті державної політики щодо зовнішньоекономічної діяльності в контексті євроінтеграції можна виокремити цілі євроінтеграції для України: відповідність стандартів і правил до європейських, що дасть; доступ українського виробника до єдиного ринку ЄС; підтримка демократії та верховенства права, зміцнення демократичних інституцій в Україні; вільний рух товарів, послуг, капіталу та робочої сили між Україною та країнами-членами Європейського Союзу; збільшення інвестицій в Україну з боку європейських компаній, що допоможе створити нові робочі місця та стимулювати економічне зростання;

Євроінтеграція суттєво впливає на зовнішню економічну діяльність України, що виражається в очікуваннях, що євроінтеграція призведе до значного збільшення експорту з України до ЄС, зростання конкурентоспроможності українських товарів на європейському ринку завдяки гармонізації стандартів та правил та збільшення частки імпорту з ЄС до України, що може сприяти зниженню цін на товари та послуги в Україні, а також до стимулювання конкуренції, до створення нових галузей у вітчизняній економіці тощо.

З іншого боку, Євроінтеграція передбачає, що Україна має передати частину свого суверенітету ЄС, що може бути непопулярним серед деяких незацікавлених в євроінтеграційних процесах осіб.

Проте, незважаючи на ці виклики, євроінтеграція пропонує Україні значні можливості для економічного зростання та розвитку. Уряд України прагне до інтеграції з ЄС і вживає заходів для виконання необхідних реформ. Адже Євроінтеграція відкриває доступ до європейських програм фінансування та інструментів підтримки малого та середнього бізнесу. Європейські програми та ініціативи сприяють розвитку підприємництва в Україні, надаючи консультативну, інформаційну та фінансову підтримку.

Таким чином, суспільно-політичні та економічні зміни за останнє тисячоліття вимагають розробки нових механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Економіку України необхідно реформувати, щоб привести свою економіку у відповідність до європейських стандартів. Євроінтеграційні процеси роблять українську економіку відкритішою та конкурентоспроможнішою; сприяють інтеграції до світової економіки відкриває доступ до нових ринків збуту для українських компаній, що сприяє зростанню їхніх продажів та доходів; допомагають усуненню митних зборів та інших обмежень на торгівлю стимулює експорт українських товарів та послуг, роблячи їх більш доступними на світовому ринку тощо. Привабливий інвестиційний клімат, який формується завдяки інтеграції, стимулює приплив іноземних капіталовкладень, що сприяє модернізації економіки та створенню нових робочих місць. Євроінтеграція до світової економіки має значний потенціал для розвитку української економіки.

Список використаних джерел

1. Васюк Т. В. Організаційно-економічні механізми зовнішньоекономічної діяльності національного підприємства на європейському ринку : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Львів, 2015. 290 с.

2. Васюренко В. О. Фінансове регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Суми, 2010. 20 с.

Семенченко Федір Григорович

доктор політичних наук, професор,

професор кафедри публічного управління,

менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва

Національного університету біоресурсів і природокористування України

ФІЛОСОВСЬКО-ОСВІТНЯ ТА НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Європейські орієнтири політичної й духовної консолідації ставлять на порядок денний необхідність культурної ідентифікації українського суспільства. Сьогоднішнє українське суспільство давно поділяється на різні ментально-культурні та етнолінгвістичні частини, які умовно можна звести до двох основних. Перша об'єднує українськомовних і тимчасово російськомовних українців, а також росіян та представників інших етнічних меншин, які свідомі того (або принаймні «не проти категорично»), що коли не вони, то принаймні їхні ще ненароджені, або нещодавно народжені діти, онуки чи правнуки відповідно спілкуватимуться українською та розірвуть залишки зв'язку з російськомовним світом. Друга – представники російської та інших русифікованих меншин, але також і частина українців, які з певних причин категорично відкидають українську, та свідомо обирають російську ідентичність, переважно орієнтуючись на відновлення імперського політичного простору на пострадянських теренах у тій чи іншій формі (Євразійство, «русский мир» тощо). Вони таким чином відкидають право на існування сучасної української політичної нації та повноцінної держави.

За даними соціологічних досліджень перші давно складають основну масу не лише в межах країни, а й у більшості її регіонів. Хоча насправді, ця категорія громадян неоднорідна, не завжди достатньо свідомо власної української ідентичності, але не противиться їй.

Тому сьогоднішній владі потрібно чітко визначитися, чиї і відповідно які інтереси вона має намір обстоювати: української політичної нації та держави чи російської національної меншини. Чим швидше відбудеться таке самовизначення тим краще буде і для влади і для суспільства. Сьогодні у країні, яка перебуває в стані широкомасштабної, нічим не спровокованої війни росії проти України, не може бути компромісів щодо питань ідентичності. Зробити потрібно ставку саме на українську ідентичність і сприяти її консолідації та зміцненню. Для влади це єдиний шанс сформулювати надійну ідеологічну основу на майбутнє і зберегти українську державу.

Національна ідентифікація українського суспільства розпочинається з прийняттям декларації про державний суверенітет. Прийняття Декларації засвідчує, що національні та національно-демократичні сили змогли вибороти незалежність, але проявили неспроможність до реальної результативної і організованої політичної боротьби та стати на чолі процесу побудови нової України. Головною причиною нереалізованості положень Декларацій було те, що для більшості представників партноменклатури, які опинилися біля керма Української держави після проголошення незалежності, її незалежність була використана для власного збагачення за рахунок народу. А тих, хто по-справжньому дорожив українською незалежністю, відсунули від управління державою.

Внаслідок викривленого здійснення приватизації утворився могутній клан олігархів, який прибрав до рук значну частину колишньої загальнонародної власності й політичний

вплив у державі. Фактично для цих людей Україна виявилася лише місцем для оборудок, лихварства, розкрадання національних багатств і набивання доларами своїх бездонних кишень. Левова частка преси, радіо, телебачення опинилася в руках олігархічних кланів та проросійських сил і використовується ними для дискредитації української ідеї, мови, культури, моралі, маніпуляції свідомістю громадян, нав'язування їм чужих цінностей [1, с.4].

Після Революції гідності коли Москва не могла кардинально впливати на українські справи, росія здійснила воєнну агресію проти України – окупувала Крим і частину Донбасу, розпочавши широкомасштабну війну проти України. І метою Москви є не Крим і не Донбас – вона прагне заволодіти всією Україною. Боротьба за незалежність, територіальну цілісність, економічний розвиток та життя, гідного людини закладені в Декларації про державний суверенітет України продовжується і на сьогодні. Ми маємо нарешті усвідомити, що глибинна причина постійно провокованого з зовні суспільного напруження в Україні та наші тимчасові територіальні втрати криються не лише в руйнуванні обороноздатності України, а й у неспроможності найвищого керівництва держави здійснювати системну україноцентричну гуманітарну політику спрямовану на забезпечення національної єдності та міцності української держави.

І сьогоднішня гібридна, а тепер уже глобальна війна, яку розв'язана російська федерація проти України, свідчить про те, що українська держава матиме надійні перспективи існування, тільки тоді, коли буде спиратись не тільки на допомогу союзників, а насамперед, на власні сили, коли українська ідентичність стане головною рушійною силою в суспільстві. У консолідуючому засадою українського суспільства, як справедливо зауважує М. Степико, є «загальнонаціональна ідентичність – ототожнення себе людиною з певною спільнотою, її символами, цінностями, історією, територією, культурою, державою та правовими інституціями, політичними й економічними інтересами. Причому йдеться про прийняття цієї ідентичності не лише на суто раціональному рівні, а й на емоційному, семантико-міфологічному» [2, с.171-172].

Таким чином зміцнення національно-культурної і громадянської ідентичності є одним із важливих фронтів цієї глобальної війни цивілізації проти варварства і дикунства, демократії проти тоталітаризму. Історія свідчить, що на ідентичності тримається держава. «В часи бездержавності, як слушно зауважує В. Крисаченко, саме здатність українського народу до самоорганізації та спротиву стала гарантом збереження його ідентичності та втілення в життя визвольних стратегій» [3, с. 162]. Без національної культурної визначеності людська маса може швидко й легко змінювати свою політичну та громадську лояльність, свій статус, свої геополітичні орієнтації та ін. Ідентичність – це своєрідний якір держави що не дає її народу розпорозуватись між різними інодержавними прагненнями і центрами сили.

Список використаних джерел

1. Семенченко Ф. Г. Проблеми національної самоідентифікації сучасного українського суспільства. *Ціннісний вимір політичної діяльності: Збірник наукових праць*. Херсон: вид-во ФОП Вишемирський В.С. 2020. С. 3-5.
2. Степико М. Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування. Київ: НІСД. 2011. 336 с.
3. Крисаченко В. С. Консолідаційний потенціал громадянського суспільства в Україні: синергія самоорганізації. *Політологічний вісник*. Київ: ТОВ «Вадекс», 2021. Вип. 87. С. 162-179.
4. Семенченко Ф. Г. Національно культурна ідентифікація Українського суспільства. *Європейські орієнтири політичної й духовної консолідації українського суспільства*: матер. міжнар. наук.-практ. конф., 1-2 червня 2023р. Переяслав (Київська обл.). 2023. с. 129-132.

Слободяник Максим Володимирович
здобувач вищої освіти третього
(доктора філософії) рівня,
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
ННІМП ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ НА РЕФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ МЕХАНІЗМІВ У СФЕРІ ВОДОПОСТАЧАННЯ В УКРАЇНІ

Фінансові механізми у водному секторі України відіграють ключову роль у забезпеченні доступу населення до якісної питної води та підтримці ефективної інфраструктури водопостачання та водовідведення. Однак слід визнати, що сектор стикається зі значними проблемами, такими як застаріла інфраструктура, недостатнє фінансування, низька ефективність управління та технічні проблеми.

Відповідно до міжнародних стандартів, ціноутворення на воду має базуватися на економічно обґрунтованих принципах. Це означає, що вартість води для споживачів повинна враховувати повні витрати на її надання, включаючи витрати на будівництво, утримання та модернізацію інфраструктури, технічне обслуговування, а також витрати на охорону навколишнього середовища.

Запровадження економічно обґрунтованого ціноутворення може допомогти вирішити кілька ключових проблем у секторі водопостачання в Україні. По-перше, це може призвести до зменшення втрат води. Вищі тарифи можуть стимулювати споживачів до більш ощадливого та ефективного використання води, що, в свою чергу, зменшить загальний обсяг втрат води в системі [1, с. 21].

По-друге, додаткові доходи, отримані завдяки економічно обґрунтованому ціноутворенню, можуть бути використані для інвестування в модернізацію та розвиток інфраструктури водопостачання. Це покращить якість та доступність послуг водопостачання для населення та забезпечить більш стійку та надійну систему водопостачання.

Наприклад, у 2017 році Україна запровадила нову систему ціноутворення на воду, засновану на принципах Організації економічного співробітництва та розвитку. Ця система передбачає поступове підвищення тарифів протягом кількох років до рівня, який покриватиме всі витрати на водопостачання. Очікується, що це призведе до позитивних змін у секторі, таких як зменшення втрат води, збільшення інвестицій та підвищення ефективності сектору в цілому.

Фінансування є ключовим аспектом у забезпеченні ефективної роботи систем водопостачання. Міжнародні стандарти рекомендують використовувати різні джерела фінансування, включаючи тарифи, гранти, кредити та приватні інвестиції.

Впровадження диверсифікованої системи фінансування у водному секторі України може мати низку позитивних наслідків. По-перше, це може допомогти зменшити залежність від бюджетних коштів. Залучення приватних інвестицій та інших джерел фінансування може зменшити тиск на державний бюджет та забезпечити стабільність фінансування сектору [2, с. 44].

Різноманітні джерела фінансування можуть підвищити ефективність сектору водопостачання. Конкуренція та інновації, що стимулюються різними джерелами фінансування, можуть призвести до вдосконалення технологій та методів управління, що, в свою чергу, може підвищити якість та ефективність послуг.

Диверсифікована система фінансування може забезпечити стійкість водного сектору. Надмірна залежність від одного джерела фінансування може призвести до ризику припинення фінансування у разі зміни політичних чи економічних умов. Різноманітні джерела фінансування зменшують цей ризик і забезпечують більш стабільну та надійну систему фінансування.

Приклад України показує, що запровадження законодавства, спрямованого на стимулювання приватних інвестицій у водний сектор, може мати значний вплив на

модернізацію інфраструктури та якість послуг. Закон «Про концесії», прийнятий у 2019 році, є прикладом такого законодавства, яке створює сприятливі умови для інвесторів та сприяє розвитку сектору водопостачання [3, с. 15].

Міжнародні стандарти стають важливим орієнтиром для реформування фінансових механізмів у водному секторі України. Запровадження економічно ефективного ціноутворення, диверсифікація джерел фінансування, належне управління та використання ключових показників ефективності можуть сприяти підвищенню ефективності, сталості та справедливості у водному секторі [4, с. 77].

Таким чином, реформування фінансових механізмів у водному секторі України є складним і тривалим процесом. Однак орієнтація на міжнародні стандарти може допомогти країні створити більш ефективну та стійку систему водопостачання, яка задовольнятиме потреби її громадян.

Список використаних джерел

1. Міжнародні та європейські стандарти місцевого самоврядування: проблеми імплементації в Україні: *матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (20 грудня 2019 р., м. Львів) Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2020. 300 с.

2. Фінансові механізми інноваційного економічного розвитку України в умовах євроінтеграції : колективна монографія / за ред. проф. В.В. Лойко, А.Ю. Рамського. К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2019. 252 с.

3. Шулюк Б. С. Розвиток фінансового механізму державно-приватного партнерства в Україні: моногр. Тернопіль: ЗУНУ, 2023. 434 с.

4. Фінансові механізми сталого розвитку України в умовах сучасних викликів: тези доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених з нагоди 125-річчя НУБіП України (м. Київ, 2 березня 2023 року). К.: Редакційно видавничий відділ НУБіП України, 2023. 504 с.

Сушинський Олександр Іванович

доктор наук з державного управління, професор,
перший проректор з науково-педагогічної роботи
Національного лісотехнічного університету України

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВ В АСПЕКТІ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

По відношенню до Українського народу, Української нації, територіальних громад, громадян України росія є державою агресором, державою терористом. Відповідно правової позиції Міжнародного кримінального трибуналу щодо колишньої Югославії навіть якщо операції називають «антитерористичними» або насильницькими актами «терористів», це не впливає на кваліфікацію збройного конфлікту і застосування міжнародного гуманітарного права та воєнних злочинів до ситуації (параграф 185 рішення першої інстанції та параграф 33 рішення апеляційної інстанції) [1].

Кваліфікація діянь народу росії та народу білорусії

Усі дієздатні громадяни росії та громадяни білорусії упродовж розумного строку мали можливість кваліфікувати дії росії та дії білорусії, політичного керівництва цих держав та військових формувань росії стосовно України, Українського народу, громадян України саме як ведення війни та тероризм.

Позиція російського та білоруського суспільств також впливає на поведінку вищого керівництва росії та білорусії, яке, насамперед чи зокрема, президент росії Володимир Путін є виразником цього суспільства, його волі. Народи цих держав сотворили політичний режим, який відповідає на їхні очікування та прагнення.

За агресивну політику росії проти України та Українського народу відповідальні не

тільки Володимир Путін і вище керівництво росії, а й кожен і усіх дієздатні росіяни.

Росія, президент, усі органи влади, громадяни росії усі та кожний відповідальні за злочини проти України, Українського народу, кожного Українця. Для кваліфікації діянь немає значення хто з них у якій позиції, адже усі вони здійснюють владу... [2].

Отже громадяни росії у різні способи злочинно здійснюють владу, адже Конституція росії гласить, що «народ здійснює свою владу безпосередньо, а також через органи державної влади...» (ч.2 ст. 3). Вони створили неофашизм - хто дуже активно, хто менш активно, а хто своїм злочинним мовчанням - потуранням... Розуміння іншими народами та насамперед лідерами загроз русофашизму змусить їх підтримати Українців... Росія та Білорусія їх політичне керівництво діють як злочинна організація.

Верховенство права як панування права та торжество справедливості є тоді та лише тоді, коли сила права гарантована правом сили чи правом правомірного примушування. Злочинця чи того хто помишляє вчинити злочин можна та треба правомірно «зупиняти» аж до фізичного знищення, а усе майно конфіскувати.

Сутність вирішуваного завдання

Війна та геноцид проти суверенної держави Україна та Українського народу, кожного та усіх українців – можливо й не є активними діями та волею кожного та усіх росіян, російського народу, однак кожен та усі громадяни росії є відповідальними у цій війні як такі, що згідно конституції росії «здійснюють владу безпосередньо ...».

Видається проблемним і актуальним для розробки питання «меж» прав людини та права на захист в умовах війни. Або, інакше кажучи, «меж» цінності людського життя в аспекті відповідальності в умовах війни.

Отже, формуємо робочу гіпотезу розробки – громадяни, громади та народ, нація – відповідальні (індивідуально, солідарно, колективно, субсидіарно та субституційно тощо) стосовно політики загалом та у зв'язку з військовою агресією держави, а повсюдна конфіскація чи/та знищення усього приналежного державі-агресору є правомірним. Або, інакше – відповідальні демократії зобов'язані перебрати владу – управління на територіях дії тоталітарних, терористичних режимів народи яких не досягнули рівня відповідальної демократії.

Доктринальні засади розробки

Навіть в умовах війни міждержавні нормативно-правові акти, зокрема Женевська конвенція про закони та звичаї війни, Римський статут та інші, не вирізняють якихось інших саме «воєнних» злочинів. Є сутнісна відмінність вчинення формально співмірних (аналогічних, однакових, подібних тощо) діянь у різних умовах, а саме в «нормальних» умовах і в умовах війни. В умовах війни деякі діяння можуть бути криміналізовані, а в нормальних умовах навпаки – декриміналізовані і навпаки. Як приклад, позбавлення життя, тілесні ушкодження, як і інші діяння, у нормальних умовах – кваліфікувалися б як злочини проти, життя, здоров'я тощо, а в умовах війни – це воєнні злочини. Однак, позбавлення життя, тілесні ушкодження, знищення майна як і інші діяння, як у нормальних умовах, так і в умовах війни – може бути вимушеним відповідними обставинами.

Загальнозрозумілим є такий загальний принцип людської відповідальності (людяності), а саме: коли вчиняється злочин – кожен дієздатний зобов'язаний вжити усіх доступних засобів його недопущення та припинення.

Однак в умовах війни логічним є питання чи є злочином знищення комунального та державного майна, природних ресурсів держави агресора, знищення майна громадян держави агресора, позбавлення життя громадян держави агресора?

Як Українському народу, нації, громадянам захиститися, протистояти росії – державі – агресору, терористу, її народу якщо їхні ресурси (людські та матеріальні – озброєння тощо) суттєво неспівмірні?

Правомірне знищення будь-чого чи будь-кого не є злочином. Так знищення комунального та державного майна, природних ресурсів держави агресора, знищення майна громадян держави агресора, позбавлення життя громадян держави агресора за певних умов є правомірним [2].

Сутнісним в авторській концепції відповідальна республіка та відповідальне громадянство є те, що найвищі національні цінності охороняються «силою права» гарантією якої є «право сили» з відповідними ресурсами та засобами забезпечення правопорядку [3].

Громадяни відповідальні стосовно суспільства – спільноти громадян держави, а суспільство безпосередньо та в особі держави відповідальні стосовно громадян.

Відповідальне громадянство як приналежність людини до громадянства певної держави зумовлює пріоритет її (держави) відповідальності (представницьку владну відповідальність) – національну цінність.

Апріорі констатуємо, що «сила права» є недостатньою гарантією найвищих національних цінностей, а лише поєднання «сили права» та «права сили» з відповідними ресурсами та засобами є гарантією виконання необхідної та достатньої умов «безпеки» загалом і насамперед «національної безпеки». Де у зміненому для цілей цієї розробки аспекті термінопоняття «національна безпека» – стан захищеності суспільних відносин щодо основних і насамперед найвищих національних цінностей чи у найбільш загальному значенні – національного інтересу [4].

Правовий режим воєнного стану зумовлює особливість «вищої представницької владної відповідальності» в аспекті найвищих національних (соціальних) цінностей та життєво важливих інтересів, а також відповідальність громадян стосовно держави-агресора, її народу та громадян, її та її громадян майна.

Тероризм і тим паче геноцид зумовлює множинну відповідальність, родинну та родову відповідальність, а превенцією, гарантом відповідальності, зокрема необхідним, та насамперед позитивною є санкція покарання («прокляття») – відповідальність не тільки та не стільки персональна, а відповідальність усіх живущих поколінь і ненароджених до правнуків і праправнуків тощо [5].

Про відповідальність держав і народів та «верховенство права» проти злочинців...

У статті 24 Статуту ООН вказується на те, що держави – члени ООН покладають на Раду Безпеки «головну відповідальність за підтримку міжнародного миру і безпеки». У статті 73 Статуту ООН відзначено: «Члени ООН несуть або приймають на себе відповідальність за управління територіями, народи яких не досягнули ще повного самоуправління». У статті 29 «Всезагальної декларації прав людини» від 10 грудня 1948 року сказано: «Кожна людина має обов'язки перед суспільством, у якому тільки й можливий вільний та повний розвиток її особистості».

Панування права та торжество справедливості є тоді та лише тоді, коли воно гарантоване правом сили чи правом правомірного примушування. Злочинця чи того хто помишляє вчинити злочин можна та треба правомірно «зупиняти» аж до фізичного знищення, а усе майно конфіскувати.

Висновки та пропозиції

Російський неофашизм в особі президента Володимира Путіна - це відповідальність росіян. Адже Володимир Путін здійснює владу від імені росіян, а вони здійснюють владу безпосередньо. Відповідальністю росіян є усунення чинного режиму під керівництвом президента росії Володимира Путіна.

Усі держави та народи, які називають себе демократіями, визнають верховенство права зобов'язані вимагати від росіян – «народу, який здійснює владу безпосередньо»: у розумні строки усунути чинний режим під керівництвом президента росії Володимира Путіна, припинити війну та вивести війська з території України. А невиконання росіянами цієї вимоги має «запустити» механізм компенсації у розумні строки усього майна росії та усіх росіян повсюдно... Майно злочинців та майно «пособників» буде лише матеріальною компенсацією за злочинні діяння.

У контексті приписів Статуту ООН (статті 24, статті 73) відповідальні демократії зобов'язані перебрати управління росією.

Список використаних джерел

1. Prosecutor v. Boskoski and Tarculovski (Trial Judgment), IT-04-82-T, International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY), 10 July 2008 (accessed: 01.04.2024).
2. Сушинський Олександр. Права людини та право на захист в умовах війни // Незалежність України: права людини та національна безпека: збірник матеріалів Четвертої міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 12 квітня 2024 року) [Текст] / Національний університет «Львівська політехніка»; упоряд. проф. Л. В. Ярмол, Я. С. Олійник. Київ : КНТ, 2024. С. 123-127.
3. Сушинський О. І. Відповідальна республіка: доктринальні засади Конституції України // Модернізація системи державного управління: теорія та практика [Текст]: матеріали наук. – практ. конф. за міжнар. участю, (20 квітня 2012 р.) : пленарне засідання / за наук. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. — Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2012. — С. 82-98.
4. Сушинський О. І. Ресурси гарантій інституційної компетенції щодо національної безпеки в аспекті політичної реформи // Актуальні теоретико-методологічні та організаційно-правові проблеми державного управління: Матеріали наук.-практ. конф. за міжнародною участю, Київ, 28 трав. 2004 р.: У 2 т. / За заг. ред. В.І. Лугового, В.М. Князева. К.: Вид-во НАДУ, 2004. Т. 1. С. 322-324.
5. Сушинський Олександр. Політика та відповідальність громадян, народу та держави // Демократичне врядування та публічне адміністрування в сучасних геополітичних умовах [Текст]: матер. наук.-практ. конф. (20 травня 2022 р., м. Львів) / за наук. ред. проф. О. Я. Красівського та доц. М. З. Буника. – Львів: НУ «Львівська політехніка», 2022. С. 4-10. (<https://lpnu.ua/sites/default/files/2022/pages/21775/tezi-konferencii.pdf>).

Тиліський Дмитро Володимирович

аспірант, Академія праці, соціальних відносин і туризму

ПРОБЛЕМАТИКА ЕФЕКТИВНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ РЕФОРМИ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ВИВЕДЕННЯ БАНКІВ З РИНКУ

Останньою радикальною реформою банківського законодавства було прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності» (надалі – «Закон 590-ІХ»). Однак, ані вказаний закон, ані інші законодавчі акти не змогли усунути існуючі прогалини законодавства та досягти балансу між захистом прав вкладників, держави з одного боку та прав добросовісних акціонерів банків з іншого боку.

Чинна редакція Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» містить прогалини законодавчого регулювання в сфері виведення неплатоспроможного банку з ринку та його ліквідації в розрізі правовідносин між таким суб'єктом, його акціонерами та регулятором.

Законом 590-ІХ було суттєво обмежено права акціонерів банків на захист прав та законних інтересів у справах, пов'язаних із виведенням комерційних банків з ринку, оскарження процедур введення тимчасової адміністрації та/або ліквідації банків: 1) звужено підстави для судового перегляду рішень НБУ та ФГВФО; 2) обмежено у застосуванні певних способів захисту, які б могли бути ефективними; 3) передбачено, що процедура виведення банку з ринку не може бути зупинена або скасована навіть у випадку отримання відповідного рішення суду, яким би встановлювалось незаконність індивідуальних рішень НБУ та ФГВФО.

Таким чином, наразі єдиним способом захисту акціонерів банку (який пропонує чинне законодавство) є подання позову про відшкодування завданих збитків протиправними діями НБУ та ФГВФО.

Отже, навіть помилкове з боку НБУ запровадження тимчасової адміністрації/ліквідації

банку, який є фінансово спроможним та який відповідає нормативам, встановленими НБУ, не може бути зупинене та скасоване.

Проте така ситуація не є правовою та прийнятною з точки зору захисту прав та законних інтересів осіб, які постраждали за наслідками протиправних дій НБУ та ФГВФО.

Кожен чий права були порушені має право на ефективний засіб юридичного захисту. Ефективність позовної вимоги має оцінюватися, виходячи з обставин справи та залежно від того, чи призведе задоволення такої вимоги до дійсного захисту інтересу позивача без необхідності повторного звернення до суду (принцип процесуальної економії).

Під ефективним засобом (способом) слід розуміти такий, що призводить до потрібних результатів, наслідків, дає найбільший ефект. Тому ефективний спосіб захисту повинен забезпечити поновлення порушеного права, бути адекватним наявним обставинам, про що зазначено в Постанові Касаційного господарського суду від 06.09.2022 року у справі № 926/2195/21.

Одним із ефективних способів є відновлення становища, яке існувало до порушення, тобто відновлення функціонування банку та повернення його акціонерам (власникам) у формі станом на момент запровадження незаконних процедур виведення банку з ринку.

Наразі законодавець по суті вивів НБУ та ФГВФО з-під судового контролю, заборонивши здійснювати повний перегляд та перевірку на предмет законності дій НБУ та ФГВФО щодо виведення комерційних банків з ринку. Відсутність такого судового контролю очевидно призводить до зловживань з боку відповідних органів та порушення основоположних прав власників банку, в тому числі права на мирне володіння своїм майном. Широка дискреція в повноваженнях без належного контролю завжди є полем можливості для порушень.

Інститут виведення банків з ринку має бути належним чином переглянтий та реформований з позиції рівномірного та ефективного захисту інтересів у трикутнику «банк-державо-вкладник» з урахуванням наступних позицій:

а) забезпечення судового контролю над діями Національного банку України щодо запровадження механізмів виведення банків з ринку;

б) забезпечення можливості застосування ефективних способів захисту порушених прав банків та їх власників за певних умов;

в) можливість скасування процедур виведення банків з ринку шляхом застосування особливих механізмів (укладення мирової угоди, яка має затверджуватись судом, запровадження перехідного періоду під детальним наглядом з боку НБУ, достатність активів для погашення всіх вимог вкладників тощо);

г) можливість існування юридичної особи без статусу банку за певних умов.

Список використаних джерел

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення 07.06.2024 року).

2. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 р. № 4452-VI. URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4452-17> (дата звернення 07.06.2024 року).

3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 07.06.2024 року).

4. Постанова Касаційного господарського суду від 06.09.2022 року у справі № 926/2195/21 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106278059> (дата звернення 07.06.2024 року).

РЕФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ЗВЕРНЕНЬ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Реформування системи публічного управління в складних умовах сьогодення є одним із ключових чинників європейської інтеграції України. Без ефективної системи державного управління неможливо побудувати конкурентоспроможну демократичну державу. В свою чергу, ефективна діяльність органів публічного управління в різних сферах можлива тільки за умови постійного вдосконалення чинного законодавства. Важливою частиною вітчизняного законодавства є законодавство про звернення громадян, яке також потребує вдосконалення та адаптації до європейських стандартів і найкращих практик публічного адміністрування.

Законодавство про звернення громадян у своїй структурі містить велику кількість нормативно-правових актів різної юридичної сили, що за своїми змістом та формою є досить розрізненими. Зазначене обумовлюється особливим значенням конституційного права громадян на звернення та наявністю значної кількості нормативно-правових актів в різних галузях (конституційній, адміністративній, цивільно-правовій) та сферах (управлінській, соціальній, бюджетній). Відтак, правову основу звернень громадян становлять: а) Конституція України; б) міжнародні нормативно-правові акти; в) Закон України “Про звернення громадян”; г) підзаконні нормативно-правові акти; д) індивідуальні акти [4, с. 170].

Право кожного на звернення закріплене у статті 40 Конституції України [1].

В свою чергу, Закон України “Про звернення громадян” регулює питання практичної реалізації громадянами України наданого їм Конституцією України права вносити в органи державної влади, об’єднання громадян відповідно до їх статуту пропозиції про поліпшення їх діяльності, викривати недоліки в роботі, оскаржувати дії посадових осіб, державних і громадських органів. Закон забезпечує громадянам України можливості для участі в управлінні державними і громадськими справами, для впливу на поліпшення роботи органів державної влади і місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, для відстоювання своїх прав і законних інтересів та відновлення їх у разі порушення [2]. Але зазначений нормативно-правовий акт не позбавлений недоліків. Його приписи формально стосуються лише забезпечення реалізації прав фізичної особи, а права юридичних осіб на звернення із заявою та скаргою законом не регламентуються. Крім того, до суб’єктів, зобов’язаних розглядати звернення, законом віднесено підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, об’єднання громадян та засоби масової інформації. Але ставити в один ряд суб’єктів, наділених владними повноваженнями, і тих, що такі повноваження не має, і покладати однакові зобов’язання на всіх них, уявляється недоречним [3, с. 426]. У Законі недостатньо врегульовані питання особистого прийому громадян та зловживання громадянами права на звернення, а також не в повній мірі визначено права та обов’язки суб’єктів звернення та суб’єктів розгляду звернень.

Треба також зазначити, що Закон України “Про звернення громадян” на сьогодні частково виконує роль загального закону про адміністративну процедуру. У країн, які входять до складу Європейського Союзу існує єдина адміністративна процедура для всіх випадків взаємодії громадян та бізнесу з органами державної влади. Україна також рухається у цьому напрямі. 15 грудня 2023 року набув чинності Закон України “Про адміністративну процедуру”. У зв’язку з його прийняттям, внесення відповідних змін потребує значна кількість законодавчих актів. Серед них, зокрема, і Закон України “Про звернення громадян”.

13 березня 2024 року у Верховній Раді України зареєстровано проєкт Закону “Про звернення”, суб’єктом законодавчої ініціативи якого виступив Кабінет Міністрів України. 24 квітня 2024 року проєкт Закону України “Про звернення” було ухвалено в першому читанні. Даний законопроект було підготовлено з метою удосконалення законодавства про звернення

та приведення його у відповідність до Закону України “Про адміністративну процедуру”.

Проектом Закону пропонується визначити порядок реалізації права кожного звернутися до органів влади та отримати відповідь у встановлений строк, гарантовані статтею 40 Конституції України. У проекті Закону передбачені процедури подання та розгляду звернень, права і обов’язки учасників відповідних правовідносин. Суб’єкти розгляду звернень згідно з проектом Закону зобов’язані оприлюднювати на власному офіційному веб-сайті інформацію про визначену сферу повноважень, порядок подання та розгляду звернень; всебічно і вчасно розглядати звернення; письмово або у передбачених цим Законом випадках усно повідомляти суб’єкта звернення про результати розгляду його звернення; інформувати суб’єкта звернення у випадку прийняття рішення про залишення звернення без розгляду у визначені цим Законом строки; інформувати суб’єкта звернення про порядок оскарження ненадання відповіді на звернення або рішення про залишення звернення без розгляду. У проекті Закону удосконалено регулювання щодо розгляду петицій, зокрема шляхом визначення особливостей їх розгляду органом місцевого самоврядування. Крім того, передбачено, що суб’єкти розгляду забезпечують здійснення щорічного внутрішнього моніторингу за дотриманням вимог цього Закону, який полягає у систематичному, комплексному спостереженні, проведенні аналізу та оцінки роботи із зверненнями з метою її вдосконалення та прогнозування розвитку. [5]

Заступник Міністра юстиції Олександр Банчук зауважив: “Важливою новелою є уточнення вимог до звернення. Зокрема, передбачено, що суб’єкт звернення або представник суб’єкта звернення підписує письмове звернення у паперовій формі власноруч, в електронній формі – за його бажанням з використанням електронного підпису, крім випадків, передбачених законодавством. Оновився підхід до проведення особистого прийому, зокрема передбачено можливість проводити прийом за допомогою відеоконференцзв’язку”. [5]

Отже, впровадження реформ у сфері права на звернення дозволить забезпечити активну участь громадян в управлінні державою, сприяти відкритості та прозорості владних інституцій, а подальше вдосконалення законодавства про звернення має стати істотним рушієм у поглибленні євроінтеграційних процесів та розвитку демократії в Україні.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 06.06.2024).
2. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 06.06.2024).
3. Соловійова О.М., Сьоміна В.А. Деякі проблеми розгляду звернень громадян у контексті євроінтеграційних прагнень України. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 5. С. 425-428.
4. Котляревська Г.М. Щодо питання удосконалення законодавства про звернення громадян. Правова позиція. 2020. № 2 (27). С. 169-173.
5. Мін’юст: Урядовий законопроект про звернення ухвалений в першому читанні. Урядовий портал : веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/miniust-uriadovyi-zakonoproekt-pro-zvernennia-ukhvalenyi-v-pershomu-chytanni> (дата звернення: 07.06.2024).

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИКИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОГО КУРСУ

Повномаштабна війна росії проти України, що призвела до руйнування об'єктів енергетичної інфраструктури, а також переорієнтація енергетичної політики країн Європейського Союзу актуалізують увагу учених і законодавців до переосмислення проблематики забезпечення енергетичної безпеки України в умовах європейського та євроатлантичного курсу.

Кожна держава визначає цілі політики у сфері енергетики та механізми її реалізації, зважаючи на власні особливості організації життєдіяльності суспільства та моделі державного управління. Останнім часом і в Україні, і у світі спостерігаються суттєві зміни принципів регулювання енергетичного сектору, розширюється діапазон методів використання енергетики як інструменту досягнення політичних цілей [2, с. 5].

Енергетична безпека сьогодні виступає ключовим фактором розвитку економіки будь-якої держави, запорукою забезпечення нормальних умов існування громадян. Економіка та побут людей по всьому світі нерозривно пов'язана зі спалюванням нафтопродуктів, вугілля, газу та інших природних ресурсів. Так, більшість електричної енергії в світі (50-70%) виробляється шляхом спалювання вугілля на теплових електростанціях (ТЕС) [1]. Однак з огляду на обмеженість мінеральних ресурсів та їх нерівномірний розподіл у світі виникає проблема енергетичної безпеки, забезпечення надійності та безперервності доступу до енергетичних джерел за прийнятну ціну, а отже потребує міжнародного нормативно-правового врегулювання.

Україна має забезпечити ощадливе використання енергетичних ресурсів, запровадити енергезберігаючі технології, збільшити частку використання альтернативних джерел енергії та зменшення викидів CO₂ в атмосферу. Зважаючи на це сьогодні є критично необхідним напрацювання шляхів імплементації та адаптації вітчизняного енергетичного законодавства до вимог ЄС. Зокрема підписане положення Угоди про Асоціацію України з Європейським Союзом висуває умови адаптації правового забезпечення енергетичного сектору України до стандартів ЄС.

З огляду на те, що Україна для забезпечення потреб економіки та суспільства потребує надзвичайно багато енергетичних ресурсів, будучи при цьому енергетично-імпортозалежною державою, а також враховуючи європейський та євроатлантичний курс розвитку нашої держави виникає першочергова потреба у розробці сучасної концепції правового забезпечення енергетичної безпеки України, що оптимізує чинне законодавство в енергетичній сфері, міститиме ключові напрями розвитку правового забезпечення енергетичної безпеки в Україні.

Інтегрування українського суспільства у європейське і світове господарства висувають новітні правила до змісту державної політики в сфері енергетики. Ефективна діяльність українського уряду стає абсолютно неможливою без чітко сформованої стратегії досягнення пріоритетних цілей державної політики. У країнах ЄС дана стратегія є результатом публічного процесу розроблення політики, що дозволяє забезпечити високий рівень ефективності системи державного управління енергетикою.

Державна політика у сфері енергетики щодо адаптування законодавства України до нормативно-правового поля ЄС є успішною, зокрема, прийнято Закон України «Про засади функціонування ринку електроенергії України», в якому враховані вимоги законодавства ЄС, зокрема Директива ЄС № 2003/54/ЄС про загальні правила функціонування внутрішнього ринку електроенергії та Регламент № 1228/2003 (стосовно умов доступу до мережі транскордонної передачі електроенергії). В Україні також здійснено заходи щодо адаптування вітчизняних технічних стандартів, нормативно-технічних документів відповідно до

загальноприйнятих європейських стандартів.

Вітчизняна державна політика у сфері забезпечення енергетичної безпеки має значну кількість позитивних рішень, відповідно до взятих на себе зобов'язань, що були продиктовані Угодою про асоціацію з ЄС. Зокрема, Кабінет Міністрів України ухвалив Енергетичну стратегію України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність», яка окреслює стратегічні орієнтири розвитку паливно-енергетичного комплексу нашої держави на період до 2035 року.

Для формування державної політики забезпечення енергетичної безпеки України важливим є правове регулювання енергетичних відносин в ЄС, що має значний рівень впливу на розвиток міжнародного енергетичного права, тому, на нашу думку, треба формувати енергетичну політику України із врахуванням основоположних постулатів правового регулювання енергетичних відносин в ЄС.

Отже, сучасна енергетична галузь динамічно виходить за рубежі національних кордонів, тому досвід ЄС повинен мати основоположне значення для розвитку правового регулювання енергетичних відносин в Україні та взірцем для формування державної політики забезпечення енергетичної безпеки держави.

Список використаних джерел

1. Бобров Є.А. (2013) Енергетична безпека держави: Монографія. Київ: Університет економіки та права «КРОК». 308 с
2. Суходол О.М. (2020) Енергетична безпека України: методологія системного аналізу та стратегічного планування: аналіт. доп. Київ: НІСД. 178 с.

СЕКЦІЯ 2. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: ПОДОЛАННЯ ВИКЛИКІВ ТА ЗАГРОЗ

Белендик Ольга Олександрівна

магістр публічного управління та адміністрування,
випускниця 2023 року кафедри публічного управління,
менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва
Національного університету біоресурсів і природокористування України

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ ЗА УМОВ СУСПІЛЬНИХ КРИЗ

Сучасні тенденції в організації державного управління та адміністративної діяльності в європейських країнах базуються на децентралізації, яка здійснюється шляхом делегування важливих повноважень місцевим органам влади та максимізації участі громадськості у процесі прийняття рішень. Процес децентралізації влади базується на принципі субсидіарності. У той же час демократичні інститути мають важливе значення для реформ місцевого самоврядування, що сприяє активізації молоді та збільшенню її участі в управлінні.

Міністерство молоді та спорту України ухвалило програму «Молодь України». Метою цієї Програми є створення умов для самореалізації та розвитку молоді, формування її громадянської позиції та національно-патріотичної свідомості. Держава запланувала виділити спеціальні кошти на запровадження програми з місцевого та державного бюджетів.

Впровадження такої програми зможе вплинути на впровадження змін [5]:

- збільшення кількості молодих людей, які беруть участь у програмах та заходах, покликаних виховувати в національно-патріотичних традиціях та підвищувати їхню громадянську свідомість;
- щорічного збільшення кількості молодих людей, які допомагають популяризувати та утверджувати здоровий і безпечний спосіб життя та культуру здоров'я;
- створення цілісної системи неформального навчання для молодого покоління;
- забезпечення підтримки молодих людей щодо працевлаштування та сприяння створенню для них нових вакансій;
- підвищення рівня самоорганізації і самоврядування інституцій громадянського суспільства та їхніх осередків;
- забезпечення участі молодих людей у волонтерській діяльності як формі суспільно важливої роботи (вторинна зайнятість);–
- забезпечення інтеграції молодих українців до європейської та світової молодіжних структур.

Останні роки кількість молоді значно зменшується в нашій державі. На це є певні обставини. Нашій державі слід дбати про те, щоб молодь почувалася соціально захищеною і відчувала стабільність.

Молодь виступає рушійним джерелом розвитку суспільства, держави, відтак імперативом можна вважати той факт, що молодіжна політика держави є якісним показником суспільства, а наявність творчого потенціалу і соціального ресурсу молодих людей – одна з головних підвалин суспільної модернізації. Державна молодіжна політика (ДМП) – це один із найважливіших, пріоритетних напрямів діяльності держави, який системно реалізується з огляду на її можливості в політичній, соціальній, економічній, законодавчій та організаційній сфері, щоб створити сприятливі передумови для самоусвідомлення та самореалізації молоді, вирішення актуальних проблем молодих людей, підтримки їхньої громадської активності і діяльності в галузі інновацій. Однак, ДМП має вдосконалюватися та відповідати всім запитам сьогодення.

Сутність молодіжної політики полягає у роботі, спілкуванні та інтеграції молоді у

державні установи, включаючи політичні партії, неурядові організації та інші інститути громадянського суспільства. Водночас ДМП - це політика, діяльність країни, її інститути, орієнтовані на молоде населення, які сформовані у правових концепціях, уявлення про роль і місце молоді в соціальному розвитку, а також різні державні заходи щодо їх реалізації.

ДМП є основною діяльністю країни, яка спрямована на створення правових, економічних, соціальних та організаційних умов, в яких буде реалізовуватися молодь, розвиватись молодіжні організації та інститути громадянського суспільства для вирішення сучасних молодіжних проблем. Щодо змісту ДМП, слід зазначити, що вона забезпечує розвинену систему координації між урядом, органами місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства на різних етапах розробки та реалізації такої політики.

Важливим аспектом розвитку молодого покоління є освітній потенціал. Визначення освітнього потенціалу за рівнем освіти та якістю освіти; його загальна, професійна чи інша особлива спрямованість; різні кількісні та якісні параметри професійно-кваліфікаційної структури галузі освіти та зайнятості. Існує тісний зв'язок між освітнім потенціалом молоді та потенціалом роботи. Освітньо-трудова потенціал та їх освіта дуже важливі у житті молоді, оскільки самореалізація молоді базується на освіті та роботі.

Система професійного навчання набуває особливого значення у розвитку трудового потенціалу молодого населення, особливо в кризових умовах. Між державною кадровою політикою та ДМП існує прямий взаємозв'язок, який виявляється не лише у взаємодії оптимізації, а й у результатах реалізації певних змін. За таких обставин позиція О.О. Каретна про те, що «оптимізація кадрової політики є одним із ключових факторів підвищення ефективності державної молодіжної політики» [9]. Безперечно, оскільки молодь є потенційною складовою держави, яка забезпечує її розвиток, і в той же час, як визначальний елемент механізму управління, реформування та досягнення цілей, не дивно, що молодіжна політика є невід'ємною частиною національної діяльності щодо інклюзивного розвитку молоді.

Молодіжна політика добре розвинена в системі місцевого самоврядування. Однак українське законодавство надає цій частині системи управління дуже скромне значення.

На регіональному рівні доцільно прийняти комплексні молодіжні програми, які сприятимуть розвитку молодіжної політики України. Для кращої комунікації та сприйняття молодіжної політики місцева влада має внести певні зміни до своєї діяльності, а саме забезпечити:

1. Використання інформаційних технологій, яке повинно бути одним з пріоритетів у громадських організаціях, ширше використовувати соціальні мережі – *Facebook, Instagram, Twitter, YouTube; e-mail-розсилка*)

2. Здійснення обов'язково-важливих щорічних PR-заходів та залучення до сучасних розробок з PR.

3. Розширення сфери молодіжної політики, яке сприятиме розповсюдженню сталої практики регіональною владою щодо розробки рекомендацій молодіжної політики, що повинна бути включена до положень об'єднаних територіальних громад як одного з основних напрямків діяльності місцевих громад та використання інноваційних методів у молодіжній роботі.

4. Концентрацію ресурсів та діяльності територіальних громад на роботі з молоддю.

5. Залучення молоді до процесів децентралізації та посилення їх участі в перегляді законодавчих положень щодо впровадження реформ.

6. У таких сферах, як людські ресурси, освіта та досвід роботи – використання ресурсів інтернет для підвищення особистих навичок володіння, формування матеріалу для щорічного українського конкурсу інноваційного типу молодіжної діяльності, моніторинг задоволеності молодого населення вільним доступом до опублікованих результатів ДМП.

7. Підготовку методичних матеріалів для місцевого самоврядування з метою ініціювання координації молодіжних інновацій зусиллями об'єднань молодіжної роботи, місцевих органів управління освітою, охорони здоров'я, фізичної культури та спорту, міністерства внутрішніх

справ, соціальних служб та молодіжних рад тощо.

Можливості реалізації ДМП на місцевому рівні – це систематичний процес із залученням багатьох галузевих та територіальних установ, які вирішують важливі для молоді проблеми в галузі освіти, виховання, працевлаштування, охорони здоров'я, відпочинку тощо. Слід зазначити, що невирішені проблеми на місцях перешкоджають повноцінному залученню молоді до процесу формування молодіжної політики, що впливає на її ефективність. ДМП повинна бути вдосконалена та відповідати всім існуючим вимогам.

Список використаних джерел

1. Артеменко І. В. Взаємодія суб'єктів формування і реалізації молодіжної політики в Україні: вибір моделі. *Аспекти публічного управління*. 2017. Т. 5, № 1-2. С. 19-25.
2. Васильєв А. Удосконалення організаційно-функціонального механізму реалізації державної молодіжної політики України. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2013. Вип. 4. С. 131.
3. Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні, Декларація від 15.12.1992 № 2859-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2859-12#Text>
4. Державна молодіжна політика. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki>
5. Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2016- 2020 роки. URL: <https://mms.gov.ua/molodizhna-politika/realizaciya-derzhavnih-program-u-sferi-molodi/derzhavna-cilova-socialna-programa-molod-ukrayini>
6. Карімов Г. І. Регіональна молодіжна політика як фактор сталого розвитку. *Ефективна економіка*. 2013. № 8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_8_37
7. Карнаух А. Проблеми молодіжної політики в сучасній Україні. *Політичний менеджмент*. 2005. № 4. С. 63-69.
8. Коваль В. Г. Молодіжна політика і її розвиток: методологія, теорія, механізми для її реалізацій. Миколаїв. 2023. 533 с.
9. Каретна О. О. Механізми сучасної державної молодіжної політики України: еволюція та тенденції : автореф. дис. канд. політ. наук : 23.00.02 / О. О. Каретна ; Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2012. 17 с.

Бульба Володимир Григорович

доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри права, національної безпеки та європейської інтеграції
Навчально-наукового інституту «Інститут державного управління»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Оробей Віктор Вікторович

здобувач наукового ступеня доктора філософії
з публічного управління та адміністрування
кафедри права, національної безпеки та європейської інтеграції
Навчально-наукового інституту «Інститут державного управління»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО СЕРЕДОВИЩА НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ ПІД ЧАС ВВЕДЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

У розвитку сільських територій спостерігається системний дискомфорт, який загострюється внаслідок введення в Україні воєнного стану у зв'язку з повномасштабним вторгненням російських військ. Із-за постійних обстрілів руйнується сільська інфраструктура, що забезпечує життєдіяльність населених пунктів, скорочуються посівні площі, зазнають часткової чи повної руйнації виробничі будівлі, споруди й обладнання, зростають ціни на добриво й дизельне паливо, відбувається переривання логістичних ланцюгів тощо [1]. Всі ці

фактори суттєво зменшили доходи селян, які до того ж щодня ризикують своїм життям. Особливо страждають сільські мешканці, які проживають на окупованих, прикордонних та прифронтових з країною-агресором територіях. Саме ці території потребують державної й регіональних підтримки і не лише військової, а й з боку місцевої влади – представників публічного управління на місцях.

Одним з важливих питань у подальшому розвитку сільських територій є розвиток безпечного середовища в сільській громаді. Вважаємо, що на часі стоїть питання впровадження в життя селян концепції «Безпечна громада» та створення поліцейських станцій [3]. Головна ідея концепції «Безпечна громада» полягає в тому, що жителі сільських територій мають відчувати себе в безпеці. Створення безпекового середовища громади – це комплекс заходів, спрямованих на забезпечення правопорядку, безпеки дорожнього руху, громадського здоров'я, інфраструктури, публічних послуг, ведення бізнесу, праці, екологічної безпеки та ін. Забезпечити таке безпечне середовище можна лише у постійній взаємодії, спільній праці місцевих органів влади з представниками поліції та з безпосередньою участю мешканців певного населеного пункту.

Впровадження ідей концепції «Безпечна громада» розпочалось в Україні в 2022 р. і вже сьогодні можна визначити певні прогалини у практичній діяльності – це нечіткий розподіл повноважень у сфері безпеки між державою та громадами; застарілі механізми взаємодії суб'єктів забезпечення безпеки громади; відсутність стандартів і методик оцінювання рівня безпеки громад. Безумовно, ці питання можна вирішити у правовому полі, розмежувавши повноваження держави і територіальної громади та розробивши концептуальні засади, стандарти й критерії функціонування безпекового середовища в громадах, впровадити критерії оцінювання рівня безпеки громади, які б охоплювали всі види й рівні безпечного середовища [2].

Іншим заходом забезпечення безпечного середовища в сільській громаді є створення поліцейських станцій. Цей процес розпочався в Україні в рамках проведення реформи Національної поліції – проєкт «Поліцейський офіцер громади». Це новий формат роботи дільничних офіцерів поліції, метою якого є забезпечення всіх територіальних громад окремим офіцером, який здійснюватиме поліцейську діяльність в інтересах громади, в якій і проживає. Відповідно до умов проєкту, фінансування офіцера поліції здійснюється державою і громадою, звідси й звітує офіцер перед керівництвом Національної поліції України та перед територіальною громадою. До основних обов'язків офіцера поліції входять: орієнтована на потреби громади поліцейська діяльність, метою якої є попередження поширених на території ТГ правопорушень; реалізація спільно із громадою проєктів з підвищення публічної безпеки (профілактика злочинів серед неповнолітніх, протидія домашньому насильству, популяризація здорового способу життя, допомога уразливим категоріям населення тощо); здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення, прийняття рішень про застосування адміністративних стягнень; проведення перевірки за зверненнями громадян та вжиття необхідних заходів [4]. Офіцер поліції має обслуговувати громаду, чисельність населення якої у сільській місцевості не перевищує 6 тис. осіб.

Отже, в умовах війни однією з гострих проблем для виживання людей на сільських територіях, особливо тих, що розташовані поблизу активних бойових дій, є реагування на безпекові виклики, зокрема, загроза від ворожих диверсійно-розвідувальних груп, забезпечення цивільної безпеки мешканців громади, захист та/або підтримка вразливих груп населення тощо. Вважаємо доцільним розробку цільових програм у громадах таких, як «Забезпечення безпеки громади», «Профілактика злочинності та забезпечення громадської безпеки та правопорядку», «Правова освіта населення» тощо. В будь-якому випадку, поява на вулицях населеного пункту поліцейського офіцера у форменому одязі, можливість вільно спілкуватись з ним підвищує у місцевих мешканців відчуття безпеки та формує довіру до поліції в цілому.

Список використаних джерел

1. Бульба В. Г. Територіальна громада як об'єкт і суб'єкт державної соціальної політики. *Публічне управління: теорія та практика*. 2013. Вип. 4. С. 118-125.
2. Національна концепція «Безпечна громада». *Децентралізація*. URL: <https://www.decentralization.ua/uploads/attachment/document.pdf>.
3. Оробей В. В. Публічне управління розвитком соціальної інфраструктури сілких територій України : дис. доктора філософії з публ. упр. та адмін. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2024. 281 с.
4. Поліцейський офіцер громади. *Національна поліція України*. URL: <https://www.npu.gov.ua/diyalnist/reforma-policiyi/policejskij-oficer-gromadi>.

Вєтров Кирило Артемович

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» кафедри публічного управління, менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва Національного університету біоресурсів і природокористування України

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИРОБНИЦТВА ТА ОБІГУ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Забезпечення безпеки та якості продукції є ключовим компонентом захисту здоров'я споживачів у будь-якій країні. Вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року спричинило не лише трагічні людські втрати та руйнування, але й загрозу продовольчій безпеці країни. Виробництво та логістика харчових продуктів зазнали значних збоїв, що поставило під загрозу доступ населення до якісної та безпечної їжі. В цих умовах держава відіграє вирішальну роль у забезпеченні продовольчої безпеки країни та захисті здоров'я своїх громадян.

Державне регулювання виробництва та обігу харчових продуктів в Україні ґрунтується на принципах забезпечення безпечності та якості, захисту прав споживачів, сприяння добросовісній конкуренції та захисту довкілля [2, с. 56].

Держпродспоживслужба відіграє ключову роль у цій системі, розробляючи та затверджуючи санітарно-гігієнічні норми, технічні регламенти, контролюючи їх дотримання та захищаючи права споживачів. Міністерство аграрної політики та продовольства України та Міністерство охорони здоров'я України також беруть участь у цій сфері.

Інструментами державного регулювання виступають:

1. Санітарно-гігієнічні норми та правила: вимоги до сировини, виробництва, упаковки, зберігання, транспортування та реалізації продуктів.
2. Технічні регламенти: вимоги до характеристик продуктів, процесів їх виробництва, обігу та утилізації.
3. Маркування: інформація про склад, властивості, харчову цінність, дату виготовлення та термін придатності.
4. Ліцензування та сертифікація: для певних видів продуктів.
5. Державний контроль: перевірка дотримання норм, регламентів, вимог до маркування, упаковки, зберігання та транспортування.

Споживачі мають бути впевнені, що продукти, які вони купують, відповідають усім санітарно-гігієнічним нормам та вимогам, не шкодять їхньому здоров'ю. Саме державне регулювання, завдяки чітким правилам та жорсткому контролю, гарантує цю впевненість [3, с. 94].

В умовах воєнного стану в Україні державне регулювання виробництва та обігу харчових продуктів зазнає певних змін, спрямованих на забезпечення продовольчої безпеки країни та задоволення потреб населення.

Основні законодавчі акти, що регулюють цю сферу під час воєнного стану:

- Закон України «Про воєнний стан» від 12 травня 2014 року № 756-VII: Цей закон

визначає правові та організаційні засади введення воєнного стану в Україні, а також повноваження органів державної влади та військового командування щодо забезпечення продовольчої безпеки країни.

- Постанова Кабінету Міністрів України «Про деякі питання забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» від 24 березня 2022 року № 360. Ця постанова встановлює порядок державного регулювання цін на харчові продукти, а також інші заходи щодо забезпечення продовольчої безпеки країни.

Накази Міністерства аграрної політики та продовольства України. Ці накази регулюють конкретні питання виробництва та обігу харчових продуктів під час воєнного стану.

Захист прав споживачів – це ще один важливий аспект державного регулювання. Споживачі мають право на повну та достовірну інформацію про склад, властивості, харчову цінність продуктів, а також на те, щоб ці продукти були безпечними та якісними. Держава, в особі своїх контролюючих органів, забезпечує дотримання цих прав.

Державне регулювання виробництва та обігу харчових продуктів в Україні відіграє суттєву роль у гарантуванні безпечності та якості продуктів харчування, захисті прав споживачів, стимулюванні добросовісної конкуренції та мінімізації негативного впливу на довкілля.

Створення умов для добросовісної конкуренції на ринку харчових продуктів стимулює виробників до постійного вдосконалення якості продукції, розширення асортименту та зниження цін. Державне регулювання, завдяки чітким правилам та жорсткому контролю, запобігає недобросовісній конкуренції, захищаючи інтереси як виробників, так і споживачів.

Список використаних джерел

1. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів (Закон України), 771/97-ВР. (2023) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Дейнеко Л. В., Купчак П.М. Державне регулювання виробництва та споживання продовольчих товарів в умовах глобалізації. 2010. №4
3. Тімур Бондарєв, Лана Сінічкіна. *Харчова промисловість: засади правового регулювання в Україні*. Arzinger. Київ. 2014.

Динник Ірина Петрівна

кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування,
Державного торговельно-економічного університету

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ

Аграрний сектор в Україні відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки, економічному розвитку та екологічній стійкості країни.

З метою оцінки сучасного стану та розгляду перспектив подальшого розвитку аграрної галузі, важливо розглянути ключові аспекти державної аграрної політики. У цьому контексті важливо розглянути питання національної продовольчої безпеки, ефективності виробництва, екологічної стійкості та інноваційного потенціалу (табл. 1).

Виходячи з аналізу табл. 1, можна сказати, що ці аспекти свідчать про комплексну природу сучасної аграрної ситуації в Україні.

Національна продовольча безпека є важливим аспектом економічної та соціальної політики будь-якої країни. Вона визначається як здатність країни забезпечити достатню кількість продуктів харчування для свого населення з урахуванням його фізіологічних потреб і певних стандартів якості та безпеки. Україна, як аграрна країна зі значними природними ресурсами та розвиненою сільськогосподарською галуззю, має потенціал для забезпечення власних потреб у продовольстві [1]. Проте, для забезпечення сталої продовольчої безпеки необхідно подальше зростання ефективності агропромислового сектору, розвиток інфраструктури та удосконалення сільськогосподарських технологій.

Аспекти державної аграрної політики

<i>Аспекти</i>	<i>Опис</i>
<i>Національна продовольча безпека</i>	Забезпечення стабільного доступу населення до харчових продуктів.
	Стимулювання розвитку сільськогосподарських підприємств для забезпечення внутрішнього та експортного ринків.
	Збереження та збалансоване використання природних ресурсів для вирощування продуктів.
<i>Ефективність виробництва</i>	Підвищення врожайності та якості сільського виробництва.
	Збільшення конкурентоспроможності на ринках сільськогосподарської продукції.
	Впровадження сучасних технологій та методів управління агробізнесом.
<i>Екологічна стійкість</i>	Зменшення негативного впливу сільського господарства на довкілля.
	Збереження та відновлення природних ресурсів.
	Підтримка розвитку органічного та екологічного сільського господарства.
<i>Інноваційний потенціал</i>	Сприяння розвитку науково-технічного сектору сільського господарства.
	Впровадження сучасних інновацій у сільське господарство та агробізнес.
	Підтримка стартапів та інноваційних проектів.

Джерело: складено автором на основі [1; 2].

Ефективне виробництво у сільському господарстві передбачає оптимальне використання ресурсів для досягнення максимальних результатів. Це означає впровадження передових технологій виробництва, ефективне використання земельних ресурсів, води, добрив та інших виробничих ресурсів. Застосування сучасних агротехнологій, використання генетично модифікованих організмів, застосування сучасних систем зрошення та поливу, а також механізація та автоматизація процесів виробництва допомагають підвищити врожайність та знизити витрати на виробництво. Ефективне виробництво також передбачає оптимізацію витрат та управління фінансами на підприємствах сільського господарства. Це означає раціональне планування виробництва, контроль за витратами та виробничими процесами, впровадження систем бухгалтерського обліку та аналізу, а також постійне пошук нових можливостей для оптимізації виробничих процесів та зниження витрат [1]. Такі заходи дозволяють забезпечити стабільність та прибутковість агропромислових підприємств, що важливо для забезпечення економічної стійкості сільського господарства та розвитку сільських територій.

У ході періоду воєнного стану у 2023 році українська державна аграрна політика спрямовувалася на зміцнення стійкості аграрного сектора, подолання наслідків воєнних дій, підтримку експорту внутрішньої агропродукції та гармонізацію нормативно-правового середовища з Європейським Союзом. Протягом періоду воєнного стану було розширено програму фінансової підтримки сільгосппідприємств, яка надає доступні кредити з низькою відсотковою ставкою. За її участю отримали фінансування значна кількість агропідприємств [3].

На нашу думку, розширення програми фінансової підтримки є стратегічним кроком, спрямованим на полегшення доступу аграрних суб'єктів до капіталу в умовах воєнного напруження. А мета такої ініціативи може полягати лише в забезпеченні необхідних фінансових ресурсів для розвитку та підтримки сільського господарства, яке є стратегічно важливим сектором в умовах конфлікту. Передбачається, що зниження відсоткових ставок на

кредити стимулюватиме підприємства сільського господарства до інвестування в нові технології, модернізацію обладнання та підвищення продуктивності. Це сприятиме зміцненню конкурентоспроможності аграрного сектору та забезпечить сталість виробництва харчових продуктів, незважаючи на складні умови воєнного конфлікту. Додаткова фінансова підтримка дозволить сільськогосподарським підприємствам здійснити важливі інвестиції в розвиток та модернізацію інфраструктури, покращення умов праці, збільшення виробничих потужностей та розширення агротехнічного обладнання. Це сприятиме збільшенню продуктивності праці, підвищенню якості вироблених сільськогосподарських продуктів та забезпечить стійкість галузі в умовах військових дій.

Ці заходи спрямовані на підтримку сільського господарства та зміцнення його стійкості у складних умовах воєнного стану.

Отже, дослідження питання реалізації державної аграрної політики має велике значення для розвитку сільського господарства та визначення стратегій управління сільськими територіями. Ця тема відображає важливі аспекти впливу держави на аграрний сектор економіки, включаючи соціальні, економічні та екологічні аспекти.

Список використаних джерел

1. Антонова Л. В., Дацій Н. В., Драган І. В. Методи державного регулювання аграрного сектору України. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*. 2023. № 23. С. 108–112.
2. Галанець В. В. Форми та методи державного регулювання агропромислового виробництва. *Право та державне управління*. 2019. Т. 2. 1 (34). URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2019/tom_2/7.pdf
3. Експертна аналітика. Ключові політики та заходи для підтримки аграрного сектору України в умовах воєнного стану. Національний інститут стратегічних досліджень. 2023. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/klyuchovi-polityky-ta-zakhody-dlya-pidtrymky-ahramoho-sektoru-ukrayiny-v>.

Досич Анатолій Олександрович

магістр з публічного управління та адміністрування,
Національний консультант Апарату Урядового уповноваженого з питань гендерної політики, Секретаріату Кабінету Міністрів України

ПИТАННЯ РЕАГУВАННЯ ТА ПРОТИДІЇ СЕКСУАЛЬНОМУ НАСИЛЬСТВУ, ПОВ'ЯЗАНОМУ З КОНФЛІКТОМ

В умовах повномасштабного військового вторгнення російської федерації на територію України (24 лютого 2022 р.) та під час дії правового режиму воєнного стану в Україні виникли нові виклики та загрози. Одним з таких викликів є сексуальне насильство пов'язане з конфліктом (далі – СНПК). ООН визначає термін СНПК, як такий, що стосується зґвалтування, сексуального рабства, примусової проституції, примусової вагітності, примусового аборту, примусової стерилізації, примусового шлюбу та будь-якої іншої форми сексуального насильства порівнянної тяжкості, скоєного проти жінок, чоловіків, дівчат або хлопців, які прямо чи опосередковано пов'язані з конфліктом [1].

Важливість питання реагування та протидії СНПК була піднята в травні 2022 р., коли між Урядом України та ООН було підписано Рамкову програму співробітництва щодо запобігання та протидії сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом [2]. Рамкову програму підписано Віцепрем'єр-міністеркою з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Ольгою Стефанішиною та спеціальною представницею Генерального секретаря ООН щодо сексуального насильства в конфліктах Прамілою Паттен.

З метою реалізації Рамкової програми, рішенням Комісії з питань координації взаємодії органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків [3], яка функціонує під головуванням Віцепрем'єр-міністерки з питань європейської та

євроатлантичної інтеграції Ольги Стефанішиної створено Міжвідомчу робочу групу з питань протидії сексуальному насильству, пов'язаному зі збройною агресією росії проти України, та надання допомоги постраждалим (МРГ), головою якої є Урядова уповноважена з питань гендерної політики Катерина Левченко. До складу МРГ входять понад 55 органів державної влади, міжнародних та громадських організацій, які працюють в сфері протидії та реагування на СНПК.

Зазначимо, 23 квітня 2024 р. презентовано черговий річний звіт Генерального секретаря ООН щодо сексуального насильства, пов'язаного в конфлікті, окремим розділом в ньому зазначено про ситуацію в Україні [4]. Відповідно до опублікованого звіту, з 2022 р. до кінця 2023 р. в Україні, моніторинговою місією ООН з прав людини задокументовано 85 кейсів СНПК, скоєних військовими рф проти цивільного населення та полонених (серед них 52 чоловіка, 31 жінка, 1 дівчинка та 1 хлопчик). На противагу даним моніторингової місії ООН з прав людини, Генеральною прокуратурою України станом на 31.12.2023 р. було зафіксовано 258 фактів СНПК (чоловіки – 96, жінки – 162, з них неповнолітні – 13, з яких 12 дівчат і 1 хлопець (інший вид сексуального насильства не пов'язаний із звалтуванням) [5].

Згідно наведених даних виникає проблема невідповідності статистики з ідентифікованих випадків СНПК. Причиною цього є різна методологія та підходи, які застосовуються державними правоохоронними органами та міжнародними моніторинговими місіями в документуванні та фіксуванні злочинів такого характеру. Як правило, міжнародні агенції в своїх звітах зазначають гіршу ситуацію, ніж про це звітують державні органи, а тут ситуація є прямо протилежною.

Чітка процедура та синхронізація діяльності державних органів України з міжнародними моніторинговими місіями в питанні офіційного документування військових злочинів, здійснених військовими російської федерації на території України та проти українського населення є критично важливою для забезпечення виплат репарацій та компенсацій в майбутньому країною-агресоркою, притягненні винних до відповідальності та наданні комплексної допомоги всім категоріям постраждалих, у тому числі від СНПК.

Таким чином, СНПК залишається латентною проблемою і для того, щоб постраждали від нього не боялися говорити і могли отримувати необхідну допомогу є необхідність в уніфікації підходів до документування та ефективній координації всіх залучених до фіксації злочинів стейкхолдерів як на національному, регіональному так і на міжнародному рівнях.

Стан справ показує, що ефективність роботи потрібно покращувати, особливо в питанні напрацювання уніфікованих підходів до збору даних і документування. З цією метою функцію МРГ щодо координації може бути реалізовано через сприяння співпраці правоохоронних органів, включених до Положення «Про координацію діяльності правоохоронних органів по боротьбі із злочинністю та корупцією», затвердженого спільним наказом Генерального прокурора України та керівників правоохоронних органів від 26.04.2012 р. № 43/375/166/353/284/241/290/256 [6], з представниками Моніторингової місії ООН з прав людини та командою експертів Офісу спеціальної представниці ООН з протидії сексуальному насильству в конфліктах. Результатом такої співпраці має стати напрацювання порядку взаємодії правоохоронних органів і міжнародних моніторингових місії щодо документування та фіксації злочинів, пов'язаних з СНПК.

Список використаних джерел

1. Посібник для польових місій ООН із запобігання та реагування на сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, 2022 р. ст.5 (The Handbook for United Nations Field Missions on Preventing and Responding to Conflict-Related Sexual Violence, 2020, p. 5). URL: <https://www.un.org/sexualviolenceinconflict/wp-content/uploads/2020/06/2020.08-UN-CRSV-Handbook.pdf> (дата звернення 26.05.2024).
2. Рамкова програма співробітництва між Урядом України та ООН щодо запобігання та протидії сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом. URL : <http://surl.li/tyawk> (дата звернення 26.05.2024).
3. Про утворення Комісії з питань координації взаємодії органів виконавчої влади

щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : постанова Кабінету Міністрів України від 02.09.2020 р. № 784. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/784-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 26.05.2024).

4. Звіт генерального секретаря ООН щодо сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом від 24.05.2024 р. ст. 42 (Conflict-related sexual violence, Report of the Secretary-General, 24 May 2024, р. 42), URL: <https://www.un.org/sexualviolenceinconflict/wp-content/uploads/2024/05/SG-2023-annual-reportsmallFINAL.pdf> (дата звернення 26.05.2024).

5. Генеральна прокуратура України, результати діяльності, URL : <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/rezultati-diyalnosti> (дата звернення 27.05.2024).

6. Про затвердження Положення «Про координацію діяльності правоохоронних органів по боротьбі із злочинністю та корупцією» : спільний наказ Генерального прокурора України та керівників правоохоронних органів від 26.04.2012 р. № 43/375/166/353/284/241/290/236. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0043900-12#Text> (дата звернення 26.05.2024).

Зоря Євгенія Анатоліївна

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» кафедри публічного управління, менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва Національного університету біоресурсів і природокористування України

МІЖНАРОДНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: ПОДОЛАННЯ ВИКЛИКІВ ТА ЗАГРОЗ

Децентралізація та воєнний стан є двома складними і часто взаємопов'язаними явищами, які можуть суттєво вплинути на міжнародну політику країни. Умови воєнного стану підсилюють потребу в ефективному управлінні та координації на всіх рівнях влади, тоді як децентралізація надає більше повноважень місцевим органам самоврядування. В такій ситуації виникає необхідність розглянути, як ці два процеси можуть впливати на міжнародну політику, які виклики вони створюють, та як їх можна подолати. [1]

Вплив децентралізації на міжнародну політику.

1. Зміцнення місцевих урядів. Децентралізація передбачає передачу значних повноважень від центрального уряду до місцевих органів влади. Це може сприяти більш ефективному управлінню на місцях, але також створює нові виклики для міжнародної політики. Наприклад, місцеві органи влади можуть почати укладати власні міжнародні угоди, залучати іноземні інвестиції або навіть встановлювати зовнішньоекономічні зв'язки, які не завжди узгоджуються з національною політикою.

2. Конфлікти між центральною та місцевою владою. Розширення повноважень місцевих органів може призвести до конфліктів з центральною владою, особливо якщо остання намагається зберегти контроль над ключовими аспектами зовнішньої політики. Це може створити ситуації, коли місцеві рішення суперечать національним інтересам або навіть викликають міжнародні інциденти. Таким чином, необхідно створити ефективні механізми координації між різними рівнями влади. [2]

Воєнний стан та його вплив на міжнародну політику

1. Мобілізація ресурсів та міжнародна підтримка. Воєнний стан часто вимагає мобілізації всіх наявних ресурсів та залучення міжнародної підтримки. Це може включати не лише військову допомогу, але й економічну, гуманітарну та політичну підтримку. Країна, що знаходиться у стані війни, змушена активно шукати союзників та укладати нові міжнародні угоди, які можуть мати довгострокові наслідки для її зовнішньої політики.

2. Зміна пріоритетів та стратегій. Воєнний стан змушує країну переглядати свої зовнішньополітичні пріоритети та стратегії. Держави, які раніше були союзниками або партнерами, можуть виявитися ворогами або нейтральними спостерігачами. Водночас нові

обставини можуть створити можливості для формування нових альянсів та стратегічних партнерств.

Подолання викликів та загроз

1. Координація між рівнями влади. Для успішного подолання викликів і загроз, пов'язаних з децентралізацією та воєнним станом, необхідна тісна координація між центральною та місцевою владою. Це включає створення спільних координаційних центрів, регулярні консультації та обмін інформацією. Важливо, щоб центральна влада мала можливість швидко реагувати на зміну ситуації на місцях, а місцеві органи влади були інтегровані у загальнонаціональну стратегію.

2. Міжнародна співпраця. Співпраця з міжнародними організаціями та іншими державами є ключовим елементом у подоланні викликів воєнного стану. Це включає не лише військову підтримку, але й дипломатичні зусилля для створення коаліцій та забезпечення політичної підтримки на міжнародній арені. Крім того, важлива роль відводиться гуманітарним організаціям, які можуть надавати допомогу постраждалому населенню та сприяти відновленню зруйнованої інфраструктури.

3. Інформаційна політика та пропаганда. В умовах воєнного стану особливе значення має інформаційна політика. Ефективна пропаганда може сприяти зміцненню національного духу, мобілізації населення та отриманню міжнародної підтримки. Водночас протидія ворожій пропаганді та дезінформації є критично важливою для збереження внутрішньої стабільності та підтримки міжнародного іміджу держави.

Децентралізація та воєнний стан створюють складні виклики для міжнародної політики держави. В умовах децентралізації необхідна тісна координація між центральною та місцевою владою, щоб уникнути конфліктів та забезпечити узгодженість дій на міжнародній арені. Воєнний стан вимагає мобілізації ресурсів, зміни зовнішньополітичних пріоритетів та активної міжнародної співпраці. Подолання цих викликів можливе лише за умови ефективної координації, гнучкості та стратегічного мислення на всіх рівнях управління.

Список використаних джерел

1. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація: Монографія. К.: УАДУ, 1997. 448с.
2. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації влади в Україні: Колективна монографія. К.: РІДНА МОВА, 2016. 744 с.

Ключевський Володимир Богданович

студент денної форми навчання
Академії праці, соціальних відносин і туризму,
кафедри публічного управління та публічної служби,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»,
лікар – хірург

РЕАЛІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМУ ВПРОВАДЖЕННЯ КОЛЕКТИВНИХ УГОД У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Колективна угода – угода, яка укладається між власником або уповноваженим органом (особою) і одним або кількома профспілковими чи іншими уповноваженими на представництво трудовим колективом органами, а у разі відсутності таких органів — представниками працюючих, обраними та уповноваженими трудовим колективом [1]. Колективна угода є результатом соціального партнерства та діалогу на локальному рівні.

Колективна угода укладається відповідно до чинного законодавства (ст. 10—20 Гл. 2 КЗпП України та узятих сторонами зобов'язань і має на меті регулювання виробничих, трудових і соціально-економічних відносин, а також узгодження інтересів працюючих, власників та уповноважених ними органів. Колективна угода укладається на підприємствах,

в установах, організаціях незалежно від форм власності і господарювання, які використовують найману працю і мають права юридичної особи, а також у структурних підрозділах підприємства, установи, організації в межах компетенції цих підрозділів.

Зміст колективної угоди [2] визначають сторони. В ній передбачаються взаємні зобов'язання сторін щодо регулювання виробничих, трудових, соціально-економічних відносин, зокрема:

- зміни в організації виробництва і праці;
- забезпечення продуктивної зайнятості;
- нормування оплати праці;
- встановлення форм, системи, розмірів заробітної плати та інших видів трудових виплат (премій, доплат, надбавок та інші);
- встановлення гарантій, компенсацій, пільг;
- участь трудового колективу у формуванні, розподілі і використанні прибутку підприємства, установи, організації (якщо це передбачено статутом);
- встановлення режиму роботи, тривалості робочого часу і відпочинку;
- умов і охорону праці;
- забезпечення житлово-побутового, культурного, медичного обслуговування, організації оздоровлення і відпочинку працівників;
- гарантій діяльності профспілкової чи інших представницьких організацій працівників;
- умов регулювання фондів оплати праці та встановлення міжкваліфікаційних (міжпосадових) співвідношень в оплаті праці;
- забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- заборона дискримінації.

У колективній угоді можна передбачити додаткові порівняно з чинним законодавством і угодами гарантії, соціально-побутові пільги [3].

Колективна угода підлягає реєстрації місцевими органами державної виконавчої влади, порядок якої визначається Кабінетом Міністрів України.

Колективна угода набирає чинності від дня підписання її сторонами або від дня, зазначеного в ній, і діє до часу укладання нової або перегляду чинної, якщо інше не передбачено угодою. На новостворених підприємствах, в установах, організаціях, колективна угода має укладатися у тримісячний строк після реєстрації або після рішення про заснування, якщо реєстрація не передбачена [4].

Колективна угода є обов'язковою як для власника або уповноваженого ним органу, так і для працівників. Контроль за виконанням колективної угоди здійснюється безпосередньо сторонами, які її уклали, або уповноваженими представниками. Щорічно в строки, передбачені колективної угоди, сторони, що її підписали, звітують про її виконання.

Впровадження колективних угод у сфері охорони здоров'я може відрізнятися в залежності від конкретного законодавства країни або регіону. Однак, загальний механізм впровадження колективних угод у цій сфері може включати в себе кілька етапів.

По-перше, це може включати в собі процес переговорів між представниками медичних працівників та адміністрацією закладів охорони здоров'я. Ці переговори можуть включати обговорення умов праці, заробітної плати, робочого графіку, умов безпеки на робочому місці та інших аспектів, які стосуються працівників у цій сфері [5].

Після проведення переговорів та досягнення певних угод, узгодженість може бути зафіксована у колективному договорі між профспілкою медичних працівників та адміністрацією медичного закладу. Цей документ може містити всі обумовлені угоди та домовленості між сторонами.

На наступному етапі, колективний договір може бути підписаний та ратифікований, і його умови повинні бути додержані всіма сторонами.

Зважаючи на складність та важливість питань, пов'язаних із охороною здоров'я, впровадження колективних угод у цій сфері може вимагати ретельного вивчення законодавства, ефективних переговорів та рішучості всіх сторін досягнути компромісу для

покращення умов праці у цій сфері.

Основна суть колективних угод - це встановлення згоди між сторонами - представниками адміністрації та профспілок (або іншими представницькими органами працівників) щодо умов праці, оплати, соціального захисту та інших аспектів, які стосуються праці. Такі угоди можуть включати положення про заробітну плату, робочий час, відпустки, пільги, гарантії працівників, процедури справедливого звільнення, тощо.

Важливість реалізації механізму впровадження колективних угод у сфері охорони здоров'я відображає наступні пункти:

1. Встановлення та реалізація нормативно-правового фундаменту: Колективні угоди забезпечують нормативно-правову базу для регулювання відносин між адміністрацією та його співробітниками, що сприяє стабільності і передбачуваності.

2. Соціальний захист та діалог: Колективні угоди встановлюють правові гарантії щодо соціального захисту працівників, забезпечуючи їхні права на оплату праці, відпустки, пенсійні виплати тощо. Крім того, сторони можуть прописати додаткові гарантії, які не врегульовані на законодавчому рівні. Постійний соціальний діалог, покращує продуктивність роботи медичного персоналу у наданні послуг у сфері охорони здоров'я.

3. Регулювання працевлаштування та вимоги, які передбачають професійний кар'єрний ріст працівника у сфері охорони здоров'я: Колективні угоди можуть містити положення про процедури працевлаштування, зокрема щодо конкурсних відборів та професійного росту працівників, що сприяє професійному розвитку.

4. Врегулювання конфліктних ситуацій: Колективні угоди встановлюють процедури врегулювання трудових конфліктів та спорів, що сприяє побудові конструктивних відносин між сторонами.

5. Моніторинг виконання та шляхи покращення дії колективних угод: Колективні угоди можуть передбачати механізми моніторингу виконання умов, встановлених угодою, що забезпечує стеження за дотриманням сторонами своїх зобов'язань. Крім того, постійно вдосконалювати колективні угоди, що дасть змогу періодично покращувати умови праці та контролювати виконання самої колективної угоди.

Список використаних джерел

1. Зразок колективної угоди станом на грудень 2018 року. URL: www.ukrlegist.com (UKR).

2. Колективна угода: нюанси укладання та зразок для скачування. *Кадровик 01* (укр.). 23 жовтня 2018. Архів оригіналу

3. Колективна угода: досягнути неосяжне. www.ukrlegist.com (UKR). Архів оригіналу за 20 січня 2021.

4. Закон України "Про колективні договори і угоди" [Архівовано 11 липня 2019 у Wayback Machine.

5. Методичні рекомендації з питань розробки та укладення колективного договору (постанова Президії Професійної спілки працівників охорони здоров'я України від 26 червня 2019 року № ПР7-19-1).

Коломійчук Олена Едуардівна
аспірантка кафедри публічного управління
та адміністрування, НУОЗ ім. Шупика

ДЕМОГРАФІЧНА КРИЗА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Статистичні дані свідчать про різке зниження народжуваності. У перший рік вторгнення кількість новонароджених в Україні різко зменшилась на 25%, до 206 тисяч дітей. У 2023 році в Україні зареєстровано лише 187 387 новонароджених, що на 32% менше, ніж у 2021 році, коли кількість немовлят становила 273 772 [1]. Демографічна криза в Україні стає

все більшою загрозою для майбутнього країни, особливо в останні роки.

Загалом згідно з даними спостерігається тривалий спад народжуваності від 2013 року, коли кількість новонароджених почала щороку зменшуватись на 6-7%. Однак після початку повномасштабної війни ситуація значним чином погіршилась. В порівнянні з періодом з 2010 по 2013 роки, коли народжувалося близько півмільйона дітей на рік, це падіння народжуваності більш ніж вдвічі.

Якщо звернути увагу на окремі адміністративні одиниці, у 2023 році найбільший спад народжуваності зафіксовано у столиці країни - Києві, де народилось лише 19 979 малюків, що на 33% менше, ніж у 2021 році, проте Київ залишається лідером за кількістю новонароджених, за ним слідує Львівщина та Дніпропетровщина з 16 638 та 14 433 новонародженими відповідно.

Також важливим фактором демографічної кризи є смертність. За даними, наданими у 2022 році, зареєстровано 541 739 смертей в Україні, що на 24% менше, ніж у попередньому 2021 році [2]. Однак, через неможливість зібрати статистику по тимчасово окупованих та свіжозвільнених областях, повна картина є недоступною.

Негативні тенденції у народжуваності та загальній динаміці населення стали відчутними ще до ескалації військових подій. У 2020 році в Україні загальна смертність більш ніж вдвічі перевищила кількість новонароджених[3]. На 100 померлих українців припадало лише 59 новонароджених. Ці дані свідчать про серйозний дисбаланс у демографічній ситуації країни.

Фактично, демографічна криза в Україні розпочалася задовго до початку війни, конфлікт лише пришвидшив її наступ.

Протягом останніх 30 років Україна втратила близько 10 мільйонів громадян з різних причин. Лише за період з 2014 по 2022 рік більше ніж 3,5 мільйонів українців подали на заявки на отримання статусу біженця або інших форм міжнародного захисту в різних країнах світу. Після початку повномасштабної війни ця кількість зросла ще на близько 6,5 мільйонів за рахунок військових втрат та зовнішньої міграції. За даними Агенції ООН в справах біженців, загальна кількість українців за кодом складає 6 471 600 осіб[4]. Якщо взяти до уваги, що в умовах воєнного стану виїжджають за кордон переважно жінки репродуктивного віку з дітьми, а воюють переважно чоловіки репродуктивного віку, то чим довше триватиме війна, тим сильніше посилюватиметься демографічна криза. Економічна нестабільність, відсутність перспектив для молодих сімей та недостатня підтримка материнства також впливають на ситуацію з народжуваністю.

Демографічна криза в Україні вимагає негайного уваги та комплексних заходів для вирішення проблеми. Необхідно впроваджувати програми та політики, спрямовані на стимулювання народжуваності, підтримку сімей та створення сприятливих умов для виховання дітей. Очевидно, що основна причина демографічної кризи – війна, проте навіть в умовах воєнного часу можливо створити і імплементувати механізми заохочення народжуваності та підтримки сімей з дітьми з урахуванням різних аспектів соціального, економічного та політичного життя країни.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики. Демографічна та соціальна статистика / Населення та міграція/ Демографія та перепис. *Державна служба статистики*. 2024. URL: https://csrv2.ukrstat.gov.ua/SIMap/map.html?m=00000000000&t=11_7.
2. На 335 тисяч зменшилось населення країни за 2022 рік .2024. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/death-2022>.
3. Державна служба статистики. 2020. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/ds/kjp_reg/xls/kjp_reg1220_ue.xls.
4. Ukraine Refugee Situation. *UNHCR*. 2023. URL: https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine#_ga=2.76483861.126659143.1675093715-481699818.1675093715.

Куценко Ірина Володимирівна
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» кафедри публічного управління, менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва
Національного університету біоресурсів і природокористування України

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Після повномасштабного вторгнення країни-агресора діяльність органів державної влади та муніципалітетів суттєво змінилася. Російська агресія породила в Україні гуманітарну та економічну кризу. Успіх її подолання залежить від стійкості публічного управління та адміністративної системи. З'явилась потреба приймати оперативні рішення в ситуаціях, що вимагають рішучих дій та швидкого реагування, щоб забезпечити безпеку та порятунок населення.

Органи місцевого самоврядування відіграють надзвичайно важливу роль у задоволенні багатьох потреб людей на період воєнного стану. Ще з 2022 року вітчизняними вченими були здійснені спроби дослідити систему публічного управління в умовах повномасштабної російської агресії, виявити основні загрози та виклики, здійснити аналіз кроків, які запроваджені для її адаптації до воєнного стану. Питанням ефективності публічного управління в умовах воєнного стану задавались такі видатні вчені як Борщевський В., Василиця О., Матвеев Є, Миколюк А. та інші. Вони відзначили позитивний вплив на сучасне функціонування системи публічного управління в Україні *процесів децентралізації*, що в довоєнний період забезпечили розширення повноважень й відповідальності органів місцевого самоврядування та надання громадам здатності самостійно вирішувати свої проблеми, контролювати якість наданих публічних послуг, що, в свою чергу, забезпечило стійкість інституту місцевого самоврядування у воєнний час [2, с.116].

Довоєнна система надання якісних та доступних публічних адміністративних послуг, що вибудовувалася на основі впровадження принципів та стандартів сервісної держави, зазнала суттєвих змін через повномасштабну війну в зв'язку із законодавчим обмеженням адміністративних та інших публічних послуг. У перші місяці війни були прийняті законодавчі та нормативно-правові акти, якими зупинено надання базових адміністративних послуг через закриття державних реєстрів таких як: послуги декларування / реєстрації місця проживання фізичних осіб, що, в свою чергу, спричинило значне навантаження на систему, оскільки потреба громадян в умовах війни зросла саме в базових послугах. Після початку вторгнення країни-агресора в нашу державу, Президентом України був підписаний указ «Про введення воєнного стану в Україні», згідно з яким органами місцевого самоврядування було поставлено завдання проводити заходи та виконувати повноваження, які необхідні для забезпечення оборони держави, безпеки населення та забезпечення інтересів громадян. Також 20 травня 2022 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» (далі — Закон № 2259). Пунктом 5 статті 10 Закону № 2259 передбачено спрощену процедуру вступу на посади державної служби та посади в органах місцевого самоврядування на період дії воєнного стану [4].

У зонах бойових дій місцеві органи самоврядування можуть бути обмежені в своїй діяльності або підпорядковані військовим чи державним органам управління. Це може включати призначення тимчасових керівників, обмеження діяльності органів місцевого самоврядування та інші заходи, спрямовані на забезпечення безпеки та ефективного управління в умовах воєнного конфлікту [3].

Оцінювання якості надання адміністративних послуг органами місцевого самоврядування у воєнний час набуває особливого значення через складність та нестабільність ситуації в Україні. В умовах воєнного конфлікту головним пріоритетом є забезпечення безпеки громадян та персоналу, що надає адміністративні послуги. Оцінка якості послуг повинна враховувати рівень безпеки, доступ до органів влади та можливості отримання послуг

у безпечних умовах. Важливо мати ефективну систему зв'язку між місцевими органами влади, населенням та центральним урядом для оперативного реагування на потреби та запити громадян у воєнний час, а також здійснювати систематичний моніторинг та оцінку якості надання адміністративних послуг в умовах воєнного конфлікту, а також забезпечення швидкого та ефективного зворотного зв'язку з громадянами [1].

На сьогодні успішна адаптація системи надання адміністративних послуг до умов воєнного стану вдалася завдяки урядовим рішенням щодо невідкладності надання окремих послуг та впровадженню цифрових електронних сервісів (зокрема, створення мобільного застосунку «Дія»). Швидкі урядові рішення забезпечили стійкість системи надання адміністративних послуг з точки зору безпеки, доступності та реагування на нові потреби громадян.

Що стосується повноважень органів місцевого самоврядування у податковій сфері, тут теж відбулися вагомі зміни. Верховна Рада України прийняла Закон України від 24.03.2022 року № 2142-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану». Законом на період дії правового режиму воєнного чи надзвичайного стану надано право місцевим радам приймати рішення щодо встановлення місцевих податків та/або зборів й податкових пільг зі сплати місцевих податків без застосування процедур, які передбачені Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності».

Отже, на сьогодні, незважаючи на воєнний стан, місцеве самоврядування продовжує свою роботу. Органи місцевого самоврядування усіх рівнів продовжують співпрацю з військовим командуванням та військовими адміністраціями, а за потреби узгоджують між собою окремі повноваження. Відбувається підвищення взаємодії між органами державної влади, представниками громад та інститутами громадянського суспільства, тобто між очільниками громад та органами виконавчої влади на місцях, представниками громадських та волонтерських організацій, що допомагає ефективно вирішувати проблеми, які виникають у громадах. Попри це, доволі очікуваним є те, що в процесі виконання органами місцевого самоврядування покладених на них завдань виникає й ряд проблем, зокрема: наповнення бюджетів громад, що створені під час процесу децентралізації та правильне законодавче врегулювання їх функціонування. Це можна вдало вирішити за допомогою залучення міжнародних коштів й грантів. Процес оцінювання якості надання адміністративних послуг у воєнний час в Україні вимагає специфічних підходів та заходів, спрямованих на забезпечення безпеки, ефективності та доступності послуг для населення. Розвиток та підтримка електронних сервісів для надання адміністративних послуг може сприяти підвищенню їх якості в умовах воєнного конфлікту, забезпечуючи доступ до адмінпослуг навіть у зоні воєнних дій.

Список використаних джерел

1. Гудима Л.О. Особливості оцінювання якості надання адміністративних послуг, що надаються населенню органами місцевого самоврядування. URL <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/36259/1/381.pdf> (дата звернення: 01.05.2024).
2. Коверя Р.М. Діяльність органів місцевого самоврядування під час дії воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 115–118.
3. Місцеве самоврядування в умовах війни: підсумки за період від 24 лютого до 30 квітня. UPLAN: веб-сайт. URL: <https://uplan.org.ua/analytics/mistseve-samovriaduvannia-v-umovakh-viiny-pidsumky-za-period-vid-24-liutoho-do-30-kvitnia/> (дата звернення: 01.05.2024).
4. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану: Закон України від 12.05.2022 р. № 2259-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text> (дата звернення: 01.05.2024).

Пензін Анатолій Євгенович

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» кафедри публічного управління, менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва Національного університету біоресурсів і природокористування України

Мицицей Тереза Дмитрівна

кандидат економічних наук, доцент, заступник директора ННІ неперервної освіти і туризму Національного університету біоресурсів і природокористування України

ВПЛИВ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ НА РИНОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ УКРАЇНИ

Сільське господарство в Україні відіграє важливу роль у національній економіці та є однією з основних галузей, яка забезпечує продукцією як внутрішній, так і зовнішній ринки. У 2021 році за даними Мінагрополітики частка сільського господарства у ВВП України була найвищою серед усіх секторів економіки і становила понад 10%. Проте від початку повномасштабного вторгнення аграрний сектор зазнав значної шкоди.

Станом на червень 2023 року сума прямих збитків завданих агропромисловому комплексу України складе \$8,7 млрд. Внаслідок знищення та пошкодження сільськогосподарської техніки оціночні втрати сільгоспвиробників складають понад \$4,66 млрд., в тому числі пошкоджено або зруйновано 109,6 тис. одиниць сільгосптехніки.

Вітчизняні виробники спрямовані переважно на внутрішній ринок, стабільно експортується лише елеваторне обладнання та навісна техніка. Основні покупці української техніки – країни східної та центральної Європи (Молдова, Литва, Румунія, Польща). Через початок повномасштабної війни відбулося стрімке зниження обсягів експорту сільгосптехніки, найбільше падіння відбулось в секторах збиральної техніки (-59%) та елеваторного обладнання (-41%).

Виробництво збиральної техніки останні 5 років демонструвало динаміку зниження, падіння в 2022 р. стало найбільшим серед всіх секторів сільськогосподарського машинобудування (рис.1). Лідер галузі – ПрАТ «Бердянські жниварки», опинився на окупованій території та припинив свою діяльність.

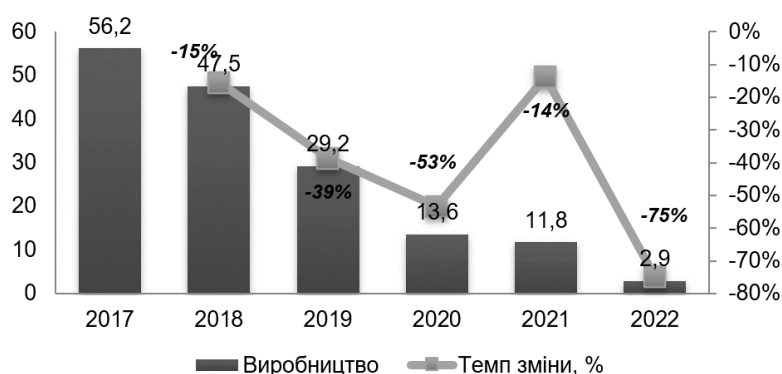

Рис. 1. Динаміка виробництва збиральної техніки 2017-2022 рр. в грошовому виразі, \$ млн.
Джерело: Державна служба статистики України.

У виробництві тракторів (рис. 2) також спостерігається негативна динаміка протягом 2017-2022 рр. Певне відновлення спостерігалось лише в 2020 р.

Рис. 2. Динаміка виробництва тракторів 2017-2022 рр. в грошовому вираженні, \$ млн.
Джерело: Державна служба статистики України.

Частково попит на трактори задовольняється за рахунок техніки, що була у використанні. У 2022 р. частка імпорту б/в тракторів зростає з 5,6% до 15,6% від загального обсягу.

Сектор іригаційної техніки (рис. 3) єдиний у галузі продемонстрував зростання виробництва в грошовому виразі у 2022 році (+2%). Цей напрямок має потенціал для подальшого розвитку, в тому числі для заміщення частки імпорту.

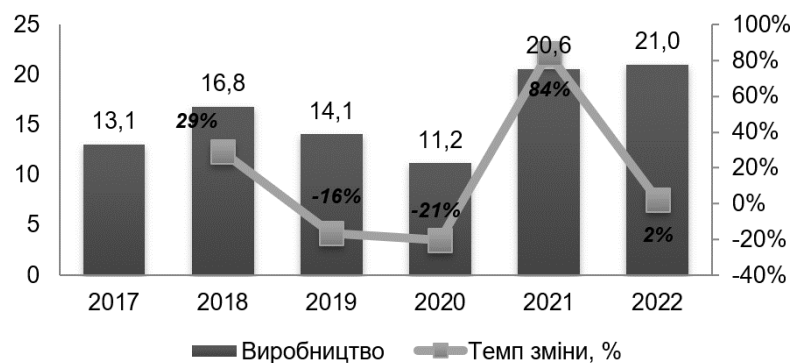

Рис. 3. Динаміка виробництва іригаційної техніки 2017-2022 рр. в грошовому виразі, \$ млн.

Джерело: Державна служба статистики України.

В секторі навісної техніки (рис. 4) виробництво мало тенденцію до зниження, за виключенням 2021 року.

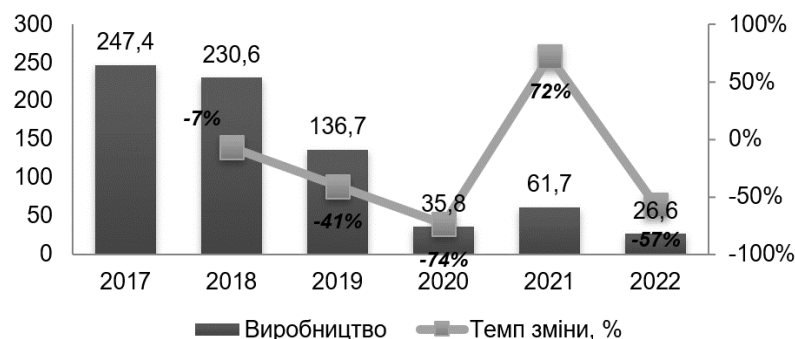

Рис. 4. Динаміка виробництва навісної техніки 2017-2022 рр. в грошовому виразі, \$ млн.

Джерело: Державна служба статистики України.

Виробництво елеваторного обладнання є відносно стабільним напрямом (рис. 5).

Рис. 5. Динаміка виробництва елеваторного обладнання 2017-2022 рр. в грошовому виразі, \$ млн.

Джерело: Державна служба статистики України.

До повномасштабного вторгнення в Україні налічувалось 56,6 млн т потужностей одночасного зберігання зернових. 10% від наявних до 2022 р. сертифікованих потужностей зі зберігання зерна залишились на тимчасово окупованих територіях, близько 9,4 млн т. було пошкоджено та знищено. Частково втрати були компенсовані відкриттям нових елеваторів в західному регіоні. Відновлення втрачених систем зберігання має стати стимулом для подальшого розвитку виробництва елеваторного обладнання, зростання якого можна прогнозувати на рівні 5-7% в наступні роки.

Українська сільськогосподарська техніка має попит на внутрішньому і на міжнародних ринках. Основними перевагами української техніки експерти називають високу якість при низькій ціні. Українські виробники слідкують за світовими тенденціями на ринку агротехніки, впроваджують передовий досвід та адаптують наявні моделі під нові технології. Це дозволяє виготовляти техніку з оптимальним співвідношенням ціни та якості. Ключовим фактором для підтримки невисоких цін є відносно низький рівень заробітної плати в Україні, який дозволяє втримувати собівартість виробництва нижче за конкурентів.

Прогнозувати, чи таке співвідношення ціни та якості збережеться надалі наразі складно: в Україні поглибилась криза на ринку праці, бізнес відмічає значний дефіцит кадрів. Підвищення заробітної плати може стати одним з механізмів залучення робітників, але це вплине на собівартість виробництва продукції. При цьому втрата якості неприпустима, оскільки саме вона є вагомим фактором для споживачів, в тому числі на іноземних ринках, де українська техніка цікава переважно невеликим фермерським господарствам, що складають основу агробізнесу Європи.

Список використаних джерел

1. <https://pro-consulting.ua/ua/pressroom/rynok-selskohozyajstvennoj-tehniki-ukrainy-sovremennoe-sostoyanie-i-perspektivy-razvitiya> (дата звернення 26.05.2024)

СЕКЦІЯ 3. МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ

Балашов Іван Володимирович

головний спеціаліст відділу організації та забезпечення прийому громадян
Управління забезпечення та документообігу Міністерства юстиції України

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ: РИЗИКИ ТА ПРОБЛЕМАТИКА ВОЄННОГО СТАНУ

Модернізації публічної служби (ПС) в Україні – один із ключових напрямків євроінтеграції. ПС у своєму сучасному стані має не лише відповідати стандартам демократії, але й бути одним із вихідних інструментів для розбудови правового громадянського суспільства. Процес трансформації сфери державного управління в цілому та ПС зокрема, має завжди починатися через системне виявлення, аналіз та усунення наявних недоліків, заповнення законодавчих лакун та функціональних прогалин.

Оскільки основним призначенням ПС є виконання адміністративних функцій, публічні службовці зобов'язані відповідати високим стандартам професіоналізму та кваліфікації, які діють на цей час. Це їхні знання, досвід, особистісні, моральні, ділові, психологічні та фізичні якості. Актуальність зазначеної тематики посилюється прагненням України до європейської інтеграції та імплементацією Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (ЄС), яка підтримує реформи в Україні, зокрема у сфері державного управління. Реформація інституту ПС має враховувати прогрес ЄС.

На тлі збройної агресії РФ на території України з 2014 р. та її повномасштабної фази з 24 лютого 2022 р. ПС як один із ключових інститутів державного управління була змушена реформуватися до вимог визначених в Угоді про асоціацію з ЄС та водночас адаптуватися до специфіки країни, яка знаходиться у фактичному стані війни. Неабиякий інтерес викликає прийняттям Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану».

За попереднім аналізом його норм, слід визнати, що ПС втратила свої особливості та була прирівняна до загальних норм трудового права. Особливістю цього Закону є ще й те, що він ігнорує положення спеціальних законів України «Про державну службу» та «Про службу в органах місцевого самоврядування».

Така реакція законодавця може бути пояснена через проблематику, яку розробники цього закону вкладали під час його написання. Так, найбільш гострою проблемою стала кадрова політика у сфері ПС в умовах воєнного стану.

Ще станом на 2014 р. науковці зазначали про наявність проблем з кадровим забезпеченням як в державній службі, так і в службі в органах місцевого самоврядування. Повномасштабне вторгнення від 24 лютого 2022 р. посприяло ще більшому загостренню проблеми.

Так, постійно зростаючі потреби в розширенні адміністрування, низька оплата праці та надто формалізована процедура відбору й прийняття кадрів у систему ПС комплексно вплинули на виникнення кадрового дефіциту, який станом на сьогодні переріс у повноцінний кадровий голод. Законодавець як єдиний законодавчий орган, котрий спроможний впровадити якісні зміни до цього інституту, зробив ставку на підвищення привабливості праці у сфері ПС. Так, було адаптовано положення норм щодо робочого часу та часу на відпочинок до умов воєнного стану. Додатково була спроба вирішити питання виплат через бойові дії.

Як зазначає Дерезь В., у процесі адаптації ПС в умовах воєнного стану доречно звертати увагу на ризики воєнної оптимізації. Необхідне належне правове забезпечення, яке буде максимально чітко реагувати на точкові проблеми, які потребують переосмислення станом на зараз [1].

Утім, закон містить низку недоліків, які можна було б врахувати законодавцем.

Законодавець не вклав класифікацію щодо розрізнення територій. Станом на зараз

виділяються тилові, прифронтові, фронтові, окуповані, деокуповані та інші. Всі вони мають свої особливості і мають визначатися різними підходами та особливостями правового регулювання публічної служби на них [1].

За положеннями частини першої статті 5 Закону, під час дії воєнного стану допускається звільнення працівника з ініціативи роботодавця у період його тимчасової непрацездатності, а також у період перебування працівника у відпустці (крім відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку) [2].

Сама конструкція норми без накладення територіальних обмежень в її дії видається несправедливою для різних працівників. Так, вона є більш дієвою на фронтових та прифронтових територіях, аби можна було забезпечити безперерйну роботу конкретного органу влади. Водночас, ця ж сама норма не захищає інших публічних службовців від зловживання нею владними органами на деокупованих (тилових) територіях.

Як справедливо пише Дерезь В., законодавець замість того, щоб внести зміни до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. і врегулювати особливості ПС диференційовано до різних ситуацій, які виникають під час війни, останній фактично створив додаткові ризики передусім у питаннях призначення та звільнення публічних службовців [1].

Так, на всій території України фактично надано можливості для свавільних звільнень публічних службовців у період тимчасової непрацездатності та перебування у відпустці, використання умов воєнного стану для зведення рахунків за необ'єктивними критеріями.

Окрім питання викликає й містить суттєво спрощена законом процедура призначення. Її особливості полягають у тому, що з метою оперативного залучення до виконання роботи нових працівників, а також усунення кадрового голоду та браку робочої сили, згідно абзацу другого частини другої статті 2, внаслідок фактичної відсутності працівників, які евакуювалися в іншу місцевість, перебувають у відпустці, простої, тимчасово втратили працездатність або місцеперебування яких тимчасово невідоме, роботодавець може укласти з новими працівниками строкові трудові договори у період дії воєнного стану або на період заміщення тимчасово відсутнього працівника [2].

Втім, у надскладних воєнних умовах, коли зростає безробіття та скорочуються робочі місця, можливі зловживання та суб'єктивні працевлаштування своїх на посади ПС. Публічна служба з одного з фундаментальних інститутів публічного врядування ризикує перетворитися на місце, де «обрані» пересиджуватимуть тяжкі часи в очікуванні настання кращих. Як результат цього загрозливе послаблення публічного врядування в нашій державі [1].

Небезпека дестабілізації державної служби та підризу гарантій стабільності для державних службовців є значним ризиком у ситуаціях, коли це не повинно викликати занепокоєння. Замість зміцнення системи державної служби під час війни ми ризикуємо створити нестабільну основу. Це, зрештою, перешкоджатиме зусиллям післявоєнного відновлення та ще більше стримуватиме потенційних майбутніх працівників, яких уже розчарували об'єктивні фактори, присутні в довоєнний період. Ці фактори визнають як державні службовці, так і експерти у сфері державної служби.

Ризики, окреслені вище, чітко показують, що прийняти ці зміни для державних службовців не є життєздатним варіантом, і було б ще більш шкідливим дозволити їм закріпитися в післявоєнній Україні шляхом включення їх до законів «Про державну службу» та «Про службу в органах місцевого самоврядування».

Регулювання ПС має відповідати сучасним стандартам. Під час конфлікту необхідна міцна група державних службовців, щоб підтримувати авторитет держави. Для врегулювання різноманітних ситуацій, які виникають у воєнний час та враховують різні території та бойові дії, на наше переконання, Законом України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII необхідно внести зміни збалансувати та диференціювати особливості публічної служби.

Список використаних джерел

1. Дерещ В. Публічна служба. Ризики воєнної оптимізації. Колонка Реанімаційний пакет реформ. *RPR.ORG.UA* від 04.08.2022. URL: <https://rpr.org.ua/news/publiczna-sluzhba-ryzky-voiennoi-optymizatsii/>
2. Закон України «Про співробітництво територіальних громад» №1508-VII від 12.06.2014 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>

Богданович Тетяна Валентинівна
магістр публічного управління та адміністрування,
випускниця 2023 року кафедри публічного управління,
менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва
Національного університету біоресурсів і природокористування України

ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ У ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ

Тема корупції є однією з найгостріших проблем сучасного суспільства. Корупція як соціальне явище має давню історію і, як свідчить досвід, жодній із держав досі не вдалося її побороти. Хоча окремим державам за допомогою силових антикорупційних методів на певний період вдалося істотно зменшити масштаби корупції, але з часом з'являлися нові схеми, методи та форми її прояву [1].

В умовах сьогодення корупція в Україні перетворилася на одну з головних загроз національній безпеці та демократичному розвитку держави. Негативний вплив цього явища на всі аспекти політичного і соціально-економічного розвитку суспільства і держави має комплексний характер.

До війни Україні вдалося створити ефективну правову та інституційну основу для боротьби з корупцією. Антикорупційна інфраструктура включає низку державних органів, що охоплюють різні сторони антикорупційної діяльності. Зокрема, Національне агентство з питань запобігання корупції («НАЗК»), діяльність якого з 2020 року значно активізувалась, забезпечує формування та реалізацію державної антикорупційної політики. В свою чергу, важливу роль в системі антикорупційних органів відіграє Національне антикорупційне бюро («НАБУ»), яке ретельно розслідує корупцію на високому рівні під процесуальним керівництвом прокурорів Спеціалізованої антикорупційної прокуратури («САП»), а також новостворений Вищий антикорупційний суд (ВАКС), який встиг у довоєнний період ухвалити важливі рішення у справах про корупцію на високому рівні. Окремо слід відмітити Раду бізнес-омбудсмена, яка з 2015 року запровадила певні стандарти доброчесності в державному і приватному секторах економіки. В той же час, у довоєнний період не вдалося виконати декілька завдань, що були важливими для імплементації антикорупційної реформи (зокрема, призначення нового керівника САП, обрання нового керівника АРМА тощо). Також до війни ухвалений Закон про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів) і план заходів на його виконання. Нині з одного боку, довіра до дій влади збільшилась, але все ще зберігається серйозний суспільний запит на антикорупційну реформу, а корупцію як проблему і далі вважають важливою проблемою як громадяни, так і інвестори [2].

Війна вплинула на функціонування багатьох державних і приватних установ. Через війну призупинено подання електронних декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування та тимчасово не здійснюються заходи фінансового контролю, зокрема повні перевірки декларацій посадовців. Оскільки дія правового режиму воєнного стану продовжується, необхідно розробити та прийняти збалансовані рішення, які дозволять повноцінно застосовувати антикорупційне законодавство навіть в умовах воєнного стану. Багато співробітників антикорупційних органів, а також волонтери громадянського суспільства приєдналися до збройних сил для боротьби з ворогом на фронті [2].

Водночас війна створила нові можливості для корупції, а також може створити великий ризик для післявоєнної відбудови України та її подальшого розвитку в напрямку європейської інтеграції і впровадження визнаних міжнародних практики і стандартів. Не можна не відзначити, що навіть в умовах війни Україна робить рішучі кроки на шляху до налагодження системної роботи всіх органів державної влади у боротьбі з корупцією. Так, зокрема, 20 червня 2022 року Верховною Радою України було прийнято Антикорупційну стратегію на 2021–2025 роки. Вона покликана значно зменшити рівень корупції у сферах, які українці вважають найбільш корумпованими (митна справа та оподаткування, суди та органи правопорядку, державне регулювання економіки, будівництво і земельні відносини, сектор оборони, охорона здоров'я та соціальний захист). Закон, яким було затверджено стратегію, також передбачає зміни, які допоможуть покращити процедури роботи антикорупційних органів [2].

Україна повинна орієнтуватися на країни світу, які вдало долають корупцію завдяки веденню відкритої діяльності чиновників, контролю влади, свободи слова громадськості та усвідомлення того, що думка суспільства буде почута. Це може відбуватися через оптимізацію функцій держави та місцевого самоврядування, усунення дублювання повноважень різними органами, цифрова трансформація реалізації повноважень органами державної влади та місцевого самоврядування, прозорість діяльності та відкриття даних як основа для мінімізації корупційних ризиків у їх діяльності, фінансовий контроль службовців, забезпечення невідворотності юридичної відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, що створює додатковий стримувальний ефект для всіх суб'єктів правовідносин [3].

До антикорупційної діяльності слід залучати і громадськість, проводити широке інформування серед дорослого населення та підростаючого покоління. Законодавче забезпечення, рішучі дії владних структур та керівництва держави й учасників освітнього процесу – може бути істотним чинником подолання корупції і ставлення населення до цієї проблеми. За результатами досліджень, проведених в Україні протягом останніх років, більше половини населення схильне до вчинення корупційних правопорушень, якщо це може сприяти розв'язанню їхньої проблеми. Крім того, значна частина населення не кваліфікує певні вчинки як корупційні, усвідомлюючи при цьому невідповідність такої поведінки нормам моралі чи професійної етики. За умови ефективної роз'яснювальної роботи населення може змінити ставлення до такої практики як до неприйнятної, у такий спосіб антикорупційний потенціал суспільства значно зростає. Отже, нагальними є: системне запровадження проведення освітніх заходів щодо моделей поведінки в тих чи інших ситуаціях із можливими корупційними ризиками; запровадження культури повідомлення спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції про факти вчинення корупційних правопорушень; подолання пасивності суспільства щодо протидії корупції; залучення широких верств населення до активної участі в антикорупційній діяльності [4].

Варто зробити стверджувальний висновок, що лише системний підхід та чітка антикорупційна стратегія наблизять Україну до викорінення корупції. Високий рівень нормативності, чітке законодавче врегулювання, системність заходів і мають визначити стратегію і тактику боротьби з корупцією в сучасних умовах.

Список використаних джерел

1. Акімом О. О. Психологічні аспекти проявів корупції в державному управлінні. *Державне управління теорія та практика*. 2014. Вип. 1. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej18/zmist.html>.
2. Матеріали робочої групи «Антикорупційна політика». Проект Плану відновлення України Національна рада з відновлення України від наслідків війни 2022. Урядовий портал URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/nacionalna-rada-z-vidnovlennya-ukrayini-vid-naslidkiv-vijni/robochi-grupi>
3. Дмитрук І. М., Ломжець Ю. В. Проблеми правового регулювання антикорупційної діяльності в сфері публічного управління URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-202-9-5>
4. Прояви корупції в системі освіти: запобігання та протидія. Київ: Грамота, 2015. с. 239.

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Одним із ключових чинників ефективності соціально-економічного розвитку держави, її процвітання та зміцнення авторитету в сучасних умовах постійних трансформацій у глобалізаційному масштабі та в контексті внутрішньодержавної ситуації виступає професіоналізм фахівців у сфері публічного управління, їхня професійна культура.

Професійна культура як культура особистості – «це міра та спосіб саморозвитку та самореалізації людини, ступінь досконалості фахівця у сфері професійної діяльності, досягнутий рівень розвитку його особистості в певний період життя» [1, с. 14].

Професійна культура є ознакою та складником професіоналізму працівників у сфері публічного управління, ґрунтується на знанні та розумінні принципів та цінностей публічної служби, етичних норм поведінки, високих стандартах професіоналізму та відповідальності перед суспільством.

Зміст професійної культури держслужбовців пов'язано зі шкалою професійного статусу. Без професійної культури на державному рівні не може бути вироблена погоджена концепція продовження реформ в Україні; побудована демократична країна, що відрізняється економічною стабільністю й політичною стійкістю; вирішена проблема виведення стани з технологічної залежності від західних країн; правильно оцінені національні потреби тощо [2, с. 53].

Професійна культура державного службовця – це система цінностей, норм, правил та поведінки, що ґрунтується на принципах публічної служби, етичних нормах та високих стандартах професіоналізму; це – готовність державного службовця постійно й ґрунтовно оволодівати знаннями з психології та психологічного консультування, психодіагностики, що в подальшому реалізується в уміннях та навичках застосовувати психологічні знання й особистий досвід для вирішення конкретних професійних завдань у процесі управлінської діяльності.

Професійна культура фахівця сфери публічного управління є одним із ключових чинників ефективної діяльності державних органів та установ, а також запорукою довіри громадян до влади.

Серед основних складників професійної культури державного службовця дослідники виокремлюють: глибоке знання Конституції та законів України, принципів публічного права та адміністративного права; розуміння принципів демократії, верховенства права, доброчесності та підзвітності у публічній сфері; відкритість та прозорість у діяльності; орієнтація на служіння громаді та загальносуспільні інтереси; відповідальність за свої дії та прийняті рішення; вміння ефективно спілкуватися з громадянами, співпрацювати з колегами та партнерами; високі етичні стандарти поведінки; прагнення до безперервного професійного розвитку та самовдосконалення тощо.

Чинниками, що впливають на формування професійної культури фахівців ц сфері публічного управління, є: система освіти та підготовки фахівців з публічного управління; культура державної служби та організаційна культура органів влади; впровадження дієвих механізмів антикорупційної політики; рівень суспільної довіри до влади та публічних службовців; система заохочення та мотивації публічних службовців; застосування конкурсного відбору на посади в органах влади тощо.

Важливу роль у розвитку професійної культури фахівців у сфері публічного управління відіграють: громадський контроль та моніторинг діяльності органів державної влади, що стимулює державних службовців до дотримання етичних норм та високих стандартів професіоналізму; медіа, що сприяють формуванню позитивного іміджу державної служби та

популяризації цінностей професійної етики; заклади вищої освіти, де здійснюється професійна підготовка майбутніх фахівців з публічного управління, які володіють знаннями та навичками, необхідними для роботи в цій сфері, а також мають високий рівень загальної та етичної культури.

Отже, професійна культура є необхідною умовою для успішної діяльності фахівця у сфері публічного управління, оскільки сприяє його професійному зростанню, підвищує авторитет та довіру до влади з боку суспільства. Формування професійної культури фахівців у сфері публічного управління є складним та багатограним процесом, який потребує спільних зусиль з боку держави, освітніх закладів, громадських організацій та самих публічних службовців. Професійна культура фахівця з публічного управління відіграє важливу роль у: підвищенні ефективності публічного управління; забезпеченні верховенства права та законності; захисті прав та інтересів громадян; зниженні рівня корупції; зміцненні довіри до влади.

Список використаних джерел

1. Ісаєнко С. А. Формування професійної культури у студентів інженерно-технічних спеціальностей (на прикладі навчальної дисципліни «Англійська мова (за професійним спрямуванням)»: методичні рекомендації. Київ : ДЕГУТ, 2009. 74 с.

2. Литвинова Л. Сучасні проблеми формування організаційної культури державних службовців. *Вісник Національної академії державного управління при Президенті України*. 2008. № 3. С. 53–59.

Качан Яна Віталіївна

кандидат наук з державного управління, доцент,
завідувач кафедри публічного управління та публічної служби,
Академія праці, соціальних відносин і туризму

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБ

Вивчаючи міжнародну практику підготовки кадрів для державної служби, можливо визначити низку універсальних для всіх держав характеристик. Статус державного службовця, як правило, закріплений у відповідних правових документах. Обов'язковою умовою для вступу на державну службу є наявність базової освіти та спеціальної профільної підготовки [1]. Також для покращення професійного досвіду державний службовець має систематично брати участь в різних курсах щодо перепідготовки, підвищення кваліфікації, здійснювати стажування та інше. Попри очевидну схожість головних освітніх програм, у різних державах наявна й значна різниця, що дає право говорити про існування кількох неоднакових підходів до підготовки державних службовців.

Сьогодні немає фактично жодного питання організації й функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування, державної служби загалом, яке б не було пов'язано з професіоналізмом і компетенцією службовців. Запровадження адміністративної реформи, формування на сучасних засадах механізму держави та державного апарату, розвиток державної служби органічно пов'язані з освітньо-фаховою підготовкою кадрів. Для України цінним є досвід зарубіжних країн щодо організації процесу підготовки державних службовців [2]. В кожній державі діють конкретні процедури підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців, де підготовка переважно здійснюється в спеціальних установах освіти - в школах, інститутах, академіях, котрі за статусом нерідко перебувають вище, ніж звичайні заклади вищої освіти, зокрема університети (для прикладу, у Франції – Національна школа державного управління, в Німеччині – Федеральна академія державного управління, у Великій Британії – Коледж державної служби, в Польщі – Національна школа державного управління, в Угорщині – Вища школа державного управління тощо).

Аналіз відкритих першоджерел у сфері освітньо-фахової підготовки управлінських кадрів у розрізі загальноосвітніх підходів дає змогу чітко виділити два типи організації

державної служби - це відкриті та закриті системи [2]:

1. До відкритих систем можна віднести порівняно нові держави, такі як США, Канада, Великобританія та Австралія. Основними рисами цих систем є конкурентоспроможність та мобільність персоналу. Це означає можливість поєднати відразу два підходи - професіоналізм кадрів, що вимагає високого рівня підготовки, включаючи вищу й спеціальну освіту та постійну перепідготовку впродовж усієї роботи на державній службі (конкурентоспроможність) та відкритість системи, яка досягається жорстким контролем громадськості за працею чиновника, що, у свою чергу, дає змогу бути достатньо мобільним і відповідальним за виконану роботу.

2. На противагу відкритій, закрита система державної служби практикується в країнах з глибокою традицією розбудови держави (Німеччина, Франція, Японія, Китай) [3]. Основними рисами добору кадрів є елітарність, високий соціальний статус та жорстка ієрархічна система, що зменшує мобільність кадрів і можливість вертикального зростання, вимагає постійного підвищення рівня підготовки для збереження посади та ефективного виконання своїх функцій у зв'язку з необхідністю постійного контролю кадрового зростання.

Здійснюючи аналіз вищезазначених підходів до створення освітньо-фахового потенціалу управлінських кадрів, потрібно усвідомлювати дві головні проблеми, що можуть зумовити втрату значення будь-якої діяльності стосовно дослідження. Одна з проблем має зв'язок з тим, що пристосування іншої системи або її складових за межами контексту історико-культурних надбань може зумовити відчуження системи чи фізичну незмогу гармонійно її адаптувати до законодавчого поля. Інша проблема – це несприймання національними державними органами як процедур здійснення новацій, так і власне новацій. Відтак утворюється термінова необхідність не тільки напрацювання нових процесів управління державою, а й підготовки на такому рівні, що дозволила б державним органам усвідомлювати новації, визнавати їх та впроваджувати. Іншими словами, підготовка працівників державної служби, особливо в умовах реформування, набує чи не найбільш важливого значення в процесі відбору державних службовців. саме на це, доречним є дослідження налагодження державної служби решти держав і процедур покращення професійного ступеня державних службовців.

Список використаних джерел

1. Пронкін С. В., Петруніна О. Є. Державне управління зарубіжних країн : навч. посіб. М. : Аспект Пресс, 2005. С. 64.
2. Голобор Н. Ю. Зарубіжний досвід фахової підготовки управлінських кадрів і можливості його застосування в Україні. *Державне управління: теорія і практика* 2021. Вип. 2. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Golobor.pdf>.
3. eGovernment in Germany 2016. Вип. 18. URL: https://joinup.ec.europa.eu/sites/default/files/ckeditor_files/files/eGovernment%20in%20Germany%20-%20February%202016%20-%2018_00%20-%20v2_00.pdf

Лозинська Тамара Миколаївна

доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету

ТРАНСФОРМАЦІЯ СТАНДАРТІВ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Досліджуючи питання функціонування державної служби як специфічного виду людської діяльності, результати якої можуть мати вирішальний вплив на соціальне, економічне та політичне життя суспільства, виникає потреба в оцінюванні, порівнянні та перегляді вимог до претендентів на посади державних службовців, оскільки на сьогодні є очевидною нестача професійних, високо відповідальних управлінців в органах публічної влади. Не зважаючи на

різницю між державними устроями і політичними системами країн, які детермінують природу державної служби в цих країнах, світова наукова думка поступово формує універсальний підхід до ідентифікації державного службовця як людського капіталу [1; 2; 3].

У п. 5 Ст. 2 Закону України «Про державну службу» йдеться про професійну компетентність державного службовця, яка ідентифікується законодавцем як «здатність особи в межах визначених за посадою повноважень застосовувати спеціальні знання, уміння та навички, виявляти відповідні моральні та ділові якості для належного виконання встановлених завдань і обов'язків, навчання, професійного та особистісного розвитку» [4]. Нормативне визначення професійної компетентності акцентує увагу на таких аспектах людського капіталу державного службовця, як сукупність професійних знань, навичок та вмінь, отриманих ним у процесі навчання, стажування, підвищення кваліфікації, самоосвіти та набутого практичного досвіду, а також на моральних якостях і психологічних характеристиках особи. Останнім часом вимоги щодо етичності поведінки державних службовців набувають усе більшої ваги. Так, у країнах ЄС публічне управління (не лише державне) має відповідати ряду етичних вимог, до яких відносять взаємодію з громадянським суспільством, вміння долати опір у процесі управління змінами, відкритість і готовність до діалогу без корупційної складової, що знайшло відображення в Резолюції 433 (2018), прийнятій на 35 сесії Конгресу місцевих і регіональних влад [5].

Підвищена увага до людського капіталу диктується тими тенденціями у сфері публічного управління, які обумовлюють перегляд стандартів державної служби. Спираючись на результати дослідження міжнародної групи «Практики Управління Персоналом департаменту Консалтинг «Делойт» в Україні» [6], окреслимо основні управлінські тренди сучасності:

- *командами керують команди* (групами – групи), означає суттєве скорочення практики одноосібного управління і домінування практики прийняття рішень із залученням усіх стейкхолдерів та врахуванням їх інтересів. Унаслідок зростають вимоги до комунікаційної компетентності претендентів на державну службу, їх договороспроможності, вміння переконувати і йти на компроміси, емпатії, командної взаємодії;

- *зростання впливу позаштатних працівників*, пов'язане з реалізацією завдань оптимізації системи публічної служби та підвищення ефективності управління. Залучення до управління на тимчасовій основі сторонніх фахівців і експертів (відома для реального сектору економіки практика аутсорсингу) вимагає зусиль щодо збереження конфіденційності, а також вміння спрямовувати в потрібний напрямок діяльність нестійких, «розмитих» колективів;

- *гнучка і персоналізована система винагород*, обумовлена необхідністю виконання нестандартних завдань в мінливих умовах. Такі вимоги до посадовця, як ризикованість, відповідальність, лідерство, здатність працювати в умовах ненормованого робочого часу вимагають встановлення і відповідної персональної оплати (в Україні відсутність адекватної системи винагород для державних службовців є однією з причин поширення корупції);

- *зростання цінності досвіду*, що важливо для наставництва, коучингу, фасилітації, вкрай необхідний в командному управлінні;

- *співпраця представників різних поколінь*, наявність якої виключає ейджизм в публічній сфері та нормативне обмеження віку посадовців. Передбачає різноманітність використання режимів роботи, облаштування робочого місця і змісту навчання посадовців, старших за віком;

- *зростання суспільної уваги до поведінки посадовців*, обумовлене поширенням корупційних практик. Тож етичні вимоги стають складовою частиною умов праці державного службовця, а їх включення до трудового договору (контракту) надають їм обов'язкового характеру;

- *постійне утримання працівника на зв'язку* як наслідок цифровізації управління. На сьогодні абсолютно розмита межа між робочим і особистим часом співробітників, що викликає їх фізичне та психологічне перевантаження. Трансформація стандартів державної служби має відбуватися в напрямі чіткої регламентації взаємодії між службовцями поза межами робочого часу і введення додаткової оплати за неї;

– доступ до персональних даних, обумовлений необхідністю дотримання вимог щодо професійних і особистісних характеристик претендентів на державну службу. Дані про працівника відіграють все більшу роль при наймі, а отже є необхідність у стандартизації даних, які підпадають під аналіз.

Позитивний досвід країн ЄС (у даному контексті негативний досвід не розглядався) свідчить, що високі стандарти організації державної служби дозволяють досягти її спрямованості на реалізацію основних функцій держави шляхом поєднання особистих, групових і державних інтересів. Досягти цілей економічного розвитку, соціального захисту та екологічної безпеки, що складають сенс концепції сталого розвитку сучасної держави, неможливо без послідовного та обґрунтованого удосконалення стандартів державної служби з урахуванням вимог до людського капіталу та державних гарантій прав і свобод громадянина.

Список використаних джерел

1. Da Silva Rodrigo Belmonte, Jardón Carlos Maria Fernandez. The relationship between human intellectual capital and innovation capacity in the public sector. *Revista Científica "Visión de Futuro"*. 2021. № 2. vol. 25. P. 137-153. URL: <https://www.redalyc.org/journal/3579/357966632008/html/> (дата звернення 02.05.2024).

2. Marjoni R., Pandam S. N. Reformation of Public Service in the Perspective of Human Resource Development and Reinforcement of Organizational Culture. *Revista Espacios*. 2019. № 18. Vol. 40. URL: <https://www.revistaespacios.com/a19v40n18/a19v40n18p18.pdf> (дата звернення 02.05.2024).

3. Pongpaeo D., Kotchapong S., Bunklanson K., Bodeerat C. Human Capital: Human Resource Management in Public Sector. *Journal of Modern Learning Development*. 2021. № 6 (5). P. 289–302. URL: <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/article/view/249270> (дата звернення 02.05.2024).

4. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/889-19> (дата звернення 06.05.2024).

5. Європейський кодекс поведінки для всіх осіб, які залучені до місцевого та регіонального врядування: Резолюція 433 (2018) 35 Сесії Конгресу місцевих і регіональних влад від 07.11.2018. URL: <https://rm.coe.int/168071b2e5> (дата звернення 06.05.2024).

6. Impact Workshop: Human Capital Trends 2018 Презентація результатів міжнародного дослідження «Тенденції у сфері управління персоналом – 2018». URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ua/Documents/human-capital/Human%20Capital%20Trends%202018%20analytics.pdf> (дата звернення 06.05.2024).

Михайлова Тетяна Миколаївна

Віцеконсул Консульства України в Малазі (Королівство Іспанія),
аспірантка кафедри публічного управління та проєктного менеджменту
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
Національної академії педагогічних наук України

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР

Правове регулювання, як система нормативно-правових актів, за своєю сутністю є сукупністю міжнародних правових актів, законів та підзаконних нормативно-правових актів, які в комплексі визначають засади діяльності щодо функціонування дипломатичної служби, їх представництв.

У процесі європейської інтеграції України, важливим є адаптація дипломатичної служби до єдиних європейських принципів, а також компетентнісний підхід щодо підготовки дипломатів, що буде відповідати загальноствановленим стандартам ЄС, та відповідно б слугувало активізації двостороннього співробітництва між Україною та країнами ЄС в різних

сферах [1].

Новий період становлення зовнішньої політики й міжнародних відносин Української держави інтегрується в європейське співтовариство, яка бере участь в міжнародних організаціях за певними напрямками співробітництва із Європейським Союзом (ЄС), зокрема у сферах юстиції, свободи і безпеки, регіонального співробітництва та безвізового діалогу із ЄС, допомога в сфері інституційної розбудови з боку ЄС, консультативна місія ЄС щодо реформування сектору цивільної безпеки України, інвестиційного співробітництва й співробітництва у енергетичній сфері, економічного/торговельного співробітництва, а також особливого партнерства в євроатлантичному напрямку. Менеджмент сучасних відносин Української держави із ЄС, а також з іншими державами і міжнародними організаціями гарантує сучасна дипломатична служба України [2, с. 269-270].

Відповідно, нормативно-правове забезпечення функціонування дипломатичної служби є особливим видом регулювання відносин, що виникають в сфері виконання покладених функцій та завдань дипломатичних відомств (представництв), спрямоване на сучасне й дієве застосування у означеній сфері юридичного інструментарію для належної діяльності усієї системи.

Таким чином, приведення національного законодавства до положень цієї Угоди поміж розв'язання економічних і торговельних питань створить можливість вийти на відносно новий рівень співробітництва та поглибити стосунки України з ЄС в різних сферах, а також зміцнити взаємодію/зв'язки між органами зовнішніх зносин, буде направлено на сприяння позитивному політичному діалогу, здійсненню подальших реформ у відповідних сферах, зближенні й співпраці в сфері зовнішньої політики загалом.

Звертаючись до наукових доробків щодо питань, які присвячені дослідженню законодавства в дипломатичній сфері слід навести позицію Т. Биркович, яка запропонувала систематизацію (класифікацію) законодавчо-правової бази в сфері дипломатичної служби України за відповідним рівнем значущості (рис. 1) [3, с. 163].

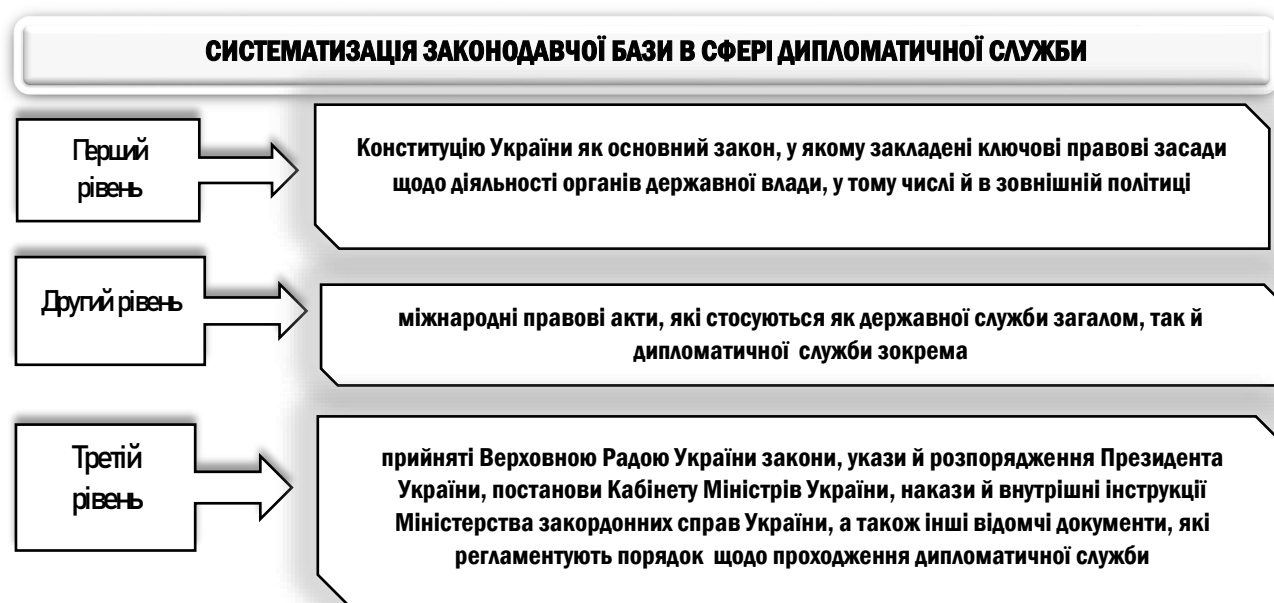

Рис. 1. Систематизація законодавчої бази дипломатичної служби

Джерело: сформовано на основі [3, с.163]

Натомість, [4, с.45], якщо вести мову щодо рівнів правових документів, то в більшій мірі більш правильним до першого рівня віднести міжнародні документи й стандарти, що уніфікують міжнародні відносини в сфері дипломатичної діяльності. Відповідно до загальної теорії міжнародного права національне законодавство має відповідати загальновизнаним міжнародним стандартам і нормам.

Ми підтримуємо вищезазначену наукову позицію та вбачаємо за доцільне навести твердження про те, що правове регулювання щодо функціонування дипломатичних представництв забезпечується нормами як міжнародного, так відповідно і національного законодавства. Міжнародно-правова сторона регулювання відповідних відносин традиційно вважається саморегулюючим й координуючим, та тільки нещодавно через появу наднаціональних органів ЄС, він почав набувати відповідних ознак процесу підпорядкування. Разом з тим, внутрішній акцент щодо регулювання дипломатичних відносин направлений на втілення положень дипломатичного права через органи державної влади й регулюється національним законодавством [5, с.228].

Варто зазначити, що нормативно-правове забезпечення функціонування дипломатичної служби характеризується: а) як особливий вид нормативно-правового регулювання у сфері функціонування дипломатичної служби; б) спрямований на організацію роботи (діяльності) та функціонування дипломатичної служби; в) ґрунтується на нормах міжнародних актів і Конституції України; г) загальні засади визначаються на основі положень Закону України «Про дипломатичну службу»; д) окреме місце належить спеціальним законам про державну службу; ж) особлива роль відводиться підзаконним нормативно-правовим актам.

Також, нормативно-правове забезпечення дипломатичної служби охоплює комплекс різноманітних за своєю змістовною наповненістю груп відносин, об'єднання яких спричиняє формування передумов функціонування та здійснення ефективної діяльності дипломатичної служби.

До форм правового закріплення віднесено та охарактеризовано: 1) міжнародні акти (конвенції, міжнародні договори, резолюції, статuti), що уніфікують міжнародні відносини в сфері дипломатичної діяльності та умовно можна поділити на: а) загальні (встановлюють міжнародні стандарти прав людини, регулюють співробітництво між державами у сфері протидії корупції тощо, проте не окремо присвячуються міжнародно-правовому врегулюванню дипломатичного співробітництва); б) спеціальні (регулюють окремі аспекти щодо дипломатичної служби). Встановлено, що спеціальним міжнародним актам відведена особлива системоутворююча роль в системі джерел правового регулювання щодо дипломатичної діяльності та реалізації дипломатичних відносин між державами, підвищення ефективності міжнародного співробітництва на всіх рівнях (юридичними та фізичними особами, державами й окремими регіонами та міжнародними організаціями); 2) Конституція України, норми якої закладають основу щодо законодавчого регулювання відносин в сфері дипломатичної служби; 3) закони України, в яких регулюється функціонування органів дипломатичної служби, умовами для її злагодженої, ефективної діяльності всіх суб'єктів управління в досліджуваній сфері; 4) підзаконні правові акти, в яких окреслюється деталізація та конкретизація механізмів реалізації дипломатичної діяльності.

Національне законодавче регулювання здійснюється не лише спеціальним Законом «Про дипломатичну службу», а й іншими законами, норми яких спрямовані на врегулювання питань проходження дипломатичної служби, їх функціонування, а також визначають методи впливу держави у цій сфері. Укази Президента України, нормативно-правові акти органів державного управління деталізують й конкретизують законодавче регулювання у цій сфері.

Установлено, що існуюче нормативно-правове регулювання функціонування дипломатичної служби актуалізує необхідність адаптації національного законодавства до міжнародно-правових актів, що сприяло б дипломатичній службі більш ефективно здійснювати свої функції, впровадження кращих управлінських практик позитивного зарубіжного досвіду щодо механізмів модернізації дипломатичної служби.

Список використаних джерел

1. Палагусинець Р. В. Роль дипломатичної служби в формуванні ефективного державного управління зовнішньою політикою держави. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 2. (дата звернення: 16.03.2024). URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2020/40.pdf DOI: 10.32702/2307-2156-2020.2.38

2. Чмельова О. С., Чуйко Ю. В. Сучасна дипломатична служба України як гарант ефективних міжнародних відносин. *Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність «Форвард–2016»*. Харків : НТУ «ХПІ», 2016. С. 269-270.

3. Биркович Т. І. Правове регулювання дипломатичної служби в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя. 2007. 183 с.

4. Адміністративно-правове регулювання охорони Національною гвардією України дипломатичних представництв іноземних держав / О. С. Конопляник, С. К. Гречанюк, В. О. Галай. К: ГО «Київський правозахисний альянс». 2016. 182 с.

5. Заболотна Л. В., Подоляко А. Ю. Правові основи дипломатичної діяльності. С.228-230. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/>

Обушина Наталія Іванівна

доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Петринська Вікторія Валеріївна

аспірантка кафедри публічної політики
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ: СУТНІСТЬ ТА СКЛАД

Трансформація відносин, що відбуваються у сфері державного управління, засвідчує ситуацію, за якої всі його підходи все більше переміщуються в антропологічну площину. Саме тому, на думку багатьох науковців, настав час у сфері державної служби здійснити перехід від роботи з управління персоналом до управління людськими ресурсами (HR-менеджменту (HRM)). Все це обумовлює об'єктивну необхідність дослідження складу та особливостей функціонування системи HRM на державній службі.

На наше переконання, основною метою HRM на державній службі є забезпечення умов не лише для результативного та ефективного використання людських ресурсів, а й для подальшого стимулювання самопізнання, самовдосконалення та самореалізації державних службовців, що дозволить їм постійно підвищувати свій професійний, компетентнісний та світоглядний рівень. При цьому саму систему HRM на державній службі ми пропонуємо розглядати у вигляді таких взаємопов'язаних складових підсистем:

1) Підсистема діагностики/планування потреб кадрового забезпечення державної служби. Дана підсистема на державній службі, як правило, представлена такими процесами: уточнення цілей і завдань формування кадрового забезпечення; аналіз стану та динаміки кадрового забезпечення; визначення потреби в персоналі; розробка плану формування кадрового забезпечення; реалізація плану формування кадрового забезпечення та ін.

2) Підсистема управління добором та службовою кар'єрою HR на державній службі. Як відомо, добір є формалізованим елементом процесу управління людськими ресурсами, який полягає у зацікавленні вакантною посадою відповідного числа гарних кандидатів, з яких, із застосуванням різних методів, можна здійснити вибір кандидата, найбільш відповідного даній посаді.

Згідно ст. 21 Закону України “Про державну службу” [1] вступ на державну службу здійснюється шляхом призначення громадянина України на посаду державної служби за результатами конкурсу. Проте, після введення в Україні воєнного стану з 24.02.2022 року Президентом України підписано Закон № 2259 – IX [2], яким передбачено спрощену процедуру вступу на посади державної служби та посади в органах місцевого самоврядування

у період дії воєнного стану. Такі особи призначаються без конкурсного відбору, лише на підставі поданої заяви, заповненої особової картки встановленого зразка та документів, що підтверджують наявність у таких осіб громадянства України, освіти та досвіду роботи згідно з вимогами законодавства, встановленими щодо відповідних посад.

3) Підсистема оцінювання результатів службової діяльності державних службовців. Оцінювання результатів службової діяльності є способом перевірки та оцінки професійної придатності працівника. Реалізується оцінювання через такі процеси: підготовка до оцінювання персоналу → безпосереднє оцінювання → підведення підсумків і формулювання пропозицій → виконання прийнятих рішень.

4) Підсистема адаптації та мотивації HR державної служби. Адаптація та мотивація працівників у сфері професійної діяльності – важливі складові системи державного управління. Наприклад, упровадження та вдосконалення системи адаптації персоналу державної служби може привести до наступних позитивних результатів: форсування процесу входження прийнятого на службу співробітника на посаду і підвищенню ефективності діяльності в короткі терміни; мінімізації втрат і помилок в процесі адаптації і засвоєння службовцем посадових обов'язків; скорочення плинності персоналу; розвитку позитивного ставлення до професійної діяльності й відповідному органу державної влади.

5) Підсистема розвитку HR у сфері державної служби. Розвиток HR у сфері державної служби представляє собою цілеспрямований, систематичний та безперервний процес формування, утримання, нарощування й удосконалення здатностей (знань, навичок, умінь) і розкриття можливостей фахівців у сфері реалізації професійних завдань і функцій держави. Відповідно у складі даної підсистеми абсолютно логічно виокремлюються такі пріоритетні складові як професійне навчання та професійно-кваліфікаційне зростання персоналу, у складі яких мають місце й окремі види неформального навчання.

6) Підсистема кадрового аудиту. Аудит в системі HRM – інноваційний механізм, спрямований на ефективне управління персоналом та іншими ресурсами державної служби і держави загалом, а також вдосконалення системи фінансування, оптимізації витрат на утримання державного апарату та ін. Важливо зауважити, що розпорядженням КМУ від 16 вересня 2022 року №824-р погоджено пропозицію НАДС щодо проведення функціонального аудиту в органах державної влади.

Відповідно, виходячи з викладеного вище, серед особливостей системи HRM на державній службі відзначимо таке:

– HRM на державній службі носить системний характер, що пов'язано з наявністю у цій сфері відповідної структури, єдності зв'язків між елементами;

– HRM на державній службі – структурована сукупність взаємопов'язаних системних елементів (підсистеми : діагностики/ планування потреб кадрового забезпечення; управління добром та службовою кар'єрою персоналу; оцінювання результатів службової діяльності; адаптації та мотивації персоналу; розвитку HR; кадрового аудиту), яка постійно еволюціонує;

– складові елементи системи HRM на державній службі (підсистеми) знаходяться у відносинах координації, ієрархії, субординації, і розвиваються під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників;

– система HRM на державній службі має відносно добре розвинені інструменти адаптації до зовнішнього і внутрішнього середовища;

– система HRM на державній службі має сприяти підвищенню результативності й ефективності функціонування державної служби загалом (часто, забезпечуючи взагалі синергетичний ефект) та забезпеченню умов продуктивної зайнятості, розвитку та благополуччя фахівців у сфері реалізації професійних завдань і функцій держави на засадах компетентнісного підходу.

– практична реалізація системи HRM на державній службі охоплює: тактичний напрямок, спрямований на реалізацію поточних функцій HRM на державній службі; стратегічний напрямок, орієнтований на розробку та реалізацію стратегії розвитку HRM на державній службі в цілому.

Отже, система HRM на державній службі – це цілісна структурована сукупність

взаємопов'язаних системних елементів (підсистеми: діагностики/планування потреб кадрового забезпечення; управління доборою та службовою кар'єрою персоналу; оцінювання результатів службової діяльності; адаптації та мотивації персоналу; розвитку HR; кадрового аудиту), що спрямована на підвищення результативності й ефективності функціонування державної служби загалом та забезпечення умов продуктивної зайнятості, розвитку та благополуччя фахівців у сфері реалізації професійних завдань і функцій держави на засадах компетентнісного підходу.

Таким чином, вважаємо, що успішна модернізації вітчизняної державної служби в контексті набуття нової позитивної якості всіх означених вище складових системи HRM сприятиме не лише наближенню до максимально можливого рівня її розвиненості зокрема, та адаптації інституту державної служби до європейських стандартів і цінностей загалом, але й у довгостроковій перспективі дозволить підвищити конкурентні позиції України в міжнародних рейтингах конкурентоспроможності у сфері державного управління.

Список використаних джерел

1. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19> (дата звернення: 10.06.2024).

2. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану: Закон України від 12.05.2022 р. № 2259-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20> (дата звернення: 10.06.2024).

Паланський Роман Анатолійович

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»
кафедри публічного управління, менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва
Національного університету біоресурсів і природокористування України

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ ЛІДЕРА ДЛЯ РОБОТИ В ОРГАНІ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Лідерство на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування в сьогоденних умовах набуває особливої ваги. Лідерство є чи не найголовнішим елементом успіху подальшого розвитку та модернізації державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, адже саме від ефективного лідера залежить успішна та злагоджена робота цілої команди, її здатність досягати будь-яких цілей. Як правило, лідерство зазвичай пов'язують із фізичними особами у комерційній сфері. Однак концепція лідерства у державному управлінні має свої невирішені проблеми. Відомо, що лише невелика частка державних службовців задоволені політикою й практичною діяльністю своїх керівників, а також інформацією, яку вони отримують від управління стосовно того, що відбувається в їхніх установах. Ці та інші чинники передбачають, що сучасні та майбутні лідери в урядових організаціях повинні бути готовими до адаптації й зрозуміти, якою є їх роль та якою вона може бути.

Можна стверджувати, що важливість приділення уваги питанню лідерства та розвитку лідерського потенціалу сьогодні є очевидним як для приватних, так і державних інституцій, які визнають, що їхнє робоче середовище постійно змінюється, і що успіх організацій значною мірою залежить від якості їхніх лідерів. [1; с. 235]

Одним з ключових аспектів модернізації управління людськими ресурсами на державній службі є розвиток компетенцій керівників усіх рівнів, які повинні бути спроможними до змін. Адже сьогодні суттєво підвищуються вимоги до державного службовця як до професіонала, що крім ролі фахівця виконує суспільно відповідальну роль. Аналіз проблеми професійної компетентності дав змогу презентувати узагальнене розуміння її

феномену як управлінської компетентності. Професійна компетентність розглядається як поглиблене знання предмета; сукупність професійних знань і професійно значущих особистісних якостей, що детермінують самостійну й відповідальну діяльність людини; здатність та вміння виконувати певні професійні функції; виявлення єдності професійної та загальної культури; інтегративна характеристика фахівця, що демонструє готовність та визначає його здатність успішно здійснювати професійну діяльність; як важливий компонент підсистеми професіоналізму діяльності. [2]

Нижче подаю деякі ключові аспекти, які допоможуть формувати якості лідера для такої роботи:

1. Знання сфери діяльності. Лідер органу публічної влади повинен мати глибокі знання і розуміння сфери діяльності, в якій він працює. Це включає в себе розуміння законів, регуляцій та тенденцій в цій сфері.

2. Лідерські якості. Лідер повинен мати лідерські якості, такі як відповідальність, відкритість, впевненість у собі, здатність до прийняття рішень та ефективного спілкування.

3. Етика і чесність. Лідер органу публічної влади повинен дотримуватися високих стандартів етики та чесності в усій своїй діяльності, а також бути прикладом для інших.

4. Комунікаційні навички. Здатність ефективно спілкуватися з громадянами, колегами та іншими зацікавленими сторонами є важливою для лідера. Вміння слухати та виразно виражати свої думки є необхідними.

5. Здатність до роботи в команді. Лідер повинен бути здатним працювати в команді та співпрацювати з іншими членами органу публічної влади для досягнення спільних цілей.

6. Стресостійкість та рішучість. Лідер може стикатися з великими викликами та тиском. Здатність до ефективного керування стресом та прийняття рішень в умовах невизначеності є важливою.

7. Аналітичні навички. Лідер повинен бути здатним аналізувати складні проблеми, збирати та оцінювати дані, розробляти стратегії та приймати обґрунтовані рішення.

8. Спроможність до навчання. У сфері публічної влади завжди відбуваються зміни, тому лідер повинен бути готовий навчатися та вдосконалювати свої навички та знання.

9. Розуміння та підтримка громадськості. Лідер повинен враховувати інтереси та думку громадян і сприяти відкритому та прозорому взаємодії з ними.

10. Політична чутливість. У багатьох випадках лідер публічної влади операційно працює в політичному контексті, тому важливо мати політичну чутливість та здатність співпрацювати з різними політичними силами та групами. [3]

Формування професійних якостей лідера для роботи в органах публічної влади вимагає навчання, практики, особистого розвитку та бажання вдосконалювати себе. Важливо також враховувати конкретні потреби та вимоги роботи в конкретному органі публічної влади та контексті, в якому він функціонує.

Список використаних джерел

1. Сердюк О.І. Ключові компетенції державних службовців та їх розвиток шляхом підвищення кваліфікації. Управління соціально-економічним розвитком в умовах змін: монографія. Полтава : ФОП Гаража М. Ф., ТОВ Сімон, 2017. С. 221-234

2. Бойко С. Політичне лідерство в Україні: генезис і динаміка розвитку. *Політичні інститути і процеси*. URL: http://old.ipiend.gov.ua/uploads/pm/pm_51/boiko_politychne.pdf (дата звернення: 31.10.2023).

3. Профілі компетенцій лідерства на державній службі в Україні. Проект. URL: <http://www.center.gov.ua/attachments/article/14> (дата звернення: 31.10.2023).

МЕДІАЦІЯ, ЯК СПОСІБ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ В ОРГАНАХ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Сучасне суспільство характеризується зростанням невизначеності та нестабільності, що спричинене, насамперед, розширенням конфліктного простору, підвищенням напруженості у суспільних відносинах, збільшенням джерел конфліктної напруги. Це і спричинило пошук ефективних механізмів розв'язання суперечок, найбільш оптимальним серед яких є медіація. Необхідність упровадження механізму медіації в систему публічного управління нерозривно пов'язана з розвитком механізмів медіації як засобу інтеграції та об'єднання на якісно новій основі становлення Європейського союзу.

Медіація – це процес, у якому нейтральна третя сторона, медіатор (публічний фахівець), допомагає вирішити конфлікт, сприяючи виробленню добровільної угоди між конфліктуючими сторонами. Медіатор полегшує процес спілкування між сторонами, допомагає глибше зрозуміти їхні позиції та інтереси, шукає ефективні шляхи вирішення проблеми, надаючи можливість сторонам дійти власної згоди [1].

Досвід та практика показали, що у багатьох випадках, якщо публічні фахівці можуть вирішити проблему самостійно шляхом обговорення і переговорів, вони досягнуть швидшого і кращого результату публічного управління, ніж при протистоянні або судовому розгляді. Проте здебільшого їм цього не вдається зробити і вони потребують допомоги когось третього, тому роль третього має виконувати підготовлений фахівець з медіації, який має забезпечити конструктивних переговорів.

Переваги медіації в органах виконавчої влади:

1. Ефективність. Медіація дозволяє швидко вирішити конфлікти, що важливо для органів виконавчої влади, де рішення часто потрібно приймати оперативно.
2. Зниження витрат. Медіація часто вимагає менших фінансових витрат порівняно з судовими розглядами або іншими формами вирішення конфліктів.
3. Збереження відносин. Медіація спрямована на досягнення взаємного порозуміння і збереження робочих відносин, що є особливо важливим у колективі виконавчої влади.
4. Конфіденційність. Медіація забезпечує конфіденційність процесу, що дозволяє уникнути публічного розголосу конфліктів.
5. Гнучкість. Процес медіації є гнучким і може бути адаптований під специфічні потреби та обставини конфлікту.

На сьогодні врегулювання спорів за участю незалежного посередника (медіатора) проходить у рамках діяльності ряду громадських, благодійних організацій, а також установ, які надають платні послуги з медіації; крім того, з 2003 року в українських судах медіатори беруть участь у процесах експериментально; проводиться підготовка суддів-медіаторів і адвокатів-медіаторів [2; с. 100].

Суттю медіації як соціального явища, є те що цей метод орієнтований на розв'язання спорів як у позасудовому порядку, на досягнення консенсусу, згоди різних суперечливих поглядів, позицій, вирішення спірних ситуацій так і використання медіації в системі державного управління. Обґрунтовано, що роль медіаторів мають виконувати професіонали з відповідної підготовкою в умовах магістратури публічного управління та адміністрування. Доцільність упровадження інституту медіації у вітчизняній правовій системі базується на позитивних результатах практики застосування медіації в багатьох країнах світу, що є показником ефективності. Медіація в органах виконавчої влади може значно покращити процес управління конфліктами, підвищити ефективність роботи та сприяти створенню більш сприятливого робочого середовища. Важливо продовжувати інформування та навчання

працівників, щоб максимально використовувати потенціал цього інструменту.

Список використаних джерел

1. Белінська О. В. Медіація – альтернативне вирішення спорів. Вісник *Вищої ради юстиції*. 2011. №1(5). URL: http://vru.gov.ua/Docs/visnik05_12.pdf.
2. Мазаракі Н. Медіація в Україні: проблеми теорії та практики. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 1. С. 92–100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2016_1_11.

Приліпко Сергій Михайлович

доктор наук з державного управління, доцент,
в.о. завідувача кафедри публічного управління,
менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва,
Національного університету біоресурсів і природокористування України

ДУАЛЬНА ФОРМА ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 281 «ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ»

Поняття «дуальна форма здобуття освіти» визначено у ст. 9 Закону України «Про освіту», що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (в інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору [1]. У ст. 49 Закону України «Про вищу освіту» зазначене поняття вже розкривається більш детально з урахування специфіки застосування у закладах вищої освіти та трактується як спосіб здобуття освіти здобувачами денної форми, що передбачає навчання на робочому місці на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації обсягом від 25 відсотків до 60 відсотків загального обсягу освітньої програми на основі договору. Навчання на робочому місці передбачає виконання посадових обов'язків відповідно до трудового договору. Закон регламентує реалізацію дуальної форми навчання на підставі договору між закладом вищої освіти та роботодавцем, що враховує:

- порядок працевлаштування здобувача вищої освіти та оплати його праці;
- обсяг та очікувані результати навчання здобувача вищої освіти на робочому місці;
- зобов'язання закладу вищої освіти та роботодавця в частині виконання здобувачем вищої освіти індивідуального навчального плану на робочому місці;
- порядок оцінювання результатів навчання, здобутих на робочому місці.

Положення про основні форми здобуття вищої освіти затверджуються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки [2].

На виконання вищезазначених законів та з метою реалізації Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти [3] у квітні 2023 року Міністерством освіти і науки України затверджено Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти [4], що дало можливість запустити процес її втілення у освітній процес в Україні. У Положенні більш ширше розкривається поняття дуальної форми здобуття освіти завдяки концентрації уваги на меті її застосування – для оволодіння програмними результатами, поглиблення практичних умінь і навичок та набуття певної кваліфікації. Тобто, якщо кожна освітня програма, у т.ч. зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», містить визначений перелік загальних та спеціальних компетентностей, спрямованих на формування у здобувачів вищої освіти програмних результатів навчання, то дуальна форма освіти виступає одним із інноваційних інструментів оволодіння необхідними вміннями і навичками під час виконання студентами денної форми навчання визначеного обсягу роботи за фахом.

Для реалізації освітньої програми за дуальною формою закладом вищої освіти розробляються: окремий навчальний план; графік освітнього процесу, що передбачає

чергування періодів навчання в закладі освіти і на робочому місці; відповідне методичне забезпечення освітніх компонентів. Здобуття освіти за дуальною формою організується для спеціально сформованих груп або окремих здобувачів. Поділ загального часу навчання на періоди навчання, що відбуваються у закладі освіти та на робочому місці, може передбачати: кілька годин впродовж дня навчання відбувається в закладі освіти, решта - на робочому місці у роботодавця (модель поділеного дня); кілька днів впродовж тижня навчання відбувається у закладі освіти, решта днів тижня - на робочому місці (модель поділеного тижня); чергування періодів навчання в закладі освіти та у роботодавця, коли один період передбачає один чи декілька тижнів, місяців, семестр (блочна модель); поєднання моделей. На основі навчального плану для дуальної форми складається індивідуальний навчальний план здобувача освіти. Контроль за його виконанням та оцінювання результатів навчання осіб, які здобувають освіту за дуальною формою, здійснюють заклад освіти спільно з роботодавцем відповідно до положення про організацію освітнього процесу закладу освіти та вимог освітньої/освітньо-професійної програми [4].

Дуальна форма здобуття освіти закріплює визначальну роль стейкхолдерів у підготовці фахівців, оскільки вони мають постійний тісний зв'язок із ЗВО, беруть участь на усіх етапах освітнього процесу, розпочинаючи з формування змісту компонентів освітніх програм і завершуючи оцінюванням результатів навчання. Крім того, налагодження такої співпраці несе ряд переваг для обох сторін. Зокрема, вже під час освітнього процесу роботодавці формують потенціал майбутніх випускників під свої потреби для виконання визначених завдань та функцій; у роботодавців відсутня потреба у необхідності пошуку персоналу на вільні вакансії та додатковому навчанні; для випускника ЗВО стажування та випробувальний термін вже не стають обов'язковими умовами при прийомі на роботу; за період навчання здобувач вищої освіти має можливість поступово пройти усі ключові етапи виробничого та організаційного процесу.

Список використаних джерел

1. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII (зі змінам). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 01.06.2024).
2. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 р. 1556-VII (зі змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 01.06.2024).
3. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти : розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2019 р. № 214-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2019-р#Text> (дата звернення: 01.06.2024).
4. Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 13 квітня 2023 р. № 426. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0929-23> (дата звернення: 01.06.2024).

Селіванов Сергій Володимирович

кандидат наук з державного управління,
заступник директора Вищої школи публічного управління

ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ

Сучасне суспільство потребує такої форми політичної організації, яка б забезпечувала розкриття творчого потенціалу людини. Це можливо лише за умови вільного, демократичного устрою, де провідною є максима "вільна людина - розвинене громадянське суспільство - сильна держава".

Основою демократичного ладу є людина, для якої демократія та громадянське суспільство є природним середовищем задоволення її особистих та суспільних інтересів.

Громадянське суспільство - це сфера самовияву вільних індивідів та добровільно сформованих асоціацій, горизонтальних не санкціонованих державою зв'язків між громадянами. Сучасна демократія вимагає від особи не лише політичної активності, а й усвідомлення нею власної ролі й значення у житті суспільства та відповідальної дії згідно з власними переконаннями та цінностями.

Громадянська освіта - це сукупність систематизованих знань, умінь, навичок, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, пов'язаних з ідеями демократії та верховенства права, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей [1] (*стаття 1 Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності»*).

Громадянська освіта є складною динамічною системою, що поєднує: громадянські знання, на основі яких формуються уявлення про форми і способи функціонування громадянина в політичному, правовому, економічному, соціальному та культурному полі демократичної держави; громадянські уміння та досвід участі у соціально-політичному житті суспільства та практичного застосування знань; громадянські чесноти - норми, установки, цінності та якості, притаманні громадянину демократичного суспільства.

Як процес розвитку і розповсюдження, громадянська освіта є широким комплексом освітніх і виховних зусиль. Багатий досвід громадянської освіти накопичено в країнах зрілих демократій, однак він не може бути автоматично перенесений в українську освітню практику. Завдання формування громадянина України ставляться останнім часом в ряді концептуальних і нормативних документів, виховний його аспект розроблений і представлений у проектах концепцій громадянського, національного і патріотичного виховання в Україні.

Метою громадянської освіти є - створення умов для формування особистості, громадянина України, якому притаманні демократична громадянська культура, усвідомлення цінності свободи, прав людини, відповідальність, готовність до компетентної участі у громадському житті.

Зв'язок з практичною діяльністю передбачає пріоритетність для системи громадянської освіти навчання і виховання умінь і дій, зорієнтованість на навички соціальної взаємодії, вміння самостійно аналізувати різноманітні ситуації, перш за все у своєму життєвому середовищі, вміння самостійно приймати відповідальні рішення і діяти у правовому полі.

Центральною ідеєю громадянської освіти стає поняття невідчужуваних прав людини, а зміст її спрямовується на виховання громадянина демократичного суспільства, патріота України, що прагне до вільного вибору власного життєвого шляху у способів його реалізації, буде свою діяльність на основі визнання абсолютної цінності прав людини.

Одним із завдань, яке має бути розв'язане системою громадянської освіти, є забезпечення функціональної громадянської освіченості особи. Тому зміст освіти має бути спрямований на здобуття досвіду громадянських дій і переживань, основних громадянських умінь, що забезпечують успішність реалізації інтересів особистості в політико-правовій, соціальній, економічній та культурних сферах суспільного життя, а також на формування емоційно-ціннісного компоненту громадянської культури особистості.

Громадянська освіта має охоплювати всі види освіти (формальну, неформальну, інформальну), а також всі складники освіти, всі рівні освіти і всі вікові групи громадян, зокрема освіту дорослих, та бути спрямованою на формування громадянських компетентностей.

Прийнятий Верховною Радою України 13 грудня 2022 року Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» визначає законодавчі засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності, здійснення національно-патріотичного виховання та громадянської освіти, закладає основу для консолідованих та скоординованих дій усіх суб'єктів цього процесу – від окремого громадянина до Президента України, створює умови для участі у ньому сил безпеки і оборони

України, закордонних українців, міжнародних організацій.

Законом вперше в історії незалежної України визначено мету, завдання, принципи, напрями, особливості формування та реалізації державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності як складової забезпечення національної безпеки України, гарантії участі громадян України, закордонних українців, громадських об'єднань та інших інститутів громадянського суспільства у її реалізації, визначає повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування у цій сфері.

Також, Законом окреслено, що здобуття громадянської освіти забезпечується суб'єктами освітньої діяльності, що у встановленому порядку можуть залучати ветеранів війни до викладацької діяльності, а також до національно-патріотичного, військово-патріотичного виховання та реалізації проектів у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності.

Як відомо, професійна підготовка та підвищення кваліфікації фахівців у сфері публічного управління відіграють важливу роль у системі формування та розвитку кадрового потенціалу публічної служби. Відповідно невідповідно у новій Стратегії реформування державного управління України на 2022-2025 рр. [2] зазначається, що “невід’ємним компонентом модернізації державного управління є підвищення якості професійного навчання державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування...”.

З метою забезпечення професійного розвитку державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад, особам, які займають політичні посади, Вища школа публічного управління, як заклад післядипломної освіти, не стоїть осторонь щодо реалізації Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» в частині реалізації положень про громадянську освіту, шляхом надання освітніх послуг.

Так, з метою формування громадянських компетентностей у публічних службовців Вища школа публічного управління протягом 2023-2024 років розробила та впровадила в освітню діяльність низку загальних короткострокових програм підвищення кваліфікації публічних службовців, а саме: «Інструменти впровадження європейської моделі громадянської (політичної) освіти»; «Правосуддя перехідного періоду»; «Взаємодія органів державної влади з громадськістю»; «Розбудова національної стійкості»; «Громадяни в ЄС»; «Трансформаційна сила ЄС»; «Розробка політик у ЄС»; «Громадська безпека, планування, реагування на надзвичайні ситуації, аналітичні комплекси з забезпечення фізичної безпеки людини в розрізі громади»; «Євроатлантична інтеграція і функціонування національної системи стійкості»; «Гендерно орієнтоване врядування»; «Гендерно чутливе реагування на гуманітарну кризу»; «Інтеграція гендерного підходу у місцеві політики, плани, бюджети»; «Вивчення потреб різних груп жінок та чоловіків та налагодження гендерно чутливої комунікації» [3].

Зазначені програми присвячені актуальним питанням запровадження громадянської освіти в систему професійного навчання державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, спрямовані на здобуття публічними службовцями досвіду громадянських дій і переживань, основних громадянських умінь, що забезпечують успішність реалізації інтересів особистості в політико-правовій, соціальній, економічній та культурних сферах суспільного життя, а також на формування емоційно-ціннісного компоненту громадянської культури особистості і, мають за мету формування світоглядних орієнтацій особистості, виробленню власної філософії життєдіяльності, самоідентифікації та самореалізації в кожній із сфер суспільного життя.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> (дата звернення: 10.06.2024).

2. Про схвалення Концепції реформування системи професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад: розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 грудня 2021 р. № 974-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974-2017-%D1%80#Text>. (дата звернення: 10.06.2024).

3. Електронний дайджест Вищої школи <https://hs.gov.ua/dajdzhest-2024/> (дата звернення: 10.06.2024).

Сільванюк Євген Сергійович

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»
кафедри публічного управління, менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва
Національного університету біоресурсів і природокористування України

ПОБУДОВА ЕФЕКТИВНОЇ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ ЧЕРЕЗ ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Кадрове забезпечення є одним з ключових факторів, які визначають успішність та ефективність діяльності публічної служби. У контексті постійних змін у суспільстві, технологічних інновацій та глобальних викликів, актуальність кадрового забезпечення стає надзвичайно важливою.

Одним з головних аспектів важливості ефективного формування кадрового потенціалу публічної служби є забезпечення високої компетентності та професійності працівників в публічній службі, що дозволяє виконувати завдання та функції державних органів на високому рівні. Досвідчені та кваліфіковані працівники можуть ефективно вирішувати завдання та проблеми будь якого рівня складності, що виникають у сфері публічної служби, а це сприяє підвищенню продуктивності та якості роботи державних органів.

Швидкі технологічні зміни, зміна соціально-економічного контексту та складність сучасних завдань вимагають від працівників державних органів постійного навчання, розвитку нових навичок та адаптації до нових умов [1, с. 209]. Професійна підготовка та розвиток кадрів дозволяють державним органам швидко адаптуватися до змін у соціально-економічному середовищі та викликів сучасності.

Ефективне кадрове забезпечення є основою для побудови довіри громадськості до діяльності публічної служби. Громадяни очікують, що державні органи будуть представляти їхні інтереси та діяти відповідально та етично. Професійні та компетентні працівники забезпечують виконання цих очікувань та сприяють підвищенню рівня довіри громадськості.

Крім того, забезпечення різноманітності та інклюзивності в кадровому складі публічної служби стає все більш актуальним у сучасному світі. Врахування різноманітних поглядів та досвіду може сприяти розробці більш ефективних та інклюзивних політик та програм.

Етичні принципи у кадровому забезпеченні побудови ефективної публічної служби відіграють ключову роль у забезпеченні високої результативності та якості роботи органів державної влади, формуванні довіри громадськості до їх діяльності [2, с. 261]. До базових етичних принципів на яких доцільно вибудовувати ефективну публічну службу пропонуємо віднести:

- професійна чесність – професійні працівники публічної служби мають діяти з високою моральною та етичною чесністю, дотримуючись високих стандартів поведінки та уникати конфлікту інтересів;

- об'єктивність та справедливість – рішення, прийняті державними службовцями, повинні ґрунтуватися на об'єктивних критеріях та неупереджених оцінках, забезпечуючи справедливість та рівність перед законом для всіх громадян;

- професійна компетентність – публічні службовці мають мати необхідні знання, навички та досвід для ефективного виконання своїх обов'язків, що дозволить їм приймати

обґрунтовані рішення та діяти відповідально;

- відкритість та прозорість діяльності – публічні органи повинні забезпечувати відкритий доступ до інформації про їхню діяльність, рішення та витрати, сприяючи підвищенні довіри громадськості та забезпечуючи відповідальність перед суспільством;

- інклюзивність – кадрове забезпечення публічної служби повинно враховувати різноманітність суспільства та забезпечувати рівний доступ до можливостей для всіх груп населення;

- постійне навчання та розвиток – публічні службовці мають бути вмотивовані до постійного навчання, підвищення кваліфікації та особистого розвитку, щоб відповідати вимогам сучасності та постійно покращувати свою роботу.

Забезпечення додержання цих етичних принципів у кадровому забезпеченні публічної служби допоможе:

- по-перше сформувати якісний кадровий потенціал для ефективної публічної служби, адже кадрове забезпечення є важливим фактором у забезпеченні успішної та ефективної діяльності публічної служби, яка спрямована на задоволення потреб суспільства та забезпечення його розвитку;

- по-друге, зберегти довіру громадськості, забезпечуючи ефективність та відповідальність у діяльності державних органів;

- по-третє, сприятиме формуванню здатності державних органів адаптуватися до змін в суспільстві та викликів сучасності, забезпечуючи високий рівень компетентності, етичності та інклюзивності серед своїх працівників.

Список використаних джерел

1. Обушна Н.І., Селіванов С.В. Механізми розвитку кадрового потенціалу державної служби: теоретичний аспект. *Державне управління та місцеве самоврядування*. № 2 (45). 2020. С. 204-212.

2. Самсонова В.В. Місце і роль професійної етики у трансформації системи цінностей державного службовця. *Наукові перспективи*. № 2 (8). 2021. С. 255-268.

Сердюк Ольга Іванівна

кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету

Олексій Іван Васильович

аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету

КЛЮЧОВІ ЦІННОСТІ ЯК БАЗОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Одним з вагомих чинників подальших змін у державному секторі України є трансформація організаційної культури, як фундаменту всіх органів державної влади, що здійснює стабілізаційний вплив в сфері управління їх персоналом. Здатність розвиватися організаційній культурі забезпечують організаційні цінності, які несуть сенс найбільш важливого в спільній діяльності та суттєво сприяють реалізації організаційних цілей шляхом використання раціонального, мотиваційного та емоційного факторів [1, с. 85].

Закон України «Про державну службу» (ст. 4) чітко визначає принципи державної служби, які можна розуміти і як цінності, яких мають дотримуватися державні службовці: верховенство права, законність, професіоналізм, патріотизм, доброчесність, ефективність, рівний доступ до державної служби, політична неупередженість, прозорість, стабільність [2]

Саме вони лягли в основу переліку ключових цінностей під час дослідження організаційної культури державної служби України (2019, 2020, 2021, 2023 роки) [3-4].

Дослідження стратегій управління персоналом (HR-стратегій) низки органів виконавчої влади [5] переконує в тому, що формування сучасної організаційної культури займає чільне місце в низці спільних завдань поряд з розвитком інституційної спроможності, створенням ефективної високопрофесійної команди, модернізацією системи розвитку персоналу, HR-брендингом. Оприлюднені HR-стратегії окреслюють і цінності органів виконавчої влади в напрямку HR. Ключові цінності персоналу апарату Національного агентства України з питань державної служби (НАДС) вперше декларовано в Стратегії управління персоналом апарату НАДС на 2020-2020 роки [6], це – відповідальність, ефективність, компетентність, знання і бажання вчитися, командна робота. Згідно Стратегії управління персоналом апарату НАДС на 2023-2024 роки [7] ключові цінності залишаються незмінними; можна спостерігати лише часткове оновлення термінів, що передають їх контент: відповідальність, командна робота, компетентність, професійний розвиток, професійність. В той же час, згідно з аналітичними звітами щодо дослідження організаційної культури державної служби України [3-4] в переліку цінностей з'являються нові пріоритети, яких дотримуються державні службовці. Це спонукає до актуалізації/розширення декларованих ключових цінностей. В 2023 році в порівнянні з 2019 роком (за деяких коливань в 2020-2022 роках) частка державних службовців, для яких ключовою цінністю є відповідальність зменшилася з 79,5 % до 49,0 %, чесність/добročесність – з 69,1 % до 44,7 %, командна робота/співпраця – з 43,3 % до 25,3 %, самовдосконалення /саморозвиток – з 15,3 % до 10,9 % [3-6]. В той же час, зросло визнання служіння державі/суспільним інтересам (з 29,0 % до 54,5 %), професіоналізму (з 55,9 % до 62,2 %), поваги до гідності, прав та свобод людини (з 29,0 % до 36,7 %). Верховенства закону як цінності дотримуються 34,1 % респондентів.

Отже, важливим напрямом розвитку організаційної культури державної служби України має стати професійне формування/виділення цінностей органів влади, їх актуалізація згідно фактичної пріоритетності, а також перетворення їх на мейнстрім шляхом декларації в організаційних регламентуючих документах (HR-стратегіях, Положеннях про організаційну культуру тощо) та з допомогою інших засобів під час HR-брендингу.

Список використаних джерел

1. Куций О. А. Організаційні цінності: теоретичний аналіз поняття та практичних аспектів застосування. *Вісник Національного університету оборони України*. 2022. № 4 (68). С. 80-87. URL: <http://visnyk.nuou.org.ua/article/view/258847/258999> (дата звернення: 07.06.2024).
2. Про державну службу : Закон України від 10 грудня 2015 р. № 3633-IX (із змінами і доп.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 07.06.2024).
3. Дослідження організаційної культури державної служби України : аналіт. доп. К., 2020. 65 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/sr/305.pdf> (дата звернення: 07.06.2024).
4. Аналітичний звіт щодо дослідження організаційної культури «Публічна служба в Україні: ваша точка зору». К., 2023. 94 с. URL: <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/DIYALNIST/UPRAVLINJA%20PERSONALOM/Analitika%20ta%20doslidgenja/analitichniizvitorganizatsiinakultura2023.pdf> (дата звернення: 07.06.2024).
5. Сердюк О. І., Мирна О. В., Корнійчук А. С., Олексій І. В. Стратегічні пріоритети управління персоналом у системі адміністративно-державного менеджменту органів виконавчої влади. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування / Херсонський державний аграрно-економічний університет*. Одеса. Видавничий дім «Гельветика». 2023. Вип. 3. 84 с. С. 49-59. URL: <https://journals.ksauniv.ks.ua/index.php/public/article/view/389/358> (дата звернення: 07.06.2024).
6. Стратегія управління персоналом апарату Національного агентства України з питань державної служби. 2020-2022. URL: <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/strategiya->

upravlinnya-personalom-nads-2020-2022-1.pdf (дата звернення: 07.06.2024).

7. Стратегія управління персоналом апарату Національного агентства України з питань державної служби на 2023-2024. URL: https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/kareera_NACS/HR%20%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf (дата звернення: 07.06.2024).

СЕКЦІЯ 4. СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОГО ВРЯДУВАННЯ

Вербицька Галина Любомирівна

кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри адміністративного та фінансового менеджменту
Національного університету «Львівська політехніка»

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Використання органами публічного управління нових технологій для стимулювання інновацій підприємств стає все більш актуальним у сучасному світі. Публічні установи можуть сприяти розвитку інновацій шляхом впровадження цифрових програмних продуктів у свою діяльність, а також завдяки наданню фінансової підтримки для стимулювання бізнесу до впровадження нововведень. Одним з важливих напрямків використання нових технологій органами публічного управління є цифрові сервіси для підприємств. Розробка та впровадження цифрових інструментів, які спрощують взаємодію підприємств з державними структурами, дозволяють покращити якість обслуговування бізнесу і зменшити бюрократичні бар'єри.

Сучасні інформаційні та цифрові технології дозволяють організаціям оптимізувати свої процеси, редукуючи витрати та підвищуючи ефективність. Вони відкривають нові можливості для інновацій, стимулюючи розробку нових технологічних продуктів та послуг, вихід на нові ринки та розроблення нових бізнес-моделей [1, с. 185]. Цифрове врядування надає широкі можливості для покращення діяльності органів публічного управління, підвищення доступності послуг для громадян, розвитку технологічних інновацій та забезпечення відкритості та прозорості владних структур.

Розвиток інноваційної діяльності має стати невід'ємною складовою реформування економіки країни з метою посилення інноваційної безпеки. Важливо зазначити, що криза в інноваційній сфері створює загрозу економічній безпеці країни, тому необхідно вдосконалювати механізми державного регулювання інноваційної сфери, впроваджувати заходи, спрямовані на підвищення інноваційної мотивації бізнесу [2, с. 61].

Інноваційна безпека держави полягає в здатності держави протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам, зберігати стабільність та сприяти розвитку інноваційної діяльності підприємств. Її можна досягти тільки завдяки активному розвитку інновацій. Україна має великий потенціал для впровадження цифрових технологій в публічне управління. Одним з основних шляхів стимулювання інноваційної активності українських підприємств є розвиток інноваційної інфраструктури та створення сприятливих умов для розвитку цифрових технологій. Це може охоплювати такі заходи, як забезпечення доступу до інформаційних ресурсів, підтримка інноваційних стартапів, стимулювання співпраці між державою, бізнесом та науково-дослідними установами тощо.

В Україні вже є певні успіхи у сфері розвитку цифрового врядування. Однак ще багато роботи попереду, а особливо щодо створення програмних продуктів, які сприятимуть активізації інноваційної діяльності підприємств. Необхідно продовжувати впроваджувати нові технології, підвищувати компетентність урядових працівників та вдосконалювати законодавче регулювання. Це сприятиме покращенню взаємодії між органами публічного управління, бізнесом, наукової спільноти та громадянами, забезпеченню відкритості та прозорості діяльності органів публічного управління, що в свою чергу значно посилить інноваційну безпеку держави.

Список використаних джерел

1. Череп А. В., Сарбей Л. С. Цифровізація як інструмент відбудови економіки України в повоєнний період. *Молодий вчений*. 2023. №12. С. 184-188.
2. Калетник О. В. Інноваційна безпека України в умовах глобальних викликів. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Серія «Економічні науки»*. 2022. Вип. 2. С. 58-64.

Гамоля Олександр Сергійович

магістр державної служби,
директор ТОВ «ВАНВей» - інтегратор системи ІОТ

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ

Цифровий розвиток та електронна демократія в Україні спрямовані на впровадження інформаційних технологій та електронних засобів комунікації для покращення ефективності публічного управління та адміністрування, забезпечення прозорості та доступності інформації для громадян, їх залучення до процесів прийняття рішень. Штучний інтелект (ШІ), як технологія автоматизації поточних завдань, автоматичної обробки документів, аналізу даних та надання персоналізованих консультацій громадянам є однією з технологій електронного врядування. Використання ШІ (з англ. *artificial intelligence*) розповсюджується на все більше сфер та галузей економіки. Кількість компаній, що тією чи іншою мірою використовують ШІ, зростає в геометричній прогресії. Країни розробляють національні стратегії ШІ і намагаються конкурувати одна з одною за таланти. Визначаються етичні норми та межі використання. Сьогодні ШІ об'єднує багато технологій, основними з яких вважаються: машинне навчання (*machine learning*), комп'ютерний зір (*computer vision*), глибоке навчання (*deep learning*) та опрацювання природної мови (NLP). ШІ на основі опрацювання великих сетів даних дає змогу оптимізувати процеси та підвищити якість цифрових продуктів та послуг.

Зокрема в Перспективному плані формування України як країни з розвинутою цифровою економікою - Україна 2030Е [1], зазначалося, що українська держава до 2030Е стане європейським лідером у галузі інновацій та нових технологій, перетвориться на інтелектуальний хаб, де буде створено найпривабливіші в регіоні умови для розвитку потенціалу людей. Реалізація форсованого сценарію означає досягнення таких КРІ до 2030Е: 65% - це частка цифрової економіки в загальному ВВП України в 2030Е; 99,9% українських домогосподарств мають широкосмуговий доступ до мережі Інтернет (ШСД) 100% - покриття території України 4G–5G, 99% усіх автомобільних і залізничних магістралей та 95% сільської місцевості покрито технологіями мобільного Інтернету; 99,9% громадян мають цифрову ідентифікацію (citizen-card, Mobile ID) та технічні можливості користуватися довірчими послугами тощо [1].

Проте збройна агресія російської федерації з одного боку значно вплинула на процес цифровізації, поглибивши низку вже існуючих проблем, а з іншої спонукала до поштовху його активізації. Серед вказаних проблем, варто виділити такі групи, як:

- *інфраструктурні* (низький рівень покриття території країни цифровими інфраструктурами (для прикладу, мета ЄС до 2020Е покрити 100% території широкосмуговим доступом до Інтернету, в Україні цей показник складає близько 60%); відсутність окремих цифрових інфраструктур (для прикладу, інфраструктури Інтернету речей, електронної ідентифікації та довіри тощо); нерівний доступ громадян до цифрових технологій та нових можливостей (цифрові розриви) тощо.

- *інституційні* (низька включеність державних установ щодо реалізації Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства (Цифрова адженда України 2020); невідповідність профільного законодавства глобальним викликам та можливостям (прогресивні розроблені законопроекти досі не стали законами); невідповідність національних, регіональних, галузевих стратегій та програм розвитку цифровим можливостям

тощо.

Подолання вищезазначених проблем у повній мірі сприятиме реалізації восьмого принципу Цифрової адженди України 2020 «Цифровізації як об'єкту фокусного та комплексного державного управління» [2].

За умов сьогодення інтерес багатьох органів публічної влади до використання ШІ значно зріс завдяки технологічній майстерності та прогресу останнього десятиліття. Однак перетворення технологічних можливостей, які надає технологія на конкретну бізнес-цінність для компаній і суспільну цінність від державних адміністрацій, які використовують цю технологію для покращення своєї діяльності, було обмеженим [3, р.27]. Одним із важливих факторів, що перешкоджають прогресу у впровадженні технологій ШІ в публічному управлінні, є відсутність можливостей ШІ в організації. Вказане часто розглядається як організаційний, технічний досвід у розробці ШІ, наприклад, наявність адекватних спеціалістів із обробки даних, які знають, як розгортати алгоритми машинного навчання, можливості ШІ розуміються ширше. Він включає різні технічні та нетехнічні компоненти, якими повинні володіти державні адміністрації, щоб ефективно розробляти та використовувати технології ШІ. Набуття можливостей ШІ, а також взаємодоповнюваність і взаємодія між різними компонентами державних адміністрацій, які ще не використовують технології ШІ, можуть дати різні результати [4]. Крім того, як зазначалося, поточне розгортання технологій ШІ в публічному управлінні знаходиться на ранній, але умовно зрілій стадії.

Таким чином, ШІ продовжує розвиватися, його застосування в публічному секторі стає все більш розширеним, і він має значний потенціал для зміни підходів до управління суспільством. З одного боку, ШІ може підвищити ефективність публічного управління, сприяти швидкому та точному аналізу даних, покращити взаємодію з громадянами та забезпечити персоналізовані послуги. Це може призвести до ефективнішого використання ресурсів, забезпечення громадської безпеки, оптимізації рішень у сферах охорони здоров'я, освіти та інших галузях. З іншого боку, використання ШІ також пов'язане з ризиками, які потрібно враховувати. Етичні питання, показ прозорості та відповідальності, нерівномірний доступ та питання безпеки і конфіденційності даних є актуальними й потребують уваги в процесі впровадження ШІ в громадськість. Зростання обсягів даних, які накопичуються в публічному секторі, вимагає нових підходів до їх обробки та аналізу. ШІ здатний виявляти закономірності й залежності у великих масивах даних, які урядом приймають обґрунтовані рішення [5]. Він може виявляти тенденції та прогнозувати події, що сприяє більш точному та ефективному плануванню.

Список використаних джерел

1. Україна 2030E – Перспективний план формування України як країни з розвинутою цифровою економікою. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html#6-2-10>
- 2/ Цифрова адженда України – 2020 (“Цифровий порядок денний” – 2020) Концептуальні засади. Першочергові сфери, ініціативи, проекти “цифровізації” України до 2020 року. URL:<https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>.
3. Evsyukova O., Fyshchuk I., Smalskys V. (2021). The information and communication support of public authorities in the context of using knowledge management in human resources. *Public Policy And Administration*. 2021 Vol 20. Issue 2. P.260 – 270.
4. Максименцева Н.О. Штучний інтелект у публічному управлінні: переваги цифрових технологій та загрози суверенному інформаційному простору. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. №2. 2024. URL: https://www.researchgate.net/publication/378525811_STUCNIJ_INTELEKT_U_PUBLICNOMU_UPRAVLINNI_PEREVAGI_CIFROVIH_TEHNOLOGIJ_TA_ZAGROZI_SUVERENNOMU_INFORMACIJNOMU_PROSTORU
5. Яровий Т.С. Можливості і ризики використання штучного інтелекту в публічному управлінні. *ECONOMIC SYNERGY*. Вип. 2 (8), 2023 URL: <https://es.istu.edu.ua/EconomicSynergy/article/view/113/84>

Динник Ірина Петрівна
кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Державного торговельно-економічного університету

Колодкіна Ірина Андріївна
студентка 4 курсу факультету економіки, менеджменту та психології
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
Державного торговельно-економічного університету

ЕЛЕКТРОННЕ ВРЯДУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ТА ВІДКРИТОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Електронне врядування є суттєвим інструментом для забезпечення прозорості та відкритості органів публічної влади. Це актуально з кількох причин. По-перше, електронне врядування забезпечує доступність інформації про діяльність урядових органів, роблячи процеси урядування більш прозорими та доступними для громадськості. По-друге, це дає можливість залучення громадськості до управлінських процесів через електронні платформи для обговорень та петицій. По-третє, електронні системи допомагають у зменшенні ризику корупції шляхом автоматизації та моніторингу процесів. По-четверте, вони забезпечують ефективне керування інформаційними потоками, сприяючи швидкому прийняттю рішень. Також, запозичення міжнародного досвіду та стандартизація процесів дозволяють підтримувати високий рівень прозорості та відкритості в діяльності органів публічної влади.

Електронне врядування в Україні є важливим напрямком реформування державного управління та забезпечення прозорості та відкритості органів публічної влади. Урядові органи та місцеві самоврядування активно впроваджують електронні системи для оптимізації адміністративних процедур, спрощення доступу до послуг для громадян та підприємств, а також підвищення рівня прозорості та відкритості.

Україна впроваджує різноманітні ініціативи у сфері е-урядування, такі як електронні сервіси для громадян, електронні торги, цифрові платформи для моніторингу державних закупівель та фінансових потоків. Зокрема, портал «Дія» [2] став центральною точкою для надання послуг та взаємодії з державними органами (табл. 1).

Таблиця 1

Недоліки порталу «Дія» у контексті його ролі як інструменту для забезпечення прозорості та відкритості органів публічної влади

<i>Аспект</i>	<i>Опис</i>
<i>Технічні проблеми</i>	Періодичні технічні перебої можуть перешкоджати коректній роботі порталу, що призводить до обмеження доступу громадськості до інформації.
<i>Недостатня доступність інформації</i>	Неусунення перешкод у доступі до інформації або повільне надання документів може порушувати процеси прийняття рішень та обмежувати прозорість діяльності органів влади.
<i>Бюрократичні процедури</i>	Складні або недостатньо ефективні процедури на порталі можуть ускладнювати процес взаємодії з органами влади, що порушує принципи відкритості та доступності.
<i>Цифрова нерівність</i>	Не всі громадяни мають доступ до Інтернету або не володіють необхідними навичками.

Джерело: складено автором

Особливого значення, на нашу думку, набуває цифрова нерівність у контексті електронного врядування. Зростаюча цифрова трансформація управлінських процесів та розширення доступу до державних послуг через онлайн-платформи теоретично має

демократизувати доступ до інформації та послуг органів публічної влади. Проте, в українській практиці це стає причиною поглиблення цифрової розбіжності серед громадян.

Серед головних факторів, які сприяють цьому, можна виділити обмежений доступ до Інтернету у деяких регіонах (проблеми в цьому питанні також пов'язані зі збройною агресією РФ, яка призводить до руйнування енергетичної та телекомунікаційної інфраструктури, а також окупує території), відсутність необхідних технічних навичок серед певних соціальних груп, а також низький рівень цифрової грамотності [4]. За даними Київського міжнародного інституту соціології, тільки 63% українців користуються державними електронними послугами, проте число користувачів зростає [5].

Це призводить до того, що частина населення залишається відстороненою від переваг та можливостей, які надає електронне врядування. Незважаючи на постійне знищення інфраструктури в Україні, станом на травень 2023 року, за даними Міністерства цифрової трансформації, було досягнуто значне покриття Інтернетом, охопивши 91% території країни. Попередні плани містили зобов'язання забезпечити доступ до Інтернету у всіх населених пунктах країни до кінця 2022 року та підключити до мережі 95% абонентів до кінця 2023 року [1]. Ці дані свідчать про впливовість цифрової трансформації на інфраструктурні зміни в Україні, де навіть за умов постійного знищення інфраструктури досягнуто значних досягнень у забезпеченні доступу до Інтернету. Такі зусилля вказують на стратегічне значення розвитку цифрового простору для країни, а також на важливість Інтернету як важливого інструменту для розвитку електронного врядування, доступу до інформації та зв'язку з органами влади.

Для забезпечення ефективного електронного врядування у контексті прозорості та відкритості органів влади, важливо не лише розвивати цифрову інфраструктуру, але й активно працювати над підвищенням цифрової грамотності та навичок серед населення. Тільки в такий спосіб можна забезпечити широкий доступ до інформації та активну участь громадян у процесах управління. Міністерство цифрової трансформації дослідило у 2023 році цифрові навички українців. 6,2% респондентів з дорослого населення не мають доступу до Інтернету вдома. Хоча це є негативним аспектом, проте у 2019 році частка складала 11,3%, що майже в два рази більше. Це свідчить про тенденцію до кращого доступу до інтернету. Також можна зауважити, що відбувається зменшення в розмірі частки дорослого населення з низьким рівнем цифрової грамотності. Так, у 2019 році це було 53,0% населення України, а у 2023 році це 40,4% населення. Тобто прослідковується покращення на 12,6 відсотки за останні роки [3].

Варто зазначити, що цифрові навички це навчальний процес, тож серед причин, що ускладнюють практику навчання на українських платформах для самоосвіти онлайн у 2023 році, можна виділити: відсутність уявлення про наявність таких сервісів, нецікавість представленими темами, віддача переваги іншим ресурсам. Також перешкод у навчанні онлайн відзначили люди з вадами слуху. Проте, не дивлячись на це, з 2019 року спостерігається зростання інтересу до вивчення цифрових навичок. Також з дослідження прослідковується, що багато дорослого населення не бачить важливості опанування цифровими навичками, зокрема у сфері електронного контролю за діяльністю органів публічної влади [3].

У висновку варто зазначити, що цифрова нерівність стає важливим аспектом електронного врядування в Україні. Незважаючи на потенційні переваги цифрової трансформації у забезпеченні прозорості та відкритості органів влади, існують серйозні перешкоди, які призводять до поглиблення розриву між тими, хто має доступ до цифрових технологій, і тими, хто залишається відстороненим від них. Зусилля у напрямку подолання цифрової нерівності, включаючи розвиток цифрової інфраструктури, підвищення рівня цифрової грамотності та навичок, а також забезпечення доступності та простоти використання електронних сервісів, виявляються критичними для забезпечення прозорості та відкритості в управлінні та підтримки участі громадян у демократичних процесах. Урахування цих аспектів у формулюванні політики та розробці програм сприятиме побудові більш інклюзивного та ефективного електронного врядування в Україні.

Список використаних джерел

1. Даниленко Ю., Миронових В. Скільки українців не мають доступу до інтернету і коли ми подолаємо цифровий розрив. *Speka*. URL: <https://speka.media/skilki-ukrayinciv-dosi-nemayut-dostupu-do-internetu-i-shho-robiti-z-cifrovim-rozrivom-plg4x9> (дата звернення: 29.04.2024).
2. Дія – Державні послуги онлайн. *Дія*. URL: <https://diia.gov.ua/> (дата звернення: 27.04.2024).
3. Дослідження цифрових навичок українців. Третя хвиля. *Дія.Освіта*. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/research> (дата звернення: 30.04.2024).
4. Доступ в Україні до Інтернету: аналітичний огляд. *Профспілка працівників освіти і науки України*. URL: <https://pon.org.ua/novyny/11095-dostup-v-ukraini-do-internetu-analitychnyi-oglyad.html> (дата звернення: 30.04.2024).
5. Київський міжнародний ін-т соціології. Прес-релізи та звіти - 63% українців користуються державними електронними послугами. Число користувачів зростає третій рік поспіль. *КМІС*. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1184&page=4> (дата звернення: 30.04.2024).

Євсюкова Оксана Володимирівна

доктор наук з державного управління,
доцент, професор кафедри публічного управління,
менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва
Національного університету біоресурсів та природокористування України

Гриценко Іван Сергійович

доктор юридичних наук, професор,
директор ННІ неперервної освіти і туризму
Національного університету біоресурсів та природокористування України

ОСОБЛИВОСТІ КІБЕРЗАГРОЗ В ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНИ

Створення цифрової держави в Україні останнім часом набуло особливої актуальності, про що свідчать не лише прийняті Урядом України документи, а й конкретні дії з втілення амбітної ідеї – зробити найзручнішу та безпечну державу світу з точки зору взаємодії людини і держави. Але війна в Україні створила складну мережу ризиків, які перш за все, пов'язані з існуванням у кіберпросторі України значної кількості кіберзагроз різного спектру [1]. За умов сьогодення це питання не є новітнім викликом для української держави і не втрачає актуальності у зв'язку з продовженням російської агресії на території України.

Варто акцентувати на тхайому, що 2018 р. став роком позитивних кроків у питанні утвердження кібербезпеки та кіберсуверенітету України. Прийняття у 2017 р. Доктрини інформаційної безпеки України [2] стало фундаментом, на якому держава змогла почати перебудовувати свою діяльність у цій царині на базі підпорядкованості єдиному стратегічному задуму та узгодженості дій різних органів державної влади. Водночас залишається значна кількість стратегічних викликів та загроз у сфері інформаційної безпеки, які потребують першочергового вирішення. Завдяки системним зусиллям українських державних структур упродовж 2014-2019 рр. вдалося істотно зменшити спроможності росії щодо поширення на території України власних деструктивних наративів. Цьому сприяло обмеження мовлення російських телеканалів та російського медіа-продукту (телесеріалів, кінофільмів), посилення контролю за друкованою літературою, яка містить висловлювання та наративи, що становлять загрозу національній безпеці, запровадження економічних санкцій (що дало змогу додатково обмежити діяльність частини російських соціальних мереж), точкове висилання з території

держави співробітників російських пропагандистських медіа тощо [3].

Втім, сьогодні ключовою проблемою досі лишаються стратегічні дезінформаційні кампанії, що реалізуються агресором із залученням усього доступного йому арсеналу прийомів та засобів ведення інформаційної війни. Останні сформовані росією у чітку пропагандистську систему, яка спрямовується такою ж чіткою політичною волею керівництва цієї держави. Ключові цілі таких кампаній відомі і мало змінилися протягом цих років – дискредитація української влади, сіяння розбрату між владою та громадянами як начебто антагоністичних суб'єктів, дискредитація України на міжнародній арені, легітимація анексії АР Криму та військових терористичних утворень, інспірування внутрішньополітичного вибуху (в т. ч. використовуючи протиріччя між Україною та деякими сусідніми державами). Початок російської інтервенції у 2022 р. на території України створив нові можливості для реалізації власних підступних намірів, у т.ч і у формі кіберзагроз, які є невід'ємною складовою гібридного конфлікту.

У 2022 р., коли політична напруженість перед війною загострилася, багато українських урядових веб-сайтів було пошкоджено, а системи були заражені шкідливим програмним забезпеченням, замаскованим під атаку програм-вимагачів. Декілька компонентів цих атак повторили минуле. Шкідливе програмне забезпечення насправді не було програмою-вимагачем, це був просто витончений wiper, як це було видно в атаках NotPetya. Крім того, було залишено багато фальшивих прапорів, які передбачають, що це може бути робота українських чи польських хакерів.

Новими прикладами масштабної кібератаки стали наступні події. Так, 12 грудня 2023 р. у роботі найбільшого в Україні оператора зв'язку «Київстар» стався масштабний збій. По всій країні у абонентів «Київстар» зник мобільний зв'язок та інтернет, при цьому користувачі не могли і приєднатися до мереж інших операторів у рамках внутрішньо-українського роумінгу. Також припинили роботу сайт та застосунок «Київстарту». Зв'язок зник у 24 мільйонів абонентів [4]. Збої виникли у всьому обладнанні, яке використовувало зв'язок «Київстар», що призвело до серйозних інфраструктурних проблем по всій Україні Президент компанії «Київстар» О. Комаров заявив: «Це найбільша у світі хакерська атака на телеком-інфраструктуру» [5]. Атака сталася на тлі російського вторгнення в Україну. Відповідальність за атаку взяло на себе російське хакерське угруповання «Солнцепёк». Також, ще один український банк «Монобанк» 19 січня 2024 р. зазнав атаки на обчислювальну систему об'ємом більш ніж 50 мільйонів безмістовних запитів, які перевантажують систему. Але 20 січня 2024 р. найпотужнішу DDoS атаку було відбито, що є підтвердженням досконалої та вмільної роботи української IT-армії.

Незалежно від того, чи загострюватиметься ситуація, кібероперації обов'язково триватимуть. Україна перебуває під постійним шквалом атак з різним ступенем піків та спадів з моменту повалення В. Януковича у 2014 р. Це передбачає продовження попередньої поведінки до конфлікту і робить DDoS-атаки потенційною ознакою неминучої поведінки під час війни. Варто усвідомити, що інформаційна війна це те, як росія може спробувати контролювати реакцію решти світу на дії в Україні або будь-який інший об'єкт атаки. З глобальної точки зору слід очікувати, що ціла низка «патріотичних» фрілансерів у росії, під якими варто розуміти злочинців-вимагачів, фіш-письменників та операторів ботнетів, будуть з ще більшим завзяттям, ніж зазвичай, накидатися на цілі, які, як вважається, спрямовані проти їх країни.

Малоймовірно, що рф безпосередньо атакуватиме членів НАТО і ризикне застосувати Статтю V. Проте її недавні жести щодо приборкання злочинців, що діють з її власної території та їхніх партнерів зі Співдружності Незалежних Держав, ймовірно, припиняться, і натомість ми побачимо, як загрози множаться. Хоча ешелонований інформаційний захист має бути нормальним завданням і у звичайні часи, він особливо важливий, якщо очікується збільшення частоти та серйозності атак.

З метою посилення захисту вітчизняного кіберпростору видається необхідним посилити спроможності та активізувати взаємодію компетентних правоохоронних органів за такими напрямками [6]: а) виявлення, попередження та локалізація (припинення) спеціальних

інформаційних операцій із боку країни-агресора проти України; б) виявлення фактів та намагань маніпулювати суспільною свідомістю, зокрема, шляхом поширення недостовірної, неповної або упередженої інформації, нагнітання панічних настроїв у засобах масової інформації, у тому числі у мережі Інтернет; в) моніторинг впливу на вітчизняний медіа-ринок процесів, що відбуваються в інформаційній, політичній, економічній, соціальній та інших сферах, із метою прогнозування змін, які відбуваються в них, потенційних загроз інформаційній безпеці та своєчасного реагування; г) посилення контролю за діяльністю закордонних інформаційних структур та їх функціонерів, насамперед рф, вжиття дієвих заходів щодо недопущення з їх боку здійснення антиукраїнської інформаційної діяльності; д) вжиття додаткових заходів, спрямованих на блокування поширення в медіа та інтернет-просторі матеріалів, що містять заклики до посягання на державний суверенітет, територіальну цілісність України, розпалювання міжнародних, міжконфесійних конфліктів, пропаганду війни.

Підсумовуючи зазначимо, українцям варто пам'ятати, що дезінформація і пропаганда невдовзі досягнуть апогею, відтак потрібно системно відстежувати ворога, блокувати дезінформацію і стежити за чимось незвичайним у наших мережах у міру того, як війна то спалахує, то затихає і навіть коли вона закінчиться.

Список використаних джерел

1. Паращак О. Війна в Україні та системні загрози створюють проблеми для глобального ринку URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/935615.html>)
2. Доктрина інформаційної безпеки України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>)
3. Тронько О.В., Довгаль Ю.С. Кіберзагрози для України в інформаційному просторі. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/36147/198.pdf>)
4. НБУ рекомендує банкам створити резервні канали зв'язку після кібератаки на «Київстар» РБК України від 22.12.2023. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/nbu-rekomendue-bankam-stvoriti-rezervni-kanali-1702538362.html>.
5. Це найбільша у світі хакерська атака на телеком-інфраструктуру URL: <https://forbes.ua/innovations/pro-kiberataku-na-kiiivstar-vidnovlennya-zvyazku-ta-dopomogu-microsoft-cisco-ericsson-blits-intervyu-prezidenta-kompanii-komarov-12122023-17855>
6. Evsyukova O. Political digitalization for Ukrainian society –challenges for cyber security. Cybersecurity and law 2021/1 vol.5 URL:<https://www.cybersecurityandlaw.pl/> ISSN: 2651493

Зінько Роман Андрійович

студент денної форми навчання

Академії праці, соціальних відносин і туризму

кафедри публічного управління та публічної служби,

спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування;

IT Software Engineer, Pricing & Output Management IT at Hilti AG

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В ОРГАНАХ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Впровадження системи електронного документування в державних органах влади має на меті покращення якості та ефективності державного управління. Електронний документообіг дозволяє знизити час на обробку документів, підвищити їх якість, зменшити витрати на паперову документацію та забезпечити більш ефективно використання ресурсів.

Ми вважаємо важливим розуміти основні проблеми, пов'язані з впровадженням електронного діловодства із фокусом на життєвий цикл 18 електронного документа. Також важливо визначити перспективи подальшого розвитку цієї сфери. У впровадженні електронного документообігу в Україні існує низка проблем, серед яких можна назвати

наступні.

1. Відсутність адекватної правової бази. Незважаючи на активний розвиток законодавства в цій сфері, відсутність чіткої, зрозумілої та повноцінної нормативно-правової основи ускладнює впровадження електронного документообігу на практиці.

2. Недостатня кількість електронних сервісів. Для ефективного впровадження електронного документообігу необхідно наявність відповідних електронних сервісів, які б дозволяли створювати, редагувати, зберігати та передавати електронні документи. На жаль, на сьогоднішній день українські електронні сервіси ще не досягли необхідного рівня розвитку. Згідно з дослідженням Департаменту економічного і соціального розвитку ООН за 2022 рік, яке викладене в звіті «Електронне урядування та його розвиток у світі» за 2022 рік, найбільшими світовими лідерами в сфері електронного урядування є Данія, Фінляндія, Республіка Корея, Нова Зеландія, Швеція та Ісландія. Україна в даному списку зайняла 46 місце з 193 країн де проводилось дослідження, що на 23 позиції вище ніж у 2020 році [1].

3. Відсутність стандартів. На сьогоднішній час в Україні недостатньо розвинуті стандарти, що регулюють процеси електронного документообігу. Це ускладнює взаємодію різних систем та сервісів, та може призвести до появи проблем з безпекою і надійністю. Наприклад, хоча Кабінет Міністрів схвалив Концепцію розвитку цифрового урядування в Україні, це не призвело до розробки детального плану конкретних заходів для втілення основних принципів цієї Концепції.

4. Низький рівень інформаційної грамотності. Низький рівень інформаційної грамотності серед користувачів становить додаткову перешкоду для ефективної роботи системи ведення електронної документації в Україні. Багато осіб не мають достатніх знань про роботу з електронними документами та обмежені у доступі до необхідного обладнання і програмного забезпечення. Це призводить до низького рівня розвитку оцифрування інформації в установах державної влади та місцевого самоврядування. Наприклад, хоча автоматизовані системи документообігу існують у всіх центральних органах виконавчої влади та 80% обласних державних адміністрацій, використовує їх лише третина працівників (34% у центральних органах виконавчої влади та 36% в обласних державних адміністраціях) [2].

5. Проблеми з безпекою та захистом інформації. Також існує проблема недостатнього рівня інформаційного захисту. Тільки невелика частка державних організацій, що обмінюються електронними документами, використовує захищені канали зв'язку, тоді як інші використовують електронну пошту. Недостатньо застосовуються додаткові інструменти для забезпечення безпеки при взаємодії з зовнішніми користувачами.

Поміж проблем, що заважають розвитку національної системи електронного документообігу та електронного підпису, є й організаційні проблеми, такі як створення загальнодержавної інтегрованої мережі для обміну електронними документами між державними та комерційними структурами, забезпечення циклу електронного документообігу та держслужбовців надійними засобами електронного цифрового підпису та іншими необхідними засобами криптографічного захисту інформації, створення електронних архівів та переведення документів з паперової форми в електронну [3].

Узагальнюючи все вищезгадане, можна сказати, що Україна ще не до кінця розвинула свою національну систему електронного документообігу та електронного діловодства через відсутність стандартів та нормативних актів, проблеми організаційного характеру, а також проблеми з безпекою та захистом інформації. Проте, для подальшого розвитку електронного діловодства в Україні можна розглядати такі напрямки, як забезпечення правової бази та створення національної системи електронного документообігу, розвиток електронної ідентифікації, забезпечення криптографічного захисту даних та інших технологій, що забезпечують безпеку електронних документів. Крім того, важливо забезпечити надійне зберігання та архівування електронних документів, а також навчити державних службовців та громадян користуватися електронним документообігом та електронними сервісами.

Список використаних джерел

1. ЄГОВКБ, Організація Об'єднаних Націй. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/CountryInformation/id/180-Ukraine>
2. Джиґа Т.В. Аналітична записка «Сучасний стан, проблеми і перспективи розвитку в Україні електронних адміністративних послуг». Відділ розвитку політичної системи. *Політика*. 2018. с.16. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/politika/suchasniy-stan-problemi-i-perspektivirozvitku-v-ukraini-elektronnikh#_ftn5.
3. Лютенко К.Т., Яковлев С. В. Електронний документообіг в Україні проблемні аспекти. 2022. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2203/Liutenko_YakovlievElektronnyi_dokumentobih_v_Ukraini.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Кузьменкова Катерина Сергіївна

Головний консультант відділу забезпечення діяльності членів Комісії Секретаріату Центральної виборчої Комісії м. Київ, аспірантка кафедри публічного управління та проєктного менеджменту за спеціальністю 281 «Публічне управління адміністрування» ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

СТРАТЕГІЇ БОРОТЬБИ З ДЕЗІНФОРМАЦІЄЮ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

У сучасних умовах предметом розгляду стають останні ініціативи та тенденції у боротьбі з кремлівською пропагандою у країнах Європейського Союзу (ЄС), що обумовлено повномасштабним військовим вторгненням російської федерації (рф) в Україну. Окупація АР Крим і територій Донецької та Луганської областей у 2014 р. стали важливим сигналом для європейської спільноти у формуванні інформаційної безпеки та лише посилили тривалі дезінформаційні кампанії рф на території України. Однак реакцію країн ЄС не можна назвати однорідною та єдиною, адже основний метод узгодження політики співпраці – це досягнення консенсусу між країнами. Так, пострадянські країни вдалися до більш радикальних методів боротьби з дезінформацією (Польща, країни Балтії), а деякі – продовжили підтримувати російські наративи (Італія, Угорщина, Греція). Загалом Європейська Комісія (ЄК) виділяє три рівні протидії дезінформації: системний, рівень медіаплатформ і рівень споживачів інформації [1, р. 219].

Відтак, варто зробити акцент на системному рівні, а саме на стратегіях боротьби з російською дезінформацією з боку політичних інституцій.

У відповідності до звіту про стратегії боротьби з дезінформацією Атлантичної ради у 2018 р. використовуються такі стратегії щодо її протидії: на міжнародному рівні – санкції; на рівні державних інституцій – підвищення медіаграмотності, регулярний моніторинг, створення координаційних центрів; на рівні медіа – контроль за політичною рекламою на платформах, маркування джерел, що публікують пропаганду, курси для журналістів тощо.

Стратегічні заходи протидії дезінформації, також, можна розділити на короткострокові та довгострокові, залежно від рівня їх результативності та ефективності. Важливими є довгострокові стратегії, які знижують загальний рівень вразливості до дезінформації. З точки зору темпоральності, заходи з протидії дезінформації можуть бути превентивними (спрямованими на вирішення конкретних проблем, наприклад, на запобігання дезінформації). Мова йде про стратегії на випадок надзвичайних ситуацій (включно зі співпрацею на регіональному рівні), надзвичайні стратегії (включно з кризовими комунікаціями та перевіркою фактів) і довгострокові стратегії (медіаграмотність, соціальні норми та співпраця).

Розглянемо стратегії боротьби з дезінформацією у контексті оцінки їх ефективності і легітимності. Мова йде про наступне: 1) контрнарративи сприяють витісненню дезінформації, однак водночас самі можуть нею бути; 2) розголошення неправдивої інформації може

дискредитувати джерела даних, саме тому важливо враховувати право на анонімність в Інтернет-мережі; 3) спростування фейків повинне бути послідовним, але цей метод не завжди можна використовувати, оскільки дезінформація може не містити фактів, а стратегія є законною; 4) алгоритми фільтрації інформації можуть зменшити поширення дезінформації, водночас існує ризик цензури з боку медіа; 5) цензура може бути ефективною, якщо медіа перебувають під централізованим контролем (однак така стратегія несумісна з правом на свободу вираження поглядів; 6) закони про мовлення ефективні проти вузьких категорій, однак занадто широкі визначення обмежують право на свободу слова.

Більшість науковців сходяться на думці, що формування інформаційної грамотності та медіаграмотності є ефективними способами боротьби з дезінформацією [2], [3, с. 140]. Деякі дослідники розуміють термін «медіаграмотність» як поширення знань базових фактів про різні сфери життя та сприяння формуванню критичного ставлення до фактів і критичного мислення щодо різних сфер життя, інші наголошують на важливості донесення до громадян ідеї про те, що вони є розпорядниками інформації [4]. На думку А. Джуссані, медіаграмотність громадян можна віднести до категорії довгострокових методів боротьби з дезінформацією [4].

У багатьох країнах ЄС медіаграмотність глибоко вкорінена в соціальну систему. Для прикладу у Данії медіаграмотність запроваджена на рівні загально-освітніх закладів і є предметом самостійного вивчення. Водночас основні принципи критичного підходу до інформації закладені в усі навчальні предмети. В Естонії учні розвивають власну медіаграмотність у старших класах за допомогою шкільних та факультативних курсів. У Швеції на рівні середньої та вищої освіти акцент робиться на критиці як на способі аналізу матеріалу. Крім того, важливу роль відіграє соціально відповідальний медіа-бізнес. Особливо з 2014 р. Швеція почала реінжиніринг «Тотальної оборони», враховуючи військовий, цивільний та психологічний фокус [5], а після широкомасштабного вторгнення РФ в Україну Шведське агентство психологічного захисту зосередилося на боротьбі з дезінформацією. В Ірландії функціонує ініціатива «*Media Literacy Ireland*» - як мережа волонтерів з різних секторів та організацій, що виступає платформою для обговорення питань медіаграмотності. У Нідерландах існує подібна мережа під назвою *Mediawijzer.net*. Велика Британія, вже колишній член ЄС, який близько знайомий з російською дезінформацією завдяки Брекзиту, та має власну стратегію просування медіаграмотності, яку реалізує *Ofcom* – державна установа, яка відповідальна за регулювання медіа. Також ця країна має цікаву ініціативу під назвою *Newswatch*, яка дозволяє читачам *BBC* критикувати їхні новинні репортажі. Бельгія, тим часом, створила Інформаційний центр медіаграмотності для дітей та молоді [6].

В цілому стратегії, які використовували країни ЄС для протидії російському вторгненню у лютому 2022 р. варто охарактеризувати як:

1. Країни ЄС зосередилися на підвищенні стійкості телекомунікаційної інфраструктури. Зокрема, європейські телекомунікаційні компанії здійснювали безкоштовні дзвінки в Україну, було встановлено безкоштовний Wi-Fi для українських громадян та надане IT-обладнання.

2. Відбулося обмеження російської пропаганди в медіа. На додаток до заборони основних проросійських телеканалів, європейські медіа-регулятори, на заклики ЄК, посилили співпрацю, створивши групу, яка зосередиться на боротьбі з дезінформацією в контексті війни в Україні.

3. Розвивається інструментарій ЄС у боротьбі з дезінформацією. Зокрема, збільшено фінансування Східної цільової групи – *Strat Com Task Force* та розширення *RAS*; крім того, органи державної влади співпрацюють з приватними організаціями, щоб заохотити високотехнологічні компанії, щоб зосередитися на боротьбі з дезінформацією. Найбільші соціальні мережі наразі переглядають свою регуляторну політику: Meta (Facebook, Instagram) обмежує доступ до RT і Sputnik в ЄС. Telegram заборонив російські державні «медіа» а Twitter зосередився на запобіганні поширенню оманливої та неправдивої інформації, Google припинив монетизацію деяких російських каналів, а YouTube заблокував RT і Sputnik в ЄС.

4. Допомога ЄС Україні у захисті від кібератак із залученням Кіберкоманди швидкого реагування (Cyber Rapid Response Team).

5. Rozrobka Cyber Resilience Act задля зміцнення кібербезпекового потенціалу ЄС.
6. Обмеження доступу рф до технологій подвійного призначення (які використовуються і в мирних, і у військових цілях).

Список використаних джерел

1. European Commission. Study on media literacy and online empowerment issues raised by algorithm-driven media services. *Rand Europe & Open Evidence*. – 2017. 248 p.
2. McGeehan T. P. Countering Russian Disinformation. *Parameters*. 2018. № 48.1. Pp.49-57. URL: <https://press.armywarcollege.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2850&context=parameters> (дата звернення 17.02.2024).
3. Леонов О. С. Посилення медіа грамотності населення як метод боротьби з фейковими новинами та дезінформацією. *Актуальні проблеми захисту національних інтересів України від загроз*. 2020. С. 139-141.
4. Giussani A. Competing over truth: a critical analysis of EU initiatives to counter disinformation (2015-2019): thesis master of digital media, communication and journalism. *Aristotle University of Thessaloniki*, 2020. P. 39. URL: <https://ikee.lib.auth.gr/record/318872/files/GRI-2020-27264.pdf> (дата звернення 17.02.2024).
5. Як Європа протистоїть дезінформації: головне. *Детектор медіа*. 2021. URL: <https://ms.detector.media/trendi/post/26804/2021-03-09-yaq-ievropra-protystoit-dezinformatsii-golovne/> (дата звернення: 17.02.2024).
6. Розвиток медіа грамотності в Україні. *Фільтр : аналітичний документ*. 2022. 34 с. URL: https://filter.mkip.gov.ua/wpcontent/uploads/2021/11/231121_medialiteracy.pdf (дата звернення: 18.02.2024).

Prof. Mirosław Karpiuk, PhD,
Law and Security Studies, Faculty of Law and Administration
University of Warmia and Mazury in Olsztyn, Poland

ZARZĄDZANIE RYZYKIEM W SFERZE CYBERBEZPIECZEŃSTWA (RISK MANAGEMENT IN THE AREA OF CYBERSECURITY)

Cyberbezpieczeństwo to odporność systemów informacyjnych na działania naruszające poufność, integralność, dostępność i autentyczność przetwarzanych danych lub związanych z nimi usług oferowanych przez te systemy (art. 2 pkt 4 ustawy z dnia 5 lipca 2018 r. o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa, t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 93 ze zm.). Działania w cyberprzestrzeni są narażone na ciągłe ryzyko, w szczególności wystąpienia incydentów cyberbezpieczeństwa. W związku z koniecznością ochrony cyberprzestrzeni przed zagrożeniami zakłócającymi jej funkcjonowanie konieczne jest właściwe zarządzanie ryzykiem w zakresie cyberbezpieczeństwa, co pozwoli, może nie tyle wykluczyć cyberataki, ale je przewidywać, jak też neutralizować oraz sprawnie i szybko usuwać ich skutki, tym samym przywracając normalne funkcjonowanie systemów teleinformatycznych.

Polski ustawodawca ryzyko definiuje jako kombinację prawdopodobieństwa wystąpienia zdarzenia niepożądanego i jego konsekwencji, a szacowanie ryzyka jako całościowy proces identyfikacji, analizy i oceny ryzyka, z kolei zarządzanie ryzykiem to skoordynowane działania w zakresie zarządzania cyberbezpieczeństwem w odniesieniu do oszacowanego ryzyka (art. 2 pkt 12-13 i 19 ustawy o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa).

Według art. 9 dyrektywy NIS 2 (dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/2555 z dnia 14 grudnia 2022 r. w sprawie środków na rzecz wysokiego wspólnego poziomu cyberbezpieczeństwa na terytorium Unii, zmieniająca rozporządzenie (UE) nr 910/2014 i dyrektywę (UE) 2018/1972 oraz uchylająca dyrektywę (UE) 2016/114) – każde państwo członkowskie UE wyznacza lub ustanawia co najmniej jeden właściwy organ odpowiedzialny za zarządzanie

incydentami i zarządzanie kryzysowe w cyberbezpieczeństwie na dużą skalę. Państwa członkowskie UE zapewniają tym organom odpowiednie zasoby, aby mogły one efektywnie i skutecznie wykonywać powierzone im zadania. Zapewniają spójność z istniejącymi ogólnymi krajowymi ramami zarządzania kryzysowego. Każde państwo członkowskie UE przyjmuje krajowy plan reagowania na incydenty i sytuacje kryzysowe w cyberbezpieczeństwie na dużą skalę, w którym określa cele i tryb zarządzania incydentami i zarządzania kryzysowego w cyberbezpieczeństwie na dużą skalę. W planie tym określa się w szczególności: 1) cele krajowych środków i działań służących w zakresie gotowości; 2) zadania i obowiązki organów do spraw zarządzania kryzysowego w cyberbezpieczeństwie; 3) procedury zarządzania kryzysowego w cyberprzestrzeni, w tym ich włączenie do ogólnych krajowych ram zarządzania kryzysowego, oraz kanały wymiany informacji; 4) krajowe środki w zakresie gotowości, w tym ćwiczenia i szkolenia; 5) odpowiednie zainteresowane strony publiczne i prywatne oraz infrastrukturę; 6) krajowe procedury i ustalenia między odpowiednimi organami i instytucjami krajowymi mające na celu zapewnienie efektywnego uczestnictwa danego państwa członkowskiego w skoordynowanym zarządzaniu incydentami i zarządzaniu kryzysowym w cyberbezpieczeństwie na dużą skalę na poziomie Unii oraz efektywnego wsparcia ze strony danego państwa członkowskiego dla tego rodzaju skoordynowanego zarządzania.

W ramach zarządzania ryzykiem w sferze cyberbezpieczeństwa w szczególnych przypadkach będziemy mieli do czynienia z zarządzaniem kryzysowym w cyberbezpieczeństwie. Będzie ono uruchamianie, gdy w cyberprzestrzeni wystąpi sytuacja kryzysowa.

Krzysztof Kaczmarek PhD,

Koszalin University of Technology, Faculty of Humanities,
Eugeniusza Kwiatkowskiego 6e, 75-343 Koszalin, Poland

SOCIAL AWARENESS OF DIGITAL THREATS: A KEY TO SECURITY IN THE DIGITAL AGE

The modern world, marked by the dynamic development of information and communication technologies, faces numerous digital threats. Phenomena such as cyberattacks, identity theft, hacking, and malware have become everyday occurrences. In the face of the growing scale of these threats, social awareness in the field of digital security is an essential element of protecting individuals and societies from the negative consequences of actions by hostile entities. Digital threats include any undesirable acts.

Social awareness of digital threats means that individuals and social groups understand the risks associated with the use of information technologies and know how to counteract these threats. Education in digital security plays a crucial role in preventing incidents and minimizing their effects. Without an adequate level of user awareness, even the most advanced security technologies may prove insufficient. Effective education on digital threats should cover several key aspects. First, raising awareness.

Digital espionage, the illegal acquisition of information by hostile entities, is one of the most serious threats in the digital world today. It affects both the public and private sectors, and its targets can include state secrets and companies' intellectual property. Digital espionage can lead to a loss of competitiveness, as the theft of confidential data and technology can severely damage companies, weakening their market position. It also poses a threat to national security, as the seizure of strat.

Examples of digital threats and their consequences include phishing, ransomware, and DDoS attacks. Phishing involves impersonating trusted institutions to extract personal or financial data. Consequences can include identity theft, financial loss, and privacy breaches. Ransomware is software that blocks access to a system or data, demanding a ransom for unlocking it. The effects include data loss, business interruption, and high costs associated with system restoration. DDoS attacks overload servers,

Social awareness of digital threats is a key element of security strategy in the digital age. Increased education and awareness among information technology users can significantly reduce the

risk of security incidents and minimize their negative effects. In the face of ever-evolving digital threats, investing in education and prevention is not only a necessity but also the most effective way to protect against actions by hostile entities, including digital espionage.

Лиго Людмила Миколаївна

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» кафедри публічного управління, менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва Національного університету біоресурсів і природокористування України

МИТНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ: ВЕКТОР ЦИФРОВІЗАЦІЇ

У сучасному суспільстві все більшої актуальності набуває питання цифровізації процесів, що супроводжують реалізацію відносин у тій чи іншій сфері національної економіки. Тому, розвиток митної політики слід розглядати через призму цифрових операцій, які полегшують роботу митних органів та підвищують їх ефективність. Це має бути спрямовано на модернізацію інфраструктури, спрямовану на покращення співпраці України з країнами ЄС у митній сфері.

Цифровізація митних процесів дозволяє одночасно отримати низку переваг:

- спростити процедури декларування для бізнесу шляхом їх автоматизації;
- мінімізувати корупційні ризики шляхом зменшення фізичних контактів між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та органами державної влади;
- спростити митний контроль під час митного оформлення.

Для вдосконалення митного декларування та контролю необхідно впровадження нових електронних інформаційних систем і технологій, які будуть сумісні з аналогічними системами зарубіжних країн. Зокрема, йдеться про вдосконалення митних процедур на основі впровадження інструменту «Електронна митниця» (E-Customs), використання якого сприяє налагодженню ефективної комунікації між органами державної влади, митними органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. У його рамках запроваджено електронне декларування товарів і транспортних засобів, їх оформлення та митний контроль, що виключає обіг паперових документів та сприяє функціонуванню Єдиного електронного митного простору.

Електронну митницю можна охарактеризувати як багатофункціональну єдину систему, що складається з таких елементів:

- комплекс засобів обробки та накопичення електронних даних, а також технологічного забезпечення вхідних і вихідних інформаційних потоків, пов'язаних з роботою митних органів та їх взаємодією з органами державної влади та суб'єктами зовнішньоекономічних відносин;

- інформаційна платформа, яка забезпечує контроль транзиту, імпорту та експорту в єдиній автоматизованій системі, а також здійснюється обмін електронними даними між суб'єктами зовнішньоекономічних відносин, митними органами та державою;

- міждержавні комунікаційно-інформаційні технології та комплекс засобів, засобів і механізмів, що забезпечують їх використання з максимальним результатом.

Також, E-Customs успішно функціонує у багатьох розвинених країнах Європи і цей інструмент активно використовується установами, які дотичні до митної сфери. У напрямку вдосконалення митної політики відповідно до євроінтеграційних прагнень України наша держава має активно впроваджувати процеси автоматизації функцій вітчизняних митних органів та запроваджувати інформаційні системи та технології в митній діяльності на основі зарубіжного досвіду.

Відповідно, на державному рівні необхідно вжити таких заходів:

1. Забезпечити цифровізацію митного оформлення товарів і транспортних засобів

через митний кордон;

2. Вдосконалити процедури електронного декларування товарів і транспортних засобів та спрощення митного контролю.

3. Уніфікувати системи управління та аналізу ризиків на митниці;

4. Переглянути порядок відповідальності за порушення митного законодавства особами, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність.

Функціонування E-Customs в Україні на основі принципів сприятиме спрощенню документообігу у сфері функціонування митних органів за рахунок їх цифровізації, забезпечить ефективний постмитний контроль товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митницю, кордону, покращить управління митними процедурами та ризиками, що виникають під час здійснення митних процедур, підвищить рівень ефективності функціонування національної митної сфери в цілому.

Список використаних джерел

1. Угрин В.В. Діджиталізація митного контролю в Україні. Інфраструктура ринку. 2020. Вип. 47. С. 168–173. DOI: [https://doi.org/10.32843/infrastructure47\\$31](https://doi.org/10.32843/infrastructure47$31). (дата звернення 21.05.2024)

2. Кийда Л. І., Шевченко Н. І. Особливості реалізації державної митної політики в Україні / Державне управління: удосконалення та розвиток. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.4.66>. (дата звернення 21.05.2024).

Лисиця Віталіна Вячеславівна

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри теорії і методики дошкільної освіти,

Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка

Конопля Арсен Ігорович

студент IV курсу, здобувач ОС «Бакалавр» факультету дошкільної освіти,

Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ СВІТИ УКРАЇНИ: ПАРАДИГМА СУЧАСНОСТІ

Цифрова трансформація в сучасному світі відіграє ключову роль у розвитку різних сфер діяльності, включаючи освіту. Вона є невід'ємною складовою модернізації та підвищення ефективності процесів, сприяючи введенню інновацій та створенню нових можливостей. Розглянемо основні аспекти значення цифрової трансформації: підвищення конкурентоспроможності закладу вищої освіти, поліпшення доступу для здобувачів освіти та педагогічного персоналу до інформації та знань, оптимізація освітніх процесів, інноваційні методи навчання, підвищення якості освіти, розвиток цифрової компетентності, сприяння міжнародній співпраці та мобільності.

Цифрова трансформація є інструментом модернізації освіти, який сприяє підвищенню її якості, доступності та ефективності, що в свою чергу стимулює розвиток прогресивного європейського суспільства в цілому.

Звернемося до ключової дефініції. Цифрова трансформація (*англ. digital transformation*) – це трансформація бізнесу шляхом перегляду бізнес-стратегії або цифрової стратегії, моделей, операцій, продуктів, маркетингового підходу, цілей тощо, шляхом прийняття цифрових технологій [5]; зміни, які спричинені трьома взаємопов'язаними силами: *нові технології, бізнес-моделі, звички*.

У сфері вищої освіти цифрова трансформація – це засіб, який спонукає заклади вищої освіти до створення інноваційних цифрових середовищ, до переходу від звичних засобів навчання до цифрових з метою покращення якості надання освітніх послуг. Особливо, велику

увагу до проблематики цифровізації освіти почали приділяти в період пандемії та під час воєнного стану, з нагальним переходом закладів освіти на змішане і дистанційне навчання [3].

Низка наукових розвідок присвячена проблемі інноваційних перетворень в освіті: О. Шпарик (концептуальні аспекти цифрової трансформації освіти в Європі та США, сутність та значення термінів «оцифрування», «цифровізація» та «цифрова трансформація»), О. Локшина, О. Глушко, С. Кравченко (організація освітнього процесу засобами цифрових інструментів в умовах пандемії COVID-19), А. Джурило, І. Маріу, М. Тименко, Н. Нікольська (трансформаційні процеси у шкільній освіті в контексті всесвітніх та європейських тенденцій), С. Толочко (напрями цифровізації закладів загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти, сутність і специфіка цифрової компетентності педагогів в умовах дистанційного навчання), А. Джурило, О. Шпарик (роль ІКТ-компетентності вчителів та учнів загальноосвітньої школи в контексті інформатизації освіти), О. Дущенко (аналіз поняття «цифрова трансформація освіти», сучасний стан цифрової трансформації в освіті), М. Мар'єнко, А. Сухих (планування й організація навчального процесу в закладах загальної середньої освіти з використанням цифрових технологій в умовах воєнного стану) [4].

Україна – європейська країна, і тому активно впроваджує цифрову трансформацію і, звичайно, основою цього процесу є саме освіта. США є провідною країною у діджиталізації освітньої галузі та використанні цифрових технологій для трансформації навчання, яка визначає майбутню дорожню карту для нашої країни в тому числі. Стратегічними пріоритетами Сполучених Штатів на даному етапі у сфері цифровізації освіти визначено: широкопasmовий доступ (*Broadband*); прискорення цифрової грамотності (*Digital Literacy Accelerator*); блокчейн в освіті (*Blockchain in Education*); штучний інтелект (*Artificial Intelligence*) (*Priorities, 2021*).

На думку Н. Стрекалової, цифровізація освіти передбачає «трансформацію у цифровий формат усіх навчально-методичних матеріалів і створення на їх основі загальнодоступних баз знань, максимальну трансформацію освітнього процесу у глобальну мережу і використання для організації навчання мобільних і хмарних технологій, застосування для управління навчальним процесом інтелектуальних систем, широке впровадження відкритих навчальних курсів». Усе це сприяє розробленню індивідуальної траєкторії здобувачів освіти, особистому управлінню власними результатами навчання, подоланню психологічних бар'єрів традиційного навчання [6].

Погоджуємося з думкою Н. Стрекалової, що при діяльності у цифровому освітньому просторі не можна ігнорувати ризики цифровізації освітнього процесу. Вчена виокремлює наступні ризики: втрата базових когнітивних навичок (вміння читати, рахувати, писати), зниження якості навчання; «публічна» модель педагога-викладача, високі вимоги до його психологічних якостей, зростання конфліктів; зниження особистісних контактів, «відтік» талановитої молоді і викладачів за кордон, зниження загального рівня підготовки, проблеми контролю якості; зміна вимог до змісту навчання, подальша зміна засобів навчання; оновлені вимоги до кваліфікації фахівців, зниження потреби в «інтелектуальному» фахівці і «тяжіння» до його технологічного образу, скорочення контингенту вищої освіти; рух у бік «освітніх послуг», відхід від фундаментальності, зміна / перерозподіл функцій адміністрації закладів вищої освіти і викладачів, зростання конфліктів, зниження якості навчання; втрата статусу вітчизняної вищої освіти, зниження контингенту здобувачів освіти. Слід відзначити, що невідворотні наслідки процесу цифровізації освіти ми можемо спостерігати вже сьогодні.

А. Зенков наголошує, що суттєвим недоліком онлайн-освіти є її спрямованість на задоволення короткострокових або, у кращому випадку, середньострокових завдань. Фахівець, який опанував обмежений обсяг знань і не отримав при цьому фундаментальної базової підготовки, може розраховувати тільки на інтелектуальні «надбудови», стійкість яких ілюзорна [5].

Виокремимо проблемні питання, які, на нашу думку, потребують особливої уваги в процесі цифрової трансформації закладів вищої освіти України.

1. Доповнення класичної педагогіки специфічною, *цифровою педагогікою* як окремою галуззю педагогічної науки.

2. Цифрові трансформації що відбуваються у дидактиці потребують визначення ключових аспектів змісту освіти і принципів її структурування для цифрового освітнього процесу; засобів і методів цифрового навчання; форм організації освітнього процесу та сучасних технологій цифрового навчання; вимірювання навчальних досягнень здобувачів освіти та об'єктивної оцінки їх знань засобами комп'ютерних технологій [2].

3. Значної уваги потребує проблема визначення базових засад і технологій виховання дітей та молоді у цифровому просторі. Особливої уваги потребує питання захисту здобувачів освіти від кібербулінгу та квестій збереження фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я дітей та молоді. Не можна ігнорувати і партнерську взаємодію батьків та педагогів щодо попередження негативних впливів цифрового навчання. Особливо це стосується дітей дошкільного віку [1].

4. Визначення структури та змісту педагогічної діяльності (цифрова компетентність педагога, аналіз і самоаналіз педагогічної діяльності, саморозвиток та самовдосконалення педагога засобами цифрових технологій; педагогічна взаємодія і педагогічна комунікація у цифровій освіті).

Отже, діджиталізація освіти потребує комплексної, системної роботи, яка передбачає створення безпечного цифрового освітнього середовища, та реалізує необхідну digital-інфраструктуру задля підвищення рівня цифрової компетентності академічної спільноти.

Список використаних джерел

1. Конопля А. І., Лисиця В. В. Цифрова гігієна як засіб формування навичок безпечної роботи в мережі інтернет у дітей дошкільного віку. Сучасні загрози глобальній та регіональній безпеці. *Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (м. Одеса, 29 жовтня 2023 року). С. 339–343. URL: <http://dx.doi.org/10.46340/GUEC2023-10> (дата звернення: 03.06.2024).

2. Лисиця В.В., Конопля А.І. Роль штучного інтелекту у вищій школі: перспективи та недоліки: *матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції для освітян «Березневий науковий дискурс 2024»* на тему «Детермінанти посилення ролі освіти у повоєнному відновленні України» (29 березня 2024 року у дистанційній формі. м. Київ). С. 61–64 URL: <http://surl.li/ufidc> (дата звернення: 03.06.2024).

3. Лисиця В. В., Конопля А. І. Цифровий маркетинг закладу вищої світи *Поліграфічні, мультимедійні та web-технології* : тези доп. ІХ Міжнар. наук.-техн. конф., 14-18 травня 2024 р. Т. 1. Харків: ТОВ «Друкарня Мадрид», 2024. С. 293–295. URL: <http://surl.li/ufife> (дата звернення: 03.06.2024).

4. Цифрова трансформація освіти URL: <http://surl.li/ufies> (дата звернення: 03.06.2024).

5. Цифрова трансформація. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії URL: <http://surl.li/ufife> (дата звернення: 03.06.2024).

6. Цифровізація освіти: педагогічні пріоритети URL: <http://surl.li/ufifu> (дата звернення: 03.06.2024).

Панасенко Наталія Леонідівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування,
Полтавського державного аграрного університету

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ В СУЧАСНУ ЦИФРОВУ ДЕРЖАВУ

Цифрові технології у публічному управлінні сприяють підвищенню ефективності управління шляхом зміцнення довіри громадян до органів влади, забезпечення відкритості та прозорості їхньої діяльності, а також активного залучення громадськості до прийняття рішень. Вони відіграють ключову роль у демократизації сфери публічного управління, знижують рівень корупції серед службовців і посадових осіб, та мінімізують кількість помилок через

автоматизацію процесів. Крім того, цифрові технології забезпечують значну економію ресурсів, включаючи час, кошти та кадрові ресурси. Як наслідок, вони сприяють створенню більш ефективного, прозорого і відповідального публічного управління [1, с. 167]. Різні експерти мають спільний погляд на те, що технологічні тренди 2023 року, які мають потенціал вплинути на багато сфер життя, таких як наука, освіта, медицина та бізнес, будуть штучний інтелект, Інтернет речей, розвиток мережі 5G та метавсесвіти на базі VR та AR [2].

Цифровізація є ключовим чинником для перетворення України на сучасну цифрову державу. Основними складниками цифрової держави є електронне урядування, кібербезпека, електронна демократія, електронний бізнес, електронний суд, електронна охорона здоров'я, електронна освіта, електронна транспортна система, розумні міста, цифрові навички та повсюдний інтернет. Електронне урядування забезпечує ефективне і прозоре управління державою завдяки використанню інформаційних технологій, дозволяючи громадянам мати доступ до будь-якої інформації про державу. Кібербезпека гарантує захист державної і приватної інформації від несанкціонованого використання, забезпечуючи конфіденційність і цілісність даних. Електронна демократія дозволяє громадянам брати участь у державному управлінні через електронні референдуми, голосування та консультації. Електронний бізнес сприяє ефективності та росту бізнесу, дозволяючи працювати без паперів і за безготівковими розрахунками. Електронний суд передбачає повністю електронний документообіг і розгляд справ онлайн, що підвищує доступність і прозорість судових процесів.

Електронна охорона здоров'я включає використання електронних медичних карток і телемедицину, що покращує якість і доступність медичних послуг. Електронна освіта модернізує навчальний процес за допомогою цифрових технологій, забезпечуючи учнів та вчителів необхідними інструментами для навчання.

Електронна транспортна система впроваджує електронні квитки та мобільне паркування, що поліпшує зручність і ефективність громадського транспорту. Розумні міста використовують інтегровані інформаційні системи для вирішення міських проблем і впроваджують «зелені» технології, роблячи міста більш комфортними для життя. Цифрові навички є критичним компонентом для успішної цифровізації, забезпечуючи навчання громадян базовій цифровій грамотності. Повсюдний інтернет є основою для забезпечення доступу до електронних послуг по всій країні, особливо в сільській місцевості, що сприяє подоланню цифрового розриву.

Загалом, ці складники формують комплексну стратегію, спрямовану на підвищення ефективності управління, зменшення корупції, забезпечення прозорості, інноваційного розвитку та підвищення якості життя громадян через цифрові технології.

Список використаних джерел

1. Березнюк О. Роль та місце цифрових технологій у сфері публічного управління. *Підприємство, господарство і право*. 2017. Вип. 10. С. 166-170.
2. Соколова Н. Цифрові технології в публічній сфері. *Аспекти публічного управління*. 2023. 11(2). С. 57-64. DOI: <https://doi.org/10.15421/152319>

Поступна Олена Вікторівна

доктор наук з державного управління, професор,
доцент кафедри менеджменту навчально-науково-виробничого центру
Національного університету цивільного захисту України

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

В результаті науково-технічного прогресу, формування суспільства знань, цифровізації всіх сфер суспільства виникає попит на висококваліфікованих учених, дослідників, розробників – генераторів ідей, від яких залежить практичне втілення відкриттів. Основними

постачальниками науковців є заклади вищої освіти та наукові установи, у яких формується наукова інтелектуальна еліта, здатна виробляти знання, які останнім часом стають товаром, який можна зберігати, розповсюджувати, обмінювати, продавати. Однак, у наш швидко мінливий час, знання постійно змінюються, збагачуються, вони стають більш комплексними, проблемно-орієнтованими, міждисциплінарними, що змушує розширювати підготовку наукових кадрів найвищої категорії для науково-педагогічної та дослідницької діяльності в освітній системі [1]. В той же час, широке використання інформаційних технологій вимагають від людини знань принципів їх роботи, можливостей використання, їх впливу на різноманітні сфери професійної діяльності, уміння кваліфікованого їх застосування, володіння навичками роботи з програмним забезпеченням тощо.

Дуже важливим фактором в освіті є ефективність організації взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства. В час стрімкого розвитку ІКТ та цифрових технологій відбувається цифровізація економічної та соціальної сфери, насичення фізичного світу електронно-цифровими системами, набуття населенням цифрових компетенцій. Одним із дієвих механізмів взаємодії співпраці держави і громадян стає електронний уряд – уряд, який має власний електронний портал; який за допомогою мережі Інтернет активно взаємодіє з громадянами країни. Через державні органи влади, які на основі електронних засобів обробки, передачі і поширення інформації, надаються послуги різним категоріям громадян та відбувається звітування про свою роботу [2].

Україна вже має позитивні приклади у використанні цифрових технологій у сфері державного управління. Державні органи перейшли на повний електронний документообіг, а саме:

- відкрито доступ громадянам (за допомогою цифрового підпису) до всіх публічних реєстрів та державних органів через персональні електронні кабінети, що спрощує громадянам подання документів в електронному вигляді, дозволяє їх подати вчасно та відстежувати їх проходження; чиновники мають можливість вчасно розглядати ці документи та оперативно відреагувати;

- відбулося спрощення взаємодії громадянина з державою – ухвалення рішень штучним інтелектом (процес не потребує участі людини, що призводить до усунення корупції та забезпечує населенню рівний доступ до надання послуг);

- на державному рівні сформовані єдині електронні реєстри, реєстри, кадастри (зокрема, Електронний демографічний реєстр громадян України, Електронний реєстр прав власності та ін.) [3];

- на початку 2020 р. Міністерство цифрової трансформації України презентувало мобільний додаток «Дія. Цифрова грамотність», в якому зберігаються документи громадян в електронному вигляді, та який постійно розширює свої можливості.

Отже, створення електронного уряду є адаптацією державного управління до нових вимог розвитку суспільства та можливістю кардинально підвищити якість державних послуг, що надаються громадянам, в тому числі й в освітній сфері, яка є основним постачальником висококваліфікованих робітників для сучасної високотехнологічної економіки. Проте, незважаючи на значні досягнення в сфері електронного урядування, в країні існує низка проблем, зокрема низький рівень автоматизації державних послуг, а також їх цифровізації через слабку мотивацію саме урядових установ. Відбувається не розуміння ними потенційної вигоди від процесу цифровізації, а також відсутність у громадян достатніх цифрових компетентностей, відповідної освіти та професії – все це лише створює бар'єри для розвитку цифрових трендів в Україні.

В цілому, цифровізація в освіті надає можливості позбутися нерівності у доступі до освітніх послуг, що поглиблюються в результаті нерівномірного доступу до ІКТ; оцифрувати наявну наукову, навчальну, навчально-методичну та спеціальну літературу, що полегшує доступ до неї; сформувані інтерактивне середовище для взаємодії суб'єктів управління, працівників та здобувачів освіти шляхом створення електронних кабінетів, проведення вебінарів, дискусійних форумів, ведення навчальної документації, в тому числі електронних журналів, щоденників, а також організації перевірки знань здобувачів освіти; використання

штучного інтелекту в освітньому процесі та ін. В той же час, в умовах переведення освітнього процесу на змішану форму навчання потребою часу є організація діяльності нової інформаційно-аналітичної системи для збору та оброблення статистичних і адміністративних освітніх даних з метою покращення якості забезпечення процесів планування та управління освітою.

Список використаних джерел

1. Белова Л. О., Бульба В. Г., Поступна О. В. Стан і проблеми здійснення управління якістю освіти та освітньої діяльності в Україні: експертне оцінювання. *Теорія та практика державного управління* : зб. наук. пр. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2018. Вип. 2 (61). С. 8-17.
2. Поступна О.В. Механізми публічного управління регіональними освітніми системами в Україні : дис. ... док. наук з держ. управління : 25.00.02 ; Нац. ун-т цивільного захисту України. Харків, 2021. С. 298.
3. Степанко О. В. Цифровізація системи публічного управління та адміністрування в гуманітарній сфері: можливості та ризики. *Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика* : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтрнет-конф., 18-19 березня 2020 р. / за заг. ред. В. П. Садкового. Харків : Вид-во НУЦЗУ, 2020. С. 43.

СЕКЦІЯ 5. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ ТА ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Бобик Сергій Михайлович

здобувач вищої освіти ступеня
доктор філософії спеціальності 051 «Економіка»
Полтавського державного аграрного університету

ВНЕСОК АГРОСЕКТОРУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПОЛТАВСЬКОГО РЕГІОНУ

Враховуючи диспропорції політичного, соціально-економічного розвитку та інші проблеми (фінансові, логістичні, людські, інфраструктурні), що виникли з початком повномасштабної війни в Україні, забезпечення сталого розвитку територій видається, на перший погляд, далекою перспективою. Утім, ідеї сталого розвитку актуалізуються у контексті відбудови та поступового відродження українських територій, що неможливо без досягнення змін (якісних та кількісних) та сталих результатів у різних сферах суспільного життя.

Адаптуючи ідеї концепції сталого розвитку до сучасних воєнних реалій України, важливо мати стратегічне бачення країни, з урахуванням демографічних ризиків окремих територій, їх історичних та географічних особливостей, оцінки близькості регіонів до лінії бойових дій.

Огляд сучасних аналітичних та теоретико-прикладних досліджень з економіки засвідчує, що Україна досі асоціюється у більшості європейських та міжнародних партнерів як аграрна країна, попри те, що вітчизняний агросектор «через війну втратив 28 % доданої вартості» [1]. Проведений нами аналіз соціально-економічних показників та ринкової кон'юнктури окремих областей України підкреслює також, що аграрний сектор є пріоритетним у структурі економіки ряду регіонів, у тому числі й Полтавського.

Так, за даними департаменту агропромислового розвитку Полтавської обласної державної адміністрації «сільське господарство формує до 16 % валової доданої вартості Полтавського регіону», у виробництві задіяні «3,8 тис. підприємств», попри воєнні виклики «не допущено спаду виробництва в тваринництві й рослинництві» (Індекс обсягу виробництва на рівні 102 – 103 % у 2023 році), на Полтавщині «10,0 % від племінного поголів'я в Україні», область в числі лідерів «за обсягами органічного виробництва» (5 місце) та «за обсягами елеваторних ємностей» (загальна потужність – 4,7 млн. т) [2].

З огляду на це, на нашу думку, державна (регіональна/місцева) підтримка (через помірні пільгові кредити, лізингові контракти, страхування ризиків, податкові пільги/канікули, тощо) має бути зосереджена саме довкола сільського господарства у Полтавському регіоні. Дана позиція ґрунтується на тому, що агросфера визначена нами у числі сильних сторін Полтавського регіону, тому активізація її зростання дозволить отримати економічну віддачу (переваги, та/чи інші можливості) для поточного та майбутнього розвитку регіону. Така пріоритизація не виключає стимулювання інших галузей та сфер, натомість в умовах обмежених ресурсів дозволить дещо спростити процеси прийняття управлінських рішень на державному й на місцевому/локальному рівнях.

При цьому сталість неможлива без узгодження економічного розвитку з екологічним. Підтвердження знаходимо зокрема у науковій праці «Les outils du développement durable», де йдеться про потребу врахування «еко-дизайну» (франц. l'écoc conception) у життєвому циклі продукції (підприємства), і про технологізацію процесів за «мінімального впливу на довкілля» [3, с. 8, 18].

Слід зазначити, що сталий розвиток передбачає довготривалий ефект та потребує

одночасно трирівненого перезапуску економіки, соціальної сфери й екології, що є можливим тільки із застосуванням адекватних сучасним викликам інструментів. Підтримка й фінансування науково-технічних розробок, впровадження сучасних технологій та управлінських новацій в роботу агропідприємств із одночасним врахуванням тренду «зеленого зростання» (або «зелених технологій»), пришвидшить модернізацію вітчизняних агропідприємств, розширить спектр продукції та збільшить кількість нових клієнтів та партнерів.

На наш погляд, забезпечення сталого розвитку Полтавського регіону, як і будь-якого іншого, має на меті, з одного боку, створення середовища, сприятливого для проживання мешканців певної території (міст, сіл, селищ) та збереження людського потенціалу, а також створення бізнес-середовища, привабливого для інвесторів і структурно-інноваційних трансформацій. З іншого боку, без аналізу глобалізаційних, євроінтеграційних трендів розвитку агросектору, приведення продукції у відповідність національним стандартам, вимогам та європейським технологіям у сучасних умовах складно бути рентабельними, прибутковими і конкурентноздатними.

Список використаних джерел:

1. Через війну агросектор України втратив 28 % доданої вартості. URL: <https://agropolit.com/news/27652-chez-viynu-agrosektor-ukrayini-vtrativ-28-dodanoyi-vartosti> (дата звернення: 09.06.2024).
2. Агропромисловий комплекс Полтавщини (дані Департаменту агропромислового розвитку Полтавської обласної державної адміністрації станом на 24.02.2024). URL: <https://apk.adm-pl.gov.ua/storinka/agropromisloviy-kompleks> (дата звернення: 09.06.2024).
3. Yelkouni Martin. Les outils du développement durable. URL: https://www.objectif2030.org/media/modules_pdf/MOOC_module-4_web_CiPmOnz.pdf (дата звернення: 09.06.2024).

Бобровська Олена Юрївна

доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри економіки та економічної безпеки
Університету митної справи та фінансів

НАУКОВІ РЕСУРСИ ВІДНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ: ОРГАНІЗАЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ

Швидке інноваційне відновлення територій країни є цільовою очікуваною метою діяльності органів влади, населення і бізнесу країни. У передвоєнний час багато міст і регіонів України презентували свій стан як інноваційно сформований. У регіонах були створені Агенції розвитку, стартапи, кластери і парки, хаби, цифрові платформи, локальні платформи, платформи спільного використання інформаційно-аналітичного потенціалу та інші структури, орієнтовані на розвиток суспільства. Зросла кількість новостворюваних організацій малого і середнього бізнесу, сервісного обслуговування, бізнес-парки, бізнес-клуби, опановуються і розповсюджуються процеси нової галузі – інформаційно-цифрової, нові форми організації праці, формуються умови зростання інформаційно-аналітичного потенціалу і потенціалу так званої «економіки спільного користування» та інші процеси, орієнтовані на розвиток суспільства. Посилюються і можливості їх утримання і розвитку відповідно до затверджених статусів. В країні стали використовуватись моделі неформальної зайнятості, спостерігається тенденція збільшення уваги бізнесу до проблеми забезпечення якості людського капіталу і пошуку талановитих фахівців, які можуть застосовувати свої творчі здібності, при проєктуванні і реалізації процесів відновлення країни і здатні створювати вищу додану вартість пропорційно динаміці зростання інновацій. З'явилися терміни «талант-економіка», «гіг-економіка». Їх зміст у загальному розумінні трактується як «економіка вільного заробітку» і «економіка

короткострокових контрактів» [1, с. 17].

Поява нових організаційних форм і процесів діяльності, розширення кола питань взаємодії органів влади, бізнесу і населення поки не стали джерелом стійкого зростання економіки і поліпшення науково-технічного, соціального і екологічного стану країни. Життя народу продовжує бути надзвичайно тяжким. Високий рівень інфляції, низькі заробітні плати і пенсії, низька можливість отримання роботи за набутим фахом, безробіття, поява платних медичних послуг при тяжких хворобах та інші негаразди продовжують бути стійкими і слабо контрольованими з боку держави. Спостерігається сплеск загрозливої соціальної поляризації населення, знижується престиж не тільки науки, а й залучених в ній фахівців, багатьох інженерних професій і осіб з вищою освітою різних галузей знань.

Безумовно, головною причиною більшості негараздів стала руйнівна загарбницька війна росії, але існують і інші причини, які держава має усувати. Народ країни не повинен страждати. Навпаки, держава повинна вживати якомога більше заходів, створюючи умови для ініціативності, згуртованості і рішучо почати інтенсивний пошук невикористаних джерел і можливостей для недопущення і ліквідації кризових явищ.

Одним зі шляхів вирішення цієї проблеми повинно стати підвищення престижу і створення умов для реалізації наукового потенціалу регіонів, який сьогодні недостатньо використовується, хоча в ньому закладені потужні резерви підвищення якості життя. Такий стан певним чином підтримується недостатньо ефективною організацією наукової галузі з боку державного і регіонального управління її розвитком. Міністерство освіти і науки України, органи виконавчої влади обласних державних адміністрацій, які призначені й повинні опікуватись розвитком української науки на відповідних рівнях, у складі переліку виконуваних завдань, не мають чітко окреслених завдань розвитку наукової галузі та її державного організаційного забезпечення. Має місце і її слабка інвестиційна підтримка попри заявлену візію Міністерства освіти і науки України відповідати за інноваційний розвиток науки як джерела науки й освіти і створення умов для реалізації інвестиційного потенціалу. Стратегія розвитку наукової галузі України на сьогодні відсутня. І хоч у складі пріоритетних напрямів діяльності до 2030 р. наголошувалося на розвитку науки, її цифровій трансформації і євроінтеграції, чітке уявлення процесів розвитку науки та їх реалізації за наголошеними цілями в такий довгостроковий період майже неможливе [2]. Департаменти освіти і науки ОДА взагалі не мають таких цілеспрямованих регулятивних документів, хоча і розробляють регіональні цільові соціальні програми щодо освіти, розвитку молоді та інші.

Зазначене зумовлює необхідність суттєвого перегляду системи організації управління розвитком науки країни як найінтелектуальнішої галузі людської діяльності і врахування ролі та місця науки у складі джерел забезпечення інноватизації й ефективності процесів відновлення за рахунок організації швидкого впровадження наукових здобутків у їх проектування і здійснення. Ця проблема потребує найскорішого вирішення.

Сьогодні Міністерство освіти і науки України здійснює формування і розвиток людиноцентричної соціальної сфери освіти, масштабну національну реформу освіти, вирішує низку багатоаспектних питань у широкому діапазоні для створення умов опанування молодим поколінням українців знань інноваційного змісту вищої якості, духовної і фізичної культури. Ця робота потребує великих професійних зусиль освітньої спрямованості. Водночас наукова галузь та її організація є не менш складним і багатоаспектним об'єктом державного управління, який на сучасному етапі потребує цілеспрямованої уваги. Тому очевидним є необхідність відокремлення функцій освіти від функцій науки і виконання їх у двох структурах органів влади: Міністерстві освіти і Міністерстві науки, наукових досліджень та інновацій. Відповідні зміни мають відбутися і в структурах обласних державних адміністрацій. Міністерство науки, наукових досліджень та інновацій повинно буде концентрувати зусилля місцевих органів влади на практичних діях багатовекторного трансферу наукових спеціалізованих знань та інновацій в усі сектори і галузі життєдіяльності, контролі за рівнем дотримання вимог і стандартів ЄС, створенні і розвитку науково-дослідних і науково-технологічних парків, і вирішення інших питань розвитку наукової галузі країни.

Такі кроки потребують розробки і здійснення стратегічних прогнозних і програмних

заходів, до яких у першому наближенні можуть бути віднесені: створення нових організаційно-правових форм і структур управління наукою на державному і місцевому рівнях; формування інституціалізації та інституційних механізмів організації управління; розширення сфер і напрямів повного долучення виконавчих органів до розробки планів розвитку науки регіонів, її складових і елементів, процесів і форм реалізації наукових результатів у межах територіального простору; поглиблення співпраці в напрямі розвитку науки і форм партнерства між державою та регіонами, та інші заходи інституційних, організаційних та інформаційних трансформацій, спрямованих на розвиток науки в регіонах країни і використання їх здобутків для відновлення економіки.

Модернізація організації управління науковою галуззю України створить умови для активізації темпів розвитку і використання наукового потенціалу регіонів країни, збагачення і поглиблення наукових ідей, прискорення запровадження результатів наукової діяльності – методів, способів, технологій, процесів, їх структурних елементів, механізмів, продукції і послуг в операційні, короткострокові, середньострокові і довгострокові процеси діяльності суспільства. Створюються сприятливі умови для інтеграції наукової праці, появи стійких динамічних процесів опанування високотехнологічної продукції та інноваційного розвитку регіонів. Сформується нові сходинки еволюційного поступу країни за рахунок процесів інноваційного управління використанням інноваційних організаційних ресурсів науки України починаючи з первісного рівня – регіонів.

Список використаних джерел

1. Збаразська Л.О. Сучасні парадигми та мегатренди промислового розвитку. *Економіка промисловості*. 2023. № 1(101). С. 5–30.
2. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. <https://mon.gov.ua>

Вакулик Ірина Іванівна

кандидат філологічних наук, доцент, доцент
Національного університету біоресурсів і природокористування України

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ДОСЛІДЖЕНЬ ВОДНИХ РЕСУРСІВ ЯК ЦІЛІСНА СИСТЕМА СТІЙКОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА ТА ОБ'ЄКТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

У країні постійно проводиться робота щодо державного управління в галузі охорони та регулювання використання водних ресурсів держави. Дослідження за програмою Літопису природи формують новітні вектори вивчення ролі держави у міжнародному співробітництві щодо сфери збереження навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів, що регламентуються Законом України. Екологічний моніторинг природно-заповідного фонду, який виступає складовою «зелених» та «блакитних» зон мегаполісів, міст і містечок, дозволив сформулювати проблемні аспекти вивчення впливу антропогенних факторів на представників біоти озер, усвідомити необхідність охорони усього живого комплексу озер та їх навколишніх територій, сприяти збереженню та відтворенню видів.

Проблематика дослідження є логічним продовженням наукових розробок імплементації міжнародних угод щодо захисту біорізноманіття в Україні; юридичного статусу природно-заповідних територій м. Києва [1]; розвитку аграрного сектору економіки, зокрема рибного господарства, з огляду на визнані Україною пріоритети інтеграції до ЄС [10; 11]; сучасний стан рибного господарства в Україні; відтворення та охорона рибних запасів; ставкового, басейнового, садкового розведення і товарне вирощування риби; регулювання розвитку аквакультури штучних водойм; рибного господарства України в умовах глобалізації [4]; анатомії птахів [6]; термінологічного апарату біологічної та зоологічної номенклатур [2; 3]; іхтіопатологічного контролю рибогосподарських водойм України; формування

аквакультури [5]; методів гідрологічних досліджень поверхневих вод; анатомії риб; вивчення іхтіофауни Дніпра; проведення таксономічного аналізу окремих видів риб [9]. У виданні «Економіка рибного господарства та аквакультури»: методичні рекомендації для проведення курсів з підвищення кваліфікації» [8] йдеться про практичні рекомендації щодо виробництва окремих видів риб з урахуванням світових стандартів безпеки та якості («Методично-технологічний центр з аквакультури», 2018). Питанню державного регулювання аквакультури у контексті світового досвіду присвячені дослідження Шарило Ю.С. та Рибальченко К. О.; Шепелев С. С. аналізував раціональне використання водних біоресурсів у рамках Спільної рибпромислової політики ЄС. У наукових розробках Драбкової В. Г., Кузнєцова В. К., Трифонові І. С., Забитівського Ю. М., Ситник Ю. М., Осадчої Н. М., Хомік Н. В. та ін. неодноразово розглядалися так звані озерні комплекси Шацького природного парку, які знаходяться у тісному генетичному та динамічному зв'язку з природно-територіальними угрупованнями, з погляду гідрохімічного складу та можливостей зміни водного режиму. Особливого звучання у роки російської війни набуло відтворення біорізноманіття на прикладі знищеного Каховського водосховища, про що заявляють екологи [7].

Охорона зелених насаджень, флори та фауни у населених пунктах здійснюється відповідно до національного законодавства України, Глобальної стратегії збереження рослин, багатьох конвенцій у галузі охорони біорізноманіття, про всесвітню спадщину та інших міжнародних документів. Відповідно до цього колекції видів рослин на об'єктах природно-заповідного фонду є національним надбанням українського народу і мають виняткове значення для розвитку нашої національної та світової науки.

Список використаних джерел

1. Вакулик М. Імплементация міжнародних угод щодо збереження флори в Україні. *Nowoczesne technologie innowacyjne i informacyjne w rozwoju społeczeństwa. Wyższa Szkoła Techniczna w Katowicach, Polska.* 2019.
2. Балалаєва О.Ю., Вакулик.І. Латинська мова та основи біологічної термінології. Київ: ВПЦ «НУБіП», 2010. 324 с.
3. Балалаєва О.Ю., Вакулик І. Латинська мова: довідник для студентів «Водні біоресурси та аквакультура». Київ: Фітосоціоцентр, 2012. 226 с.
4. Вдовенко Н., Коваль В.В. Перспективи адаптації зарубіжного досвіду державного регулювання розвитку рибного господарства та аквакультури до умов вітчизняного ринку. *Академічні візії.* 2023. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/723>
5. Вовк Н. І., Андоющенко А. І. Біологія продуктивності об'єктів індустріальної аквакультури. 2021. 586 с.
6. Костюк В. К., Балалаєва О. Ю., Вакулик І. І., Щиракін М. В. Термінологічний словник анатомії птахів. Київ: Аграр Медіа Груп, 2018. 340 с.
7. Руденко І., Паламарчук П. Природа розвивається так, як було мільйони років тому. *Суспільне.* Дніпро. URL: <http://surl.li/uivsg>.
8. Шарило Ю. С., Вдовенко Н. М., Поплавська О. С., Дмитришин Р. А., Томілін О. О., Герасимчук В. В. Формування пропозиції на рибу та інші водні біоресурси в рециркуляційних аквакультурних системах у контексті сталого розвитку сільських територій. Київ: НУБіП України. 2022. 96.с.
9. Шевченко П. Г., Митяй І. С. Екологічні умови та стан іхтіофауни водосховищ середньої течії річки Південний Буг. *Сучасні проблеми теоретичної і практичної іхтіології.* (м. Харків, 23-25 вересня 2021 року). Харків: Факт. 2021. 234 с.
10. European Commission. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on achieving the European Education Area by 2025. <https://acortar.link/CRG6YZ>
11. Vakulyk, I., Voskoboinikova, H., Naharin, M., Chabaiovska, M., Dovzhuk, V., & Tomashevskaya, M. Globalization of the education space in EU countries and Great Britain through radical information reform. *Amazonia Investiga*, 2023. 12(65), 29-38. <https://doi.org/10.34069/AI/2023.65.05.3>

АНАЛІЗ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ З ПЛАНУВАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Формування концепцій інтегрованого розвитку територій вимагає від органів публічної влади, представників громадськості та інших розробників системних знань та практичних вмінь, що дозволить поєднати зусилля навколо досягнення спільної мети. Завдяки діяльності програм міжнародної технічної допомоги в Україні та функціонуванню Порталу управління знаннями НАДС вони одержали можливість брати участь у навчальних тренінгах та курсах, спрямованих на інтегрований розвиток територіальних громад.

Одна з програм міжнародної технічної допомоги «U-LEAD з Європою» з 2016 року допомагає громадам у набутті навичок та знань, потрібних для ефективної реалізації власних повноважень. На основі багаторічного досвіду роботи фахівці U-LEAD підготували онлайн-курс «Просторове планування у територіальній громаді» для представників органів місцевого самоврядування, експертів, які працюють з громадами у сфері просторового планування, та представників громадськості, зацікавлених у плануванні. Навчальний курс, що має на меті підвищити обізнаність щодо принципів просторового планування, враховувати потреби відновлення та розвитку громад, включає такі тематичні напрями: основи просторового планування; типові виклики просторового планування та способи їх вирішення; містобудівна документація, її види, процес розробки та вимоги; методи залучення громадськості до планування. За результатами успішного проходження курсу видається сертифікат [1].

CANactions School – команда фахівців, яка з 2015 року розробляє міждисциплінарні освітні програми у сфері інтегрованого міського розвитку та стратегічного просторового планування в контексті локальних та глобальних викликів сучасного міста. За підтримки U-LEAD розроблено навчальну програму «Інтегроване просторове планування для об'єднаних територіальних громад», яка спрямована на підвищення компетентностей представників громад у питаннях стратегічного просторового розвитку та сталого землекористування. Участь у програмі передбачає розробку учасниками концепції стратегічного просторового розвитку під керівництвом міжнародної команди експертів. Цей документ дозволяє запланувати довгостроковий інтегрований розвиток всієї території громад з урахуванням національного та регіонального контекстів з акцентом на стале використання природних ресурсів і земель. Навчальна програма включає такі тематичні напрями: розробка концепції сталого розвитку громади в контексті регіону та всієї країни; підвищення компетенцій співробітників громад у питаннях просторового розвитку; планування стратегічно ефективного використання земель і природних ресурсів; розробка стратегічних концепцій транспортної та соціальної інфраструктури; напрацювання прототипів пілотних проектів для залучення інвестицій [2].

На Порталі управління знаннями НАДС представлені декілька навчальних програм щодо інтегрованого розвитку територіальних громад. Зокрема, Полтавський регіональний центр підвищення кваліфікації пропонує для публічних службовців загальну короткострокову програму «Розвиток територіальних громад: теорія, методологія, практика», яка погоджена наказом НАДС від 12.04.2022 р. №22-22. Зміст програми обсягом 20 годин (0,66 кредити ЄКТС) охоплює 5 тем: сучасні підходи до сталого розвитку територіальних громад в умовах соціально-орієнтованої економіки; стратегічне планування інтегрованого розвитку територіальної громади: методичні підходи; сучасні підходи до просторового планування інфраструктури території (міста, району, об'єднаної територіальної громади, селища); ідеологія становлення громади і суспільна участь у міському (районному, територіальному, селищному) розвитку; системи управління проектами розвитку територіальної громади. Перевагою цієї програми є робота слухачів з практичними кейсами з розвитку територіальних

громад під час занять [3].

Херсонським регіональним центром підвищення кваліфікації у співпраці з програмою «Децентралізація приносить кращі результати» (DOBRE) представлено загальну професійну (сертифікатну) програму підвищення кваліфікації «Управління об'єднаними територіальними громадами для менеджерів» обсягом 19,2 кредитів ЄКТС, яка враховує окремі теми щодо: територіального управління / планування розвитку територій; бюджетного потенціалу територіальної громади та залучення її мешканців до формування бюджету; управління місцевим економічним розвитком; управління проектами в органах місцевого самоврядування / територіальних громадах [4].

Вінницьким регіональним центром підвищення кваліфікації розроблено спеціальну короткострокову програму «Просторовий розвиток громад. Особливості залучення коштів держбюджету на розвиток інфраструктури громад» обсягом 0,2 кредити ЄКТС. За результатами проходження курсу слухачі повинні вміти: діагностувати рівень інфраструктурного забезпечення громади та самостійно оцінювати можливості його вдосконалення; здійснювати розподіл та та оптимальне використання коштів державного бюджету на розвиток інфраструктури громад; змодельовати різні ситуації та сформулювати підходи до вироблення концепції просторового розвитку громад та їх інфраструктурного забезпечення; самостійно оцінювати конкурентні переваги регіонально-просторових форм організації господарства громад [5].

Отже, аналіз навчальних програм з планування інтегрованого розвитку територій свідчить про різноманітність тематичних напрямів, їх практичну спрямованість для формування необхідних компетентностей для слухачів курсів. Адміністратору Порталу управління знаннями НАДС рекомендовано постійно відслідковувати актуальність тем, сформованих у вищезазначених програмах, та інформування розробників про їх періодичне оновлення з урахуванням сучасних викликів та загроз для інтегрованого розвитку територіальних громад в умовах воєнного стану та євроінтеграційних процесів на шляху повноправного вступу України до Європейського Союзу. Крім того, у змісті навчальних програм з планування інтегрованого розвитку територій необхідно передбачити формування механізмів співпраці органів публічної влади з громадськістю та інструменти їх реалізації на різних рівнях управління.

Список використаних джерел

1. U-LEAD з Європою. *U-LEAD запускає онлайн-курс «Просторове планування у територіальній громаді»*. URL : <https://www.u-lead.org.ua/news/470> (дата звернення: 05.06.2024).

2. Портал «Децентралізація». *Розпочинається програма «Інтегроване просторове планування для об'єднаних територіальних громад»*. URL : <https://decentralization.ua/news/9657> (дата звернення: 05.06.2024).

3. Портал управління знаннями НАДС. *Загальна короткострокова програма «Розвиток територіальних громад: теорія, методологія, практика»*. URL : <https://pdp.nacs.gov.ua/courses/rozvytok-terytorialnykh-hromad-teoriia-metodolohiia-praktyka-84aa6ca5-4083-4fa1-954e-291d633adcb2> (дата звернення: 05.06.2024).

4. Портал управління знаннями НАДС. *Загальна професійна (сертифікатна) програма підвищення кваліфікації «Управління об'єднаними територіальними громадами для менеджерів»*. URL : <https://pdp.nacs.gov.ua/courses/zahalna-profesiina-sertyfikatna-prohrama-pidvyshchennia-kvalifikatsii-upravlinnia-obiednanymy-terytorialnymy-hromadamy-dlia-menedzheriv> (дата звернення: 05.06.2024).

5. Портал управління знаннями НАДС. *Спеціальна короткострокова програма «Просторовий розвиток громад. Особливості залучення коштів держбюджету 2020 на розвиток інфраструктури громад»*. URL : <https://pdp.nacs.gov.ua/courses/prostorovyi-rozvytok-hromad-osoblyvosti-zaluchennia-koshtiv-derzhbiudzhetu-2020-na-rozvytok-infrastruktury-hromad> (дата звернення: 05.06.2024).

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО ІНКЛЮЗИВНОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК ДЕМОКРАТИЧНИЙ ПРОЦЕС ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Переважна більшість вчених розглядає громадянське суспільство як складну систему відносин, що виникає між вільними й рівними у правах і можливостях громадян під час відстоювання ними приватних і колективних прав та інтересів. Такому суспільству притаманні: свобода слова, демократія, самоорганізація, вільний комунікаційний простір, реалізація і захист законних прав та інтересів будь-якої особи. Формування громадянського суспільства є тривалим демократичним процесом державотворення, під час якого відбувається розвиток культури соціуму та виховування відповідального ставлення кожного громадянина і суспільства в цілому до впровадження процесів у всіх сферах життєдіяльності, побудови інститутів самоорганізації та співробітництва, залучення різних верств населення до прийняття політичних та управлінських рішень, здійснення ефективної боротьби з корупцією, проведення громадського контролю та інше [1-4].

Рівень розвиненості громадянського суспільства свідчить про здатність його членів під час налагодження відносин «людина – суспільство» та «суспільство – держава» не створювати «дефіцит демократії»: низький рівень громадянської та політичної освіти та культури, порушення принципів і стандартів, недосконалість демократичних механізмів і процедур, як на рівні прийняття нормативно-правових актів, так і при здійсненні різних видів діяльності, наприклад, впровадження реформ тощо в усіх сферах життя [5, с. 332]. Зазначимо, що інклюзивним є суспільство, в якому всі громадяни, незалежно від віку, статі, соціального та фінансового статусу, наявності інвалідності тощо, мають рівні права та можливості щодо соціалізації: спілкування, навчання, працевлаштування, участі у різних заходах тощо. Цінність людини не залежить від її здібностей, і будь-яка особа заслуговує на рівний доступ до справедливого розподілу матеріальних і нематеріальних благ для підвищення рівня свого добробуту [6, с. 89; 7, с. 125].

Інклюзивна комунікація допомагає громадянам вести автономний спосіб життя, зокрема розширюючи їх доступ до отримання різних публічних послуг. Неінклюзивна комунікація викликає у людей відчуття упередженого сприйняття, дискримінації, відчуженості, обмеження в реалізації їх прав і можливостей. Зауважимо, що ізоляція людей за віковими, гендерними, етнічними, релігійними й іншими ознаками не сприяє повноцінному розвитку територіальної громади. Наприклад, недоступність маломобільних осіб, у т.ч. з інвалідністю, спричинена відсутністю умов для реалізації ними свого права на соціалізацію через непристосованість будівель, публічних просторів, громадського транспорту до потреб таких людей, що унеможлиблює їх вільне пересування та повноцінне життя в громаді.

Вважаємо, що в громадах потрібно формувати «інклюзивну культуру», яка сприятиме забезпеченню потреб усіх членів суспільства через прийняття, співпрацю та безперервне вдосконалення різних колективів і суспільства в цілому. Громадянське інклюзивне суспільство передбачає економічне, соціальне та політичне включення різних верств населення, їх згуртованість шляхом побудови різноманітних зв'язків для забезпечення соціально-економічної й територіальної єдності країни [8; 9, с. 42-43].

Таким чином, в розвиненому громадянському інклюзивному суспільстві налагоджена рівноправна співпраця між представниками громадського, бізнесового та публічного (державного та місцевого рівнів) секторів шляхом залучення різних об'єднань та асоціацій (партійних, громадських, волонтерських, благодійних та інших), пересічних мешканців і підприємців до процесів розробки й прийняття управлінських рішень, а також здійснення контролю за їх виконанням щодо різних процесів, які відбуваються в державі, регіоні, територіальній громаді. В Україні сьогодні потребує вирішення проблеми залученості осіб з

інвалідністю до суспільних процесів, зокрема, ветеранів російсько-української війни, у т.ч. працездатного віку.

Список використаних джерел

1. Соляр С. П. Громадянське суспільство: загальнотеоретичні підходи до визначення. *Вісник Академії правових наук України*. 2013. № 1(72). С. 271-279.
2. Іщук С. І. Сучасні концептуальні засади визначення поняття «громадянське суспільство» як політико-правової категорії. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія : право. 2020. № 2(22). С. 1-12
3. Бондаренко Н. О. Громадянське суспільство в Україні: історико-правові аспекти становлення та розвитку. *Forum Prava*. 2017. № 5. С. 57-63.
4. Головенько В. А. Громадянське суспільство як важливий чинник політичних та економічних процесів в Україні. *Український соціум*. 2006. № 5(16). С. 80-93.
5. Шайгородський Ю. Розвиток громадянського суспільства та проблема «дефіциту демократії». *Політичний процес у незалежній Україні: підсумки і проблеми*. 2021. С. 332-367.
6. Губарева І. О., Губарев О. О. Діагностика проблем інклюзивного розвитку України. *Економіка та управління національним господарством*. 2020. Т. 31(70), № 2. С. 89-95.
7. Кайдалова Г. П. Інклюзія – майбутнє сучасного суспільства. *Scientific and practical edition*. 2015. July 27. С. 124-127.
8. Лещук Г. Інклюзивна комунікація як інструмент формування інклюзивної культури: термінологічний аналіз. *Social Work and Education*. 2021. Vol. 8, No 3. С. 364-372.
9. Снігова О. Ю. Просторовий вимір інклюзивності в умовах становлення «нової» регіональної політики. *Український географічний журнал*. 2020. № 2(110). С. 38-44.

Гедін Максим Сергійович

кандидат історичних наук, доцент
доцент кафедри психології і туризму з виконанням обов'язків
заступника декана факультету туризму, бізнесу і психології
Київського національного лінгвістичного університету

МОТИВАЦІЯ ТУРИСТІВ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ СТАЛОГО ТУРИЗМУ В МІСЦЕВИХ ГРОМАДАХ

Як відомо, під туристською мотивацією розуміються спонукання людини, спрямовані на задоволення рекреаційних потреб, в залежності від його індивідуальних фізіологічних та психологічних особливостей, системи поглядів, цінностей, освіти і т. д. Дійсно, прагнення людини до різноманітності вражень набуває чітких обрисів, коли він приходить до рішення провести вільний час поза домом, розраховуючи зі зміною місць зняти нервові напруження.

У світі налічується понад 300 видів і підвидів подорожі, які постійно доповнюються новими різновидами, здатними задовольнити найрізноманітніші бажання і потреби туриста. Туристська поїздка має в своїй основі мотивацію, яка є одним з найважливіших факторів прийняття рішення про подорож і вибору туристського продукту і його складових елементів. Мотивація вибору туристського подорожжя (час, тривалість, напрямок, вид, витрати, характер діяльності) - найважливіша характеристика, що впливає на поведінкові ініціативи туриста при плануванні їм відпочинку, вибору, придбання і звершенні туру [5].

Мотиви людини в певній мірі формують його поведінку як покупця і споживача товарів і послуг, особливо в туризмі. Немає такого продукту, який може бути реалізований на ринку, якщо він не зроблений в відповідно до споживчим попитом. Адресність туристичного продукту є запорукою його продажоспроможності. Розуміння мотивів потенційного туриста має велике значення при плануванні, формуванні та організації процесу реалізації туристського продукту. Це дає можливість виробляти і пропонувати на ринок той туристичний продукт, який найбільшою мірою відповідає споживчим очікуванням.

Ще до початку повномасштабної українсько-російської війни на туристичному ринку України спостерігалася значна диспропорція у розподілі туристичних потоків у різних регіонах. Така тенденція зумовлювалася різними природно-кліматичними умовами, особливими традиціями та звичаями різних регіонів нашої держави, різними пріоритетами у стратегічному економічному розвитку регіонів, наявністю історико-культурних та архітектурних пам'яток як культурного надбання наших предків. Ці фактори зумовлювали диференціацію туристичних послуг за мотивами туристів під час подорожі.

На сьогодні в українській туризмологічній школі ще не вироблено єдиної класифікації видів туризму. Науковці пропонують поділяти туризм за такими ознаками: за кількістю учасників, за масштабами охоплення території, за інтенсивністю туристичного потоку, за способом організації, за способом пересування, за джерелами фінансування, за віком подорожуючих тощо [6, с. 66].

Мета поїздки зумовлює окрему класифікаційну ознаку, яка є найбільш практичною для аналізу та збору інформації статистичними органами. Проте підходи до такої класифікації є досить різними. Наприклад, вчені Король О. Д. та Крачило М. П. за метою туристичної подорожі виділяють курортнолікувальний, культурно-розважальний, пізнавально-діловий, релігійний, промисловий та спортивний види туризму [4, с. 14-15]. Дослідник Коржилов Л. І. виокремлює за метою поїздки рекреаційний, оздоровчий відпочинок, пізнавальний відпочинок, професійно-діловий туризм, науковий (конгресовий), спортивний відпочинок, шоп-тури, пригоди, паломницький, ностальгійний, екотуризм, екзотичний, елітарний, курортний туризм [3]. Забуранна Л. В. зазначає такі види туризму за метою поїздки: релаксаційний, лікувально-оздоровчий, діловий, спортивний та пізнавальний, екскурсійний, етнічний, науковий, сільський та релігійний [1, с. 170-171]. Науковець Колосінська М. І. розширює перелік і зазначає такі види туризму за метою подорожі: рекреаційний, пізнавальний, діловий, релігійний, транзитний, стійкий, екологічний, пригодницький, військовий, соціальний, шоп-тури, промисловий, сільський, зелений, лікувальний, етнічний, спортивний, екстремальний, ностальгійний, культурно-розважальний [2, с. 148].

Отже, розуміння мотивів потенційних туристів має велике значення для проектування, створення та організацію процесу реалізації туристичного продукту. Важливість визначення мотивації потенційних туристів полягає у можливості створення такого туристичного продукту, який у найбільшому ступені буде відповідати запитам споживача.

Список використаних джерел:

1. Забуранна Л. В. Теоретичні підходи до класифікації туризму в сучасних умовах розвитку туристичного ринку. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2011. № 12. С. 168–173.
2. Колосінська М. І. Підходи до класифікації видів та форм туризму. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 9. С. 146–150.
3. Коржилов Л. І. Туризм в Україні. Класифікація та види. *Ефективна економіка*. 2014. № 9
4. Король О. Д., Крачило М. П. Менеджмент туризму : навч. посіб. Київ. Знання. 2009. 248 с.
5. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) К. Альтерпрес. 2002. 436 с
6. Савіцька О. П. Види туризму за метою поїздки: сучасний стан і тенденції розвитку в Україні. *Проблеми економіки*. № 3 (49), 2021. С.65-72.

Ігнатенко Олександр Павлович
доктор наук з держуправління, доцент,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, м. Київ

ВІДНОВЛЕННЯ ТА ВИДАЛЕННЯ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ В ЧАСТИНІ ВИЗНАЧЕННЯ ВИКОНАВЦІВ

Верховною Радою України 20.06.2022 задля реформування сфери управління відходами прийнято Закон України «Про управління відходами», який набере чинності 09.07.2023 [1] (далі – новий закон), згідно з яким необхідно встановити процедуру визначення виконавців здійснення діяльності із відновлення та видалення побутових відходів. Її учасниками повинні бути суб'єкти господарювання установчими документами яких передбачено провадження діяльності у сфері управління побутовими відходами, які мають: об'єкти відповідної потужності відновлення та/або видалення побутових відходів на праві володіння, користування та розпорядження; об'єкти відновлення та/або видалення побутових відходів, що будуть збудовані, модернізовані, технічно та/або технологічно переоснащені, та/або придбані інвестором відповідно до законів України «Про інвестиційну діяльність» [2], «Про державно-приватне партнерство» [3], «Про концесію» [4] та «Про співробітництво територіальних громад» [5]. У такому випадку дата початку здійснення операцій відновлення та/або видалення має призначатися датою введення в експлуатацію такого об'єкту відповідно до Порядку прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 року № 461 [6], та включення його до регіонального та місцевих планів управління відходами.

Підставами для проведення процедури можуть бути: (1) перше проведення процедури на певній території територіальної громади, у тому числі за територіальним принципом та/або за видами побутових відходів; (2) введення в експлуатацію та включення до регіонального та місцевих планів управління відходами нового об'єкту з відновлення та/або видалення побутових відходів; (3) закінчення терміну дії існуючого договору з відновлення та/або видалення побутових відходів (не пізніше ніж за два місяця до його закінчення) на здійснення відновлення та/або видалення побутових відходів; (4) діючий виконавець послуг з відновлення та/або видалення побутових відходів почав перебувати у стані ліквідації, його визнано банкрутом або порушено провадження у справі про його банкрутство; (5) розірвання договору або припинення дії діючого договору з відновлення та/або видалення побутових відходів відповідно до норм діючого законодавства.

Визначення суб'єктів господарювання, які здійснюють відновлення побутових відходів, може здійснюватися за розподілом обсягів зібраних та перевезених побутових відходів на об'єкти відновлення в залежності від черговості операцій відновлення, що викладені в позиціях R1-R13 додатку 2 до нового закону (далі – позиції відновлення). Черговість операцій відновлення може встановлюється на кожен вид побутових відходів, що першочергово направляється для здійснення попередніх операцій з побутовими відходами до відновлення, включаючи попереднє оброблення, що відповідає позиції відновлення R12, у тому числі демонтаж, сортування, дроблення, ущільнення, гранулювання, сушіння, подрібнення, кондиціонування, перепакування, відокремлення, змішування або змішування перед подачею на будь-які операції, визначені у позиціях відновлення R1-R11. У разі необхідності ці операції можуть включати позицію відновлення R13 щодо зберігання відходів перед здійсненням операцій, визначених у позиціях відновлення R1-R12 (крім операції збирання).

Побутові відходи, в залежності від їх виду, в подальшому мають направлятись на рециклінг/відновлення органічних речовин, що не використовуються як розчинники, у тому числі компостування та інші процеси біологічної трансформації, а також підготовку до повторного використання, газифікація та піроліз, коли компоненти використовуються як хімікати, та відновлення органічних матеріалів у вигляді засипки, що відповідає позиції

відновлення R3, рециклінг/відновлення металів та їх сполук (включаючи підготовку до повторного використання), що відповідає позиції відновлення R4 та рециклінг/відновлення інших неорганічних матеріалів (включаючи підготовку до повторного використання, рециклінг неорганічних будівельних матеріалів, відновлення неорганічних матеріалів у вигляді зворотного заповнення та очищення ґрунту, що приводить до відновлення ґрунту), що відповідає позиції відновлення R5. Наступною позицією відновлення має бути використання відходів переважно як палива чи в інший спосіб для виробництва енергії, що відповідає позиції відновлення R1.

У разі наявності декількох об'єктів відновлення для певних видів побутових відходів за відповідною позицією відновлення, суб'єкти господарювання, які здійснюють відновлення побутових відходів, мають визначатися з урахуванням обсягу направлення цих видів побутових відходів на такі об'єкти пропорційно до потужності, встановленої проектно-кошторисною документацією та дозволом на здійснення операцій з оброблення відходів, отриманого у встановленому законодавством порядку, та/або у випадках визначених законодавством ліцензії на поводження з небезпечними відходами.

Визначення суб'єктів господарювання, які здійснюють видалення побутових відходів, має здійснюватися за схожим підходом.

Список використаних джерел:

1. Про управління відходами : Закон України від 20.06.2022 № 2320-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text>.

2. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1560-12#Text>.

3. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2404-17#Text>.

4. Про концесію : Закон України від 03.10.2019 № 155-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/155-20#Text>.

5. Про співробітництво територіальних громад : Закон України від 17.06.2014 № 1508-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1508-18#Text>.

6. Порядок прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів : постанова Кабінету Міністрів України від 13.04.2011 № 461. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/461-2011-%D0%BF#Text>.

Жук Вікторія Петрівна

кандидат наук з державного управління,
доцент, доцент кафедри публічного управління,
туризму та готельно-ресторанної справи

Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД У СФЕРІ ТУРИЗМУ ТА МОЖЛИВІСТЬ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

Світова практика демонструє соціальну відповідальність держави у фінансуванні соціального туризму – туристичних подорожей для соціальних верств населення, що мав би стати цікавим досвідом для України. Наслідки російської агресії для України будуть вражаючими в усіх аспектах, але варто думати на перспективу і чітко розуміти масштаби відновлення туристичної галузі, враховуючи масштаби відбудови територій нашої держави.

Кон'юнктурні коливання та карантин, спричинений COVID-19, збройна агресія росії створили ризики у функціонуванні туризму. Крім того, повне відновлення туристичних потоків очікуються після закінчення воєнних дій, тому втручання держави у підтримку галузі та просуванні національного туристичного концепту на міжнародний ринок має стати з часом важливим аспектом. Майже у всіх країнах світу інституційні державні органи взяли на себе

активні зобов'язання у фінансовій та інформаційній підтримці туризму.

Необхідність координаційної та стимуляційної участі держави підкреслюється і в рекомендаціях міжнародних організацій [2]. Так, за даними Конгресу США, 175 держав, тією чи іншою мірою регулюють сферу туризму. Тому український уряд повинен віднайти механізми ефективної співпраці з бізнесом, керуючись даним досвідом, який потрібно детально дослідити, що буде особливо корисно у посткарантинний період.

У більшості країн світу формування та реалізація туристичної політики покладена на національні туристичні організації, завданням яких є загальне управління розвитком туризму, притягнення фінансових потоків від іноземного туризму, нівелювання впливу сезонності, страхування непередбачуваних втрат від пандемічних та техногенних явищ, розширення туристичних напрямів тощо. В межах своїх повноважень вищезазначені державні туристичні інституції проводять рекламну, організаційно-дослідницьку кампанії, інформаційно-технічну підтримку [2; 3].

Більшість з них також займається регулюванням і контролем туристичних суб'єктів, зокрема: розробленням і регулюванням діяльності готельного бізнесу, контролем цін, класифікацією, видачею ліцензій та дозволів на будівництво, модернізацію і розширення об'єктів, опрацюванням правил і регулюванням діяльності туроператорів, питаннями законодавства, здійсненням контролю за його виконанням, видачею ліцензій на започаткування туристичних організацій, їх категоризацією. Крім того, майже 70 % національних туристичних організацій займаються питаннями, пов'язаними з виконанням рішень міжнародних форумів щодо скасування чи послаблення прикордонних формальностей для туристів [2].

У понад 60 країнах вони беруть участь у підготовці кадрів як шляхом організації семінарів, навчальних курсів, так і за допомогою створення шкіл по готельному господарству, туризму; в 67 державах національні туристичні організації беруть участь у заходах, спрямованих на збереження, захист і використання власних туристичних ресурсів [2]. Особливо виділяється участь у кампаніях із захисту природи, створення національних парків і заповідників. Обсяг прав і повноважень національних органів по туризму не є однорідним у різних державах і варіює залежно від рівня розвитку в них туризму. В одних країнах це спеціалізовані міністерства по туризму (Італія, Сирія, Пакистан) чи управління по туризму, що за своїм статусом прирівнюються до міністерств, а в інших – питаннями туризму відає департамент визначеного урядом одного з галузевих міністерств (Австрія), в деяких країнах – це неурядові комерційні організації, в основному національна асоціація туристичних агентств (Норвегія). Компетенція, завдання і функції національних органів та рівень урядового контролю за ними з боку держави також відрізняються [1].

Вищезазначене дозволяє сформулювати три типи моделей державної участі в регулюванні цієї важливої складової національної економіки (рис.1.1).

Рис. 1.1. Функціональні моделі регулювання туристичної діяльності

Найбільш розповсюдженою є третя модель – європейська, що репрезентується такими країнами, зокрема, як Іспанія, Франція, Великобританія на частку яких, заданими WTO, припадає близько 1/3 світового туристичного потоку. Так, у Франції регулювання туризму здійснює міністерство транспорту та суспільних робіт, у структурі якого функціонують державний секретаріат з питань туризму та управління туризму. Ці органи регламентують контроль над процесами розвитку галузі, інвестування й міжнародні зв'язки у сфері туризму.

Зважаючи на ситуацію у світовій туристичній системі в сучасних умовах. на нашу думку, Україні слід сприйняти цю модель та перейняти в майбутньому досвід співробітництва ради з розвитку туризму із представниками приватного сектора, що здійснюється через впровадження в організацію й облік висунутих останніми ініціатив, особливо з питань просування специфічних та екологічних туристичних продуктів.

Вивчений іноземний досвід дозволяє визначити основні пріоритети в розвитку системи державного регулюванні туризму за умов закінчення воєнних дій в Україні: державна політика впроваджується безпосередньо через центральні органи виконавчої влади – національні туристичні організації, інші інститути, а також за підтримки туристичної інфраструктури й міжнародної політики.

Список використаних джерел

1. Соловійова О. Організаційний механізм державного управління розвитком ринку рекреаційних послуг (Європейський досвід). URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Dums/2020_1/10sovrrp.pdf.
2. European Fund for Regional Development (EFRD). URL: <https://www.minedu.sk/european-fund-for-regionaldevelopment-efrd/>.
3. Maison de la France. Le ministère délégué au Tourisme. URL: http://www.tourisme.gouv.fr/fr/z1/inistere_delegue/org_assoc/maison/.

Tetyana Kalna-Dubinyuk

Professor in Economics,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv
Visiting Professor, Iowa State University, Ames, Iowa, USA

THE ROLE OF EXTENSION IN THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES

The rapid development of information technologies in the 21st century allows us to assert that the further development of states will take place on the basis of a new economy (knowledge based economy) where new high-tech technologies are created. The knowledge society in the conditions of the information society provides a new incentive and new opportunities in management and governance to ensure the sustainable development of territories and the formation of the resource potential of territorial communities. Scientists from all over the world are searching for innovative approaches to conservation, rational use and further expansion of the community's resource potential in order to implement the optimal strategy for their sustainable development.

The concept of "resource potential" combines property, natural-resource, production-technical, demographic, financial, scientific-technical, intellectual, informational, investment, innovative, etc. potentials, as well as the territory itself with a certain type of its infrastructure [1]. The key factor in the sustainable development of territorial communities is the effective use of their resource potential. Each of the communities has its own unique opportunities and resources, which, with proper management and use, can become a source of prosperity for its residents. In this aspect, the experience of other countries can be extremely useful for the territorial communities of Ukraine. Analysis and generalization of international experience in the use of resource potential can help to

understand successful practices, identify possible risks and challenges, as well as develop strategies for further development.

The scientific community of the whole world is studying innovative approaches and methods for the preservation, rational use and further development of the resource potential of communities. They see significant potential in the implementation of a cluster approach to development, which promotes effective problem solving.

Thanks to the cluster approach, cross-sectoral cooperation at the level of a separate territorial community becomes possible, since the initiators and active participants are local authorities. As a result of such cooperation and intensive exchange of information, mutually beneficial socio-economic projects, cooperation between various business structures become possible, and consumers have the opportunity to obtain higher quality products made from local resources [2].

Based on the recommendations of Western partners, Ukrainian scientists identified several key recommendations for building the capacity of communities in conditions of decentralization. Among them: 1) cooperation and partnership with local business; 2) transparency of official actions and active community involvement in decision-making processes; 3) availability of a consolidated development strategy and mandatory community access to the process of its formation and implementation; 4) focus on projects to improve the comfort of residents' lives in accordance with their priorities and needs; 5) understanding the interests and needs of various socio-economic groups: business, youth and other target groups, involving them in management processes; 6) development of cooperation with public organizations [3, p.98].

In the existing conditions, the main goal of the Territorial Community Development Programs is to increase the well-being and improve the quality of life of the population of the community by ensuring positive structural changes in the economy, increasing its competitiveness, as a basis for balanced growth of standards and indicators of economic development, and overcoming the consequences of the armed aggression of the Russian Federation.

Extension services are of particular importance in ensuring the sustainable development of territorial communities. Created extension services contribute to the dissemination of knowledge and information, and the introduction of innovations. The task of extension as a system is to facilitate the access of farmers or their organizations to new knowledge, information and technologies to interact with research, education, agribusiness and other institutions to help them develop their own technical, organizational and management skills to implement innovations.

Today, there is an increase in polycentric extension, when farmers themselves become extension agents [4]. Centers of extension work in the countryside arise due to the need to spread not only innovations, but also help and development of youth and women, improve the management of territorial resources and food security, improve the health of the population and reduce hard work.

Therefore, the experience of foreign countries and their state policy in the sustainable development of territorial communities is a valuable asset for the implementation of acquired knowledge in the reality of our society, and the main role in this belongs to extension.

References

1. Babaev V. M., Novikova M. M. (2013) Modern Approaches to Storing and Increasing the Resource Potential of the Territorial Community. Public Management: Theory and Practice. Issue 2, pp. 199-203. -http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2013_2_34
2. Yatsenko A.A. (2011) Cluster Models as a Tool for Increasing the Competitiveness of the Region. - http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Apdup/2011_2/doc/5/30.pdf.
3. Dzvinchuk D. I., Lyuty M. O., Panasyuk R. V., Petrenko V. P. (2023) Intelligence in the Public Management of Resources of Territorial Communities of Ukraine: monograph / O.V. Ivano-Frankivsk: City of NV.
4. Essential Competencies of Frontline Agricultural Extension Professionals (2024). Edited by Murari Suvedi and P.V.K. Sasidhar, Michigan State University, USA. – 441 p.

Красівський Денис Орестович
кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри публічного управління та публічної служби,
Академії праці, соціальних відносин і туризму

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЛАДИ

Організаційно-правові засади територіальної організації влади в Україні відіграють важливу роль у розвитку демократичного суспільства та забезпеченні ефективного місцевого самоврядування. Розглянемо ключові аспекти, які визначають ці засади. По-перше, Конституція України є основним документом, який встановлює принципи та основи територіальної організації влади. Вона передбачає принципи децентралізації, місцевого самоврядування та громадської участі. Зокрема, стаття 5 Конституції констатує право громадян на участь в управлінні справами держави, враховуючи місцеве самоврядування [1]. Це визначає необхідність забезпечення ефективних механізмів громадської участі в ухваленні рішень на рівні місцевої влади. Законодавча база, що регулює територіальну організацію влади, охоплює Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" [2] та Закон України "Про місцеві державні адміністрації" [3], які визначають компетенції та повноваження органів місцевого самоврядування та державних адміністрацій на різних рівнях. Отже, організаційно-правові засади територіальної організації влади в Україні є важливим елементом розвитку демократичного суспільства. Їх вдосконалення та розвиток вимагають подальших наукових досліджень, спрямованих на забезпечення ефективного місцевого самоврядування, створення умов для сталого розвитку регіонів та поліпшення якості життя громадян. Для вивчення організаційно-правових засад територіальної організації влади в Україні зосередимось на кількох напрямках подальших досліджень. По-перше, важливим аспектом є розгляд регіональних особливостей у системі територіальної організації влади. Різні регіони мають свої особливості щодо соціоекономічного розвитку, національного складу населення, географічного розташування тощо. Тому вивчення цих особливостей та врахування їх у формуванні системи місцевого самоврядування може сприяти ефективнішому функціонуванню органів влади на різних рівнях. Другий напрям досліджень пов'язаний з розробленням ефективних механізмів громадської участі у процесах ухвалення рішень на рівні місцевої влади. Активна участь громадян у формуванні та реалізації політик місцевого самоврядування є необхідною умовою для забезпечення демократичності та легітимності цих рішень. Дослідження механізмів громадської участі та визначення шляхів їх вдосконалення є актуальним завданням. Третій напрям досліджень пов'язаний з удосконаленням фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування. Фінансова самостійність та стабільне фінансування органів влади на різних рівнях є важливими чинниками їх ефективності. Тому вивчення проблем фінансування, пошуки нових джерел доходів та розроблення механізмів раціонального використання бюджетних коштів є важливим завданням для подальших досліджень [4].

Організаційно-правові засади територіальної організації влади в Україні є актуальною темою, яка потребує подальших досліджень та розроблень. Застосування принципів децентралізації, місцевого самоврядування та громадської участі сприятиме побудові ефективної та демократичної системи організації влади на територіальному рівні. Важливо що організаційно-правові засади територіальної організації влади мають вирішальне значення для розвитку громад та забезпечення їхніх потреб. Застосування принципів децентралізації сприяє збільшенню впливу місцевих органів влади на розвиток територій, підвищенню якості надання публічних послуг громадянам, стимулює розвиток місцевого господарства та інфраструктури. Фінансова автономія місцевих органів влади є важливою складовою частиною організаційно-правових засад. Забезпечення адекватного фінансування місцевих органів влади дає змогу їм ефективно виконувати свої функції, реалізовувати проекти та програми, спрямовані на покращення якості життя громадян. Важливо забезпечити прозорість та відповідальність у

використанні фінансових ресурсів, а також механізми контролю за їхнім використанням.

Співпраця та взаємодія між місцевими органами влади, центральними органами та громадськістю є ключовим елементом успішної територіальної організації влади. Це вимагає розвитку механізмів громадської участі, забезпечення доступу громадян до інформації та можливості впливати на ухвалення рішень, а також зміцнення довіри та співпраці між різними сторонами. Враховуючи досвід інших країн, потрібно продовжувати роботу над удосконаленням організаційно-правових засад територіальної організації влади в Україні. Доцільно активно вивчати передовий досвід країн Європейського Союзу, зокрема їхніх моделей місцевого самоврядування та децентралізації влади, та адаптувати його до українських реалій. Для подальшого розвитку територіальної організації влади в Україні необхідно забезпечити широку участь громадськості та наукових дослідників у процесі розроблення та впровадження нових організаційних і правових рішень. Важливо створити механізми для обміну досвідом, проведення дискусій та консультацій з різних зацікавлених сторін.

Список використаних джерел

1. Верховна Рада України (1996). Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Президент України (1998). Про місцеве самоврядування в Україні". Із змінами і доповненнями, внесеними. Законами України від 6 жовтня 1998 року N 163-XIV. Закон України № 280/97-ВР. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/28097-вр-57>
3. Президент України (2001). Про місцеві державні адміністрації". Із змінами, внесеними згідно із Законами України від 17 травня 2001 року N 2419-III. Закон України № 586-XIV. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/586-xiv-709>
4. Рябоконт В. П. (2020). Децентралізація – шлях до розвитку сільських територій в Україні. Економіка АПК, 1, 6-17. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202001006>

Кудінова Ірина Петрівна

кандидат економічних наук, доцент
кафедри готельно-ресторанної справи та туризму
Національного університету біоресурсів і природокористування України

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ЧЕРЕЗ ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ: РОЗКРИТТЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ГРОМАД

У сучасному світі зростає попит на екологічно чистий відпочинок, що відкриває нові можливості для розвитку сільського зеленого туризму в сільській місцевості. Це відкриває нові можливості для розвитку сільського зеленого туризму в сільській місцевості. Сільський зелений туризм пропонує туристам можливість відпочити на природі, познайомитися з місцевою культурою та традиціями, а також сприяє збереженню довкілля [1]. Він може включати в себе різні види активностей, такі як:

- піші прогулянки та походи - дослідження мальовничих маршрутів, знайомство з флорою та фауною;
- велосипедні екскурсії - подорожі на велосипедах по мальовничих місцях, поєднання активного відпочинку з насолодою природою;
- риболовля - можливість зловити рибу в екологічно чистих водоймах;
- збирання ягід та грибів - знайомство з дикоростучими рослинами, збирання екологічно чистих продуктів;
- етнотуризм - знайомство з місцевою культурою та традиціями, участь у народних святах та фестивалях;
- агротуризм - проживання на фермах, участь у сільськогосподарських роботах,

дегустація місцевих продуктів;

- спостереження за птахами - знайомство з різноманітними видами птахів, можливість зробити унікальні фото.

Сільські громади стикаються з багатьма викликами, такими як відтік населення, безробіття та низький рівень доходів. Розвиток сільського зеленого туризму може стати ефективним інструментом диверсифікації економіки та покращення життя сільського населення та принести значну користь територіальним громадам, сприяючи:

- створенню робочих місць в сфері туризму, готельного господарства, громадського харчування, ремесел тощо;

- збереженню культурної спадщини, стимулювавши відродження місцевих ремесел, традицій та фольклору;

- покращенню якості життя, сприяючи розвитку інфраструктури, благоустрою територій, підвищенню рівня життя місцевого населення;

- захисту довкілля, стимулювавши раціональне використання природних ресурсів та збереження довкілля [2].

Важливо зазначити, що розвиток зеленого туризму повинен відбуватися з урахуванням принципів сталості. Це означає, що необхідно мінімізувати негативний вплив туризму на довкілля та забезпечити збалансоване використання природних ресурсів.

Для успішного розвитку сільського зеленого туризму на рівні територіальних громад пропонуємо розроблену нами стратегію, яка включає наступні кроки:

- визначити ресурсний потенціал - провести аналіз природних, культурних та історичних ресурсів, які можуть бути цікавими для туристів;

- розробити стратегію розвитку - визначити цілі та пріоритети розвитку зеленого туризму, розробити план дій та залучити необхідні ресурси;

- створити інфраструктуру - забезпечити доступність та комфортність для туристів, розвинути транспортну мережу, надати інформаційні послуги;

- просувати сільський зелений туризм - використовувати різні канали маркетингу та реклами, щоб донести інформацію про потенціал сільського зеленого туризму в даній місцевості [3].

Держава та громадські організації можуть відігравати важливу роль у підтримці розвитку сільського зеленого туризму в сільській місцевості. Деякі з напрямків підтримки можуть включати:

- фінансову підтримку - надання грантів та пільгових кредитів для розвитку туристичної інфраструктури;

- навчальні програми - організація навчальних програм для місцевого населення з питань ведення туристичного бізнесу, маркетингу та розвитку гостинності;

- сприяння співпраці між територіальними громадами для розвитку спільних туристичних маршрутів та програм;

- просування сільського зеленого туризму на міжнародному рівні - інформування потенційних туристів з інших країн про можливості сільського зеленого туризму в Україні.

Важливо пам'ятати, що розвиток сільського зеленого туризму – це довгостроковий процес, який потребує постійних зусиль та інвестицій. Але за умови грамотного підходу та кооперації, сільський зелений туризм може стати потужним драйвером розвитку сільських громад в Україні.

Сільський зелений туризм є перспективним напрямком розвитку сільських територій України. За умови грамотного підходу, урахування принципів сталості та залучення державної та громадської підтримки, сільський зелений туризм може сприяти економічному зростанню, збереженню культурної спадщини, покращенню якості життя сільського населення та зберегти свою унікальну ідентичність.

Список використаних джерел

1. Самсонова В. В., Кудінова І. П. Теоретичні засади визначення рекреаційно-туристичного потенціалу сільських територій. *Проблеми інноваційно-інвестиційного*

розвитку № 28. 2022. С. 99-109.

2. Диверсифікація європейського сільського туризму через збалансованість та креативність: навчально-практичний посібник. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика». 2022. 272 с.

3. Кудінова І.П. Туризм як фактор соціально-економічного розвитку та його інноваційні напрямки. *Біоекономіка і аграрний бізнес*. Вип. 10, № 1. К. 2019 С. 50-57.

Литвинов Андрій Олексійович

здобувач наукового ступеня доктора філософії

з публічного управління та адміністрування

кафедри права, національної безпеки та

європейської інтеграції ННІ «Інститут державного управління»

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СОЦІАЛЬНОГО КЛАСТЕРУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сучасні політичні й економічні умови, а також процес реформування всіх сфер життєдіяльності суспільства, що триває в Україні, призвів до регіоналізації – процесу, в основу якого «покладено регіональний саморозвиток на базі врахування інтересів регіонів і покладання відповідальності за розвиток на місцеві влади» [3]. Такий підхід суттєво змінює ставлення до проблемних питань регіонального рівня та змушує місцеву владу шукати нові підходи та механізми співпраці з різними бізнес-структурами та науковими установами з метою задоволення різних потреб населення та підвищення якості їх життя. Нестійкість і невизначеність суспільств, прискорення соціальних змін спричиняють соціальну напругу та посилення впливу соціальних ризиків [2]. У цьому контексті однією з важливих сфер, що забезпечує життєдіяльність і життєздатність території є соціальна сфера, яка в сукупності з економічною сферою формує певний каркас суспільного життя, характерний для конкретної території – територіальної громади.

Зазвичай, сталий розвиток розглядають в рамках екологічного аспекту, однак вважаємо, що відносно розвитку територіальних громад потрібно розширити цей підхід з метою врахування дотримання необхідного комплексу інтересів як самих територій, такі й їх мешканців. У такому разі до сталого розвитку територіальних громад можна віднести розвиток таких секторів, як економічний, демографічний, побутовий, освітньо-науковий, інноваційний, оздоровчий, культурний тощо. Організаційне забезпечення розвитку цих секторів на рівні територіальної громади формується системою різних інституцій – держави, місцевої влади, громадськості, бізнесу – тобто тих, хто проявляє інтерес і, водночас, володіє важелями впливу. Отже, необхідна консолідація зусиль для забезпечення стимулятивного впливу на сталий розвиток територіальної громади. Драйвером сталого розвитку може виступати соціальний кластер, основним продуктом якого є соціальні послуги. Відповідно до національного законодавства, соціальні послуги розглядаються як «дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають» [4]. Метою соціального кластеру, який зазвичай об'єднує різноманітні інституції, установи, підприємства, заклади, що розташовані на території громади, є підвищення комфортності проживання населення, його закріплення на цій території через створення сприятливих соціальних умов.

Визначимо основні характеристики соціального кластеру територіальних громад в умовах сталого розвитку. Звернемось до наявних наукових досліджень. Розглядаючи сталий розвиток територіальних міграційних систем, М. Біль наводить основні характеристики соціального кластеру й представляє їх у розрізі передумов формування, ключових ознак і типів. Зокрема, головними ознаками він вважає: свідому, непримусову організацію на основі спільних інтересів, ціннісних орієнтацій і відносин духовної співпричетності; визначену

структуру і форми взаємодій на основі первинних соціальних контактів; розподіл функціональних ролей з наданням соціальних послуг; практичне переважання горизонтальних зв'язків у регулюванні над вертикальними тощо. Щодо типів соціального кластеру, то науковець виділяє їх залежно від учасників (об'єднання соціально й функціонально однорідних груп/різнорідних груп); за географічною приналежністю (об'єднання учасників територіальних міграційних систем різних країн і регіонів; об'єднання учасників однієї країни або регіону); за функціональною спрямованістю (монофункціональні та поліфункціональні) [1]. Такий підхід лише частково характеризує соціальний кластер територіальної громади, оскільки має власну функціональну спрямованість – підтримку мігрантів. Однак, автор наводить деякі базові характеристики, що притаманні будь-якому соціальному кластеру.

За словами К. Скібської, характерними рисами соціального кластеру є «його спрямованість на підтримку різних верств населення, наявного та потенційного кадрового потенціалу, прогресивних студентів та випускників вишів, молодих учених та розробників, стартапів та інших ініціативних груп» [5]. Звичайно, що тут мова йде про ті кластери, що утворені на тих територіях, на яких функціонують заклади вищої освіти.

В цілому, утворення соціальних кластерів є прикладом успішного виходу зі складних соціально-економічних ситуацій і тому цей напрям стає одним з перспективних для успішного розвитку територіальної громади.

Список використаних джерел

1. Біль М. М. Концептуальні підходи формування соціальних кластерів як необхідної умови сталого розвитку територіальних міграційних систем. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2013. Вип. 3(101). С. 231.
2. Бульба В. Г., Євтухов О. В. Соціальні ризики людського розвитку: сутність та місце в державному управлінні. *Актуальні проблеми державного управління*. 2017. Вип. 2(52). С. 209.
3. Поступна О. В. Громадівська теорія місцевого самоврядування як теоретична конструкція організації політико-правового інституту народовладдя. *Теорія та практика державного управління* : зб. наук. пр. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2011. Вип. 2(33). С. 305.
4. Про соціальні послуги : Закон України № 2671-VIII від 17 січня 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>.
5. Скібська К. О. Залучення рекрутингових агентств до формування соціальних кластерів. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2017. Вип. 2-2(08). С. 64.

Маркушин Олександр Григорович

аспірант кафедри публічного управління,
менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва
Національного університету біоресурсів і природокористування України

МЕХАНІЗМ ФІНАНСУВАННЯ ВІДБУДОВИ ІНФРАСТРУКТУРНИХ ОБ'ЄКТІВ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

В Україні соціально-економічний та екологічний розвиток територіальних громад сьогодні відбувається в умовах збройної агресії з боку російської федерації, у зв'язку з чим наявне масштабне руйнування інфраструктурних об'єктів. Під «міською інфраструктурою» ми розуміємо сукупність специфічних форм, методів і процесів, споруд і комунікацій, що в комплексі створюють сприятливі умови для ефективного функціонування соціально-економічної, екологічної та інших сфер життєдіяльності територіальної громади шляхом налагодження організаційних, технологічних, комунікаційних та інших взаємозв'язків між усіма складовими. До міської відносяться об'єкти комунальної, критичної, соціальної, житлової, адміністративної, транспортної, рекреаційної інфраструктури.

Процес відбудови потребує використання механізму фінансування інфраструктурних проєктів, який формується з наступних складових:

1. Бюджетного фінансування, із використанням коштів державного та місцевого бюджетів. Наприклад, Київську обласну програму «Нова оселя» на 2022-2023 роки розроблено відповідно до положень Житлового Кодексу України, законів України «Правовий режим воєнного стану», «Про місцеві державні адміністрації», «Про місцеве самоврядування в Україні» тощо, та затверджено рішенням Київської обласної ради. Головним розпорядником бюджетних коштів і відповідальним її виконавцем визначено Департамент містобудування та архітектури Київської обласної державної адміністрації. Загальний обсяг фінансування становив 2,8 млн. грн., у т.ч.: 1,0 млн. грн. – з державного, 605 тис. грн. – з обласного та 200 тис. грн. – з місцевих бюджетів, а також 1,0 млн. грн. – з інших джерел, не заборонених законом. Це має дозволити у 2022 і 2023 рр. забезпечити приблизно 2000 сімей (по 1000 сімей щороку) новим житлом, оскільки їх житло було знищене внаслідок бойових дій та його відновлення неможливе або економічно недоцільне шляхом проведення поточного / капітального ремонту чи реконструкції [1].

2. Банківського (кредитного, грантового) фінансування, коли інвестором виступає банківський сектор. Так, у 2023 р. за інвестиційними проєктами Світового банку в Україну надійшло 4,9 млрд дол. США, а в I-му кв. 2024 р. – 1,2 млрд дол. США фінансової допомоги, з яких близько 75% становлять грантові кошти. У березні 2023 р. Міжнародним валютним фондом затверджено програму розширеного фінансування (Extended Fund Facility) у розмірі 15,6 млрд дол. США на стабілізування бюджетів і проведення реформ з повоєнного відновлення та реконструкції. Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України уклало з Європейським інвестиційним банком угоду про виділення 50 млн євро на закупівлю тимчасових мостів для пересування населення та 30,7 млн євро на впровадження інфраструктурних проєктів і модернізацію міст Києва, Одеси, Львова, Луцька та Сум тощо [2-4].

3. Міжнародної (благодійної, гуманітарної, технічної) допомоги. Наприклад, у Київській області понад 70 міжнародних організацій надають гуманітарну допомогу. У цілому кошти, які надходять від міжнародних донорів дозволяють адресно відбудувати об'єкти міської, наприклад, соціальної, житлової або критичної, інфраструктури, що вкрай важливо для повернення мешканців до деокупованих територіальних громад.

4. Приватного фінансування, у т.ч. із застосуванням різних форм державно-приватного партнерства (ДПП) та створення обслуговуючих кооперативів у житловій та будівельно-експлуатаційній сферах. У світі поширені такі моделі ДПП на умовах концесії: 1) орган публічної влади концесіонеру (інвестору) передає на визначений у договорі період в управління конкретний інфраструктурний об'єкт у галузях транспорту, енергопостачання, будівництва, житлово-комунального господарства для реалізації комерційного проєкту або його проєктування, будівництва, утримання та подальшої експлуатації за власний кошт; 2) співробітництво державних і приватних партнерів під час реалізації проєктів, які стосуються будівництва й утримання об'єктів соціальної інфраструктури (закладів освітньої, медичної та соціальної сфер), переданих у концесію; 3) за користування об'єктами інфраструктури сплачують органи публічної влади та споживачі [5, с. 3]. В ЄС укладення концесійних договорів регулюється Директивою 2014/23/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26.02.2014 р. [6], норми якої поширюються на такі види концесій, як: «на виконання робіт», «на послуги», вартість яких дорівнює або перевищує 5 186 000 євро. При реалізації концесійних угод поширеними є наступні підходи: приватні інвестори здійснюють витрати на будівництво й утримання об'єктів інфраструктури за рахунок власних коштів і беруть плату з користувачів; або користування такими об'єктами для споживачів є безоплатною, а орган публічної влади поетапно компенсує інвестору його фінансові витрати, залежно від інтенсивності користування таким об'єктом [5; 7].

На наш погляд, для розв'язання проблем, спричинених пошкодженням або руйнуванням об'єктів інфраструктури, у сільській місцевості, зокрема у житлово-комунальній та будівельно-експлуатаційній сферах, доцільно створювати обслуговуючі кооперативи.

Перспективою має стати формування взаємоузгоджених механізмів та інструментів реалізації програм розвитку обслуговуючої кооперації сільських територій на основі системного підходу [8, с. 13-14].

Таким чином, представлена диверсифікація ресурсів дозволяє побудувати дієздатний механізм фінансування інфраструктурних об'єктів, налагоджуючи ефективне управління ризиками і контроль за цільовим використанням різних джерел надходжень. Взаємодія органів державної та місцевої влади, представників бізнесового та громадського секторів, а також різних зарубіжних партнерів є важливою для реалізації стратегічних завдань щодо розвитку територіальних громад у повоєнний період, оскільки поєднує суспільні та приватні інтереси на довгострокову перспективу.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Програми «Нова оселя» на 2022-2023 роки : рішення Київської обласної ради від 23.06.2022 р. № 259-11-VIII. URL: <https://kor.gov.ua/rishennia/prozatverdzhennia-prohramy-nova-oselia-na-2022-2023-roky/>

2. Допомога міжнародних фінансових інститутів Україні, лютий 2024 р. URL : <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/dopomoha-mizhnarodnykh-finansovykh-instytutiv-ukrayini-lyutyu-2024-roku>

3. Маркушин О. Г. Міжнародне співробітництво як ключовий інструмент залучення інвестицій у відбудову та розвиток об'єктів міської інфраструктури. *Проблеми сучасних трансформацій*. 2024. № 11. URL : <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-11-02-10>

4. Міжнародна допомога Україні: підсумки 2023 і тренди 2024 року. URL : <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/mizhnarodna-dopomoha-ukrayini-pidsumky-2023-i-trendy-2024-roku>

5. Приліпко С. М. Міжнародний досвід публічного управління інфраструктурними проектами на державному і місцевому рівнях на основі укладення концесійних договорів. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 12. URL : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1534>

6. Directive 2014/23/EU of the European Parliament and of the Council of 26 Febr. 2014 on the award of concession contracts. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0023&qid=1713454529322>

7. Сімак С. В. Інституційний розвиток публічно-приватного партнерства : досвід країн світу. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2015. № 2 (13). С. 103-112.

8. Васильєва Н., Васильєва О., Приліпко С. Програмно-цільовий підхід як важливий інструмент фінансового механізму забезпечення сталого розвитку сільських територій через активізацію діяльності обслуговуючих кооперативів. *Зб. наук. пр. НАДУ при Президентіві України*. 2019. Вип. 2. С. 9-16.

Марчук Володимир Ілліч

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» кафедри публічного управління, менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва Національного університету біоресурсів і природокористування України

ОСНОВНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ АГРАРНОГО РИНКУ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Формування інфраструктури аграрного ринку має свої особливості в залежності від регіону. Ці особливості визначаються низкою факторів, які включають природно-кліматичні умови, економічний розвиток, соціальні аспекти, технологічний рівень та політичне середовище [1, с. 153].

Розглянемо основні чинники формування інфраструктури аграрного ринку на

регіональному рівні:

1. Природно-кліматичні умови.

Природно-кліматичні умови визначають типи сільськогосподарських культур, які можуть вирощуватися в регіоні, і відповідно впливають на структуру аграрного ринку. Наприклад, у степових регіонах переважає вирощування зернових культур, що вимагає розвинутої зернової інфраструктури (елеватори, зерносклади, логістика для перевезення зерна). У регіонах з помірним кліматом можуть розвиватися садівництво і овочівництво, що потребує інфраструктури для зберігання, переробки та збуту фруктів і овочів.

2. Економічний розвиток.

Економічний розвиток регіону впливає на можливості інвестування в аграрну інфраструктуру. Регіони з високим рівнем економічного розвитку можуть мати більш сучасну і технологічно розвинуту інфраструктуру, включаючи автоматизовані системи управління фермерськими господарствами, сучасні склади і транспортні системи.

У менш економічно розвинених регіонах інфраструктура може бути менш розвинута, з більшим акцентом на традиційні методи виробництва і зберігання продукції.

3. Соціальні аспекти.

Соціальні умови, такі як демографічна ситуація і рівень освіти, також впливають на розвиток аграрного ринку. В регіонах з високою щільністю населення може бути більший попит на аграрну продукцію, що стимулює розвиток інфраструктури для забезпечення потреб місцевого населення. Освічене населення сприяє впровадженню нових технологій і методів управління у сільському господарстві, що покращує ефективність аграрної інфраструктури.

4. Технологічний рівень

Рівень впровадження технологій впливає на ефективність аграрної інфраструктури. Використання сучасних технологій (наприклад, системи точного землеробства, автоматизація, інтернет речей) дозволяє оптимізувати виробництво і логістику аграрної продукції. Відсутність доступу до сучасних технологій може знижувати ефективність аграрного сектору і його інфраструктури [2, с. 40].

5. Політичне середовище

Політичні умови також мають важливий вплив на розвиток аграрного ринку. Політична стабільність сприяє інвестиціям у аграрну інфраструктуру і залученню іноземних інвесторів. Політичні рішення, такі як субсидії, підтримка фермерів і розвиток сільських територій, можуть стимулювати розвиток аграрної інфраструктури на регіональному рівні.

Таким чином, регіональні аспекти формування інфраструктури аграрного ринку є комплексним процесом, що залежить від багатьох факторів, включаючи природно-кліматичні умови, економічний розвиток, соціальні аспекти, технологічний рівень та політичне середовище.

Кожен регіон має свої унікальні особливості, які необхідно враховувати для ефективного розвитку інфраструктури аграрного ринку на регіональному рівні.

Список використаних джерел

1. Сус Т., Ємець О., Мовчун С., Онишко С., Цюпа О. Формування стратегії інноваційного розвитку аграрного сектору та фінансування її реалізації. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. No 6(47). С. 150-159.
2. Месель-Веселяк В.Я. Стратегічні напрями розвитку аграрного сектору економіки України. *Економіка АПК*. 2016. № 6. С. 37–47.

Кириченко Ірина Іванівна
кандидат наук з державного управління, доцент,
магістрантка кафедри технології м'ясних, рибних та морепродуктів
Національного університету біоресурсів і природокористування України

ВЕКТОРИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СТИМУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У сучасних реаліях воєнного конфлікту в Україні спостерігається загострення негативних тенденцій у соціальній, економічній та політичній сферах суспільного життя. Зокрема, це проявляється у масштабній внутрішній міграції населення, зростанні рівня безробіття, збільшенні частки соціально незахищених верств населення. За таких умов державні інституції не спроможні ефективно реагувати та надавати адекватні відповіді на виклики, пов'язані з вирішенням нагальних соціально-економічних проблем [1, с. 108]. У цьому контексті соціальне підприємництво розглядається як дієвий інноваційний інструмент, здатний нівелювати зазначені деструктивні чинники та сприяти забезпеченню сталого розвитку як окремих регіонів та і держави в цілому.

Концепція сталого розвитку передбачає збалансоване вирішення економічних, соціальних та екологічних питань у їх нерозривній єдності та взаємозалежності. Саме в цьому контексті соціальне підприємництво набуває особливого значення як інноваційний механізм забезпечення гармонійного поступу суспільства. Сутність соціального підприємництва полягає у поєднанні підприємницької діяльності з вирішенням нагальних соціальних проблем на засадах самоокупності та фінансової незалежності. На відміну від традиційних комерційних структур, головною метою соціальних підприємств не є максимізація прибутку, а реалізація чітко визначеної соціальної місії. Прибуток при цьому розглядається не як кінцева ціль, а як засіб для розширення сфери діяльності та масштабування соціального впливу [2, с. 154].

Ключове значення соціального підприємництва для забезпечення сталого розвитку також підкреслюється в рамках Цілей сталого розвитку ООН на період до 2030 року. Зокрема, Ціль №1 «Подолання бідності» безпосередньо корелює з діяльністю соціальних підприємств, що шляхом залучення до інклюзивної зайнятості сприяють розширенню можливостей для найбільш незахищених верств населення для покращення їх життєвих умов. Крім того, Ціль №8 передбачає сприяння сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх, що також безпосередньо узгоджується з принципами соціального підприємництва.

Таким чином, соціальне підприємництво постає ключовим чинником досягнення цілей сталого розвитку через одночасне задоволення економічних потреб із урахуванням соціальної інклюзії, захисту довкілля та підтримки стійкості суспільства до негативних викликів у кризових ситуаціях. Саме тому його системна державна підтримка та стимулювання має розглядатися як один з пріоритетних напрямків політики забезпечення сталого розвитку.

Основними стримуючими чинниками розвитку соціального підприємництва в Україні є: відсутність сформованої законодавчої та нормативно-правової бази, низький рівень державної підтримки, недостатня обізнаність суспільства щодо особливостей ведення такого виду підприємницької діяльності та переваг від її впровадження, а також нестабільна соціально-економічна та політична ситуація в країні [1, с. 110].

Роль держави у вирішенні проблем розвитку соціального підприємництва є визначальною. Держава має створити сприятливі умови для становлення та розвитку цього інноваційного сектору економіки шляхом системних заходів законодавчого, інституційного, фінансового та інформаційно-просвітницького характеру. Розглянемо деякі вектори державної політики стимулювання соціального підприємництва в контексті сталого розвитку.

На законодавчому рівні першочерговим є формування цілісного нормативно-правового

поля для регулювання діяльності соціальних підприємств. Необхідно розробити окремий закон, який би гармонізував становлення цього сектору відповідно до європейських стандартів.

Важливою є інституційна підтримка через створення профільного державного органу, що забезпечуватиме облік, реєстрацію, адміністрування діяльності соціальних підприємств, визначатиме державну політику у цій сфері.

Пріоритетним вектором є впровадження системи фінансової підтримки: програми державного фінансування стартапів, податкові пільги, пільгове кредитування тощо. Це допоможе подолати дефіцит ресурсів на початкових етапах. Доцільним є залучення міжнародної допомоги.

Окремим важливим вектором є інформаційно-просвітницька політика для підвищення обізнаності громадськості щодо переваг соціального підприємництва, його спроможності вирішувати актуальні проблеми суспільства. Це сприятиме активізації громад до започаткування нових соціальних підприємств. На місцевому рівні слід підвищити активність органів самоврядування у підтримці соціального підприємництва задля реалізації соціальних проектів відповідно до потреб конкретних громад.

Таким чином, ключову роль у стимулюванні розвитку соціального підприємництва має відігравати держава шляхом формування сприятливого правового поля, створення дієвих фінансових механізмів підтримки, активної інформаційної політики підвищення рівня обізнаності громадськості. Лише комплексний системний підхід забезпечить прискорений розвиток соціального підприємництва як інструменту сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Бортнік Т. Соціальне підприємництво як інструмент вирішення суспільних проблем в контексті цілей сталого розвитку України. *Економічний форум*. 2022. С. 101-111.
2. Комісаренко А.О. Соціальне підприємництво як інструмент соціальної політики. *Право та державне управління*. 2022. С. 152-155.

Мельниченко Світлана Володимирівна

доктор економічних наук, професор,
завідувачка кафедри готельно-ресторанної справи та туризму,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ У СТАЛОМУ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Однією з найбільш вразливих від повномасштабного вторгнення рф в Україну стала туристична галузь. Втрати українського туристичного бізнесу за період війни значно перевищили втрати за роки коронавірусної пандемії. Відсутність туристичних потоків до України, відтік інвестицій з туристичної сфери, високий рівень небезпеки перебування в багатьох регіонах країни, руйнування туристичної інфраструктури, незавершеність адміністративно-територіальної реформи, погіршення екологічного стану територій, недостатність фінансових і відтік кадрових ресурсів стали ключовими викликами.

У 2022 році спостерігається спад реального ВВП на 11,4% порівняно з 2021 роком і зростання у 2023 році на 26% [1]. За останні два роки відбулося скорочення номінальної і реальної заробітної плати. Рівень безробіття залишається досить високим. Враховуючи те, що збитки завдані інфраструктурі України з кожним днем зростають, вартість відновлення тільки після річного періоду вторгнення становила 411 мільярдів доларів США [2]. Найбільше постраждали прифронтові регіони України на відновлення яких необхідно приблизно 232 млрд. дол. і майже 84 на інші області [3]. Як показує світова практика, відновлення країн після криз відбувається за рахунок прибуткових і швидкозростаючих галузей, однією з яких є туристична. На початку 2022 року спостерігалось значне відновлення витрат на туризм, це призвело до того, що доходи багатьох туристичних напрямків повернулися до пандемічного

ривня. Разом з тим, вже в 2022 році значно скоротились надходження до Державного бюджету від туристичної галузі, частка податку, сплаченого від діяльності туроператорів зменшилась на 35%, туристичних агентств – 27%. Загальна кількість платників податків, які займаються туристичною діяльністю, зменшилася на 17% [3].

Кількість іноземних туристів в Україну зменшилася приблизно вдвічі – з 4 млн до 2 млн у 2022 році порівняно з 2021 роком. При цьому в якості туристів були офіційні особи, делегації, представники міжнародних організацій, волонтери і журналісти. За даними Euromonitor International, глобальний в'їзний туризм втратив 6,9 млрд доларів у 2022 році через війну в Україні [4].

В Україні утворено 1469 територіальних громад [5]. На 39% територій територіальних громад, ведуться (велись) бойові дії або, які тимчасово окуповані, або завершилися бойові дії чи окупація. До четвертої групи відноситься 12 областей України, на територіях яких не велися бойових дій та не були тимчасово окуповані. До процесу відновлення громад через розвиток туризму необхідно підходити диференційовано враховуючи кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць і територій територіальних громад та Постанову КМ щодо визначення переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих.

Що стосується територій, на яких ведуться (велися) бойові дії: основним стане відновлення екологічного балансу територій; консервація деяких об'єктів, які постраждали від бойових дій з метою розроблення «Маршрутів пам'яті війни»; відбудова туристичної інфраструктури шляхом залучення іноземних інвестицій, грантової підтримки, пільгового (спрощеного) кредитування, коштів цільових фондів, створених на місцевому рівні; створення безпекової стратегії для відновлення туристичних подорожей. На тимчасово окупованих територіях важливим є розроблення онлайн промоакцій для інформування потенційних внутрішніх та іноземних туристів; пошук зацікавлених суб'єктів у відбудові туристичної інфраструктури. Території, на яких завершилися бойові дії або тимчасова окупація вже розпочався процес відновлення роботи суб'єктів туристичної діяльності; розвиток меморіального туризму; розроблення маркетингової стратегії для популяризації туристичного потенціалу. Території, на яких не велися активні бойові дії та, які не були тимчасово окуповані: необхідно продовжити розвиток туристичних локацій; популяризувати національний туризм на міжнародному ринку.

Враховуючи нинішній досвід, неможливо буде реалізувати усі вищезазначені напрями розвитку туризму, якщо в країні не буде створена дієва система забезпечення безпеки туристів, надання якісних і доступних послуг, вирішені питань, пов'язаних з екологічною безпекою територій, збереження культурної спадщини при дотриманні стандартів щодо якісного укріття, зміни підходу до містобудування та планів евакуації людей і цінностей. Реалізація вищезазначених напрямів вимагає залучення різних джерел фінансування серед яких є туристичний збір, який надходить до місцевого бюджету; участь місцевих підприємців у конкурсах на отримання грантів, у тому числі міжнародних; надходження від сплати екологічного податку спрямованих на попередження, зменшення або ліквідацію забруднення, залучення місцевих крафтових виробників, які сприяють збільшенню надходжень до місцевих бюджетів.

Для забезпечення розвитку туризму та позитивного впливу на відновлення територіальних громад в післявоєнний період варто застосовувати сталі туристичні практики та розробляти туристичні продукти, які враховують культурну та природну спадщину регіону; пропагувати широкий вплив туризму на території та населення через залучення економістів, соціологів, антропологів, екологів та інших фахівців, які можуть допомогти в даній роботі. Забезпечення ефективного функціонування туристичної галузі передбачає наявність системи управління, регулювання та контролю з боку територіальних громад, врахування інтересів місцевих жителів та забезпечення їх участі у процесі розвитку туризму.

Список використаних джерел

1. Макроекономічні показники. URL: https://nabu.ua/ua/makroekonomichni-pokazniki.html?com_blog_pager_limit=150
2. Україні потрібно 411 мільярдів доларів на відновлення – Світовий банк. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/03/23/698345/>
3. Yermachenko, V., Melnychenko, S., Mykola Sidak, M., Dupliak, T., Losytka, T. (2024). Sustainable tourism in the post-war reconstruction of territorial communities in Ukraine. Access to science, business, innovation in the digital economy, ACCESS Press, 5(1), 34-57.
4. План відновлення України. (2022). URL: <https://recovery.gov.ua/>.
5. Реформа, якої чекали майже століття. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3295847-reforma-akoi-cekali-majze-stolitta.html>

Мудрик Юрій Григорович

аспірант кафедри публічного управління,
менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва
Національного університету біоресурсів і природокористування України

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Державне управління інноваційним розвитком територіальних громад України є важливим аспектом стратегічного розвитку країни. Україна в останні роки активно працює над створенням сприятливих умов для розвитку інновацій та підтримки інноваційних проєктів на рівні територіальних громад.

Одним з ключових інструментів управління інноваційним розвитком є національна стратегія розвитку інноваційної діяльності, яка визначає основні напрями та завдання у цій сфері. Уряд України активно сприяє створенню сприятливих умов для розвитку інновацій, зокрема шляхом прийняття законодавчих актів, спрямованих на підтримку інноваційних проєктів та стимулювання їх впровадження.

Для ефективного управління інноваційним розвитком територіальних громад в Україні було створено спеціалізовані органи та інструменти, такі як Державне агентство з питань інновацій та винаходів України, яке координує державну політику у сфері інновацій та патентознавства, а також надає підтримку інноваційним проєктам.

Крім того, в Україні діють регіональні програми підтримки інноваційного розвитку, які спрямовані на стимулювання інноваційної діяльності на місцевому рівні. Це дозволяє залучати місцеву громадськість, бізнес-спільноту та науково-технічний потенціал до спільних проєктів та ініціатив з метою створення інноваційного середовища на регіональному рівні.

Загалом, державне управління інноваційним розвитком територіальних громад України є складною та багатогранною системою, яка спрямована на стимулювання інноваційної активності та забезпечення сталого розвитку країни через впровадження новаторських технологій та практик на рівні муніципалітетів.

Додатково, важливою складовою управління інноваційним розвитком територіальних громад є сприяння партнерству між державним сектором, приватним сектором, академічною громадськістю та громадськими організаціями. Це сприяє обміну знаннями, досвідом та ресурсами, що необхідно для успішної реалізації інноваційних проєктів. Також важливою частиною управління інноваційним розвитком є підтримка стартапів та малого та середнього бізнесу, які є основою інноваційного екосистеми. Держава може надавати фінансову підтримку, консультації та доступ до інфраструктури для розвитку інноваційних проєктів.

Крім того, важливою частиною управління інноваційним розвитком є забезпечення доступу до освіти та наукових досліджень. Розвиток інновацій вимагає кваліфікованих кадрів та нових знань, тому важливо стимулювати навчання, дослідження та розвиток науково-

технічного потенціалу.

Узгоджений план дій між усіма зацікавленими сторонами, чітка стратегія розвитку та систематичний моніторинг результатів допоможуть забезпечити успішне управління інноваційним розвитком територіальних громад в Україні. Управління інноваційним розвитком територіальних громад є складним та багатограним процесом, який потребує комплексного підходу та врахування різноманітних аспектів. Важливою складовою успішного управління є створення сприятливого інвестиційного клімату, постійний моніторинг та оцінка ефективності проектів, а також залучення громадськості до прийняття рішень.

Забезпечення ефективного управління інноваційним розвитком допоможе забезпечити стаке економічне зростання, покращення якості життя громадян та розвиток територій. Важливою є співпраця між владою, бізнесом, громадськістю та науково-освітніми установами для досягнення успішних результатів у інноваційному розвитку.

Таким чином, ефективне управління інноваційним розвитком територіальних громад є ключовим для створення стійкого та конкурентоспроможного суспільства. Послідовне впровадження інноваційних підходів, підтримка ініціатив місцевих громад та залучення ресурсів для розвитку новаторських проектів сприятиме створенню благополучних умов для мешканців та підвищить життєвий рівень населення.

Список використаних джерел

1. Хоменко О.В. Державне управління інноваційним розвитком територіальних громад України: проблеми та перспективи. *Публічне управління: теорія та практика*. 2018. №2. С. 47-54.
2. Лазарева О.М. Інноваційний розвиток територіальних громад України: стратегічний підхід. *Економічний вісник університету*. 2019. №38. С. 56-63.
3. Кравченко Л.С. Трансформація державного управління для стимулювання інноваційного розвитку територіальних громад України. *Економіка та держава*. 2020. №12. С. 78-85.
4. Поліщук І.Д. Механізми державного управління інноваційним розвитком малих міст України. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. 2021. №915. С. 94-101.

Музика Станіслав Анатолійович
здобувач освітнього ступеня «Магістр»
освітньо-професійної програми «Міжнародний туристичний бізнес»
спеціальності 242 «Туризм і рекреація»
Національного університету біоресурсів і природокористування України

ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЛЯ ТУРИСТИЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

У сучасному світі туризм стає все більш важливою сферою для економічного, соціокультурного та екологічного розвитку різних територій. Для ефективного формування ресурсного потенціалу розвитку туризму, особливо у територіальних громадах дуже важливим є застосування інноваційних підходів до створення сприятливого середовища для розвитку туризму на місцевому рівні. Інноваційні стратегії допомагають підвищити привабливість територіальних громад для туристів, стимулюючи економічне зростання та збереження культурно-природного спадку.

Інноваційні стратегії формування ресурсного потенціалу для туристичного розвитку територіальних громад відіграють ключову роль у сучасній туристичній індустрії, особливо важливою стає ця проблематика в умовах постійних змін у суспільстві, впровадження технологічних інновацій та зростання конкуренції на ринку туризму [1].

Однією з інноваційних стратегій, які варто застосовувати для формування ресурсного потенціалу територіальних громад у наших реаліях, на нашу думку, є розвиток еко-туризму

та зелених туристичних маршрутів. Це передбачає створення та просування унікальних маршрутів для подорожей, з використанням екологічно чистих підходів та підтримкою місцевого населення, які підкреслюють природні та культурні багатства місцевостей, сприяють збереженню навколишнього середовища й взаємодії з природою і забезпечують психологічне відновлення туристів.

Не менш важливим є впровадження екотехнологій та зелених практик у повсякденне життя територіальних громад, а саме застосування енергоефективних технологій, впровадження сортування відходів та інші ініціативи з метою зменшення впливу туризму на довкілля.

В умовах діджиталізації бізнес-процесів актуальним є впровадження технологічних інновацій у сферу сільського зеленого туризму, що включає в себе використання мобільних додатків, віртуальної реальності, штучного інтелекту та інших сучасних технологій для покращення якості обслуговування та створення нових туристичних продуктів, зокрема запровадження віртуальних турів, мобільних додатків для туристів, онлайн-платформ для бронювання та інших інноваційних інструментів для полегшення доступу до інформації та послуг.

Також важливою є стратегія співпраці та партнерства між різними секторами та зацікавленими сторонами, такими як місцеві уряди, бізнес, громадські організації та активне населення, залучення місцевих жителів, підприємств та громадських організацій до спільного розвитку туристичних проектів та програм [2]. Це дозволяє залучати різноманітні ресурси та експертизу для спільної розробки та впровадження інноваційних проектів у сфері туризму для туристичного розвитку територіальних громад.

Не менш актуальним у формуванні ресурсного потенціалу для туристичного розвитку територіальних громад в період пандемічних викликів та військових дій на території України є популяризація національної автентичності та розвиток культурної спадщини, а саме створення інтерактивних музеїв, фестивалів та інших заходів, що сприяють збереженню та популяризації культурної спадщини територіальних громад.

Вважаємо, що запропоновані нами інноваційні стратегії спрямовані на створення стійкої та конкурентоспроможної туристичної індустрії на рівні територіальних громад, а це сприятиме їх економічному розвитку, підвищенню якості життя місцевих жителів та збереженню культурного та природного надбання.

У підсумку хочеться підкреслити, що інноваційні стратегії формування ресурсного потенціалу для туристичного розвитку територіальних громад є важливим і необхідним елементом для забезпечення сталого та конкурентоспроможного розвитку туризму на місцевому рівні. Їх застосування дозволяє створити сприятливі умови для приваблення туристів, розвитку місцевої інфраструктури та збереження природно-культурного спадку. Послідовне та системне впровадження цих інноваційних стратегій може призвести до позитивних ефектів як для місцевих громад, так і для загального розвитку вітчизняного туризму в цілому.

Список використаних джерел

1. Томашук І.В., Томашук І.О. Стратегічні основи інноваційного розвитку територіальних громад. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск № 57. URL: <https://economyandsociety.in.ua>
2. Гончарук І.В., Томашук І.В. Ресурсний потенціал сільських територій: стан та напрями зміцнення: монографія. Вінниця: ТОВ «Твори», 2022. 334 с.

Музичук Роман Миколайович
студент денної форми навчання
Академії праці, соціальних відносин і туризму,
кафедри публічного управління та публічної служби,
спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ТА ЇХ АДАПТАЦІЯ ДО РЕАЛІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Світовий досвід спонукає до пошуку такої моделі територіальної організації влади, яка б відповідала сучасним демократичним вимогам і забезпечувала права і свободи громадян, задоволення їх потреб та надання якісних та ефективних послуг. Процеси організації функціонування органів місцевого самоврядування зарубіжних країн сприяють розвитку системи суспільно-правових цінностей здатних забезпечувати ефективно вирішення питань місцевого значення й утвердження на цій основі місцевого самоврядування в Україні [1, с.126].

Досвід функціонування системи місцевого самоврядування України свідчить про необхідність реформування самоврядування у напрямі розширення його компетенції з одночасним створенням належної матеріальної і фінансової основи для здійснення органами самоврядування покладених на них, відповідно до закону, функцій і завдань.

При цьому є можливість обрати різні шляхи здійснення такої реформи, однак при вирішенні питання про обрання певного варіанту реформування місцевого самоврядування слід керуватися вже накопиченим досвідом розвинених держав демократичного світу.

Існує декілька моделей, які істотно відрізняються одна від одної за принципами формування органів місцевого самоврядування, характеру їх взаємовідносин із органами державної влади, за формами взаємодії представницьких і виконавчо-розпорядних органів у системі місцевого самоврядування досвід яких може бути використаний в Україні.

Перша з моделей – муніципальна (англосаксонська) (виникла у Великобританії, потім була запозичена багатьма країнами, насамперед, колишніми британськими колоніями). Характерною особливістю такої моделі є: значна автономія органів місцевого самоврядування; відсутність на місцях повноважних представників центральної влади, які б опікали органи місцевого самоврядування; виборність ряду посадових осіб місцевого самоврядування; органи місцевого самоврядування можуть робити лише те, що прямо передбачено законом – це так званий позитивний принцип правового регулювання; контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування здійснюється переважно непрямим шляхом – через центральні міністерства, а також тут діє жорсткий судовий контроль.

Другою моделлю є біполярна, яка включає романо-германську, континентальну, французьку – Франція, Італія, Польща, Болгарія, Турція, Сенегал та ін. – поширена у країнах Європи, Африки, Латинської Америки та Близького Сходу. Для цієї моделі характерні такі особливості: у порівнянні з англо-американською моделлю тут більш високий ступінь централізації, а також наявне вертикальне підпорядкування; поєднання місцевого самоврядування та прямого державного управління на місцях; органам місцевого самоврядування дозволяється робити все, що не заборонено законом, що є негативним принципом правового регулювання. Континентальна модель може існувати на всіх субнаціональних територіальних рівнях (окрім низового) або лише на низовому рівні.

Третя модель – іберійська (поширена у Іспанії, Бразилії, Мексиці, Португалії) – дуже наближена до континентальної моделі, передбачає, що управління на місцях здійснюють обрані населенням представницькі органи місцевого самоврядування (наприклад, ради) і відповідні головні посадові особи місцевого самоврядування (наприклад, мери, префекти), які одночасно є головами відповідних рад, їх виконавчих органів і затверджуються центральною владою, як представники державної влади у відповідних адміністративно-територіальних одиницях з правом контролю за діяльністю ради [2].

Четверта модель – змішана (поширена в Австрії, Російській Федерації, ФРН) характеризується ознаками англо-американської та континентальної моделі.

П'ята модель – радянська зберігається у тій чи іншій формі у В'єтнамі, КНР, КНДР, на Кубі. Характерні особливості: базується на запереченні розподілу влади і визнанні повновладдя представницьких органів знизу до верху; всі ради є органами державної влади на своїй території; рада обирає інший державний колегіальний орган – виконавчий комітет, який одночасно підпорядковується цій раді та виконавчому комітету вищого рівня. [3]

З метою наближення моделі місцевого самоврядування в Україні до європейської, необхідно: провести функціональні та процедурні реформи місцевого самоврядування як шляхом чіткого розподілу повноважень за рівнями управління, так і в сфері адміністративно-територіального устрою з метою законодавчого унормування статусу адміністративно-територіальних одиниць та критеріїв їх виокремлення; запровадження виконавчих органів місцевого самоврядування; формування державної політики щодо об'єднання територіальних громад; удосконалити напрями формування матеріально-фінансової основи місцевого самоврядування в Україні шляхом: забезпечення відповідності між повноваженнями та фінансовим забезпеченням органів місцевого самоврядування; удосконалення системи місцевих податків; формування системи комунальних фінансово-кредитних установ, що дасть змогу використовувати позиковий механізм: місцеві цінні папери, комунальне кредитування тощо, які є джерелом фінансування інвестиційних програм.

Список використаних джерел

1. Желюк Т.Л., Микитюк П.П., Августин Р.Р. та ін. Архітектура управління збалансованим розвитком національної економіки : монографія. Тернопіль: Крок, ТНЕУ, 2017. 337
2. Шкільняк М.М., Овсянюк-Бердадіна О.Ф., Крисько Ж.Л., Демків І.О. Менеджмент: навчальний посібник. Тернопіль: «Крок», 2017. 351с
3. Кульчій І.О. Формування та розвиток системи місцевого самоврядування: досвід країн Європейського Союзу, Державне управління: удосконалення та розвиток. 2016. №6. URL:<http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=975>

Недоїдок Тарас Олександрович

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» кафедри публічного управління, менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва Національного університету біоресурсів і природокористування України

КЛАСТЕРНИЙ ПІДХІД, ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Формування механізму залучення інвестицій на місцевому рівні є важливим аспектом для стимулювання економічного розвитку регіонів. Один з ефективних підходів для досягнення цієї мети – створення та розвиток кластерів. Нижче розглянемо основні етапи та елементи формування такого механізму із застосуванням кластерного підходу.

ЕТАП 1. Визначення потенційних кластерів.

На початковому етапі необхідно провести аналіз економічної ситуації в регіоні для визначення потенційних кластерів. Це можуть бути вже існуючі галузі з високим потенціалом зростання або нові напрямки, які мають перспективи для розвитку. Аналітичний процес включає:

- Оцінку ресурсів регіону (природних, людських, фінансових).
- Аналіз сильних і слабких сторін існуючих галузей.
- Визначення конкурентних переваг регіону.

ЕТАП 2. Створення стратегічного плану розвитку кластеру.

Після визначення потенційних кластерів необхідно розробити стратегічний план їх розвитку. Цей план повинен включати:

- Визначення цілей і завдань кластеру.
- Опис необхідних інфраструктурних проектів.
- Планування навчання та розвитку людських ресурсів.
- Встановлення показників ефективності (KPIs).

ЕТАП 3. Залучення зацікавлених сторін.

Кластери ефективні тільки тоді, коли в них активно беруть участь усі зацікавлені сторони, включаючи:

- Місцеві підприємства.
- Освітні та науково-дослідні установи.
- Місцеву владу.
- Громадські організації.

ЕТАП 4. Створення сприятливого інвестиційного клімату.

Для залучення інвесторів необхідно створити сприятливі умови, що включають:

- Забезпечення прозорості та доступності інформації.
- Надання податкових та інших пільг для інвесторів.
- Спрощення адміністративних процедур для запуску бізнесу.

ЕТАП 5. Розвиток інфраструктури.

Для успішного функціонування кластеру необхідна відповідна інфраструктура, яка включає:

- Транспортні шляхи та логістичні центри.
- Енергетичні ресурси.
- Інформаційні та комунікаційні технології.

ЕТАП 6. Моніторинг та оцінка результатів.

Регулярний моніторинг і оцінка досягнень кластеру дозволяє коригувати стратегії та вносити необхідні зміни. Важливо проводити:

- Аналіз ефективності використання ресурсів.
- Оцінку досягнення поставлених цілей і завдань.
- Розробку рекомендацій для подальшого розвитку.

ЕТАП 7. Підтримка інновацій та підприємництва.

Для стійкого розвитку кластерів важливо підтримувати інновації та підприємницьку діяльність шляхом:

- Створення бізнес-інкубаторів та акселераторів.
- Підтримки науково-дослідних проектів.
- Фінансування стартапів та малого бізнесу.

Такий підхід дозволяє ефективно використовувати наявні ресурси, створювати нові робочі місця та стимулювати економічне зростання регіону. Скоординована діяльність усіх зацікавлених сторін та постійний моніторинг результатів забезпечують стійкий розвиток кластерів та підвищення інвестиційної привабливості територій.

Список використаних джерел

1. Славкова А., Колісник Д. Інвестиційна привабливість України: реалії в умовах війни та перспективи повоєнної відбудови. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-138> (дата звернення: 09.06.2024).

2. Фатюха Н. Г., Рябченко І. А. Дослідження прямих іноземних інвестицій у розрізі регіонів України. *Ефективна економіка*. 2021. № 10. URL: http://eir.zntu.edu.ua/bitstream/123456789/8614/1/NS_Fatiukha.pdf (дата звернення: 09.06.2024).

ВПЛИВ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОЮ ПРОДУКЦІЄЮ ОВОЧІВНИЦТВА

З початком реформи місцевого самоврядування на засадах децентралізації, яка відбулась в Україні після прийняття Кабінетом Міністрів України Концепції реформування місцевого самоврядування [1], територіальні громади, змінивши адміністративно-територіальний устрій, отримали повноваження і права, які надали їм можливість зміцнити матеріальну і фінансову базу, ефективніше використовувати свій ресурсний потенціал, сприяти сталому розвитку сільських територій, підвищенню продуктивності праці, ощадливому використанню ресурсів, збереженню навколишнього середовища для теперішнього і майбутнього поколінь. При цьому відносини між правлінням і громадськістю мають будуватись на основі прозорості, довіри і відповідальності.

З початком повномасштабної війни та введенням воєнного стану місцеве самоврядування постало перед новими викликами. Представники об'єднань місцевого самоврядування стали фактично учасниками оборони держави: створювали добровольчі формування, проводили евакуацію людей, приймали внутрішньо переміщених осіб, зводили фортифікаційні споруди [2].

Також місцеві органи самоврядування прикладають чималих зусиль для проведення посівних робіт і забезпечення населення України продуктами харчування. Особлива відповідальність за це лягає на плечі громад, які знаходяться поза зоною бойових дій. У той час, коли «тилові» громади потребують рішень щодо налагодження співпраці з переміщеним бізнесом і створення робочих місць для внутрішньо переміщених осіб, то у східних або північних областях є потреба у відбудові знищеної інфраструктури, відновленні економічної активності [3].

Ведення бойових дій в Україні також негативно вплинуло на розвиток овочівництва. Так, лише за перший воєнний рік (2022 р.) змінилась структура посівних площ та обсягів виробництва. В першу чергу, це стосується товарних груп «овочеві культури відкритого ґрунту» та «інші культури овочеві й баштанні продовольчі», площі під якими скоротились на 81 тис. га (-2,1 %) та 31 тис. га (-44,3 %), загальні обсяги виробництва – на 2481 тис. т (-24,3 %). Таке значне скорочення обумовлено окупацією переважної частини території Херсонської та Запорізької областей – провідних в Україні з виробництва овочів відкритого ґрунту. Компенсацію товарного дефіциту забезпечував зростаючий імпорт. В 1-му півріччі 2023 р. тільки в межах товарної групи «борщовий набір», не враховуючи картоплю, обсяги імпорту становили 93,9 млн. дол., тобто майже стільки, скільки за весь 2021 рік (94,8 млн. дол.) [4].

Слід відзначити, що за оцінкою експертів, внаслідок ведення воєнних дій Україна несе величезні збитки в аграрному секторі, сума яких станом на січень 2024 р. досягла майже 154,9 млрд. дол. Це головним чином пошкоджені об'єкти інфраструктури, енергетики, житлового фонду. Більше половини від усіх збитків (56,7%) становить сільськогосподарська техніка, кількість якої перевищує 180 тисяч одиниць [5]. При цьому підприємства, що переважно орієнтувались у своїй діяльності на внутрішній ринок зазнали менших втрат. Оскільки виникали складнощі з вивезенням сільськогосподарської продукції, її стали переробляти на внутрішньому ринку, тим самим забезпечуючи власними силами потреби населення і армії у продуктах харчування, з одного боку, а іншого – це сприяло послабленню конкурентного тиску на вітчизняних виробників продовольчої продукції.

В умовах жорсткої конкуренції, коли сільгосппродукція вітчизняного виробництва має низькі показники конкурентоспроможності на зовнішньому ринку, вона може замінити та задовольнити внутрішні потреби споживачів за умови її вирощування і реалізації в Україні. Такий варіант передбачає спрямування коштів на внутрішнє виробництво і споживання.

Внаслідок руйнування і мінування доріг ускладнюється логістика постачань сільгосппродукції до споживачів, а постачання продукції овочівництва потребує швидкого вирішення цієї проблеми. Оскільки овочі є швидкопсувним продуктом, виникає необхідність налагодити нові канали постачання та вистроїти логістичні ланцюжки таким чином, щоб максимально зберегти споживчі якості продукції, її товарний вигляд та вітамінний склад. Весь цей комплекс заходів сприятиме вирішенню продовольчої безпеки країни і збереженню навколишнього середовища.

Тому необхідно вистроювати ланцюг «виробництво-постачання-споживання (зберігання)» всередині країни, тим паче що Україна має великий потенціал у агросекторі, який повною мірою не використовується. Таким чином імпортозаміщення має активізувати розвиток внутрішнього споживання, впровадження нових методів аграрного виробництва, спрощенню складової логістики у собівартості продукції, можливості оперативно реагувати на потреби споживачів у постачанні свіжих та якісних овочів до торгової мережі, що відповідає вимогам економічної безпеки, а головне – сприяє збільшенню і надходження коштів до державного бюджету, що в умовах війни для України є дуже важливим.

Для забезпечення населення продовольством у жовтні 2023 року було прийнято рішення «Про забезпечення продовольчої безпеки», яким передбачалася розробка плану заходів із відновлення аграрного виробництва на деокупованих територіях, який передбачатиме, зокрема, заходи щодо сприяння безперешкодному постачанню матеріалів, необхідних для ведення сільськогосподарської діяльності [6].

За оцінками експертів, недостатній рівень інформованості керівників агропідприємств про ринкове середовище, в якому вони функціонують, наявність необхідних насіннєвих матеріалів, добрив, техніки, робочої сили та овочесховищ може загрожувати продовольчій безпеці країни. В умовах посилення конкуренції вирішення цього питання набуває особливого значення і виступає важливим завданням функцій моніторингу, що є вкрай важливим для прийняття ефективних управлінських рішень.

Оскільки аграрний сектор є провідною галуззю для забезпечення населення продуктами харчування, посилюється необхідність створення умов для своєчасного отримання і використання оперативної і повної інформації про стан сільськогосподарських споживчих ринків, що сприяє прийняттю необхідних стратегічних рішень. На врожаї великий вплив мають природні та погодні чинники, наявність шкідників, своєчасне зрошування та внесення добрив, тому оперативне прийняття управлінських рішень для збереження і примноження врожаїв набуває особливо великого значення. Від добре налагодженої системи управління агропідприємствами залежить успішність ведення аграрного бізнесу.

Величезна роль відводиться громадам також у вирішенні питань повоєнного відновлення економіки країни, зокрема вітчизняного агросектору, ключовим питанням якого має бути стимулювання переробки сировинних ресурсів, експорт продукції з високою часткою доданої вартості і вирішення питання імпортозаміщення агропродукції, яку Україна здатна вирощувати самостійно.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Розпорядження Кабінету Міністрів України №333-р від 1.04.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>
2. Рік незламності: роль органів місцевого самоврядування у воєнний період. Всеукраїнська асоціація громад. 24.02. 2023 р. URL: <https://communities.org.ua/novyny/rik-nezlamnosti-rol-organiv-misczevogo-samovryaduvannya-u-voennyj-period/>
3. Пирого І.С., Пирого М.І. Роль місцевого самоврядування у відбудові в умовах воєнного стану. Науковий вісник Ужгородського Нац. Ун-ту. 2023 С. 117-123 DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.77.1.18> URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/content/uploads/2023/06/20-1.pdf>
4. У першому півріччі Україна суттєво наростила імпорту овочів. Ukraine Open for business. 12.07.2023. URL: <https://open4business.com.ua/u-i-pivrichchi-ukrayina-suttyevo->

narostyla-import-ovochiv/

5. Тарасовський Ю. Прямі збитки аграрного сектору України через війну перевищили \$ 80 млрд. KSEA Агроцентр Forbes (www.lsej.org.ua) 21.02. 2024 URL: <https://forbes.ua/news/pryami-zbitki-agrarnogo-sektora-ukraini-cherez-viynu-perevishchili-80-mlrd-kse-agrotsentr-21022024-19364>.

6. Про стан забезпечення продовольчої безпеки: Рішення Ради національної безпеки і оборони України № n0038525-23 від 09.10.2023 р., підстава 681/2023 URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n00385'25-23#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n00385%25-23#Text)

Петерчук Мар'яна Сергіївна

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування», кафедра публічного управління, менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва НУБП України

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄКТАМИ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах війни управління об'єктами комунальної власності в територіальних громадах стикається з унікальними викликами, що вимагають адаптації існуючих підходів та розробки нових стратегій для забезпечення сталого розвитку. Військові дії накладають значні обмеження на можливості місцевих влад та потребують швидкого і ефективного реагування на змінні обставини.

Одним із ключових аспектів управління в умовах війни є адаптація управлінських підходів. Зокрема, процеси призначення на посади в органах місцевого самоврядування можуть здійснюватися за спрощеним порядком, що дозволяє оперативно заповнювати вакантні посади без проведення тривалих конкурсів. Це сприяє швидшому реагуванню на кризові ситуації та підтримці стабільного функціонування органів управління [1].

Ще одним важливим елементом ефективного управління є розвиток компетенцій працівників органів місцевого самоврядування. Освітні програми для підготовки фахівців у сфері публічного управління та адміністрування повинні бути оновлені з урахуванням нових викликів. Важливо, щоб випускники таких програм мали навички кризового управління, стратегічного планування в умовах невизначеності та адаптивного підходу до реалізації політик.

Оптимізація органів державної служби також є важливим напрямом. Це включає впровадження нового функціонально-компетентнісного підходу, який передбачає скорочення кількості державних відомств та підвищення ефективності їх роботи за рахунок функціональної спеціалізації і компетентності персоналу. Такий підхід дозволяє зосередити ресурси на найбільш критичних напрямках та забезпечити швидке і ефективне виконання завдань [2].

Забезпечення безперервності управлінських процесів є надзвичайно важливим і вимагає швидкого прийняття рішень та ефективної комунікації між різними рівнями влади. Створення резервів кадрів та системи підтримки дозволяє зберігати функціонування критичних об'єктів комунальної власності, що є необхідним для забезпечення життєдіяльності територіальних громад.

У післявоєнний період одним із пріоритетних завдань буде відбудова зруйнованої інфраструктури. Це потребує значних інвестицій та координації зусиль на всіх рівнях управління. Планування відбудови має враховувати сучасні підходи до сталого розвитку територій, які інтегрують екологічні, економічні та соціальні аспекти. Відбудова повинна сприяти не лише відновленню, але й підвищенню стійкості та розвитку регіонів [3].

Розробка довгострокових стратегій сталого розвитку є критичною для управління об'єктами комунальної власності в умовах війни. Такі стратегії повинні враховувати можливі

майбутні кризи та передбачати заходи для підготовки до них. Це дозволить забезпечити безперервний розвиток територіальних громад та підвищити їх економічний потенціал [4].

Таким чином, управління об'єктами комунальної власності в умовах війни потребує комплексного підходу, що включає адаптацію управлінських процесів, розвиток компетенцій працівників, оптимізацію органів державної служби, забезпечення безперервності управління та відбудову інфраструктури. Всі ці заходи спрямовані на забезпечення сталого розвитку територіальних громад та ефективне використання їх ресурсів.

Список використаних джерел

1. Національне агентство України з питань державної служби - Порядок призначення та звільнення в період воєнного стану. URL: <http://surl.li/ucgdy>
2. Попело О. В., Кураш А. М. Механізм управління комунальним майном як фактор активізації соціальної послуги життєстійкості в умовах децентралізації та війни. ЖУРНАЛ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-4-198-206>
3. Територіальні громади в умовах воєнного стану: як забезпечити ефективне управління в контексті пріоритетів повоєнного розвитку. Громадський простір. URL: <http://surl.li/ucfsg>
4. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

Самсонова Вікторія Володимирівна

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
доцент кафедри готельно-ресторанної справи та туризму
Національного університету біоресурсів і природокористування України

ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ ЯК КАТАЛІЗАТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ ТА ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Сільський зелений туризм є ключовим елементом для сталого розвитку, оскільки він сприяє збереженню природних та культурних ресурсів сільських територій, стимулює економічний розвиток та сприяє підвищенню якості життя місцевого населення.

По-перше, сільський зелений туризм допомагає зберегти природні ландшафти та біорізноманіття. Це важливо не лише для краси та екологічної різноманітності, але й для збереження екосистем, які забезпечують життя на планеті.

По-друге, сільський зелений туризм стимулює розвиток місцевої економіки. Він сприяє створенню нових робочих місць у сільських громадах, залучає інвестиції в інфраструктуру та послуги, а також сприяє розвитку малих підприємств та сільського підприємництва. Це сприяє появі нових можливостей для додаткового доходу місцевого населення, розвитку інфраструктури, покращанню якості послуг, стимулюванню економічного розвитку територій та їхньому сталому зростанню.

По-третє, сільський зелений туризм сприяє збереженню та відновленню традиційних ремесел та культурних звичаїв. Він пропонує туристам можливість дізнатися про місцеву культуру, історію, традиції, гастрономічні особливості, що сприяє збереженню цінностей та культурної спадщини територій.

Сільський зелений туризм також відіграє ключову роль у формуванні ресурсного потенціалу територіальних громад з кількох причин (табл. 1).

Отже, сільський зелений туризм є важливим інструментом для формування ресурсного потенціалу територіальних громад, оскільки він сприяє розвитку інфраструктури, створенню робочих місць, популяризації території серед туристів та підтримці місцевого підприємництва [2].

Роль сільського зеленого туризму у формуванні ресурсного потенціалу територіальних громад

Причина	Характеристика
Розвиток інфраструктури	Розвиток сільського зеленого туризму вимагає покращення інфраструктури, такої як готелі, гостьові будинки, стежки для пішохідного туризму та розваги. Це стимулює інвестиції в розвиток територіальних громад та сприяє підвищенню рівня комфорту для місцевих жителів.
Створення робочих місць	Розвиток сільського туризму створює нові робочі місця для місцевого населення. Це може включати роботу в готелях, ресторанах, екскурсійних агентствах та інших сферах обслуговування, що сприяє підвищенню доходів та покращанню якості життя.
Підвищення популярності території	Розвиток сільського зеленого туризму привертає увагу туристів та підвищує популярність території серед відвідувачів [1]. Це може призвести до збільшення інвестицій, розвитку місцевої торгівлі та розширення інших секторів економіки.
Збереження природного середовища	Розвиток сільського зеленого туризму передбачає збереження та відновлення природного середовища, що сприяє підвищенню екологічного стану території та привабливості для туристів.
Розвиток місцевого підприємництва	Сільський зелений туризм стимулює розвиток місцевого підприємництва, включаючи сільське господарство, ремесла та місцеві виробництва. Це допомагає місцевим підприємствам розширюватися та розвиватися.

Джерело: розробка автора

Вважаємо, що сільський зелений туризм, маючи великий потенціал, може виступати важливим каталізатором сталого розвитку територій та формування ресурсного потенціалу територіальних громад, оскільки він сприяє:

- збереженню природних (біорізноманіття, водні, земельні, лісові ресурси, природні об'єкти) та культурних цінностей [3];
- популяризації екологічно стійких практик у галузі туризму, таких як екотуризм, відповідальні подорожі та мінімізації негативного впливу на довкілля;
- економічному зростанню (розвиток сільського господарства, ремесел та інших форм підприємництва);
- залученню інвестицій в розвиток інфраструктури, підтримку місцевого підприємництва;
- створенню робочих місць і як наслідок – підвищенню доходів та якості життя місцевого населення;
- залученню місцевого населення до управління та розвитку територіальних громад (через участь місцевих жителів у розробці та впровадженні проектів сільського зеленого туризму);
- забезпеченню збалансованого розвитку територій, уникненню перенавантаження екологічно чутливих областей та розвитку менш розвинених районів.

Список використаних джерел

1. Anhelko I. V., Oryshchyn I. S., Popadynets N. M., Zhuravel Yu. V., Nezveshchuk-Kohut T. S. Theoretical and methodological principles of tourist attractiveness of territories. *Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*. 2020. Vol. 143(3). Pp. 43–47.
2. Якимчук А., Попадинець Н., Валюх А., Скрипко Т., Левков К. Сільський «зелений» туризм як каталізатор розвитку місцевої економіки в процесі децентралізації влади. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2021. Vol. 7, No. 1, Pp. 232-259.

3. Самсонова В.В., Кудінова І.П. Теоретичні засади визначення рекреаційно-туристичного потенціалу сільських територій. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку* 2022. № 28. С. 99-109.

Седляк Іван Петрович

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»
кафедри публічного управління, менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва
Національного університету біоресурсів і природокористування України

ПРОЄКТИ ТА ІНІЦІАТИВИ ЯК ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Соціальне партнерство у територіальних громадах – це співпраця між органами місцевого самоврядування, бізнесом та громадськими організаціями з метою вирішення соціальних проблем та підвищення якості життя мешканців.

Організація та реалізація проєктів та ініціатив спрямовані на розвиток інфраструктури, покращення освіти, охорони здоров'я та інших важливих сфер життя громади. [1; с.10]

Наприклад в таких сферах:

1. ІНФРАСТРУКТУРНІ ПРОЄКТИ

- Ремонт та будівництво доріг: співпраця місцевої влади та бізнесу у фінансуванні та реалізації проєктів з покращення дорожньої інфраструктури.

- Будівництво та модернізація шкіл і дитячих садків: залучення державних коштів та інвестицій від приватних компаній для створення сучасних навчальних закладів.

2. ЕКОЛОГІЧНІ ІНІЦІАТИВИ

- Очищення водойм та зелених зон: організація акцій з прибирання територій, висадки дерев та озеленення громадських просторів за участі громадських організацій, волонтерів та бізнесу.

- Впровадження системи роздільного збору сміття: спільна робота місцевої влади, підприємств та населення для впровадження екологічно відповідального управління відходами.

3. СОЦІАЛЬНІ ПРОЄКТИ

- Підтримка вразливих верств населення: створення та фінансування програм допомоги людям похилого віку, малозабезпеченим сім'ям, дітям-сиротам за участі бізнесу та благодійних організацій.

- Програми реабілітації та підтримки для ветеранів: розробка та реалізація програм психологічної та соціальної допомоги ветеранам за участі громадських організацій та місцевих підприємств.

4. ОСВІТНІ ТА КУЛЬТУРНІ ІНІЦІАТИВИ

- Організація професійних курсів та тренінгів: співпраця з навчальними закладами та бізнесом для проведення освітніх програм, які допомагають підвищити кваліфікацію місцевих мешканців та сприяють зайнятості.

- Проведення культурних заходів: підтримка місцевих фестивалів, виставок, концертів, які зміцнюють культурне життя громади та залучають туристів.

5. ПІДТРИМКА МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

- Інкубатори бізнесу та коворкінг-простори: створення місць, де підприємці можуть отримувати консультації, доступ до ресурсів та підтримку для розвитку свого бізнесу.

- Фінансові гранти та пільгові кредити: спільні програми місцевої влади та банківських установ для надання фінансової підтримки новоствореним підприємствам.

6. ЗДОРОВ'Я ТА СПОРТ

- Будівництво та реконструкція медичних закладів: інвестиції у покращення

матеріально-технічної бази лікарень та поліклінік.

- Спортивні майданчики та секції: створення умов для занять спортом, проведення спортивних заходів та популяризація здорового способу життя.

7. ТЕХНОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ

- Цифровізація послуг: впровадження сучасних технологій для покращення доступності та якості адміністративних послуг, розвиток електронного врядування.

- Інноваційні проекти у сфері енергозбереження: реалізація проектів з впровадження енергоефективних технологій у житлових та громадських будівлях [2].

Соціальне партнерство сприяє розвитку територіальних громад, підвищенню рівня довіри між владою, бізнесом та громадськістю, а також покращенню соціально-економічного стану громади. Успішна реалізація таких проектів потребує активної співпраці та координації між усіма учасниками соціального партнерства, а також чіткого планування та контролю за виконанням намічених заходів.

Список використаних джерел

1. Нікуліна В. І. Особливості організації соціального партнерства у громаді. ЧНУ ім. Петра Могили. Миколаїв : 2021. 13 с.

2. Науковий Вісник УМО «Економіка та управління» № 2 (2016). с. 4.
URL: http://umo.edu.ua/images/content/institutes/imp/vydannya/visnyk_umo/ekonomika/V_2/%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D1%87%D1%83%D0%BA.pdf. (дата звернення: 26.05.2024).

Maria Tyshchenko

Executive director of the NGO “Poruch”, Ph.D,

Associate Professor, researcher in RUCARR

Malmö University, Honorary Doctor of Malmö University

SOCIAL COHESION AND INCLUSIVENESS OF COMMUNITIES: THE STATE AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT IN UKRAINE BASED ON MATERIALS FROM THE IMPLEMENTATION OF THE PROJECT “BE PORUCH” CENTRE FOR SOCIAL COHESION

Russia's military aggression against Ukraine has extremely aggravated the problem of lack of resources crucial for the development and simple survival of territorial communities. Preserving the functionality of social infrastructure and preventing the marginalization of the socially vulnerable segments of the population take place in extremely unfavourable conditions: the aggravation of the shortage of skilled labour through the large-scale demand of the Defense Forces and the military-industrial complex, the loss of production potential, resources and sales markets due to destruction and occupation by the Russian military, radical reduction of the domestic tax base for the financing of budget expenditures, and the same radical increase in load on the social infrastructure with tens of thousands of war victims: people who suffer physical injuries, mental traumas, exacerbation of chronic diseases compared to overstrain and disruption of their established daily routine. Under such conditions maintaining the balance of “individual and collective” acceptable in peacetime creates the threat of undue waste of human potential. It makes the concept of “social cohesion” [1;2] especially relevant, particularly in the context of the search for forms of social interaction that will allow the community not only to survive but also to be able to increase their welfare in the process of postwar restoration, by preserving unity and integrity when the success of some social groups results in the improvement of life conditions and functioning of others, and the elimination of barriers for productive interaction within and among the groups generates powerful synergistic effects.

Our research focuses on the definition of social cohesion as “the characteristics of society which deals with the connections and relations between such social units as individuals, groups, associations as well as territorial communities. The key aspects of social cohesion are strong social relations, shared values, a sense of community identity and belonging to a single community, trust

among members of the community as well as the degree of inequality and inconsistency [3].

Strengthening social cohesion becomes critical for ensuring the resilience of communities that integrate a significant, compared to the size of the permanent population, group of individuals who face specific problems and restrictions. This situation is quite common both in small settlements trying to integrate IDPs and in settlements that face mass migration or act as a "transit hub" where those who have lost the previous place of residence go through initial adaptation and seek for the opportunities to participate in public life, or acquire the status of "abandoned settlement", a significant part of the population of which has left.

The above situation creates both problems and opportunities for the formation and realization of the potential of social cohesion. On the one hand, mutual problems faced by community members contribute to the formation of coordination communications and exchange of information, which will help recognize common interests and determine the opportunity of extracting benefits from coordinated activities. On the other hand, excessive "social load" on the most functionally capable members of the community creates high competition between the goals of social support and increases the need to find resources of support outside the community, reducing the significance of their own resources and opportunities (in particular, benefits from cohesion) to achieve the desired level of satisfaction of the needs of the representatives of socially vulnerable groups.

Recommendations

1) The development of self-employment and entrepreneurship should be interpreted by local authorities and organizations that formulate needs and distribute donor aid as a priority direction for the integration of IDPs into the employment of the community. This is due to the fact that hired labour in the conditions of chronic shortage of jobs in the communities may have a less positive impact on social cohesion due to the aspect of competition: certain desirable jobs are occupied by representatives of IDPs, not local residents, accordingly, the gain of IDPs is obtained at the price of reducing the opportunities available for the local population. At the same time, the development of IDP entrepreneurship, vice versa, implies an increase in the number of jobs available to the local population, therefore, supporting the entrepreneurial initiatives of IDPs will allow improving the level of involvement of IDPs in the employment of the community, creating positive effects for the employment opportunities of the local population, and not increasing competition for existing work places.

2) Local self-government bodies should take into account the degree of realization of the potential for improving the resource provision of the social infrastructure of the community and social security of victims of Russia's military aggression against Ukraine, due to the organization of interaction in the triangle "local self-government bodies - business - non-profit organizations (civil society institutions) of the population communities". For this, evaluate the potential of mutually beneficial involvement of business in supporting social infrastructure objects and the extent of its use via the activities of non-profit organizations of the community.

3) Local self-government bodies and the management of companies that interact with communities on issues of support for social infrastructure objects and victims of Russia's military aggression against Ukraine are recommended to promote the strengthening of the role of women in such interaction by fostering their representation in non-profit organizations of the community and providing for procedures for meeting needs of women in the process of planning and organizing support programs for the community from interested business structures.

References

1. Atlee, T., *The Tao of democracy: using co-intelligence to create a world that works for all*, The Writers' Collective, Cranston, RI, July 2003.
2. *Concerted development of social cohesion indicators Methodological guide*. Council of Europe, August 2005.
3. *SOCIAL COHESION AND DEVELOPMENT OF OPPORTUNITIES IN UKRAINIAN COMMUNITIES Training Materials of International Organization for Migration (IOM), Representative Office in Ukraine*. Kyiv, 2015.

ЕНЕРГЕТИЧНА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ: ВІД НАЦІОНАЛЬНИХ ПРОЕКТІВ ДО ПРОГРАМ КОМПЛЕКСНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Стала практика держави Україна що до прийняття стратегічних і політичних рішень у контексті реалізації національних проектів характеризувалася багатьма недоліками. Зокрема, розвивалася і реалізовувалася достатньо повільно, певною мірою не відповідаючи викликам, які виникали перед державою. Відтак ці виклики швидко видозмінювалися на протязі короткого часу. Навіть за умов сьогодення державна бюрократична машина не спроможна швидко приймати рішення та реалізовувати їх. Корупційна складова є однією з центральних проблем у функціонуванні державно-управлінських інституцій. Враховуючи умови сьогодення, коли час на прийняття рішень є обмеженим, оскільки на значній території нашої держави ведуться активні бойові дії та відбуваються обстріли цивільної інфраструктури, саме зараз, у повній мірі розкрилися усі переваги децентралізації, що значно спростило і прискорило процедуру прийняття рішень місцевою владою.

Завдяки цьому місцева влада швидко і самостійно приймає рішення, враховуючи обставини та фактори, притаманні регіону, де відбуваються події. На жаль, гарними прикладами такої роботи є досить швидке усунення пошкоджень, проведення ремонтних робіт, або відновлення будь-яких об'єктів критичної та цивільної інфраструктури під час та після обстрілів російських загарбників.

Швидке прийняття рішень підіймає рівень ефективного управління процесами життєдіяльності, відновлення та розвитку, з врахуванням потреб усіх суб'єктів системи публічного управління, зокрема у межах певної територіальної громади. Відкритість і прозорість, можливість прийняти участь у обговоренні проблем та вплинути на остаточне рішення усім зацікавленим особам громади надає місцевій владі ще більше впевненості щодо ефективності прийняття управлінських рішень.

Саме публічне управління сприяє швидкій реалізації соціальних та інфраструктурних проектів, спрямованих на покращення рівня життя громади. Навіть під час війни Україна залишається країною з дуже швидкими темпами цифровізації не тільки у приватних секторах економіки, а і у державних органах влади. Вказане є суттєвим показником участі держави у діалозі з громадянами і знаходженні швидких рішень. Як результат – достатньо спрощений процес надання державних послуг зі значним зменшенням часу на їх отримання споживачами.

Розуміння того, що саме завдяки публічному управлінню та децентралізації зупинилася деградація регіонів (зникнення сіл та незначних за територією населених пунктів, відтік мешканців, насамперед, молоді, до районних центрів чи великих міст), не залишає ніяких сумнівів, що саме місцева громада здатна зробити власними силами настільки сприятливі умови проживання та розвитку, що внутрішня міграція буде зведена до мінімуму. Зазначене є відправною точкою, завдяки якій кожна територіальна громада має можливість реалізовувати будь-які «Національні проекти» в межах власного регіону і за допомогою власних ресурсів (на кшталт, коштів, грантів, кредитів, залучення інвесторів, створення спільних підприємств, концесії) саме в той період часу, і саме в тій галузі, у яких має потребу громада на даний момент.

Методика розробки Програми комплексного відновлення території територіальної громади дає можливість сфокусувати її стратегічний розвиток на десятиліття вперед. Зрозуміло, що з часом до нього будуть вноситися деякі коригування, але загальної концепції вказане не змінює.

Враховуючи характерні ознаки окремих територій, як позитивні, так і негативні, а саме, географічне розташування, рельєф місцевості, логістичні вузли, наближеність до туристичних

пам'яток, або недостатність джерел питної води, проблеми з сміттєпереробкою, відсутність централізованої системи водовідведення чи міських очисних споруд, дефіцит енергогенеруючих потужностей, відсутність газофікації, відсутність достатньої кількості шкіл, дошкільних навчальних закладів, лікарень, амбулаторій (або необхідність реконструкції існуючих), інфраструктурні об'єкти, все це та інші головні питання і є одними з перших пунктів програми розвитку.

Приймаючи виклик сьогодення, питання розгортання власних відновлювальних енергогенеруючих потужностей, які принаймні здатні задовільнити потреби об'єктів критичної і цивільної інфраструктури, а в кращому випадку – усі потреби цивільного сектору в межах своєї громади, що значно покращить загальну ситуацію енергопостачання в цілому по країні, та зменшить навантаження на неї. Здатність системи енергопостачання бути гнучкою призведе до вивільнення потужностей, які можуть використовуватися як резерв, у випадку обстрілів і можливого пошкодження працюючої генерації. Маючи таку можливість оперативного направлення наявних потужностей у регіони з пошкодженою мережею, час відсутності енергопостачання та час на відновлення пошкоджень буде зведений до мінімуму.

Питання проектування і будівництва (в межах програми комплексного відновлення території територіальної громади) сонячних, вітряних електростанцій, малих гідроелектростанцій (МГЕС) в першу чергу вирішує соціальний запит на задоволення головних потреб населення. І тільки після задоволення цих потреб, можна розглядати такі проекти, як комерційні. Стосовно МГЕС, то найбільший потенціал розвитку припадає на Карпатський регіон. Дослідження, проведені фахівцями Wild Metal (німецька фірма, яка спеціалізується на проектуванні та зведенні водозаборів для ГЕС), провівши обстеження річок Закарпаття, встановила, що в регіоні можливе будівництво близько 300 малих ГЕС. При цьому їх зведення ніяк не позначиться на екологічному стані і не принесе шкоди природі. Крім того, є можливість без значних капіталовкладень, відновити близько 100 старих малих ГЕС.

Вимоги до розташування, та можливості будівництва сонячних і вітряних електростанцій, в порівнянні з МГЕС, значно легші.

Запроваджуючи альтернативні джерела енергії, а також будівництво великих систем накопичення і зберігання енергії, по перше - можна звести до мінімуму використання викопних джерел, по друге – використовувати атомну енергетику, як резервне та допоміжне джерело енергії, по третє – зробити енергетичну систему України досить гнучкою і відносно автономною, з великим запасом міцності. Незалежно від завданих руйнувань по генерації чи розподільчим мережам, енергетична система буде здатна відновити енергоживлення у будь-якому регіоні за рахунок місцевих розподільчих мереж і джерел енергії у найкоротший час.

Враховуючи все вище викладене можна зробити висновок, що можливість реалізації програми комплексного відновлення території територіальної громади з врахуванням усіх зауважень, потреб та ризиків в межах однієї громади, або декількох громад одночасно у разі реалізації спільних інфраструктурних, або соціальних проектів, може зробити настільки самодостатньою територіальну громаду, що в разі виникнення будь-яких локальних проблем, з якими громада не має можливості впоратися власноруч, така допомога буде надана миттєво громадою (громадами) поруч. Це і є стратегічний план відбудови і відновлення у тому числі і енергетики України у післявоєнний період, але починати треба вже зараз.

Чим менше часу витрачено на прийняття рішення, тим менше збитків для громади і найголовніше – зведення до мінімуму можливих людських втрат.

Список використаних джерел

1. Альтернативна енергетика в Україні URL : <https://eenergy.com.ua/>,
2. Частка альтернативної енергетики в світі URL : <https://eenergy.com.ua/baza-znan/chastka-alternatyvnoyi-energetyky-v-sviti/>
3. Малі ГЕС в Україні: перспективи розвитку URL : <https://eenergy.com.ua/baza-znan/mali-ges/>

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Кафедра публічного управління, менеджменту
інноваційної діяльності та дорадництва

Наукове видання

**Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції
«Від теорії до практики в управлінні та врядуванні»
(до Дня державної служби)
20 червня 2024 р., м. Київ**

за заг. ред. О. В. Євсюкової, І. С. Гриценка, С. М. Приліпка

Відповідальний редактор: О. В. Євсюкова
Комп'ютерне верстання : С. М. Приліпка

Матеріали друкуються в авторській редакції. За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори. Позиція редакції не завжди може збігатися з точкою зору автора.

Кафедра публічного управління, менеджменту
інноваційної діяльності та дорадництва НУБіП України
Адреса: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 11,
навчальний корпус № 10, каб. 212
Тел.: (044) 527-86-58
Email: public_admin@nubip.edu.ua

Електронне видання